

1958

ANDRA KAMMAREN

Nr B 4

18—23 juli

Debatter m. m.

Fredagen den 18 juli

	Sid.
Svar på interpellation av herr Löfgren ang. normer för meddelande av tillstånd att anordna motortävlingar m. m.	5
Svar på frågor av:	
herr Pettersson i Dahl ang. den försenade skördens inverkan på höstens repetitionsövningar m. m.	7
herr Larsson i Stockholm ang. fortbildningen av icke behöriga övningslärare i kvinnlig slöjd.	8
Interpellation av herr Svensson i Kungälv ang. utvidgad hjälpverksamhet till de underutvecklade länderna.	12

Tisdagen den 22 juli

Svar på interpellation av herr Heckscher ang. principerna vid utnämningar till högre tjänster inom utrikesförvaltningen.	16
Svar på fråga av fröken Vinge ang. läsårets olika längd i folkskolor och läroverk.	22
Svar på interpellation av fru Sandström ang. tolkningen av uttrycket »närmaste allmänna sjukhus» i sjukkasselagen, m. m.	25
Svar på fråga av herr Hagberg ang. återgång till lågräntepolitiken...	26
Svar på interpellationer av:	
herr Magnusson i Borås ang. åtgärder för att förstärka valutareserverna.	27
herr Fälldin ang. de föreslagna investeringarna i dockanläggningen vid Gustavsviks örlogsdepå.	29
herr Nihlfors ang. användningen av effektiva stöldskydd på motorfordon.	32

	Sid.
herr Nelander ang. frågan om straff för den, som ansvarslöst eller för egen vinning bjuder barn och ungdom på sprit.....	35
Svar på fråga av herr Jansson i Kalix ang. befarade uppsägningar av arbetare vid Båtskärsnäs sågverk.....	37
Svar på interpellationer av:	
herr Hansson i Skegrie ang. det europeiska frihandelsområdet och villkoren för en svensk anslutning därtill.....	38
herr Lothigius ang. riktlinjerna för användningen av fonderna av konjunkturutjämningsmedel, m. m.....	57
Svar på fråga av herr Alemyr ang. ortsgrupperingsutredningens år 1957 framförda rekommendationer och förslag, m. m.....	61
Svar på interpellation av herr Carbell ang. de offentliga tjänstemännens förhandlingsrätt.....	61
Interpellationer av:	
herr Johansson i Norrköping ang. åtgärder i anledning av markvärdestegringskommitténs betänkande.....	66
herr Rimmerfors i anledning av den ökade brottsfrekvensen i fråga om förfalskning av narkotikarecept, m. m.....	67

Onsdagen den 23 juli

Skatteersättning till kommunerna, m. m.....	70
Upplysningsarbete rörande samhällsekonomiska frågor m. m.....	71
Lönegradsplaceringen för vissa tjänster.....	72
Statlig borgen för lån till Svenska skifferoljeaktiebolaget.....	101
Anslag till statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården m. m.....	103
Överenskommelser med Stockholms stad och Stockholms läns landsting rörande sjukvården i Stockholm och den medicinska undervisningen därstädes.....	107
Utredning rörande statsstöd till utbyggnad av skogsindustrin i Norrland... ..	110
Firandet av 150-årsminnet av 1809 års regeringsforms tillkomst.....	111
Lag om kvinnas behörighet till prästerlig tjänst, m. m.....	112
Ratificering av 1951 års internationella konvention angående likalönsprincipen.....	113
Försäljning av vissa kronoegendomar.....	118
Ändrad anslagsanvisning för särskilda planeringsåtgärder vid lantbruksnämnderna samt till bidrag till jordbrukets rationalisering... ..	120
Interpellation av herr Ohlin ang. åtgärder till en förbättring av kapitalförsörjningen och arbetsförutsättningarna i övrigt för den mindre företagsamheten m. m.....	122

Samtliga avgjorda ärenden

Onsdagen den 23 juli

<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr B 7, rörande utgifter under sjunde huvudtiteln (finansdepartementet)	70
— nr B 14, ang. för flera huvudtitlar gemensamma frågor	72
— nr B 11, rörande utgifter under elfte huvudtiteln (inrikesdepartementet)	101
— nr B 12, rörande utgifter under tolfte huvudtiteln (civildepartementet)	101
— nr B 26, ang. anslag å kapitalbudgeten för inrikesdepartementet..	101
— nr B 38, ang. statlig borgen för lån till Svenska skifferoljeaktiebolaget	101
— nr B 39, ang. anslag till statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården m. m.	103
— nr B 40, ang. anslag till universitetssjukhusen m. m.	107
— nr B 41, ang. anslag till strålskyddsverksamhet m. m.	109
— nr B 42, ang. organisationen av statens institut för folkhälsan m.m.	109
— nr B 43, i anledning av riksdagens revisorers berättelse ang. reservpensionsförmåner inom försvaret	109
— nr B 44, i anledning av riksdagens revisorers berättelse ang. vissa kostnader m. m. vid omstationering av statstjänstemän	109
— nr B 45, i anledning av riksdagens revisorers berättelse ang. allmänna resereglementet m. m.	109
— nr B 46, i anledning av riksdagens revisorers berättelse ang. utrikes tjänsteresor	109
— nr B 47, ang. avsättningar till budgetutjämningsfonden samt in- språktagande av vissa medel från samma fond för avbetalning å statsskulden	109
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr B 2, ang. ändrad lydelse av över- gångsbestämmelserna till förordningen om investeringsavgift för år 1957	109
— nr B 3, om ändrad lydelse av 3 § förordningen angående stämpel- avgiften	109
<i>Bankoutskottets</i> utlåtande nr B 1, om utredning rörande statsstöd till utbyggnad av skogsindustrien i Norrland	110
— nr B 2, ang. förslag till ändring i reglementet för riksgäldskontoret	111
<i>Bankoutskottets</i> memorial nr B 3, ang. utgifterna under huvudtiteln Riksdagen och dess verk m. m.	111
— utlåtande nr B 4, om firandet av 150-årsminnet av 1809 års rege- ringsforms tillkomst	111
<i>Första lagutskottets</i> utlåtande nr B 1, ang. ratifikation av europeisk utlämningskonvention	112
— nr B 4, om ändring i slutbestämmelserna till luftfartslagen	112
— nr B 5, om kvinnas behörighet till prästerlig tjänst, m. m.	112
— nr B 9, om bättre skydd för den enskilde mot offentlighet av men- liga uppgifter i personundersökning i brottmål	113
<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr B 1, om ändring av 6 § familjebidrags- förordningen	113

	Sid.
— nr B 8, om ratificering av 1951 års internationella konvention angående likalönsprincipen, m. m.	113
— nr B 9, om ändring av 59 § arbetarskyddslagen.	117
<i>Tredje lagutskottets</i> utlåtande nr B 1, ang. ändring i lagen om expropriation m. m.	117
— nr B 2, ang. ändring i lagen om elektriska anläggningar.	118
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr B 4, ang. dispositionen av vissa kronolägenheter, m. m.	118
— nr B 5, ang. försäljning av vissa kronoegendomar m. m.	118
— nr B 6, rörande ändrad anslagsanvisning för särskilda planeringsåtgärder vid lantbruksnämnderna samt till bidrag till jordbrukets rationalisering.	120
— nr B 7, ang. anslag till täckdikning å Sunne försöksgård.	121

Fredagen den 18 juli

Kl. 14.00

Förhandlingarna vid detta sammanträde leddes av herr andre vice talmannen.

§ 1

Justerades protokollet för den 11 innevarande juli.

§ 2

Svar på interpellation ang. normer för meddelande av tillstånd att anordna motortävlingar m. m.

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON, som yttrade:

Herr talman! Ledamoten av denna kammare, herr Löfgren, har frågat mig, om jag vill medverka till att en omprövning kommer till stånd beträffande nu tillämpade normer för meddelande av tillstånd att anordna motortävlingar i syfte att utesluta de uppenbart farligaste typerna av hastighetstävlingar på landsväg. Vidare har interpellanten frågat, om jag vill medverka till att genom modifieringar av nu tillämpade normer för meddelande av tillstånd för anordnande av övriga typer av motortävlingar och genom skärpta säkerhetsföreskrifter minska riskerna i samband med motortävlingar.

Till svar härpå vill jag anföra följande.

Enligt gällande bestämmelser må tävling med motorfordon icke anordnas utan särskilt tillstånd. Sålunda stadgas i vägtrafikförordningen att tävling med fordon icke får anordnas på väg utan länsstyrelsens tillstånd. Om sådant tillstånd ges, skall länsstyrelsen meddela nödiga föreskrifter till förebyggande av

fara och olägenhet för trafiken och för dem, som bor eller uppehåller sig vid vägen, ävensom i övrigt vid tillståndet fästa de villkor, som befinnes påkallade. För anordnande av motortävling anordnades än å väg fordras enligt den nya allmänna ordningsstadgan särskilt tillstånd av polismyndigheten. Av avgörande betydelse för polismyndighetens bedömande är just ordnings- och säkerhetssynpunkterna. Tillstånd skall sålunda icke meddelas utan att ordnings- och säkerhetsfrågorna lösts på ett tillfredsställande sätt och polismyndigheterna har befogenhet att i detalj föreskriva, vilka åtgärder i nyssnämnda hänseende som skall vidtagas. Några generella normer angående i vilken utsträckning tillstånd till tävlingar må meddelas finns däremot icke, utan det är länsstyrelsens och polismyndigheternas sak att efter prövning av omständigheterna i varje särskilt fall avgöra, om tillstånd till en tävling bör lämnas eller ej.

De stora riskmoment, som motortävlingar innebär för såväl förare och funktionärer som åskådare, kräver uppenbarligen mycket stränga säkerhetsföreskrifter. Vid vissa slag av tävlingar synes riskmomenten vara så stora, att tävlingarnas berättigande starkt kan ifrågasättas. Dessa spörsmål har emellertid redan uppmärksamats av Kungl. Maj:t. Jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 30 september 1955 har sålunda en särskild utredningsman tillkallats just för att närmare undersöka vilka åtgärder som skäligen bör vidtagas från samhällets sida för att minska faromomenten vid motortävlingar, och därvid skall särskilt utredas frågan vilka säkerhetsföreskrifter som bör uppställas, i de fall då

Svar på interpellation ang. normer för meddelande av tillstånd att anordna motortävlingar m. m.

tillstånd till tävlingar meddelas. Detta utredningsarbete har nu fortskridit så långt, att förslag i ämnet torde kunna förväntas i slutet av innevarande år eller början av år 1959. I avvaktan härpå anser jag icke några nya generella bestämmelser nu böra utfärdas, utan hela frågekomplexet får prövas i ett sammanhang sedan utredningen slutförts.

I anledning av att interpellanten särskilt pekat på vissa stora landsvägstävlingar, såsom TT- och Grand Prix-loppen, vill jag tillägga, att dessa tävlingar skapar problem även ur andra synpunkter än de av interpellanten berörda. Sålunda är det t. ex. i nuvarande läge förordat med svårigheter att vid dessa stora tävlingar tillhandahålla tillräckligt med polis- och ordningspersonal. Redan av denna anledning torde det därför vara tveksamt, om i fortsättningen tillstånd kan lämnas för anordnande av dylika tävlingar i samma utsträckning som hittills.

Herr talman! Härmed anser jag mig ha besvarat interpellationen.

Härpå anförde

Herr LÖFGREN (fp):

Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för inrikesdepartementet få framföra ett tack för svaret på min interpellation, och jag tackar inte minst för den snabbhet varmed svaret lämnats.

I den första delen av svaret ger statsrådet närmast en redogörelse för nu gällande bestämmelser för tillstånd att anordna motortävlingar, och denna del föranleder givetvis inte någon kommentar från min sida. Det intressanta i svaret är givetvis, att regeringen och då närmast inrikesministern har haft sin uppmärksamhet riktad på den fråga jag här väckt. Jag vill också uttala min stora tillfredsställelse med att statsrådet så tydligt och klart ger till känna sin uppfattning i saken, då han säger att

»vid vissa slag av tävlingar synes riskmomenten vara så stora, att tävlingarnas berättigande starkt kan ifrågasättas».

Det är också tacknämligt, att regeringen har bemyndigat inrikesministern tillkalla en särskild utredningsman. Av svaret framgår inte, huruvida denne utredningsman tillsattes omedelbart efter det att bemyndigandet gavs i september 1955, men jag förutsätter att så var fallet. Under sådana förhållanden måste man väl beklaga, att det behöver ta mer än tre år för att få en utredning av detta slag verkställd. Jag hoppas innerligt att ett förslag kan framläggas redan i år. Jag har full förståelse för att inrikesministern först vill avvakta utredningsmannens förslag innan några nya bestämmelser utfärdas, eftersom detta förslag är så pass nära förestående.

Av den sista delen av svaret kan också utläsas ett positivt intresse från statsrådets sida i den anda som varit vägläggande för min interpellation. Jag har av naturliga skäl främst haft trafiksäkerhetssynpunkter för ögonen då jag gjort min framställning. Att det även kan åberopas andra praktiska omständigheter, såsom svårigheterna att tillhandahålla tillräckligt med polis- och ordningspersonal, understryker givetvis vikten av att en grundlig omprövning kommer till stånd.

Herr talman! Jag ber att få uttala min tillfredsställelse med den mycket positiva inställning, som enligt min mening präglar statsrådets svar, och jag vill uttala en förhoppning om att statsrådet även i fortsättningen följer saken med det intresse som han tydligen hyser därför, så att vi med det snaraste kan få fram ett förslag, som leder till förbättrade förhållanden på detta område. Jag kan nämna att sedan min interpellation framställdes har jag fått ett flertal påpekanden från olika håll — både från tidigare verksamma tävlingsledare och nu aktiva tävlingsförare — som klart styr-

Svar på fråga ang. den försenade skördens inverkan på höstens repetitionsövningar, m. m.

ker behovet av att någonting verkligen göres. Man kan till och med ifrågasätta, om det inte bland tävlingsförarna råder en allmän oro över den utveckling som sker, då motorerna blir så kraftiga trots att fordonens vikt är liten. Man förser t. ex. motorcyklar med skyddsöverbyggnader, som ger så höga hastigheter, att förarna faktiskt inte på något sätt kan behärska fordonen. Det är av denna anledning jag tror, att det är riktigt att man från samhällets sida grundligt omprövar situationen, så att vi kan skona människoliv i långt större utsträckning än som hittills har kunnat ske, i all synnerhet som det mycket starkt måste ifrågasättas, om det verkligen under nuvarande förhållanden är någon nytta förenad med motortävlingar av de mest riskabla slagen.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3**Svar på fråga ang. den försenade skördens inverkan på höstens repetitionsövningar, m. m.**

Herr andre vice talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet ANDERSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Pettersson i Dahl har frågat mig, om jag observerat att höstens repetitionsövningar kommer vid olämplig tidpunkt för jordbrukarna på grund av försenad skörd samt om jag i så fall är villig att, då behov föreligger, ge uppskov eller lång skördepermission åt inkallade jordbrukare.

Med anledning härav vill jag anföra följande.

Tidpunkten för repetitionsövningarna bestämmes för varje år av försvarsgrenscheferna efter samråd med arbetsmarknadsstyrelsen. Största möjliga hänsyn tas härvid till jordbrukets arbetskraftsbehov. Höstens repetitionsövning-

ar skall för huvuddelen av de värnpliktiga äga rum under tiden den 10 september—den 11 oktober. Av hänsyn till såväl de värnpliktiga som deras arbetsgivare bestämmes tidpunkten för repetitionsövningarna relativt lång tid — i allmänhet minst ett halvt år — i förväg. Däremot är det inte möjligt att förutse variationer i skördetiden ett visst år. Sålunda torde inte ens i dag tidpunkten för höstens stråsädesskörd säkert kunna bedömas.

Ledighet under repetitionsövning för jordbruksarbete på egen eller föräldrars gård i trängande fall, t. ex. skördearbete, kan beviljas enskild värnpliktig av försvarsgrenschef eller förbandschef, som därvid samråder med vederbörande arbetsmarknadsmyndigheter. En avvägning göres härvid i varje särskilt fall mellan det militära utbildningsbehovet och den enskildes behov av ledighet. Jag utgår från att myndigheterna vid denna avvägning tar all rimlig hänsyn till det aktuella skördeläget. Efter som repetitionsövningarna genomförs i krigsförband måste prövningen av ledighetsansökningar emellertid ske restriktivt, om icke syftet med de krigsförbandsvisa övningarna skall äventyras. Av samma skäl medges anstånd med repetitionsövning endast i undantagsfall.

Som framgår av vad jag anfört tas rimlig hänsyn till arbetskraftsbehovet för skörden vid prövning av ansökningar om ledighet under eller anstånd med repetitionsövning. Såvitt nu kan bedömas föreligger inte något behov av särskilda åtgärder i detta avseende inför höstens repetitionsövningar.

Vidare anförde

Herr PETTERSSON i Dahl (cp):

Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet för svaret, fastän jag gärna vill säga, att jag nästan hade hoppats

Svar på fråga ang. fortbildningen av icke behöriga övningslärare i kvinnlig slöjd

att det skulle vara mera positivt. Statsrådet får ändå betänka, att jordbrukarna inför årets sena skörd — skörden är i vanliga fall färdig den 10 september — ser med mycket stor oro på möjligheterna att klara skördarbetet. Många är ensamma på sin gård, och det är svårt, för att inte säga omöjligt, att skaffa ersättare. Situationen är därför givetvis mycket besvärlig för en stor mängd jordbrukare, och det är också många som kommit med dessa påpekanden och undrat, om man inte skulle kunna vara litet mindre restriktiv vid bedömningen än vad svaret anger.

Nu säger herr statsrådet, att ledighet »under repetitionsövning för jordbruksarbete på egen eller föräldrars gård» kan beviljas. Jag föreställer mig, att det också en anställd på en gård kan få skördeledighet på samma villkor i det fall han nödvändigtvis behövs där och det inte går att få någon ersättare.

Jag är tacksam för statsrådets yttrande, att all rimlig hänsyn skall tagas till de behov som föreligger. Jag förstår mycket väl, att de s. k. förbandsenheterna inte får tömmas alltför mycket, men å andra sidan finns det väl i ett förband många andra än jordbrukare, och då behöver väl detta inte bli militärt mindre tillfredsställande, om några jordbrukare får ledighet.

Jag vill än en gång tacka för svaret, och jag hoppas att det blir möjligt för dem, som faktiskt behöver det, att få ledighet eller uppskov.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4**Svar på fråga ang. fortbildningen av icke behöriga övningslärare i kvinnlig slöjd**

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet EDENMAN, erhöll på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! Herr Larsson i Stockholm har frågat, om jag anser att pågående kurser för fortbildning av icke behöriga övningslärare i kvinnlig slöjd

är anordnade på ett med hänsyn till statsverkets kostnader för desamma ändamålsenligt sätt.

För dessa kurser har årets förra riksdag efter förslag i statsverkspropositionen anvisat ett belopp av 63 000 kronor. Kurserna är fem till antalet och omfattar en tid av sex veckor, fördelade på treveckorsomgångar innevarande och nästa sommar. Kurserna är avsedda för ett sextiototal timlärare i folkskolan med långvarig praktisk fackfarenhet och lärartjänstgöring men utan egentlig pedagogisk utbildning.

I den mån herr Larsson med sin fråga avser själva syftet med denna kursverksamhet och anslagstilldelningen för ändamålet vill jag endast svara, att jag givetvis inte har frångått min i statsverkspropositionen hävdade uppfattning i denna sak.

Om herr Larsson åsyftar det sätt, på vilket de anslagna medlen i detalj användes för olika ändamål, kan jag upplysa, att anslaget ställts till förfogande för skolöverstyrelsen, som disponerar medlen enligt vissa av Kungl. Maj:t den 2 maj 1958 meddelade bestämmelser, vilka i huvudsak är gemensamma för de flesta slag av lärarutbildningskurser. Bestämmelserna innebär bl. a., att överstyrelsen har att utse kursledare, föreläsare och lärare samt fastställa arvoden och andra ersättningar åt dem. Jag tar för givet, att överstyrelsen för de ifrågakörande kurserna tillämpar samma ersättningsnormer, som överstyrelsen — bl. a. efter överläggningar med lärarorganisationerna — kommit fram till beträffande lärarkursverksamheten i allmänhet.

Härefter anförde:

Herr LARSSON i Stockholm (fp):

Herr talman! Först och främst vill jag till herr statsrådet framföra mitt tack för svaret.

Bakgrunden till min fråga, huruvida de kompletteringskurser det här gäller är anordnade på för staten bästa sätt ur

Svar på fråga ang. fortbildningen av icke behöriga övningslärare i kvinnlig slöjd

ekonomisk synpunkt, är att det kommer att behöva anordnas sådana kurser även inom den manliga slöjden när slöjdläraryrket utbildningen nu så småningom läggs om. Även bland dem som undervisar i manlig slöjd finns nämligen ett ganska stort antal, som har en undervisningstid av minst 15 veckotimmar utan att de har någon annan pedagogisk underbyggnad än den som de har förvärvat genom praktisk erfarenhet.

Frågan kan då lätt uppkomma, om dessa kurser är av sådan beskaffenhet, att de rimligen motsvarar de kostnader som de åsamkar statsverket. Man tycker att en kurs på tre veckor är ganska kort. Jag vill här inskjuta, att kurserna visserligen anordnas två somrar i följd men att de varje sommar omfattar endast tre veckor. Tre veckor tycker jag är en för kort tid för att man skall kunna bibringa vederbörande några egentliga kunskaper i pedagogik och psykologi; de ämnena tillhör ju inte de lättaste att sätta sig in i.

Nu kan det invändas, att de personer som det här kan bli fråga om är sådana, som bakom sig har ganska lång erfarenhet såsom lärare, och jag vill inte förneka att detta kan vara till hjälp, men jag är inte övertygad om att så *alltid* är fallet. Det kan också vara till hinder genom att man får svårt att slita sig loss från invanda metoder och lätt får en kritisk inställning till den undervisning som meddelas vid kursen.

Meningen med kurserna är emellertid att man skall kunna bereda vissa timlärare, som har utfört ett gott arbete inom slöjdundervisningen, möjlighet att vinna en fastare anställning. Det syftet är ju gott, och jag har ingenting att invända mot det, men fråga är väl, om man inte skulle kunna ge dessa lärare behörighet utan den här kursen. Är det verkligen så, herr ecklesiastikminister, att de som inte gå igenom den här kursen kan anses så mycket sämre, att en fast anställning inte kan komma i fråga? Jag tror inte det. Jag tror att det verkliga skälet är

att man vill skapa en formell kompetens för dessa lärare. Det betyder med andra ord en formalitet, som kanhända är svår att undgå men som icke desto mindre kostar staten en icke föraktlig summa.

Jag vill här påpeka, att det är fråga om vanliga lärare i kvinnlig slöjd vilka skall handleda dessa personer, som också är lärare i kvinnlig slöjd men saknar pedagogiska kunskaper. För denna undervisning på tre veckor får de ett arvode av 3 000 kronor utöver sin ordinarie lön, som utgår även under sommaren. Jag tycker att 3 000 kronor för tre veckors arbete är en synnerligen god ersättning; jag tycker att den egentligen är alldeles för god, om man tar hänsyn till att kursledaren, i den mån kursen inte hålls på den ort där vederbörande är bosatt, därutöver också får ett traktement, som väl håller sig omkring 35—36 kronor per dygn. Det är en dryg lärarkostnad för en kurs, vars värde för skolan kan ifrågasättas.

Jag kan som en jämförelse nämna att lärararvodet vid de kurser i manlig slöjd som för närvarande anordnas motsvarar 12:50 kronor per timme. Den 11—15 juni förra året pågick en kurs i Gällivare, där lärarlönen uppgick till 12:50 per timme — jag tycker inte det är någon dålig timlön det heller. Samma år pågick en kurs i kvinnlig slöjd i Axvall, och där uppgick timlärararvodet till 25 kronor, alltså det dubbla beloppet. Såsom jag tidigare nämnde är det inga märkvärdiga lärarkrafter som anlitas, inga experter på textilområdet o. d., utan vanliga lärare i kvinnlig slöjd.

Nu kan det naturligtvis invändas, att man är tvungen att betala så mycket för att över huvud taget få lärarkrafter. Bakgrunden till dessa kursers anordnande är ganska komplicerad. Det förelåg vissa slitningar mellan facklärarförbundet och skolöverstyrelsen innan de här kurserna kom till stånd. De kvinnliga slöjdlärarna ansåg nämligen, att kurserna inte var av särskilt stort värde och i varje fall inte av så stort värde, att de

Svar på fråga ang. fortbildningen av icke behöriga övningslärare i kvinnlig slöjd

borde berättiga till erhållande av extra ordinarie anställning. Detta är en sak som faller något vid sidan om ämnet, men orsaken till att jag nämner det är att man inte kan frigöra sig från tanken, att man kanhända här har gått med på en viss överbetalning för att över huvud taget få handledare till dessa kurser i kvinnlig slöjd.

Under alla omständigheter tycker jag inte, att man så lättvindigt som departementschefen här har gjort bara skall hänvisa till att skolöverstyrelsen har rätt och möjlighet att fördela de anslagna medlen på det sätt den behagar. Han förutsätter, att överstyrelsen betalar efter gällande normer. Jag föreställer mig att departementet, när ett verk begär anslag, även i någon mån tittar litet närmare på vad anslaget skall användas till och hur det skall fördelas. Jag tror inte att man kan komma så lätt ifrån detta som ecklesiastikministern ville göra här.

Jag återvänder till vad jag nämnde i början. Det kommer att behövas vissa fortbildningskurser även i manlig slöjd och jag föreställer mig att man då knappast kan komma undan billigare, även om man har gjort det i de kurser som hittills har förekommit. Det kommer knappast att vara möjligt att ha någon differens i handledararvode till manliga och kvinnliga slöjdlärare.

Jag vill därför ställa den frågan till ecklesiastikministern, om detta arvode är normbildande eller om vi kan vänta oss att det blir någon annan form av kurser med annorlunda avvägda arvoden, som dels gör det billigare för staten och dels — och framför allt — skipar större rättvisa mellan de manligt och kvinnliga slöjdlärarna.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet EDENMAN:

Herr talman! Jag vill först erinra herr Larsson i Stockholm om att det är ett av alla känt förhållande, att det råder

stor brist på lärare i kvinnlig slöjd. Den diskussion som herr Larsson här tar upp kunde han med viss framgång ha försökt föra när riksdagen i våras behandlade denna punkt under statsverkspropositionen.

Det är ingalunda fråga om en formalitet när det gäller en pedagogisk kurs på sex veckor. Jämför man med den pedagogiska utbildning, som en del andra kategorier av t. ex. yrkeslärare får — en utbildning som då sker i överstyrelsens för yrkesutbildning regi — är sex veckor sannerligen inte någonting som man kan vifta bort som en formalitet eller som varande utan värde. Läget är snarare det — vilket herr Larsson också erinrade om — att facklärarförbundet och lärarna i kvinnlig slöjd ansåg denna kurs vara otillräcklig. Man ville ha ännu längre tid. Då är det en ganska halsbrytande logik från herr Larssons sida att generöst vilja avstå från en del av dessa sex veckor. Detta om detta.

Sedan har vi den andra frågan om själva ersättningen. Uppenbarligen låter det mycket när man säger att det är en ersättning på 3 000 kronor för en treveckorskurs. Jag vill dock erinra om att det på alla dessa områden finns fastställda timarvoden, som är fixerade efter överläggningar med lärarorganisationen. Jag tar ett exempel. Om det gäller ett lektionsarvode åt en läroverkslärare för medverkan i en praktisk lärarkurs under ferietid, så får denna lärare 45 kronor. I detta fall är det fråga om en yrkeslärare, och han skulle få 25 kronor i timmen. Det är fråga om 90 timmar. Om samma lärare tar samtliga 90 timmar och vi antar att han eller hon får 25 kronor per timme och denne handledare dessutom råkar vara kursledare och får kursledararvode, 750 kronor, så kommer han eller hon upp till 3 000 kronor. Detta är dock ett arbete som man utför på övertid eller ferietid eller fritid eller vad man vill kalla det.

Svar på fråga ang. fortbildningen av icke behöriga övningslärare i kvinnlig slöjd

Sedan går det inte till på det sättet, herr Larsson, att ett statligt ämbetsverk — i detta fall skolöverstyrelsen — fastställer arvoden efter behag. Det är en teckning av verkligheten som jag måste protestera emot. När skolöverstyrelsen i sina petita förra hösten ansåg att vi behövde 63 000 kronor för ett visst antal kurser med en viss längd och med ett visst antal lärare, så redovisades de ersättningar som var nödvändiga åt lärarna. Jag accepterade i min tur skolöverstyrelsens beräkningar och underställde dem riksdagens prövning. Riksdagen — och herr Larsson — hade vid det tillfället ingenting att invända.

Herr LARSSON i Stockholm (fp):

Herr talman! Det verkar litet konstigt när ecklesiastikministern säger att dessa arvoden är fastställda. Jag tycker att de varierar mycket starkt. Här har vi t. ex. 40 övningslektioner på ett ställe som betalas med 30 kronor. På ett annat ställe har vi 30 lektioner som betingar 25 kronor per styck. Det är samma lärare och samma ämne det rör sig om. Jag förstår inte detta.

Jag nämnde i mitt förra anförande den oerhörda skillnaden mellan arvodena för dem, som leder kompletteringskurser för lärare i manlig slöjd, och arvodena för dem, som leder kompletteringskurser för lärare i kvinnlig slöjd. Dessa arvoden förhåller sig som 1 till 2. Det är ett mycket konstigt arvodessystem som existerar i så fall om det verkligen följer fastställda regler.

Jag har ryktesvis hört — jag kan inte svara för sanningsenligheten i ryktet — att en slöjdlärarinna haft ett arvode på 4 000 kronor för tre veckor. Om man verkligen går efter vissa fastställda normer så verkar detta faktiskt egendomligt — eller har man kanske möjlighet att betala litet som man tycker?

Jag kan inte komma ifrån att det under alla omständigheter verkar som om det skulle vara ganska kraftigt till-

tagna arvoden, och jag undrar fortfarande, om dessa kurser verkligen har så stort värde. När ecklesiastikministern talar om 6-veckorskurser, menar han en tidrymd av två år, medan jag när jag talar om 3-veckorskurser avser vad som sker under ett år. Dessa 3-veckorskurser kostar 3 000 kronor i lärararvoden plus förekommande traktementen. På sex veckor fördelade över två år blir kostnaden fördubblad.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 5

Föredrogs den av herr *Rimmerfors* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till hans excellens herr ministern för utrikes ärendena angående behandlingen av anhöriga till ungerska medborgare, som i samband med revolten i Ungern fängslats eller avrättats.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 6

Föredrogs herr *Magnussons* i Borås vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet angående grunderna för framräknande av de av fångvårdsstyrelsen offererade priserna på konfektionsvaror m. m.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 7

Föredrogs den av herr *Setterberg* i Vilske-Kleva vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet angående likställande av aktiebolag och ekonomiska föreningar i avseende å den statliga inkomstbeskattningsens tyngd.

Kammaren biföll denna anhållan.

Interpellation ang. utvidgad hjälpverksamhet till de underutvecklade länderna**§ 8**

Föredrogs den av herr *Larsson* i Hedenäset vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet angående utredning av frågan om återförande av de av 1942 års militära markersättningsnämnd inköpta och arrenderade markområdena till de fastigheter, som de tidigare tillhörde m. m.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 9

Föredrogs herr *Hagbergs* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till hans excellens herr ministern för utrikes ärendena i anledning av den amerikanska interventionen i Libanon.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 10**Interpellation ang. utvidgad hjälpverksamhet till de underutvecklade länderna**

Ordet lämnades på begäran till

Herr SVENSSON i Kungälv (s), som yttrade:

Herr talman! Under senare år har hjälpen till de s. k. underutvecklade länderna diskuterats i skilda sammanhang. Särskilt inom organisationer med internationella kontakter har detta varit fallet. Bestämda tecken tyder också på att intresset för frågan är i stigande.

Sedan lång tid tillbaka har människor på olika vägar och med skilda motiv bidragit med hjälp till länder, som något missvisande kallas de underutvecklade. Främst kan man här erinra om svensk mission, som på frivillighetens väg varje år samlar in bortåt 20 miljoner kronor för religiös verksamhet, vari ingår sjukvård och skolverk-

samhet i icke ringa omfattning. Vidare kan anföras insamlingen Sverige Hjälper och den inom svensk kooperation nu pågående insamlingsaktionen. Därtill har uppvaktningar och uttalanden gjorts av bl. a. Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund, Socialdemokratiska studentorganisationen och Svenska Missionsförbundets ungdom. Vid flera tillfällen har också frågan varit på tal i den svenska riksdagen. Man kan också i detta sammanhang anförda det uttalande, som gjordes vid socialistiska internationals möte i Köpenhamn 1956, där man beslöt att som riktmärke för medlemsstaterna sätta »en procent av nationalprodukten till de underutvecklade länderna» under förutsättning att stormakterna gick in för samma sak. Det är också bekant att det engelska Labour Party på sitt program fört upp denna fråga med syfte att verka för den i eventuell regeringsställning.

Allt detta tyder på att det finns ett starkt och levande intresse för denna fråga.

Emellertid verkar det allmänna intresse som här avspeglas i vårt land något famlande då det gäller var den aktiva insatsen skall sättas in. Man vet med andra ord att ett behov finns, man är beredd att göra en insats, men man vet inte i vilken form det skall ske. Här vore det värdefullt om regeringen, som har möjligheter att överblicka läget, kunde visa på i vilka former sådan hjälp bör lämnas. Detta kunde även vara till ledning för frivilliga aktioner. Det måste anses som i högsta grad önskvärt, att beviljad hjälp verkligen kommer till sin rätt och att den inte blir ett välmenande slag i luften.

Framkomstvägarna torde vara flera. Det kan bli fråga om direkt ekonomisk hjälp utan tanke på återbetalning, men det behöver inte nödvändigtvis bli så. Långfristiga lån, export av maskiner på avbetalning och dylikt kan vara att föredra. Vidare kan det också bli fråga om

Interpellation ang. utvidgad hjälpverksamhet till de underutvecklade länderna

sjukvårdande och allmänt kulturell verksamhet.

En faktor att räkna med i denna fråga är hur vårt ställningstagande ter sig internationellt. Eftersom det görs gällande, att vi inte kan öka vår hjälp så länge som andra stater, och då främst stormakterna, inte gör sammalunda, måste vi bli oerhört bundna. Här måste det, menar jag, undersökas om det inte finns framkomliga vägar vid sidan om FN. I varje fall bör så ske tills vidare. Vår nation bör knappast nöja sig med att enbart hänga med i det internationella sammanhanget. Med ca 8 miljoner kronor per år, d. v. s. något mer än en krona per år och innevånare, befinner vi oss f. n. på fjärde plats internationellt sett. Mot bakgrunden av vad som tidigare sagts måste dock vår insats ändå anses vara otillfredsställande.

Givetvis kommer, hur stor denna insats än kan bli från vårt lands sida, denna hjälp att te sig liten i jämförelse med behovet. Å andra sidan kan vi knappast stillatigande se hur svårt många människor har det utanför våra gränser utan att åtminstone i någon mån bringa hjälp. Uppgifter cirkulerar i debatten som pekar på, att cirka två tredjedelar av världens befolkning lever på svältgränsen och att många människor dör av brist på föda. Som neutral nation med en av världens högsta levnadsstandard bör vi här gå före.

Sverige måste också, tillsammans med våra nordiska grannländer, ha större möjligheter i detta stycke än andra stater. Vårt land kan knappast misstänkas för några dåliga biavsikter. Misstankar för mindre goda syften i samband med ekonomisk hjälp, verkliga eller inbillade, har utan tvekan sin psykologiskt negativa betydelse givare och mottagare emellan.

Vi befinner oss f. n. i en statsfinansiell situation, som knappast inbjuder till ökade utgifter och än mindre till att ställa ut växlar på framtiden. Å andra sidan befinner vårt land sig i en privi-

legierad ställning. Vårt folk är inte ett fattigt folk utan en rikemansklass i förhållande till dessa nationer.

Det är det senare som gör, att jag ändå vill aktualisera frågan här i riksdagen genom en interpellation till regeringschefen.

Under hänvisning till det allmänna resonemang som förts här ovan får jag härmed anhålla om andra kammarens tillstånd att till hans excellens statsministern få framställa följande interpellation:

Är regeringen villig att på allvar undersöka de ekonomiska möjligheterna till ett vidare och väsentligt större svenskt bistånd till de s. k. underutvecklade länderna och i så fall

i vilka former och under vilka förutsättningar ämnar regeringen föreslå sådan hjälp?

Denna anhållan bordlades.

§ 11

Till bordläggning anmälades

statsutskottets utlåtanden:

nr B 7, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen B gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1958/59 under sjunde huvudtiteln, avseende anslagen inom finansdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner,

nr B 11, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen B gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1958/59 under elfte huvudtiteln, avseende anslagen inom inrikesdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckt motion m. m.,

nr B 12, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen B gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1958/59 under tolfte huvudtiteln, avseende anslagen inom civildepartementets verksamhetsområde,

nr B 14, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen B gjorda fram-

ställningar under Utgifter å driftbudgeten för budgetåret 1958/59, För flera huvudtitlar gemensamma frågor, jämte i ämnet väckta motioner,

nr B 26, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen B gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1958/59, i vad avser inrikesdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner,

nr B 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statlig borgen för lån till Svenska skifferoljeaktiebolaget jämte i ämnet väckta motioner,

nr B 39, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen B gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1958/59 till statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården m. m. jämte i ämnet väckta motioner,

nr B 40, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen B gjorda framställningar angående vissa anslag till universitetssjukhusen m. m. jämte i ämnet väckt motion,

nr B 41, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen B gjorda framställningar angående anslag till strålskyddsverksamhet m. m. för budgetåret 1958/59 m. m. jämte i ämnet väckta motioner,

nr B 42, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen B gjorda framställningar angående organisationen av statens institut för folkhälsan m. m. jämte i ämnet väckta motioner,

nr B 43, i anledning av riksdagens år 1957 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning av statsverket, i vad berättelsen avser reservpensionsförmåner inom försvaret,

nr B 44, i anledning av riksdagens år 1957 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning av statsverket, i vad berättelsen avser vissa kostnader m. m. vid omstationering av statstjänstemän,

nr B 45, i anledning av riksdagens år 1957 församlade revisorers berättelse

angående verkställd granskning av statsverket, i vad berättelsen avser allmänna resereglementet m. m.,

nr B 46, i anledning av riksdagens år 1957 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning av statsverket, i vad berättelsen avser utrikes tjänsteresor, och

nr B 47, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen B gjorda framställning angående vissa avsättningar till budgetutjämningsfonden samt ianspråktagande av vissa medel från samma fond för avbetalning å statsskulden;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr B 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av punkten 3 av övergångsbestämmelserna till förordningen den 23 november 1956 (nr 554) om investeringsavgift för år 1957, och

nr B 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 § förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften;

bankoutskottets utlåtanden och memorial:

nr B 1, i anledning av väckta motioner om utredning rörande statens stöd till utbyggnad av skogsindustrien i Norrland,

nr B 2, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret framställning med förslag till ändring i reglementet för riksgäldskontoret,

nr B 3, angående regleringen för budgetåret 1958/59 av utgifterna under huvudtiteln Riksdagen och dess verk m. m., och

nr B 4, i anledning av väckta motioner om åtgärder för firandet av 150-årsminnet av 1809 års regeringsforms tillkomst;

första lagutskottets utlåtanden:

nr B 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ratifikation av europeisk utlämningskonvention,

nr B 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om änd-

ring i slutbestämmelserna till luftfarts-lagen den 6 juni 1957 (nr 297),

nr B 5, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om kvinnas behörighet till prästerlig tjänst, m. m., och

nr B 9, i anledning av väckt motion om bättre skydd för den enskilde mot offentlighet av menliga uppgifter i personundersökning i brottmål;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr B 1, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring av 6 § familjebidragsförordningen den 29 mars 1946 (nr 99), dels ock i ämnet väckt motion,

nr B 8, i anledning av väckt motion om svensk ratificering av 1951 års internationella konvention angående likalönsprincipen, m. m., och

nr B 9, i anledning av väckt motion om viss ändring av 59 § arbetarskyddslagen;

tredje lagutskottets utlåtanden:

nr B 1, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 12 maj 1917 (nr 189) om expropriation m. m., dels ock i ämnet väckta motioner, och

nr B 2, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 27 juni 1902 (nr 71), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar, dels ock i ämnet väckt motion; samt

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr B 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dispositionen av vissa kronolägenheter, m. m.,

nr B 5, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar m. m. jämte i ämnet väckt motion,

nr B 6, i anledning av väckta motioner rörande ändrad anslagsanvisning för budgetåret 1958/59 till avlöningar, omkostnader och kostnader för särskilda planeringsåtgärder vid lantbruksnämnderna samt till bidrag till jordbrukets rationalisering, och

nr B 7, i anledning av väckt motion angående anslag till tackdikning å Sunne försöksgård.

§ 12

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr B 49, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen B framlagda förslag till stat för riksgälds-fonden för budgetåret 1958/59;

nr B 50, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat III till riksstaten för budgetåret 1957/58, i vad propositionen avser socialdepartementets verksamhetsområde;

nr B 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat III till riksstaten för budgetåret 1957/58, i vad propositionen avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde;

nr B 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat III till riksstaten för budgetåret 1957/58, i vad propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde;

nr B 53, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat III till riksstaten för budgetåret 1957/58, i vad propositionen avser avskrivning av nya kapitalinvesteringar;

nr B 54, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse av viss kronan tillhörig mark m. m.;

nr B 55, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förflyttning av Söderbygdens vattendomstol;

nr B 56, i anledning av riksdagens år 1957 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning av statsverket m. m.;

nr B 57, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag angående vissa tjänster vid kommunikationsverken;

nr B 58, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av

vissa avtal om förvärv och överlåtelse av fastigheter m. m.; samt

nr B 59, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen B gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1958/59 till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

§ 13

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 14.34.

In fidem
Gunnar Britth

Tisdagen den 22 juli

Kl. 16.00

Förhandlingarna vid detta sammanträde leddes av herr förste talmannen.

§ 1

Justerades protokollen för den 15 och den 16 innevarande juli.

§ 2

Upplästes följande till kammaren inkomna läkarintyg:

Till

Andra kammarens kansli

Härmed intygas, att andra kammarens talman Patrik Svensson, f. 19/12 1895, sedan den 13/7 1958 på grund av sjukdom vårdas på Karolinska sjukhusets medicinska klinik. Han beräknas vara sjuk minst ännu en vecka.

G. Birke
Med. dr
t.f. överläkare

Härmed intygas att redaktör Yngve Hamrin, som under tiden 21/4—23/5 1958 vårdats å härvarande med. avd. under diagnosen Infarctus myocardii, tillrätts vila från riksdagsarbetet från och med den 21/7 1958 t. o. m. 9/8 1958.

Jönköping den 15/7 1958

Carl Cöster
t.f. las.läk., med. avd.

Herr talmannen beviljades ledighet från och med den 13 innevarande månad tills vidare.

Herr Hamrin, som vid kammarens sammanträde den 18 nästlidna juni erhållit ledighet från riksdagsgöromålen till och med den 14 juli, beviljades nu fortsatt ledighet till och med den 9 instundande augusti.

§ 3

Svar på interpellation ang. principerna vid utnämningar till högre tjänster inom utrikesförvaltningen

Ordet lämnades på begäran till

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena UNDEŃ, som yttrade:

Ledamoten av denna kammare herr Heckscher har till mig riktat följande interpellation:

»Vilka grundsatser tillämpar regeringen vid utnämningar till de högsta tjänsterna inom utrikesförvaltningen, särskilt i sådana fall där till beskikningschefsposter eller motsvarande befattningar utses personer utanför utrikestjänsten?»

Till svar på interpellationen får jag anföra följande.

Efter några inledande reflexioner om handelspolitikens roll inom utrikesförvaltningen, som jag tills vidare inte har

Svar på interpellation ang. principerna vid utnämningar till högre tjänster inom utrikesförvaltningen

anledning stanna vid, gör interpellanten följande uttalande:

»Under de allra senaste åren har det i några fall förekommit att till sändebud utsetts personer som hämtats icke från den diplomatiska tjänsten utan från andra kretsar, närmast med inre politisk meritering.»

Interpellanten vill alltså göra gällande att det är en helt ny praxis, som regeringen inlett, vid besättande av sändebudsposter när den ibland utsett personer utanför karriären. Ifall interpellanten hade gjort mer ingående historiska forskningar skulle han dock ha funnit att denna praxis ingalunda härstammar från de senaste åren. Jag har roat mig med att göra ett stickprov från åren 1910—1925 på personer i sändebuds eller motsvarande ställning som vid sin utnämning icke tillhörde utrikestjänsten. Jag fann mer än ett dussin sändebud och generalkonsuler av denna kategori. Kanske det intresserar interpellanten att höra namnen: två bröder Wallenberg av den bekanta bankirfamiljen, Lagercrantz, Hultgren, David Bergström, Elmquist, Günther d. ä., af Wirsén, Brändström, Palmstierna, Ehrensvärd, Adlercreutz, Lamm, Lilliehöök. Uppräkningen är ofullständig.

Nej, herr Heckscher, det har inte varit ovanligt att till sändebud eller motsvarande befattningar utnämnts personer från kretsar utanför utrikesförvaltningen.

Interpellanten fortsätter sin framställning med medgivandet att en dylik friare utnämningsspolitik ibland kan vara motiverad. Han är vänlig nog att bistå mig vid besvarandet av interpellationen genom att själv tala om i vilka fall det är tillåtligt att gå utanför utrikesförvaltningen vid tillsättning av chefsposter. För det första: om den utnämnde representerar en kompetens, som är särskilt viktig för den ifrågavarande tjänsten men som saknas bland karriärens egna befattningshavare, finns det intet skäl

till några invändningar. För det andra kan det någon gång vara motiverat att till beskickningschef utses en person med särskilda kontakter i det land där han eller hon ackrediteras.

Interpellanten vill alltså inte bestrida att det kan finnas goda skäl att emellanåt blanda upp personalen inom denna förvaltning med krafter utanför karriären. Och det vore väl häpnadsväckande om i en modern demokrati som i Sverige byråkratien skulle utgöra en sluten kast, vari ingen får inträda utan att ha passerat graderna. Den svenska förvaltningen över huvud har sedan rätt lång tid tillbaka alltemellanåt fått friska tillskott utifrån. Lekmän har trängt in bland specialisterna. Det fanns en tid då även regeringen, såsom förvaltningens högsta topp, ansågs bära bestå av idel byråkrater. Den förändring som successivt skett har börjat uppträda i och med ökade parlamentariska inslag i regeringen och med parlamentarismens segertåg. Så småningom ansågs det riktigt och naturligt att även till andra ledande poster inom förvaltningen emellanåt utse lekmän. Från sina utsiktsposter har de vissa möjligheter att avbyråkratisera en underordnad personal som lätt stelnar i invand rutin och kanske i stor utsträckning saknar kontakt med och erfarenhet av det samhälle som tjänstemännen är till för att tjäna.

Dessa synpunkter är självklara för det nutida demokratiska Sverige. Om det gäller att tillsätta t. ex. en landshövding eller en chef för ett administrativt verk, är det stundom önskvärt att välja lekmän, i bemärkelsen av personer som inte har genom föregående verksamhet och utbildning specialiserat sig för tjänsten. Det är självklart att regeringen därvid söker finna kvalificerade personer som passar för den uppgift, varom det är fråga. Men det brukar sällan vara så att det finns bara en person i landet som besitter nödiga kvalifikationer för en viss tjänst. Bör man då i likhet med

Svar på interpellation ang. principerna vid utnämningar till högre tjänster inom utrikesförvaltningen

interpellanten uppställa den principen för utnämningsspolitiken att en utomstående ej bör komma i fråga, så länge det finns kompetenta personer inom verket? Den ståndpunkten skulle leda till att exempelvis en generaldirektör inte kunde hämtas utifrån, så länge det funnes byråchefer att tillgå inom verket som ägde kompetens för uppgiften. Önskemålet att få in lekmanneelement i vår byråkrati skulle sällan kunna realiseras, ifall prioritet konsekvent tillerkändes verkets egna kompetenta tjänstemän.

Interpellationen innehåller också en utläggning av de risker för rekryteringen som kan ligga däri att de högsta befattningarna — de är som bekant talrika — icke helt reserveras för utrikesförvaltningens egna tjänstemän. Särskilt finner interpellanten det betänkligt om någon kan få det intrycket — han säger inte direkt att han själv hör till dessa iakttagare — att viktiga beskickningschefsposter eller motsvarande användes som partibelöningar, under det att sådana tjänstemän som hyser en annan politisk ståndpunkt än regeringens eller som eljest visar prov på självständighet i åsikter blir förbigångna eller hänvisade till mindre lockande befattningar.

Vill herr Heckscher med dessa insinuant formuleringar låta förstå att personer som saknat erforderliga kvalifikationer blivit på senare tid utnämnda till sändebud såsom belöning för sina förtjänster om det socialdemokratiska partiet? Jag vill tro att ordet partibelöning i detta sammanhang använts av tanklöshet. Men jag fruktar att herr Heckscher har den enkla ståndpunkten att, om det är ett fel att ta in en utomstående vid besättande av en högre post inom utrikestjänsten, så är felet dubbelt större, om den utnämnde är socialdemokrat. Det är konservativ uppfattning av gammalt känt märke.

Men den tiden är förbi, herr talman, då tillhörighet till det socialdemokratiska partiet diskvalificerade en person

för vare sig utrikestjänsten eller annan svensk förvaltning. Även socialdemokratiska lekmän, med eller utan inrikespolitisk meritering, är emellanåt önskvärda på ledande förvaltningsposter. Därvid kan inte utrikestjänsten vara undantagen, så mycket mindre som det yrket i så utpräglad grad är inriktat på politiska spörsmål. Socialdemokrater är och kommer med all sannolikhet länge att förbli sällsynta fåglar bland de svenska diplomaterna. Men det vore befängat om de helt saknades på viktiga poster inom denna gren av förvaltningen.

I anslutning till ordet partibelöning gjorde interpellanten en antydning i samma insinuanta form om risken för tjänstemän, som hyser en annan politisk ståndpunkt än regeringens eller som eljest visar prov på självständighet, att bli förbigångna eller hänvisade till mindre lockande befattningar. Jag vet sannerligen inte vad interpellanten syftar på. Jag har i varje fall under mina 13 år i följd som utrikesminister inte haft nöjet att bland mina medarbetare inom UD i den ifrågavarande tjänstegraden mig veterligt ha några partivänner, om jag undantar en kabinetssekreterare och en avdelningschef, den sistnämnde tillhörande karriären från början och utnämnd före min tid. Vad angår interpellantens omsorg om diplomatiska tjänstemäns självständighet och politiska ståndpunkt vill jag blott göra den anmärkningen att en regering aldrig kan tolerera att dess sändebud driver en annan politik än den som regeringen genom sina instruktioner anbefallt.

Jag har i likhet med interpellanten undvikit att gå in på aktuella utnämningssärenden med hänsyn till stadgandet i § 90 regeringsformen. Men det kan inte vara förbjudet att belysa innebörden av de regler interpellanten själv uppställt i detta ämne med några konkreta exempel från långt tillbaka i tiden.

Dag Hammarskjölds utnämning till kabinetssekreterare skulle med herr

Svar på interpellation ang. principerna vid utnämningar till högre tjänster inom utrikesförvaltningen

Heckschers grundsatser tydligen ha varit obehörig. Man kan ju inte påstå att det saknades kompetenta personer för posten inom utrikestjänsten. Detsamma gäller om utnämningen till samma post av Arne Lundberg, numera chef för LKAB. Mycket riktigt fick jag också en i oklanderligt konstitutionella former klädd anmärkning mot denna utnämning såsom grundlagsstridig, framställd av en partivän till hr Heckscher. Och jag kan inte se annat än att även riksbankschefen Bööks utnämning på sin tid till sändebud i Canada måste med interpellantens regler anses obehörig. Dessa exempel torde räcka som illustration av reglernas konsekvenser.

Jag har härmed, herr talman, sökt belysa det ämne interpellationen gäller, både genom att direkt angiva mina och regeringens synpunkter i saken och genom kritik av vissa av interpellanten framställda teser.

Härefter anförde:

Herr **HECKSCHER** (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka för svaret. Det var särskilt älskvärt att utrikesministern inte har dröjt utan svarat redan nu, trots att han självfallet är pressad av andra, viktigare uppgifter.

Däremot måste jag bekänna en viss förvåning över svarets utformning. De känsloladdade uttryck och formuleringar, som utrikesministern i dag använder i en personfråga, åt vilken han valt att ge en partipolitisk tolkning, står i skarp kontrast mot vad man blivit van att höra av honom. I frågor, där enligt andras mening ett något starkare känslomässigt engagemang kunde vara på sin plats, använder excellensen ständigt svala och opersonliga uttryckssätt. Det är överraskande att han i dag uttrycker sig så fullkomligt annorlunda.

Går man till svarets sakliga innehåll kan det kanske närmast betecknas som svärgriplbart. Den polemiska kraften är

imponerande, men polemiken tar så stor plats att man har svårt att se vad utrikesministern egentligen vill ha sagt.

I svaret anför en del uppgifter från åren 1910—1925. De är ingalunda förvånande. Snarare blir man överraskad över att inte utrikesministern fullföljde sina historiska framställningar några år längre fram. Finns det inga fall att åberopa från exempelvis senare hälften av 1920-talet? Allt detta har ju emellertid föga eller intet med saken att göra. De nämnda exemplen ligger så långt tillbaka att de endast är av historiskt intresse. Dessutom kommer hans excellens självfallet ihåg, att rekryteringsförfarandet till diplomattjänsten lades om 1919, då utrikesdepartementets antagningsnämnd inrättades. För de högre tjänsterna kunde denna förändring knappast ha någon verkan förrän betydligt senare än den period excellensen talar om.

Nu avser interpellationen emellertid inte historiska upplysningar, hur intressanta de än må vara, utan vad som sker i våra dagar. Jag vågar utgå från att utrikesministern och regeringen *har* några grundsatser, som de tillämpar på det här området. Många väntar på en klar formulering av de grundsatserna. I avvaktnen härpå har jag vågat tillåta mig att göra några antydningar om min egen mening i frågan. Redan nu får det kanske understrykas, att denna mening inte i och för sig innebär något avvisande av att man då och då rekryterar utanför den vanliga karriären. Men en vanlig riksdagsman kan naturligtvis inte göra anspråk på att kunna formulera sina tankar när det gäller utrikestjänsten med samma skicklighet som en utrikesminister med längre tjänstetid än någon annan i världen. Det är därför föga överraskande att hans excellens kunnat misstolka de antydningar jag vågade göra. Sådant får man ta med ro, och jag ber att få återkomma till vissa punkter i den delen.

Svar på interpellation ang. principerna vid utnämningar till högre tjänster inom utrikesförvaltningen

Däremot kan det kanske tillåtas mig att redan nu reagera mot uttrycket »insinuant», som hans excellens utrikesministern använder ett par gånger i sitt svar. Ord av den sorten blir gärna en bumerang som återfaller på den som begagnar den. I min interpellation talade jag om att det förekommer misstankar om att tjänster av detta slag användes som partibelöningar. Vill hans excellens förneka att sådan misstankar förekommer och att de är ganska utbredda? Det cirkulerar exempelvis för närvarande en replik, som lagts i munnen på en mycket framstående f. d. diplomat och som t. o. m. funnit sin väg till pressen. Den handlar om en av de i pressen diskuterade utnämningarna och går ut på, att om den inte kan motiveras med partipolitiska skäl så är den fullständigt oförklarlig. Tycker hans excellens att det är bra eller ens likgiltigt att sådana omdömen sprides?

Det förefaller svårt att förstå varför utrikesministern inte begagnar tillfället att en gång för alla göra slut på sådant tal genom en klar och enkel redogörelse för de grundsatser regeringen följer — utan känsloutbrott och utfall åt höger, om också inte åt vänster. För min del kan jag försäkra hans excellens att det varken angår eller intresserar mig om vederbörande är socialdemokrat eller inte, bara det är fråga om den för uppgiften mest lämplige. Man borde ju inte tala om sig själv, men efter hans excellens utrikesministerns ord om insinuationer kan jag kanske ändå få säga en liten sak. Också jag har ibland haft tillfälle att medverka vid val av medarbetare eller efterträdare. Jag har därvid ofta vänt mig till socialdemokrater och rätt sällan till högermän. Ibland har jag sökt övertala socialdemokrater, och det är inte mitt fel att de sagt nej.

Utrikesministern har hängt upp sig på ordet »kompetens», som använts i interpellationen. Det är självfallet här inte fråga om de för en viss tjänst nödvändiga

minimikraven. Jag har inte velat göra en distinktion av den typ som man gör i akademiska sakkunnigutlåtanden, även om det kanske hade legat nära till hands när en professor talar till en äldre kollega. Blir det hela möjligen klarare om det uttrycks så, att den fria utnämningsspolitiken är motiverad om den tillför utrikestjänsten personer som har större lämplighet för en viss uppgift än de har som finns i karriären? När utrikesministern nämnt så många exempel kan kanske också jag få illustrera min mening om vad som är en riktig och motiverad utnämning utanför karriären. Det var det när fru Alva Myrdal utsågs till sändebud i New Delhi. Hon hade erfarenhet som hög tjänsteman i två stora internationella organisationer och hade därunder vunnit särskilt goda kontakter just med Indien. De egenskaperna var mig veterligt inte representerade inom utrikesförvaltningen vid den tid då hon utnämndes. Med hänsyn till regeringsformens föreskrifter avstår jag från diskussion av de fall, där regeringens utnämningsspolitik förefaller mera svårbegriplig, men det givna positiva exemplet kanske ändå kan klargöra innebörden av min, det skall gärna erkännas, ofullkomliga formulering.

Hans excellens utrikesministern säger sig inte ha anledning att stanna vid vad som i interpellationen sagts om de handelspolitiska uppgifterna. Det är synd, ty det är en kärnfråga då det gäller utrikestjänstens rekrytering i våra dagar. Kanske är det viktigaste av allt därvidlag att just tillgodose kravet på handelspolitisk kompetens. Har utrikesministern verkligen ingenting mer att säga på den punkten?

Ett annat exempel på misstolkning är det när utrikesministern i svaret talar om förmodanden — som inte heller är mina — att tjänstemän med en annan inställning än regeringens skulle bli eftersatta. Det är självklart att ett sändebud inte kan få driva en annan politik

Svar på interpellation ang. principerna vid utnämningar till högre tjänster inom utrikesförvaltningen

än den regeringen i sina instruktioner anbefallt. Den här gången är det jag som inte förstår vad utrikesministern syftar på. Vad det gäller är emellertid de påstående som cirkulerar, att en befattningshavare skulle komma i onåd därför att hans rapporter utgår från en annan uppfattning än regeringens. Jag får upprepa att jag härvidlag inte är i tillfälle att påstå någonting, i synnerhet som jag inte har tillgång till de politiska rapporterna. Men det är ett faktum att dylika påståenden cirkulerar, och jag beklagar att utrikesministern inte begagnar tillfället att deklarerat att våra sändebud utan räddhåga bör få uttrycka sin mening i rapporter till regeringen — också i de rapporter som skall delges utrikesnämndens ledamöter.

Får jag till slut bara sammanfattningsvis upprepa, att jag är tacksam för att ha fått interpellationen besvarad men beklagar att den framställda frågan däremot i stort sett kvarstår obesvarad. Vi vet alltså mycket litet om vilka grundsatser regeringen följer i dessa ärenden, och det är synd, ty det skulle ha rensat luften om dessa grundsatser blivit klart och otvetydigt formulerade.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **UNDEN**:

Herr talman! Jag har inte många randanmärkningar att göra till herr Heckschers inlägg just nu. Vad beträffar mina tonfall får jag väl själv bestämma om jag vill anlägga det ena eller andra tonfallet i mina uttalanden; därvidlag tar jag ingen lektion av herr Heckscher.

Herr Heckscher bestrider att han använt insinuanta formuleringar i sin interpellation. Om en riksdagsman fäster riksdagens uppmärksamhet på att man kan få den misstanken, att posterna inom utrikesförvaltningen användes som partibelöningar, eller om han framhåller att den uppfattningen kan spridas, att sådana tjänstemän, som intar en an-

nan politisk ståndpunkt än regeringen eller eljest visar prov på självständighet, blir förbigångna, och detta inte är insinuationer, då måste jag erkänna att jag inte vet vad som skall anses vara insinuationer.

Herr Heckscher efterlyste en utläggning av de positiva grundsatser regeringen följer vid utnämningar. Mot bakgrunden av det svar jag här givit är det väl ganska självklart att regeringen försöker finna lämplig person till lämplig plats, men det lär inte vara möjligt att formulera denna princip i sådana bestämda kompetensvillkor som herr Heckscher tycks ha i tankarna. Jag vill erinra om att herr Heckscher utgår ifrån att det är något mycket uppseendeväckande att till ledande poster inom utrikesförvaltningen tas personer från annat håll än utrikesförvaltningen. Som jag framhöll i mitt interpellationssvar är ju herr Heckschers utgångspunkt att det är något abnormt att det under de allra senaste åren förekommit att till sändebud utsetts personer som hämtats, icke från den diplomatiska tjänsten utan från andra kretsar, närmast med inrepolitisk meritering. Detta var alltså herr Heckschers utgångspunkt, och det är mot bakgrunden därav som jag tillåtit mig att ge en litet bredare framställning av hur regeringen ser på förhållandet mellan specialister och lekmän, om jag får uttrycka mig så.

Herr **HECKSCHER** (h):

Herr talman! Vad beträffar talet om insinuationer får jag kanske upprepa vad jag nyss sade om bumeranger. Om en riksdagsman till riksdagens kännedom bringar rykten, som faktiskt är i omlopp, kan det omöjligen vara någon insinuation, utan det är bara ett konstaterande. Det skulle kanske rent av kunna vara till fördel till och med för regeringen, att dylika rykten kommer fram i en debatt i riksdagen, så att man

Svar på fråga ang. läsårets olika längd i folkskolor och läroverk

kan få tillfälle att diskutera dem och regeringen kan få framföra sin ståndpunkt, i stället för att de bara cirkulerar löst i de allmänna samtalen.

Sedan konstaterar jag igen för det första att utrikesministern alltjämt ingenting har att säga om den handelspolitiska meriteringen och för det andra att utrikesministern tydligen menar att de grundsatser som regeringen här tillämpar är av den arten att de inte kan ges någon uttrycklig formulering. Att det inte kan vara fråga om absoluta kompetensvillkor är ju ganska självklart, men jag hade föreställt mig att hans excellens utrikesministern med sin erkända formuleringsskicklighet ändå skulle kunna ge en något mera positiv formulering åt de grundsatser som här tillämpas. Det har han inte gjort, och det återstår då bara att konstatera detta faktum.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **UNDÉN**:

Herr talman! Herr Heckscher vill alltså nu förklara, att han själv inte alls ansluter sig till den uppfattning som enligt cirkulerande rykten skulle råda, nämligen att det är fråga om partibelöningar och om åsidosättande av tjänstemän på grund av deras politiska inställning i förhållande till regeringens. Då hade han kanske lämpligen bort säga: »Enligt min mening är dessa misstankar naturligtvis ogrundade.»

I mitt anförande nyss glömde jag att säga, att jag inte riktigt vet vad herr Heckscher åsyftar med påståendet att tjänstemännen inte skulle få rapportera vad de finner för gott. Jag vet mig aldrig ha ingripit i någon tjänstemans rapportering eller gett några direktiv hur han skall rapportera.

Vad beträffar frågan om den handelspolitiska meriteringen är ju förhållandet det, att en del poster inom utrikesförvaltningen är mer eller mindre utpräglad handelsbetonade, och till dem

försöker man givetvis få handelspolitiskt kvalificerade personer. På andra ställen kan det tänkas, att vissa tjänstemän är handelspolitiskt orienterade och andra mera politiskt orienterade. Då är det inte nödvändigt att chefen är särskilt handelspolitiskt kvalificerad. Har han vid sin sida ett råd, som är speciellt handelspolitiskt meriterad, kan denne helt ersätta chefens bristande orientering på det handelspolitiska området. Hela denna fråga är ganska självklar. Man försöker alltså se till att beskickningarna, i den mån de har handelspolitiska intressen, också förses med handelspolitiskt kvalificerade personer.

Herr **HECKSCHER** (h):

Herr talman! Hans excellens utrikesministern meddelade vad han ansåg att jag borde ha skrivit i min interpellation. Jag vill med anledning därav citera vad det verkligen står: »Hos allmänheten kan det likaså uppstå misstankar, som även om de är obefogade likväl minskar förtroendet för utrikesförvaltningen.»

För min del kan jag i brist på närmare förklaring beträffande regeringens grundsatser varken bestrida eller bekräfta de påståenden som cirkulerar, och det är detta som är det beklagliga intrycket av denna diskussion.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4**Svar på fråga ang. läsårets olika längd i folkskolor och läroverk**

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet **EDENMAN**, erhöll på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! Fröken Vinge har frågat, om jag har för avsikt att vidtaga åtgärder för att minska de olägenheter, som i åtskilliga skoldistrikt vållas föräldrar, lärare och myndigheter av att läsåret har olika längd i folkskolor (enhetsskolor) och läroverk.

Svar på fråga ang. läsårets olika längd i folkskolor och läroverk

Denna fråga berör komplicerade problem. Jag anser mig emellertid i korthet böra svara följande.

Skolkommissionen föreslog på sin tid, att enhetsskolans läsår skulle fastställas till 39 veckor, och detta förslag godtogs av 1950 års riksdag. Så sent som år 1952 beslöt riksdagen, att en enhetlig lästid av 39 veckor skulle gälla i folkskolan. Detta beslut kan inte ändras utan att fråga på nytt underställas riksdagen.

Vid allmänna läroverk och högre kommunala skolor omfattar läsåret sedan gammalt 38 veckor, vartill kommer tiden för inträdes- och flyttningsprövningar.

Den praktiska tillämpningen av gällande bestämmelser om olika läsår för skilda skolformer har — som fröken Vinge antyder — obestriddligen medfört olägenheter på vissa håll, där man inte utnyttjat de möjligheter till samordning, som faktiskt redan finns. Även om betydelsen av dessa olägenheter inte bör överdrivas, anser jag det som ett starkt önskemål att *helt* samordna läsårslängden för samtliga allmänna skolformer.

Kunde man då inte generellt öka läsårets längd vid de högre skolorna? Sambandet mellan läsårets längd och lärarnas reella tjänstgöringsskyldighet innebär bl. a. att en sådan ökning knappast kan genomföras utan överenskommelse med vederbörande lärarorganisationer. Man måste också ta hänsyn till att inträdes- och flyttningsprövningarna kräver sin tid, för både lärarna och ett ganska stort antal elever.

Om man i stället vill åstadkomma enhetlig läsårslängd genom att korta av läsåret i folkskolan, möter andra problem. Jag vill här endast erinra om att riksdagen senare kommer att få ta ställning till ett motionsledes väckt yrkande om utredning av frågan om införande av femdagarsvecka i skolarbetet.

Enligt min mening bör vi nu i första hand avvakta resultatet av de väsentliga förbättrade möjligheter till samordning som kommer att föreligga sedan skolstyrelsereformen trätt i kraft den 1

juli i år. När planerings- och utredningsarbetet på skolans område fortskridit ytterligare, vill jag gärna återkomma med ett förslag i ärendet, som på längre sikt kan innebära en fullt tillfredsställande lösning.

Vidare anförde:

Fröken VINGE (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka ecklesiastikministern för svaret på min enkla fråga.

Jag vet att statsrådet var beredd att besvara frågan redan den 28 april, men detta gick ju då inte för sig, eftersom kammaren den dagen hade en del annat att tänka på. När statsrådet nu dröjt så långt in på sommarriksdagen med besvarandet, hade jag nog hoppats att han här skulle ha haft litet flera synpunkter att redovisa än dem som kom till uttryck i ett skoltal som statsrådet höll och som redovisades i pressen för ett par månader sedan.

Om det blir vackert väder i slutet av augusti, får vi säkert runtom i skolstyrelserna en hel del kritik från föräldrar, som måste flytta in till staden när de yngsta av barnen skall ha upprop i folkskolan, varefter de äldre barnen, som kommit upp i realskolan, får gå och slå dank flera dagar i staden. Statsrådet delar ju uppfattningen, att det är olägenheter med de nuvarande arrangemanget, och därför behöver jag nog inte orda mera om dessa familjernas synpunkter. Men det finns så många andra olägenheter.

Vi kan inte komma ifrån att skolan med den kortaste lästiden i viss mån verkar mest attraktiv, och det rimmar dåligt med den allmänna skolpolitik, som statsrådet och jag också är överens om. Vi har nu fått en enhetlig skolläring i kommunerna, och meningen var ju då att man på ett effektivare sätt skulle samordna användningen av lärare och lokaler. Men det har blivit ganska trassligt, då skolorna har olika lästid.

Svar på fråga ang. läsårets olika längd i folkskolor och läroverk

Jag talar inte om yrkesskolorna, som har speciella förhållanden, utan begränsar mig till folkskola och läroverk.

Statsrådet nämner femdagarsveckan. Ja, när vi kommer dit blir det under alla omständigheter svårlösta problem, men första villkoret för att man skall kunna komma till rätta med dessa är väl, att man har samma lästid att utgå från.

Nu skall tacksamt noteras, att Kungl. Maj:t i något fall har givit dispens, så att en avdelning på enhetsskolans högstadium, som har undervisningen förlagd till realskolans lokaler, fått 38 veckors lästid, men det är ju en halvmesyr. Den tanke som ligger bakom min enkla fråga är inte att undervisningstiden i läroverken skall förlängas utan att den lektionsbundna tiden i folkskolan skall kunna förkortas till 38 veckor, så att eleverna alltså får 38 veckor i skolan men lärarna är skyldiga att arbeta i skolans tjänst 39 veckor. Då kan det ju inte bli fråga om någon kollision med civildepartementet.

Om vi först tänker på enhetsskolans högstadium, får vi ju ha i minnet, att det ovillkorligen går åt samma tid för ämneslärarna där som för lärarna i realskolan att förbereda årets arbete. Lärarna skall se till att institutionerna är i ordning o. s. v., och vid terminens slut behöver man ha tillfälle att hålla betygskollegium också i enhetsskolan. Men så är det då flyttningsproven, som det sägs att man bara har i realskolan. Vi kan väl dock inte komma ifrån, att det även på enhetsskolans högstadium händer, att en och annan elev sackar efter i undervisningen och ställs inför valet att läsa upp sig på sommaren, gå om klassen eller byta linje. Och om en elev försökt läsa upp sig, är det väl nödvändigt att ordna någon form av kunskapsprov, vad det nu än formellt skall kallas för. Man gör varken eleven själv eller hans kamrater någon tjänst genom att låta honom eller henne gå i en avdelning, där vederbörande inte kan följa med på grund av bristande förkunskaper. Det vore verk-

lighetsfrämmande att blunda för detta.

Men också när det gäller låg- och mellanstadiet finns i stor utsträckning behov av att samla lärarna, innan eleverna samlas. Har man nya lärare, vill skolledaren säkert få tillfälle att instruera dem. Jag tror att det inte minst ur disciplinsynpunkt är mycket viktigt att allt är i ordning i klasserna, när dessa samlas.

Det finns ett speciellt skäl som gör att jag velat aktualisera denna sak, och det är att man i den kommun, som jag har anledning att intressera mig för mest, ville klara upp dessa problem på ett praktiskt sätt. Vi har där både realskola och enhetsskola. Realskolan börjar den 27 augusti, och man ville att barnen i enhetsskolan också skulle börja denna dag. Terminen skulle formellt börja den 25, och de båda första dagarna skulle vara pedagogdagar med dels allmänna föredrag om försöksverksamhetens mål och medel samt instruktioner, dels diskussioner mellan lärarna på de olika stadierna. För att detta skulle kunna ske skrev man till skolöverstyrelsen och begärde att helt enkelt få dispens från den bestämmelse som säger, att upprop skall hållas på terminens första dag. Detta hade skolöverstyrelsen inte rättighet att medge, och tiden medgav inte att man skrev till Kungl. Maj:t. Jag skall be att till statsrådet få överlämna dessa handlingar och säga, att om statsrådet inte är beredd att nu vidta en sådan anordning att man får förkorta rent generellt lästiden i folkskolan och enhetsskolan, hoppas jag att statsrådet i varje fall bemyndigar länskolnämnden eller eventuellt skolöverstyrelsen att, om särskilda skäl föreligger, medge dispens från kravet att upprop skall hållas på terminens första dag.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet EDENMAN:

Herr talman! Jag tackar för dessa handlingar. Jag vill bara styrka under

Svar på interpellation ang. tolkningen av uttrycket »närmaste allmänna sjukhus» i sjukkasselagen, m. m.

en enda synpunkt, som jag inte vill låta stå oemotsagd, och det är att det inte är något formellt skäl när jag hänvisar till den motion, som riksdagen inom kort kommer att behandla och ta ställning till, nämligen den om möjligheten att införa femdagarsvecka i skolan. Och detta är ju, fröken Vinge, en riksdagsfråga.

Jag är medveten om att den här frågan varit aktuell tidigare. Jag hör själv till de föräldrar som i år har fått uppleva, att ett av barnen — det var en av mina pojkar — får börja skolan tre, fyra dagar tidigare än det andra barnet. Men den synpunkten kan vi alldeles föra bort ur diskussionen. Nog hade det väl varit mycket egendomligt att, utan att avvakta riksdagsbeslutet om utredningen rörande femdagarsvecka i skolan, riva upp två riksdagsbeslut, som är så relativt färska som från åren 1950 och 1952. Det är att observera att även om man i vissa distrikt, t. ex. det som fröken Vinge representerar, har möjligheter att satsa lärarna med förnuftigt arbete en vecka, så skulle ju detta innebära att regeringen i våras, efter en debatt i pressen och efter framställandet av en fråga i riksdagen, huvudstupa skulle ha kastat fram ett förslag som reve upp de äldre besluten. Det är ändå, fröken Vinge, alldeles otänkbart.

Vad jag nu hänvisar till är att vi kommer att få ytterligare erfarenhet instundande år av de gemensamma skolstyrelserna. Vi har tre stora lov, sommarlovet, jullovet och påsklovet och det är sex dagar det är fråga om. Nog borde det ändå vara möjligt för de nya skolstyrelserna att i någon mån jämka samman lästiderna, så att inte hela skillnaden behövde komma i början eller i slutet av just sommarlovet. En eller två dagar kan ändå inte vara så fullständigt avgörande, när man skall behandla denna sak. Men jag upprepar — vilket jag strukit under två gånger i mitt frågesvar — dels att jag personligen är överens med fråge-

ställaren om att det är olägenheter förknippade med det nuvarande systemet, dels att jag i sinom tid tänker återkomma till frågan.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 5

Svar på interpellation ang. tolkningen av uttrycket »närmaste allmänna sjukhus» i sjukkasselagen, m. m.

Herr förste vice talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet NILSSON, som yttrade:

Herr talman! Fru Sandström har till chefen för inrikesdepartementet riktat följande frågor.

1. Anser statsrådet att sjukstuga i sjukkasselagens mening kan identifieras med »närmaste allmänna sjukhus»?

2. Anser statsrådet att sjukstuga i så fall motsvarar vad sjukkasselagen menar med »allmänt sjukhus, där *erforderlig vård kan beredas*»?

3. Är statsrådet beredd att uppta detta speciella spörsmål vid den nu överlämnade utredningens fortsatta behandling inom regeringen?

Då interpellationen avser spörsmål som regleras i sjukförsäkringslagen har den överlämnats till mig för besvarande.

Såsom fru Sandström omnämner behandlas de berörda ersättningsfrågorna i ett betänkande, som i dagarna avlämnats av sjukreseutredningen. Betänkandet remissbehandlas i vanlig ordning. Därefter kommer det samlade materialet att prövas. Härvid kommer givetvis uppmärksamhet att ägnas det av fru Sandström nämnda problemet. Utöver vad jag nu sagt anser jag mig inte för närvarande böra gå in på detta problem.

Härpå anförde

Svar på fråga ang. återgång till lågräntepolitiken

Fru SANDSTRÖM (fp):

Herr talman! Om det skulle tillåtas mig att inte vara fullt så högtidlig som man kanske bör vara i andra kammarens talarstol, skulle jag vilja säga att socialministerns klädsamma solbränna skvallrar om att han redan haft semester. Icke förty verkar det svar han här givit på min interpellation vara tillkommet inom ett departement, där man mer eller mindre lever i semestertider. Jag skall därför befria socialministern från någon debatt i det här ämnet liksom jag skall befria kammaren från någon redogörelse för bakgrunden till min interpellation. Med andra ord: Jag skall vara lika kortfattad och koncis som socialministern varit i sitt svar och bara säga ett enda ord, det obligatoriska lilla ordet tack.

Vad jag då tackar för är en enda mening i svaret, nämligen den som innehåller ett löfte om att det spörsmål jag rest kommer att beaktas vid den fortsatta behandlingen av den omnämnda utredningens förslag. Till detta tack må jag också tillåtas foga den förhoppningen att det lilla löftet inte blir bortglömt. För säkerhets skull kanske jag bör be att litet längre fram under en inte bara ur semestersynpunkt lämpligare årstid utan när det drar ihop sig till behandling av remisserna få på ett eller annat sätt påminna socialministern om det här lilla ärendet.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 6

Svar på fråga ang. återgång till lågräntepolitiken

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÄNG, som yttrade:

Herr talman! Herr Hagberg har frågat statsministern, huruvida regeringen, med hänsyn till jordbrukarnas svårigheter, det försämrade exportläget, produktionsbegränsningarna och hotet om

ett allvarligt arbetslöshetsproblem redan i höst, överväger en återgång till lågräntepolitiken inom den närmaste framtiden.

Frågan har av statsministern överlämnats till mig för besvarande.

Räntepolitiken handhas som bekant av riksbanken. Den måste emellertid, som jag vid upprepade tillfällen framhållit, ses som en integrerande del av den allmänna ekonomiska politiken. Regeringens ställningstagande beträffande denna har senast redovisats i den förnyade finansplan som presenterats för den nu sammanträdande riksdagen. I finansplanen har jag understrukit att såväl ränte- som kreditpolitiken får anpassas till konjunkturlägets växlingar och med sikte på att den fulla sysselsättningen uppehålls. Slutligen vill jag tillägga, att det ligger i sakens natur att man inte i förhand avger offentliga förklaringar om tidpunkten för eventuella ränteförändringar.

Vidare anförde

Herr HAGBERG (k):

Herr talman! Jag skall be att få tacka finansministern för svaret på frågan. Detta tack innebär inte att jag räknar svarets innehåll till det som jag är tacksam för.

Jag vill emellertid göra ett par påpekanden. För det första: Min fråga ställdes innan den finansplan hade framlagts, som finansministern återopar. Det är riktigt att sedan denna plan framlagts har det givits ett visst svar på den fråga jag har framställt.

Vidare är det ju självklart att jag inte vill polemisera mot finansministern när han säger att regeringen inte i förväg ger förklaringar om tidpunkten för eventuella ränteförändringar. Det handlar inte därom, det handlar om en målsättning, och denna målsättning kan kanske för närvarande uttryckas med å ena sidan finansministerns egen term i finansplanen och å andra sidan den

Svar på interpellation ang. åtgärder för att förstärka valutareserverna

förklaring, som avgavs när den förra regeringen framlade sitt program, nämligen å ena sidan lågräntepolitik och å andra sidan en rörlig räntepolitik.

Det besked som finansministern här åberopar innebär ju att räntesänkningen före valet bara var att betrakta som ett led i en rörlig räntepolitik och alltså inte innebar en återgång till lågräntepolitiken. Det är vad jag läst ut ur hans svar. Jag måste beklagligtvis säga att det inte förekommer någonting i detta svar som tyder på att man kan tolka det på ett annat sätt.

Men däremot är detta besked ganska anmärkningsvärt i ett avseende. Regeringen har nämligen där övertagit den borgerliga oppositionens terminologi när det gäller räntepolitikens utformning. Detta tal om en rörlig räntepolitik eller en rörlig ränta fattar ju alla numera som innebärande en hög ränta. Men dessutom tror jag att många med mig har den uppfattningen, att börsens värdenormer inte bör vara vägledande för den statliga penningpolitiken. Vore det inte orimligt att säga att vi här skall fixera löner, priser, omkostnader och hyror månad för månad efter den s. k. rörliga principen? Konsekvensen av hela resonemanget om en rörlig ränta är ju egentligen att man skulle komma in i ett sådant förhållande.

Jag menar att räntan spelar en roll jämförlig med dessa olika saker, priser, löner och annat, och därför kan man inte genomföra speciella principer för dess användning i stället för att hålla sig till de frågor man avser att lösa.

I det svar, som här ges och som man inte i och för sig har anledning att i alla avseenden resa invändningar emot, nämnes inte ordet inflation. Jag vill bara konstatera att det kanske är bra, att man inte talar om kampen mot inflationen i samband med räntepolitiken, eftersom inflationen fortsatt, sedan regeringen övergav lågräntelinjen. Tempot i inflationen har sannerligen inte blivit svagare, utan snarare har det

blivit starkare, sedan detta skedde. Under sådana förhållanden är det också uppenbart att även det argumentet för den höga räntan har bortfallit. Vilka argument finns då kvar? Har inte alla de konsekvenser av en högräntepolitik, som regeringen tidigare talade om inträffat? Har det inte blivit värre för jordbrukare och småföretagare? Har vi inte fått något tiotusental arbetslösa mer än motsvarande tid, innan man slog in på denna räntepolitik? Alla dessa negativa följdföreteelser av den nya räntepolitiken har ju inträffat. Något positivt har inte inträffat utom för de stora kapitalägarna. De har naturligtvis haft stora fördelar av densamma.

Herr talman! Jag skall inte förlänga behandlingen av frågan vid denna sena tidpunkt. Jag vill bara ännu en gång uttrycka den meningen att det svar som har givits från regeringsbanken inte är uppmuntrande för alla dem som hade hoppats att eftergifterna i räntepolitiken skulle vara av tillfällig karaktär.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 7**Svar på interpellation ang. åtgärder för att förstärka valutareserverna**

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÄNG, erhöll på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! Med andra kammarens tillstånd har herr Magnusson i Borås frågat statsministern, på vad sätt regeringen ämnar att i sin ekonomiska politik försöka underbygga den förstärkning av våra valutareserver som är ett ofrånkomligt led i den beredskap mot sysselsättningsstörningar vars behövlighet är uppenbar.

Frågan har av statsministern överlämnats till mig för besvarande.

Ett uttömmande svar på interpellantens fråga skulle innebära en upprepning av den redogörelse för regeringens ekonomiska politik som lämnas i den förnyade finansplanen. Innehållet i

Svar på interpellation ang. åtgärder för att förstärka valutareserverna

denna torde vid det här laget vara väl känt för såväl interpellanten som kammararens övriga ledamöter, varför jag nu kan fatta mig kort.

Regeringens politik för att trygga en jämn och hög sysselsättning och en stabil utveckling utformas — som jag i upprepade sammanhang starkt understrukit — självfallet även med tanke på behovet av att disponera en betryggande valutareserv som buffert i händelse av avsättningskriser för våra exportvaror. I en konjunktur med depressiva tendenser och med vissa svårigheter för exporten får ansträngningarna inriktas på att i görligaste mån bevara valutareserven. I omsorg om denna avser därför regeringen — vilket framgår av finansplanen — att i den ekonomiska politiken välja sådana åtgärder när det gäller att uppehålla sysselsättningen, att importen inte stimuleras och valutaavtappningen blir så begränsad som möjligt.

Härpå anförde

Herr MAGNUSSON i Borås (h):

Herr talman! Jag skall be att få framföra mitt tack till finansministern för att han har haft vänligheten att svara på min fråga.

I sitt svar på min interpellation hänvisar finansministern till finansplanen och till den ekonomiska politik, som där har uppdragits. Han anser att en diskussion om dessa problem skulle bli en återupprepning. Jag skall så långt det är möjligt villfara hans begäran att inte nu ta upp någon längre diskussion, men med hänsyn till den vikt som jag tillmäter valutareserven kan jag inte underlåta att framlägga några synpunkter.

När jag framställde min interpellation vid sommarriksdagens början, kunde skönjas oroande tecken i riktning mot en allvarlig minskning av valutareserven. Under årets första fyra månader minskade denna med över 300 miljoner kronor, vartill kommer att den s. k. för-

skjutningsposten i år har varit avsevärt större än i fjol.

En stabil valutareserv är av ovärderlig nytta för att upprätthålla sysselsättningen med bevarat penningvärde. Alla torde väl nu också vara överens om att det i dagens läge hade varit värdefullt med en större valutareserv. De gångna årens politik, som jag nu inte skall gå in på, har medfört att denna icke har kunnat byggas upp till betryggande storlek. Valutareserven har under de tre senaste åren i stort sett stått stilla, och detta har inneburit en minskning, då dels importen har ökat, dels en försämring av penningvärdet har skett, som inte har kompenserats i högre valuta-reserv.

Jag kan inte finna att några direkt praktiska åtgärder föreslås i finansplanen för att komma till rätta med berörda förhållanden. Om man anser att några interna åtgärder inte går att genomföra, så jävas dock detta påstående av att Västtyskland genom en smidig intern ekonomisk politik har gjort det möjligt för näringslivet att i så hög grad hävda sig i konkurrensen, att den västtyska riksbanken har ett bekymmer, som för en svensk verkar förvånande, nämligen bekymret över att valutareserven är för stor. Man torde kunna räkna med en ökning av den tyska valutareserven som under detta år uppgår till lika stort belopp som hela den svenska valutareserven. Visserligen kan det sägas att bytesförhållandet har varit gynnsamt för Västtyskland under den senaste tiden. Men då finns det också anledning att säga att även vi haft tider med ett gynnsamt bytesförhållande utan att detta lett till någon stärkning av vår valuta-reserv.

Det finns nu tecken som tyder på en viss stabilisering av valutaförhållandena i Europa, men vi kan inte bortse från en allmän europeisk valutaoro, och då är vi i den situationen att vi kan räkna med en kraftig påfrestning på vår valuta-reserv.

Svar på interpellation ang. de föreslagna investeringarna i dockanläggningen vid Gustavsviks örlogsdepå

Vi har en hel del korta krediter utestående, och det finns också exempel på svenska exportföretag som har tagit betydande förskott från sina köpare. Om det skulle inträda en valutaoro, så finns det all anledning att frukta, att dessa korta krediter och förskott kommer att återkrävas, vilket kanske kommer att medföra, att den s. k. förskjutningsposten blir negativ. Vi skulle då kunna komma i det läget att vår valutareserv, som 1957 bara motsvarade två och två tredjedels månaders import och där- efter ytterligare försämrats, skulle motsvara ännu färre importveckor.

Regeringen synes nu inte vara intresserad av att lätta på de generella ingrepp som gjorts i avsikt att hålla tillbaka den privata företagsamheten.

Enligt mitt sätt att se måste det i dag vara en angelägen uppgift att underlätta för företagsamheten att på ett effektivt sätt ta upp konkurrensen med andra länder, så att vi blir konkurrenskraftiga på exportmarknaden och så att våra hemmamarknadsindustrier får större möjlighet att hävda sig, varigenom importen kan hållas nere.

Herr finansministern synes nu vara på det klara med att vår lilla valuta- reserv inte ger oss möjlighet att nämn- värt spåda på den inhemska konjunkt- uren, då vi i så fall skulle riskera valu- tareservens bestånd. Därmed synes han mena, att samhället icke kan godtaga alltför häftiga åtgärder för upprätthå- llande av sysselsättningen. Mot denna bakgrund måste det vara ännu mera angeläget, att näringslivet icke hindras i sina ansträngningar att upprätthålla sysselsättningen, så att vi inte behöver komma i den situationen att arbetslös- heten blir oroväckande stor.

Mitt krav måste därför bli, att de hin- der, som nu finns för såväl stora som små företag att vara effektiva, försvin- ner. De måste få möjlighet att disponera kapital för rationalisering och förnyelse av produktionsapparaten. För nödvän-

digheten härav talar bl. a. det ökade in- tresset inom näringslivet för investe- ringar i moderna maskiner och hjälp- medel. Härfor kräves dock en friare kreditmarknad, större rätt för företagen att disponera sina sparmedel genom borttagande av den extra företagsbe- skatningen. Ett frisläppande av investe- ringsfonderna är också en angelägen åtgärd för att upprätthålla sysselsätt- ningen.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 8**Svar på interpellation ang. de föreslagna investeringarna i dockanläggningen vid Gustavsviks örlogsdepå**

Herr förste vice talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet ANDERSSON, som yttrade:

Herr talman! Med kammarens till- stånd har herr Fälldin frågat mig, om jag med anledning av sysselsättnings- situationen på orten och med hänsyn till de norrländska sjöfartsintressena vill medverka till att vissa investering- ar vid dockanläggningen vid Gustavs- viks örlogsdepå snarast kommer till stånd.

Till svar härpå vill jag anföra följande.

Som interpellanten berört har sättet för verksamhetens bedrivande vid dockanläggningarna vid Gustavsviks örlogsdepå samt statliga investeringar i dessa anläggningar ägnats uppmärk- samhet i skilda sammanhang. Jag fin- ner ej anledning att nu närmare redo- göra för vad som tidigare förevarit i ärendet. Som komplettering av vad in- terpellanten anfört vill jag endast erin- ra om vad som hänt under den allra sista tiden.

Frågan har ju upptagits av riksdagens revisorer i deras berättelse för år 1957. Revisorerna har uttalat, att förhand- lingar snarast bör upptas med den nu-

Svar på interpellation ang. de föreslagna investeringarna i dockanläggningen vid Gustavsviks örlogsdepå

varande arrendatorn av dockanläggningen eller annan intressent angående den framtida driften vid anläggningen. Statsutskottet har i sitt utlåtade (B 34, p. 13) funnit revisorernas skäl för att förhandlingar upptas rörande de vid dockan aktuella investeringsproblemen och därmed sammanhängande frågor bärande. Av ett av marinförvaltningen avgivet remissutlåtande hade emellertid utskottet ansett sig kunna draga den slutsatsen, att ämbetsverket kommer att ta för frågans lösning erforderliga initiativ. Utskottet har därför begränsat sig till att för riksdagen omförmåla vad i ärendet förevarit. Utskottets utlåtande föredrogs i kamrarna den 16 i denna månad, varvid utskottets omförmålan lades till handlingarna.

Jag vill understryka, att någon tillbyggnad av dockan icke är motiverad av militära skäl. Dockans nuvarande kapacitet är tillräcklig för samtliga aktuella örlogsfartyg. Däremot är det ett militärt intresse att någon varvsrörelse vid dockan bibehålles. Om en utbyggnad av dockanläggningen är en förutsättning för detta, finns det således i viss mån ett militärt intresse av investeringar i dockanläggningen. Marinens beredskapsintresse i anläggningen är emellertid inte av sådan angelägenhetsgrad, att marinförvaltningen anser sig kunna räkna med att medel härför tas i anspråk inom marinens kostnadsram.

Som framgått av det föregående anmälde marinförvaltningen i sitt yttrande över riksdagens revisorers berättelse sin avsikt att ta vissa initiativ i förevarande fråga. I enlighet härmed hölls den 1 juli i år ett sammanträde med företrädare för marinförvaltningen, de lokala militära myndigheterna, de lokala arbetsmarknadsorganen och arrendatorn av dockanläggningen. Vid detta sammanträde diskuterades vissa ändringsarbeten vid dockan. De viktigaste av dessa är desamma som av marinförvaltningens verkstadsbyrå an-

givits till riksdagens revisorer. De olika intressenterna utför nu vissa utredningar beträffande de vid sammanträdet ifrågasatta åtgärderna.

Av det anförda framgår, att marinförvaltningen redan tagit initiativ i förevarande fråga på sätt statsutskottet i sitt förut nämnda utlåtande ansett sig kunna räkna med. Det finns enligt min mening all anledning att avvakta resultaten av nu pågående undersökningar. Vid dessa bör det även vara tillfälle att närmare pröva arrendatorns till riksdagens revisorer gjorda uttalanden, att företaget självt på vissa villkor skulle vara berett att göra investeringar för att öka dockans kapacitet.

Med detta, herr talman, anser jag mig ha besvarat herr Fälldins interpellation.

Herr andre vice talmannen övertog nu förhandlingarnas ledning.

Härefter anförde:

Herr FÄLLDIN (cp):

Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för försvarsdepartementet få rikta ett tack för svaret på min interpellation.

Jag måste dock beklaga, att svaret inte fick så positiv karaktär, som jag hoppats. Det finns enligt min mening två skäl, som till och med var för sig klart talar för att åtgärder vidtages, och jag skall be att något få beröra dem.

Jag vill först påminna om att allt sedan 1945 den huvudsakliga motiveringen för en utbyggnad av dockanläggningen har varit att skapa ökade sysselsättningsmöjligheter åt ortens befolkning. När regeringen i fjol beslutade att lämna utredningens förslag utan åtgärd, skedde detta under hänvisning till sysselsättningsläget, som då inte ansågs motivera några åtgärder. Just med anledning av det ändrade sysselsättningsläget och med hänvisning till detta har jag framställt denna fråga. Därför är

Svar på interpellation ang. de föreslagna investeringarna i dockanläggningen vid Gustavsviks örlogsdepå

jag en smula förvånad över att statsrådet går helt vid sidan av det i sitt svar. Om man, när det uppstår arbetslöshet i dessa områden, talar om arbetslöshetsöar och sedan skapar och anvisar arbete i andra delar av landet, har man ingalunda löst några norrländska sysselsättningsproblem. Det förhåller sig nog så, att gemene man i de områden, som drabbas av denna ordination, börjar tvivla på att det råder någon samstämmighet mellan vad propagandan utlovat och vad åtgärderna kan komma att innebära. I de flesta fall uppfattas det hela så, att statsmakterna medverkar till en folkomflyttning, som de lokala organen — framför allt kommunerna, som måste sträva efter att vidmakthålla sitt skatteunderlag — på alla sätt försöker motverka. Följderna blir särskilt allvarliga, därför att den s. k. rörliga arbetskraften så gott som uteslutande utgöres av unga människor. Befolkningens ålderssammansättning i kommunerna blir då sådan, att oron för framtiden ständigt ökar hos de kommunalt ansvariga.

Det andra skälet som talar för en utbyggnad utgör sjöfartsintressena. Det har sagts, att stillastående i själva verket är bakåtskridande. När det gäller dockanläggningen i Gustavsvik kan detta talesätt komma att besannas, om inga åtgärder vidtas. Dockanläggningen måste ges en sådan kapacitet, att den kan ta emot alla de båtar, som trafikerar norrländska hamnar — i synnerhet som anläggningen är den enda i sitt slag norr om Stockholm. Ges den inte en sådan kapacitet, kommer inte ens nuvarande sysselsättningsgrad att kunna upprätthållas, då rederier med båtar i dessa vatten vill ha möjlighet att komma in med alla sina båtar på den varvsanläggning som man utnyttjar. Endast den anläggning, som har sådana resurser, kan således räkna med att dess tjänster i framtiden skall komma att tas i anspråk.

Till detta vill jag lägga att alla myndigheter, som haft anledning att titta på investeringsförslaget, har ansett detta ekonomiskt försvarbart. Dessutom kan med fog sägas att ökade sysselsättningsmöjligheter vid denna anläggning skulle något motverka den ensidighet som utmärker näringslivet i dessa områden.

Beträffande försvarets intresse i detta sammanhang skall jag nöja mig med att konstatera att de föreslagna åtgärderna icke på något sätt kan vara till nackdel ur försvarets synpunkt. Jag vill understryka vad statsrådet säger i sitt svar, att eftersom en utökning av dockanläggningen utgör en förutsättning för att varvsrörelsen vid dockan upprätthålles, så finns det t. o. m. ett militärt intresse av att utbyggnaden kommer till stånd.

Slutligen vill jag uttala den förhoppningen att det i statsrådets formulering, att det finns »all anledning att avvakta resultaten av nu pågående undersökningar», ligger ett underförstått löfte, att regeringen skall vara beredd låta sysselsättningsfrågan bli av avgörande betydelse vid sitt ställningstagande i ärendet.

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet ANDERSSON:

Herr talman! Mitt svar utesluter inte alls möjligheten att det ur sysselsättningssynpunkt kan bli nödvändigt med en sådan utvidgning av dockanläggningen som har ifrågasatts. Vad jag har svarat på är frågan, huruvida det finns några militära skäl för en sådan utvidgning, och jag har därvid sagt att det egentligen inte föreligger några sådana skäl. Jag är emellertid fullt medveten om att andra skäl kan motivera en utbyggnad av anläggningen och jag känner också väl till de diskussioner och utredningar som nu pågår sedan marinförvaltningen tagit sitt initiativ, men jag tror att vi lugnt kan avvakta resultatet

Svar på interpellation ang. användningen av effektiva stöldskydd på motorfordon
av dessa. Sedan blir det ju chefen för ett annat departement än försvarsdepartementet som får ta hand om saken.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 9

Svar på interpellation ang. användningen av effektiva stöldskydd på motorfordon

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet LINDELL, erhöll på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! Med kammarens tillstånd har herr Nihlfors i en interpellation till mig begärt en redovisning av vad som överenskommits med bilförsäljningsföretagen om en ökad användning av effektiva billås och vilken frekvens försäljningen av dylika lås numera har. Herr Nihlfors har vidare frågat mig, om jag anser att erfarenheterna hittills är tillfredsställande och, om icke, vilka åtgärder som enligt min mening nu bör vidtagas för att stävja den stora bilstöldsepidemien.

Till svar på interpellationen får jag anföra följande.

Den kraftiga ökningen av antalet bilstöldar utgör ett mycket allvarligt samhällsproblem, som tilldragit sig stor uppmärksamhet under senare tid liksom den växande ungdomskriminaliteten över huvud. Omständigheter som förklarar den oroande utvecklingen är inte svåra att finna. De ökande ungdomskulorna och den fortsatta flyttningen från land till stad torde vara starkt bidragande faktorer, och därjämte har antalet motorfordon under några få år ökat i en överväldigande omfattning.

Erfarenheten har visat, att biltjuvar i allmänhet undviker att tillgripa bilar, som är försedda med rattlås eller annan tillförlitlig låsanordning. Enligt uppgifter som lämnats av Stockholmspolisen stals i Stockholm under tiden januari—maj 1958 enligt inkomna anmälningar 1 490 bilar, av vilka alla utom 75 anträffats. Undersökning av de anträffade bilarna har givit vid handen, att endast i

16 fall rattlås eller annat stöldskydd forcerats på det ena eller andra sättet. Med hänsyn till att stöldskyddsförsedda bilar sålunda i mycket ringa utsträckning utsattes för tillgrepp är det naturligt, att man ägnat uppmärksamhet åt möjligheterna att i ökad omfattning förse bilar med effektiva lås.

Såsom framhålles i interpellationen var frågan föremål för behandling vid 1956 års riksdag, som efter hemställan av första lagutskottet gjorde det uttalandet att, om en väsentligt ökad användning av stöldskydd ej kunde åvägbringas på annat sätt, riksdagen icke hyste principiella betänkligheter mot att en lösning av frågan upptogs till övervägande lagstiftningsvägen. Då detta uttalande gjordes, hade frågan om åtgärder i syfte att genom effektiva låsanordningar motverka bilstölden redan upptagits av kommunikations- och justitiedepartementen i samråd. Som ett alternativ till införande av lagstadgad skyldighet för bilägare att ha stöldskydd inmonterat undersöktes därvid möjligheten att få utfästelser från bilimportörer och bilhandlare att tillse, att bilar som föres ut i handeln är försedda med effektiva stöldskydd. Dessa undersökningar ledde i juni 1956 till en överenskommelse med bilhandelns organisationer m. fl. om frivilliga åtgärder för utrustande av personbilar med stöldskydd. Överenskommelsen innebär följande:

1) Bilhandeln skall i utrustningen på fabriksnya personbilar inkludera stöldskydd.

2) Bilverkstäderna skall, i mån av arbetskrafttillgång härför, inrikta sig på och verka för montering av stöldskydd på begagnade personbilar.

3) En propagandakampanj för anskaffning av stöldskydd till i trafik varande personbilar skall föras.

4) Då det särskilt är personbilar i storstäderna, som råkar ut för stöldförsäkringsskador, skall försäkringsbolagen på stöldförsäkringspremien för personbilar i Stockholm och Göteborg med

Svar på interpellation ang. användningen av effektiva stöldskydd på motorfordon

omnejd samt Malmö lämna en rabatt av 75 procent, om bilen är försedd med godkänd låsanordning. I övriga delar av landet skall rabatten utgöra 50 procent.

5) Anskaffningen av stöldskydd till personbilar skall statistiskt följas i och för utrönande av åtgärdernas effekt i kampen mot bilstölderna.

Överenskommelsen kompletterades efter ytterligare förhandlingar med en av organisationerna den 1 april 1957 utfärdad förklaring rörande tillämpningen av överenskommelsen. Enligt denna förklaring innebär den i överenskommelsen intagna bestämmelsen, att bilhandeln i utrustningen på fabriksnya personbilar skulle inkludera stöldskydd, för bilindustriens och bilimportörernas del att i deras bilannonser skall, därest uppgift om bilens pris däri lämnas, angivas priset inklusive kostnad för stöldskydd. För bildetaljhandelns del innebär bestämmelsen, att fabriksnya personbilar normalt kommer att saluföras med stöldskydd påmonterade. Förklaringen innehåller vidare närmare uppgifter om uppläggnings av propagandakampanjen för anskaffning av stöldskydd till i trafik varande personbilar. En särskild kommitté med uppgift att omhänderta kampanjen har bildats. Medel för finansiering av propagandan har tillskjutits, förutom av staten, av bilförsäkringsbolagen och Nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande.

Överenskommelsen har till en början gällt till utgången av år 1957 och har sedermera med vissa detaljändringar beträffande försäkringslättnaderna förlängts att gälla under år 1958. Förhandlingar rörande fortsatt tillämpning av överenskommelsen skall upptagas senast den 15 december 1958.

Av de statistiska uppgifter och rapporter rörande effekten av överenskommelsen som hittills inkommit framgår att frekvensen av stöldskydd på bilarna väsentligt ökat. De senast tillgängliga uppgifterna, som avser första kvartalet

1958, visar beträffande försäljningen av fabriksnya bilar, att ett antal bilmärken representerande ungefär 50 procent av försäljningsvolymen konsekvent försäljes med stöldskydd, att ytterligare 22 procent förses med stöldskydd till ungefär 90 procent av antalet, att ytterligare 10 procent förses med stöldskydd till ungefär 50 procent av antalet samt att resterande 18 procent förses med stöldskydd till ungefär 40 procent av antalet. Genomsnittligt innebär detta att c:a 80 procent av de nya bilar som försäljes är utrustade med stöldskydd.

Organisationernas utfästelse att stöldskydd skall inkluderas på fabriksnya personbilar har alltså ännu icke fått hundra procentig effekt, men det har från organisationernas sida framhållits, att viss tid kräves för anpassning och omställning. Det bör också nämnas att eftersom bilstölder endast förekommer i mycket ringa utsträckning i glesbygderna, såsom i stora delar av Norrland, behovet av stöldskydd inte har samma aktualitet för de där boende bilägarna som i andra delar av landet. Enligt min mening måste med hänsyn till den relativt korta tid som överenskommelsen varit i kraft det hittillsvarande resultatet betecknas såsom i huvudsak tillfredsställande.

Vilken effekt som vinnes av propagandakampanjen för anskaffning av stöldlås till sådana bilar som redan är i trafik är ännu så länge svårt att bedöma. Det kan nämnas att stickprov som av motororganisationerna gjorts under första kvartalet 1958 antyder, att i genomsnitt omkring 50 procent av de i bruk varande personbilarna är försedda med stöldskydd. Siffran får dock tagas med reservation, då det hittills föreliggande materialet ej ger möjligheter till säkra slutsatser.

För att stöldskydden på bilar skall på ett verkligt effektivt sätt nedbringa antalet bilstölder kräves givetvis att hela eller praktiskt taget hela bilparken åtminstone i tätorterna har sådant skydd.

Svar på interpellation ang. användningen av effektiva stöldskydd på motorfordon

Ännu har icke detta resultat uppnåtts, men man bör kunna räkna med att frekvensen av stöldskydd skall fortsätta att stiga i och med att nya stöldlås-försedda bilar efter hand ersätter den förbrukade bilparken och genom att bilägare av propagandan och försäkringsrabatterna stimuleras att anskaffa lås. Det finns därför anledning att tro, att det inte skall dröja alltför länge, förrän stöldskydden förekommer i sådan omfattning, att de verksamt bidrar till att stävja biltillgreppen.

Självfallet måste även andra åtgärder sättas in för motverkande av bilstöldrarna och annan ungdomsbrottslighet. Jag vill erinra om att riksdagen flera gånger under senare år haft tillfälle att behandla dessa frågor. För inventering och samordning av de olika åtgärder som kan komma i fråga för motverkande av ungdomsbrottsligheten pågår sedan en tid tillbaka — på initiativ av riksdagen — en serie överläggningar med representanter för riksdagen, vissa statsdepartementet samt andra myndigheter och experter. I ett interpellationssvar i denna kammare den 29 januari i år lämnade jag en redogörelse för dessa konferenser. Såsom framgick av svaret har frågan om ungdomsbrottsligheten vid överläggningarna upptagits till en ingående och allsidig behandling. Konferensserien är ännu inte avslutad, men jag vill nämna att från konferenserna för några månader sedan till regeringen överlämnades det material som dittills sammanbragts, i samband varmed i en särskild skrivelse fästes uppmärksamheten på vissa betydelsefulla åtgärder, som enligt konferensdeltagarnas mening kunde på ett mera avgörande sätt inverka på brottslighetsutvecklingen. Bl. a. framhölls att en skyndsam förstärkning av polisens resurser och en rationalisering av dess verksamhet är oundgängligen nödvändig, att samhällets insatser mot brott måste komma till stånd snabbare än nu är fallet samt att erforderlig utbyggnad av den psykiska

barna- och ungdomsvården och familjerådgivningen snarast bör komma till stånd. Regeringen ägnar givetvis den största uppmärksamhet åt dessa spörsmål. Särskilt vill jag framhålla det omfattande arbete som inom inrikesdepartementet pågår i syfte att göra polisverksamheten mera effektiv. I detta sammanhang torde även böra erinras om den betydande förstärkning av fångvårdens ungdomsrådjong som enligt nyligen meddelat beslut skall ske samt om det för riksdagen framlagda förslaget angående avhjälpande av platsbristen vid ungdomsvårdsskolorna. På lagstiftningsområdet förberedes mycket genomgripande reformer; bl. a. kan nämnas att i socialdepartementet pågår ett forcerat arbete för genomförande av helt ny barnavårdslagstiftning.

Härpå anförde

Herr **NIHLFORS** (fp):

Herr talman! Jag vill tacka justitieministern för den mycket utförliga redogörelse han lämnade mig och kammaren angående överenskommelsen mellan statsmakterna och bilhandeln om införande av effektiva billås på nya bilar. Jag tror att denna redogörelse har klargjort att statsmakterna har gjort väl så mycket som man kunde tänka sig på ett sådant känsligt område som detta, där behörigheten att handla väl också är ett problem.

Jag fäste mig vid att 80 procent i genomsnitt av de nya bilarna numera är försedda med effektiva billås. Om man däremot gör en översikt över hela bilbeståndet, finner man — att döma av motororganisationernas stickprovundersökning — att bara 50 procent av samtliga i bruk varande bilar är försedda med effektiva lås. Resultatet är sålunda relativt gott vad beträffar nya bilar, men slutresultatet dras ner av att det gamla bilbeståndet inte är på samma sätt skyddat.

Då kommer man in på den reflexion

Svar på interpellation ang. frågan om straff för den, som ansvarslöst eller för egen vinning bjuder barn och ungdom på sprit

som jag gjorde i min interpellation, att biltjuvarna på grund av att de nya bilarna blir bättre och bättre skyddade kommer att gå över till mera lättbearbetade objekt, d. v. s. till fordon som är farligare ur trafiksäkerhetssynpunkt än vad de nya bilarna är. Här har vi alltså en oroande utveckling, allra helst som statistiken faktiskt visar att den procentuella ökningen av bilstölderna från viss tidpunkt förra året till samma tidpunkt i år uppgår till 28 procent. Detta är den mörka delen av tavlan.

Man kan naturligtvis säga som justitieministern att vi får vänta och se. Vi får inte begära för mycket av en överenskommelse som byggts på parternas goda vilja. Vi måste räkna med att andra åtgärder här blir erforderliga och kanske på längre sikt viktigare för att komma till rätta med ungdomsbrottsligheten.

När överenskommelsen i slutet på detta år är mogen att förnyas, borde man kanske emellertid gå ett steg längre. Jag ifrågasatte redan i min interpellation utan att då trycka på den saken, att vi så småningom behöver göra något åt de äldre bilarnas stöldskydd. Marknaden för äldre bilar ligger till största delen hos privata försäljare, som väl inte kan åläggas, åtminstone för närvarande, att se till att bilarna får stöldskydd, men de stora bilförsäljningsföretagen svarar dock för en betydande del av försäljningen av gamla bilar. De betonar i sin reklam för sin försäljning av gamla bilar att det innebär en särskild garanti att köpa en begagnad bil från ett välkänt företag i branschen. Jag ifrågasätter därför om man inte vid de nya förhandlingarna skulle försöka få en uppgörelse om stöldskydd, som inkluderade även försäljningen av begagnade bilar. Detta skulle innebära ytterligare ett bidrag till en riktig utveckling på detta område, då en mycket betydande del av marknaden dock behärskas av bilför-

säljningsföretagen, även vad beträffar begagnade bilar.

Herr talman! Jag tackar ännu en gång för det utförliga svaret.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 10

Svar på interpellation ang. frågan om straff för den, som ansvarslöst eller för egen vinning bjuder barn och ungdom på sprit

Herr andre vice talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet LINDELL, som yttrade:

Herr talman! I en med kammarens tillstånd framställd interpellation har herr Nelander frågat mig, om jag anser att straff bör kunna utmätas i vissa fall för den som ansvarslöst eller för egen vinning bjuder barn och ungdom på sprit och om jag inom en snar framtid ämnar framlägga lagförslag om sådan straffpåföljd.

Till svar på interpellationen får jag anföra följande.

Av motiveringen i interpellationen framgår, att herr Nelander närmast åsyftar sådana fall, då någon tillhandahåller spritdrycker åt elev vid ungdomsvårdsskola. Det kan självfallet inte råda några delade meningar om att det avsedda handlingssättet, som är ägnat att i hög grad motverka skolans behandling av eleverna, är synnerligen förkastligt. Såsom herr Nelander påpekar finns det enligt gällande lagstiftning inte möjlighet att ingripa däremot med straff. I det betänkande med förslag till ny barnavårdslagstiftning, som under hösten 1956 framlades av barnavårdskommittén, har spörsmålet emellertid tagits upp till behandling, och kommittén har där föreslagit en bestämmelse av den innebörden, att den som lämnar alkoholhaltiga drycker till ungdomsvårdsskolelev, som vårdas inom

Svar på interpellation ang. frågan om straff för den, som ansvarslöst eller för egen vinning bjuder barn och ungdom på sprit

skolan, eller hjälper sådan elev att komma åt dylika drycker skall kunna dömas till dagsböter eller fängelse i högst sex månader. Med en sådan bestämmelse skulle den brist i gällande lagstiftning, som herr Nelander fäst uppmärksamheten på, komma att bli avhjälpd.

Det bör tilläggas, att barnavårdskommittén gått ett steg längre och föreslagit vissa bestämmelser, enligt vilka det skall bli möjligt att bereda ett motsvarande skydd för barn och ungdomar, som inte är intagna i ungdomsvårdsskola men som är i behov av resocialiserande åtgärder. Enligt lagförslaget skall nämligen barnavårdsnämnden såsom en förebyggande åtgärd kunna meddela föreskrifter av olika innehåll avseende en underårigs levnadsförhållanden. Enahanda föreskrifter skall kunna meddelas i fall, som motsvarar det som nu betecknas såsom villkorlig utskrivning. Sådana föreskrifter som här avses skall bl. a. kunna gå ut på att den underårige skall avhålla sig från bruk av rusdrycker. Om nu någon förleder eller hjälper den underårige att bryta mot meddelad föreskrift skall han enligt förslaget kunna straffas med dagsböter.

Det kan erinras om att lagen om nykterhetsvård innehåller i huvudsak likartade straffbestämmelser för det fall, att någon lämnar spritdrycker åt den som är underkastad föreskrift enligt denna lag om avhållsamhet från sådana drycker eller är intagen på allmän vårdanstalt för alkoholmissbrukare.

Barnavårdskommitténs betänkande har varit föremål för en omfattande remissbehandling. Därvid har förslaget i de delar, som här berörts, så gott som genomgående tillstyrkts eller lämnats utan erinran. I andra avseenden har betänkandet emellertid blivit hårt kritiserat, och det har visat sig nödvändigt att underkasta hela förslaget en genomgripande bearbetning. En sådan bearbetning utföres för närvarande av sär-

skilda sakkunniga inom socialdepartementet och arbetet bedrivs med all möjlig skyndsamhet.

Härefter anförde

Herr NELANDER (fp):

Herr talman! Jag ber att statsrådet och chefen för justitiedepartementet få säga ett tack för svaret på min interpellation. Jag vill gärna tillägga, att jag finner svaret tillfredsställande.

Det var ju en minst sagt sorglig historia, som rullades upp vid Ryagårdens ungdomsvårdsskola. Att en kommunal förtroendemän — t. o. m. suppleant i barnavårdsnämnden — kunnat så missbruka sin ställning att han bjudit ut de 16-åriga flickinternerna och trakterat dem med sprit i en skogsbacke är ofattbart. Han har naturligtvis dömt sig själv.

Men vad jag avsåg med min interpellation var just att fästa uppmärksamheten på den lucka i lagen som här finns. Jag är glad att statsrådet så klart synes bejaka min fråga, huruvida straff bör kunna utmätas för dem som ansvarslöst eller för egen vinning bjuder barn och ungdom på sprit. Jag anser för min del detta vara självklart.

I barnavårdskommitténs förslag till ny barnavårdslag har man — som statsrådet påpekar — i 183 § medtagit en bestämmelse som kriminaliserar åtgärder av personer, vilka förleder på ungdomsvårdsanstalt intagna ungdomar till spritmissbruk. Det blir ju en parallell till var nykterhetslagstiftningen redan föreskriver beträffande på alkoholistanstalt intagna personer. Ett sådant handlingssätt betraktas redan nu såsom brottsligt. I själva verket är av de på ungdomsvårdsskolor intagna redan en hel del ungdomar belastade med alkoholmissbruk och t. o. m. ganska avancerade alkoholskador har förekommit. rådet nu tagit ett ytterligare steg i sitt

Barnavårdskommittén har enligt stats-

Svar på fråga ang. befarade uppsägningar av arbetare vid Båtskärsnäs sågverk

förslag med föreskriften att man även skall kunna bötfälla dem, som förleder underåriga villkorligt utskrivna eller sådana som står under barnavårdsnämnds kontroll till bruk av sprit. Jag anser förslaget vara välbetänt.

Då betänkandet om ny barnavårdslag nu är under överarbetning, förutsätter jag att de i detta avseende aktuella bestämmelserna får stå kvar. Jag skulle också anse det värdefullt om statsrådet kunde lämna ett besked, huruvida lagförslag i denna riktning beräknas kunna föreläggas riksdagen i början av nästa år.

Det inträffade aktualiserar vikten av att till ledamöter i barnavårdsnämnden verkligen utses lämpliga personer, som kan ge barnen och de unga den hjälp och det stöd som dessa är i behov av. Tidigare bestämmelser om viss kategorirepresentation i nämnden av t. ex. jurist, läkare och präst har inte längre ansetts nödvändiga att bibehålla. Det måste emellertid alltfört läggas stor vikt vid att endast väl kvalificerade och oförvitliga personer tilldelas dylika uppdrag.

Jag ber att ännu en gång få tacka statsrådet för svaret.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 11**Svar på fråga ang. befarade uppsägningar av arbetare vid Båtskärsnäs sågverk**

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet LANGE, som yttrade:

Herr talman! Herr Jansson i Kalix har till mig ställt en enkel fråga huruvida jag är i tillfälle att lämna upplysningar om orsakerna till vissa av Aktiebolaget Statens skogsindustrier signerade åtgärder, innebärande att halva arbetarstyrkan vid bolagets sågverk i Båtskärsnäs har att motse uppsägning från sin anställning.

Herr Jansson torde syfta på ett av bo-

laget nyligen gjort uttalande, enligt vilket sågverket i Båtskärsnäs — där vid tillfället i fråga 170 man arbetade — på längre sikt skulle kunna sysselsätta högst 85 man. Som orsaker till personalminskningen angavs pågående rationalisering av driften och befarad råvaruknapphet i fråga om sågtimmer. Uttalandet tolkades av arbetarna och i pressen så, att permittering av halva arbetarstyrkan var omedelbart förestående. I anledning härav meddelade bolagets verkställande direktör, att råvarubehovet för full drift av sågverket var täckt för de närmaste tolv månaderna. Till följd av rationaliseringsåtgärder kunde dock en minskning av behovet av manuell arbetskraft förutses.

Företagsledningen har numera för mig bekräftat, att nyssnämnda uttalande om personalbehovet vid Båtskärsnäs sågverk är en prognos på längre sikt och att permitteringar av den omfattning som befarats inte är aktuella.

Vad angår den mera långsiktiga utvecklingen i fråga om sysselsättningen vid sågverket vill jag först framhålla, att en ständigt fortgående rationalisering är oundgängligen nödvändig, om ett företag skall kunna hävda sin ställning i konkurrensen här hemma och på exportmarknaden och avsättningen därmed tryggas. Ett av de främsta villkoren för jämn och hög sysselsättning på längre sikt är sålunda att företaget följer med i den tekniska utvecklingen. Detta gäller för Statens skogsindustriers olika företagsenheter i lika hög grad som för privata industriföretag. Med de ekonomiska fördelarna av en framgångsrik rationalisering följer emellertid också ett ansvar för den personal, som tillfälligt permitteras — ett ansvar som varken samhället eller företaget kan dra sig undan. I det nu aktuella fallet kommer alla möjligheter att tillvaratagas för att bereda eventuellt övertalig personal ny sysselsättning, i första hand inom företaget. I detta sammanhang vill

Svar på interpellation ang. det europeiska frihandelsområdet och villkoren för en svensk anslutning därtill

jag även framhålla, att jag inte anser utvecklingen av Statens skogsindustriers verksamhet avslutad i och med den utbyggnad, som nu pågår. Jag hyser tvärtom den förhoppningen, att utrymme för en utvidgning av produktionen skall kunna beredas företaget, i vart fall på längre sikt. Härvid måste givetvis tillgången på olika råvarusortiment och lönsamheten av olika tillverkningar beaktas. I samband härmed kan bl. a. erinras om att bolaget i remissyttrande över en framställning från länsstyrelsen i Norrbotten tillkännagivit sin avsikt att instundande höst lägga fram förslag om utnyttjande av vissa virkesöverskott i länet.

Vidare anförde

Herr JANSSON i Kalix (s):

Herr talman! Jag ber att till chefen för handelsdepartementet, statsrådet Lange, få framföra mitt tack för det svar han har lämnat här.

Jag skulle inte behöva säga ett ord mer utan kunna stanna vid detta tack. Anledningen till min enkla fråga, som mot bakgrunden av detta svar kan synas obefogad, var dock att företagsledningen vid sitt besök vid industrien icke öppet lämnat vare sig arbetarorganisationerna och därmed de anställda eller de kommunala myndigheterna de upplysningar som såväl arbetarna som myndigheterna ansåg önskvärda i sammanhang med att vissa uppgifter varit synliga i pressen.

Jag är givetvis såsom kommunalman där uppe angelägen att tacka för att statsrådet nu utan reservationer har uttalat sig för att de anställda bör beredas återanställning inom företaget eller selsättning på annat sätt. Det är likaså angeläget för mig att betyga, att vi där uppe helt naturligt är införstådda med att Statens skogsindustrier skall rationalisera inom företaget för att kunna behålla sin marknad på samma sätt som

privata företag gör. Å andra sidan är vi, såsom statsrådet har låtit skymta fram här, angelägna om att detta inte skall gå ut över de anställda i företaget utan att man fortfarande skall ha intresse för människorna bakom företaget. Til syvende og sidst kom väl ändå företaget till för att bereda arbetstillfällen och försörjningsmöjligheter, och detta är det viktigaste fortfarande. Rationaliseringsprocessen är ett led i strävandena att skapa förutsättningar för detta.

Jag ber att än en gång få understryka mitt tack till statsrådet. Svaret visar att han följer med vad som sker uppe i vår landsända — han har vid andra tillfällen visat samma intresse, och det är mig angeläget att understryka att även detta svar har ett mycket positivt innehåll.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 12

Svar på interpellation ang. det europeiska frihandelsområdet och villkoren för en svensk anslutning därtill

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet LANGE, erhöll på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! Herr Hansson i Skegrie har i en interpellation bett mig lämna riksdagen en redogörelse för utvecklingen i fråga om planerna på ett europeiskt frihandelsområde. Han har vidare frågat om jag anser det möjligt att vid en svensk anslutning till ett dylikt frihandelsområde uppnå sådana villkor, att svårigheter ej uppstår eller skärpes för den svenska småindustrien, trädgårdsnäringen och jordbruket.

Med anledning av interpellationen vill jag först erinra om att jag vid sommarens remissdebatt hade tillfälle att i första kammaren närmare redogöra för förhandlingsläget beträffande det planerade frihandelsområdet och min syn på utsikterna att nå resultat. Vidare har vid ett senare tillfälle frågan också an-

Svar på interpellation ang. det europeiska frihandelsområdet och villkoren för en svensk anslutning därtill

mälts för utrikesnämnden, som fått del av de informationer som f. n. står till buds. Jag finner det därför icke erforderligt att nu ta denna kammars tid i anspråk för en upprepning av dessa informationer, utan får hänvisa till första kammarens protokoll.

Vad beträffar herr Hanssons andra fråga om vilka villkor som kan uppnås i vissa hänseenden är det ännu för tidigt att uttala någon bestämd mening. Så mycket torde emellertid stå klart, att därest jordbruket och trädgårdsnäringen kommer att inkluderas i ett eventuellt frihandelsområde särskilda regler kommer att tillämpas för dessa näringar. Hur dessa regler skall utformas utgör ett av de svårare förhandlingskomplexen i Paris med hänsyn till de skiftande skyddssystem som f. n. tillämpas i olika västeuropeiska länder. Allmänt sett är det med hänsyn till våra intressen på exportsidan angeläget att undvika en sådan utveckling i Västeuropa som skulle innebära ökad diskriminering i handeln med jordbruksprodukter. Det vore också värdefullt om ett intimare samarbete kunde komma till stånd i fråga om inriktningen av olika länders jordbrukspolitik. Från svensk sida söker man självfallet från dessa utgångspunkter verka för en sådan lösning som skulle möjliggöra bibehållandet av den målsättning på dessa områden som hittills gällt i vårt land. Det ligger emellertid i sakens natur att genomförandet av ett frihandelsområde icke kan ske utan att svårigheter uppkommer för en del företag. Grundtanken i det fria varuutbytet är ju att främja konkurrensen och skapa underlaget för en effektiv fördelning av produktionen. I den mån denna målsättning kan förverkligas uppstår emellertid också nya möjligheter att gå ut på den europeiska marknaden och vidga basen för avsättningen. Vad särskilt småindustrien beträffar torde man kunna räkna med att de möjligheter som härvidlag

yppas bör motväga den ökade konkurrensen på hemmamarknaden. Den svenska småindustrien har utvecklats utan skydd av höga tullar och har hittills visat prov på en smidig anpassningsförmåga. Den har genom specialisering och effektiv produktion i stor utsträckning uppnått sådan konkurrenskraft att den kunnat väl hävda sig på internationella marknader. Småindustriens egna organisationer har också liksom jordbrukets organisationer intagit en positiv grundinställning till de europeiska frihandelsplanerna.

Slutsatsen av vad jag här anfört är att jag hyser goda förhoppningar om att fördelarna på längre sikt av ett frihandelsområde även för de av herr Hansson särskilt nämnda näringarna i vårt land skall uppväga de svårigheter och den ökade hemmakonkurrens som man för enskilda företag ostridigt måste räkna med.

Härefter anförde:

Herr HANSSON i Skegrie (cp):

Herr talman! Jag ber först att få tacka herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet för svaret. Av svarets ordalydelse verkar det nästan som om man skulle behöva be om ursäkt för att man över huvud taget har framställt denna fråga. Herr statsrådet säger nämligen, att det inte är erforderligt att nu ta denna kammars tid i anspråk för den här sakens skull utan hänvisar till första kammarens protokoll. Jag vet att ett statsråd inte är skyldig att svara på interpellationer. Det är ju för allt i världen rationellt att hänvisa den ena kammaren till den andra kammarens protokoll, men det är synnerligen nonchalant. Riksdagen skall i alla fall förr eller senare ta ståndpunkt till denna fråga, inte minst ur politisk synpunkt. och riksdagen har ingen annan möjlighet än att interpellationsvägen få diskutera den på ett relativt tidigt stadium.

Svar på interpellation ang. det europeiska frihandelsområdet och villkoren för en svensk anslutning därtill

innan det har gått så långt, att den har blivit mer eller mindre fastlåst.

Enligt mitt sätt att se är frågan den viktigaste på detta område som vi i vårt land har haft att ta ståndpunkt till under de senaste årtiondena, ty den kan i mycket stor utsträckning komma att stöpa om vårt näringsliv. För många människor kan den komma att medföra en helt annan ekonomisk och social ställning. Många människors framtid och levnadsförhållanden kan bli helt beroende av hur denna fråga för vårt vidkommande handlägges. Trots detta säger statsrådet, att frågan inte är någonting att diskutera i denna kammare. Den kan i alla fall inte diskuteras här på basis av första kammarens protokoll.

Det må förlåtas mig att jag fäste mig vid uttrycket att det inte är någon idé att nu uppta tiden med detta. Vi som inte bett att få komma hit på semester-tid i sommarvärmen men ändå gjort det — det är i alla fall en hel del av oss som inte bett att få komma hit — har ju ändå en viss rätt att begära att riksdagens arbetssätt inte eftersätts. Vi bör enligt min mening inte här ställas inför ett fullbordat faktum i den här frågan. Det är bättre att man i god tid försöker förutse svårigheterna och diskuterar de eventuella förhållanden, vilka för vårt land kan vara speciella. Det är bättre att göra detta på ett tidigt stadium än att man i efterhand, sedan förhandlingarna mer eller mindre bundit sig fast, försöker få en ändring till stånd.

Då är det andra myndigheter, andra organ på det internationella planet, som också vill ha sitt ord med i laget. Jag kan inte förstå annat än att det måste vara till gagn inte minst för våra förhandlare om de har möjligheter att avlyssna även de politiska instansernas mening. Detta är ju inte bara en ekonomisk, handelspolitisk fråga, utan det är i högsta grad en po-

litisk fråga rent allmänt. Den rör befolkningspolitiken, den rör socialpolitiken och den rör försvarspolitiken i mycket stor utsträckning. Har förhandlingarna kontakter på dessa områden? Har de kontakter med våra befolkningspolitiker, våra socialpolitiker, våra militärer etc. etc.?

Jag anser att våra förhandlare framför allt inte bör binda sig för hårt, innan riksdagens *båda* kamrar fått tillfälle att diskutera denna fråga ur principiella synpunkter och även de avslutningsvillkor som kan vara aktuella och som bör diskuteras av oss. Jag kan inte tänka annat än att statsrådet inte anser det onödigt, att *hela* riksdagen får taga del av en sådan debatt. För min del anser jag denna fråga alltför viktig för att den nonchalant skall avfärdas. Jag ber därför om ursäkt för att jag kommer att ägna den litet mera tid än interpellationssvaret gör. Även jag vet att kammarens tid är dyrbar.

Jag har med största intresse läst herr statsrådets anförande i första kammaren. Det innehöll många intressanta uppgifter beträffande förhandlingssvårigheter, frågor som kommit upp under förhandlingarnas gång och på vilka man hade anledning att anlägga olika synpunkter. För att inte störa friden vid förhandlingsomgången skall jag inte här ta upp någon sådan fråga. Av ren artighet och för att inte alltför mycket anstränga tankegångarna skall jag i fortsättningen resonera rent allmänt i denna fråga.

Jag vill gärna för min del stryka under, att problemet om fördelar och nackdelar i en ekonomisk integration på handelns område är mycket svåröverskådligt. Det är mycket och mycket som man måste gissa sig till. De stora konturerna angående varornas sannolika vägar efter en fullt genomförd frihandel låter sig kanske något så när fastställas nu med hänsyn till varornas placering och de sannolika fraktvägarna,

Svar på interpellation ang. det europeiska frihandelsområdet och villkoren för en svensk anslutning därtill

men de tusentals detaljproblem, som anmäler sig under planens genomförande, kan nu endast gissningsvis diskuteras.

Inte minst viktigt är att man försöker förutse svårigheterna, innan de kommer över oss. Man måste också räkna med att det kan inträffa förändringar i ländernas samhällsliv beträffande både produktionen och kommunikationerna, vilka förändringar kan påverka utvecklingen.

Vi vet alltså ganska litet om var vi så småningom hamnar, när ett beslut om frihandel genomföres. Många förhandskalkyler kanske kan ställas åt sidan. Med hänsyn till att så många obekanta finns i denna ekvation har det många gånger förvånat mig att man från olika håll så oreserverat stämmer upp lovsånger till den fria handelns ära och uttalar önskemål om dess snara förverkligande.

Såvitt jag förstår är denna fråga så allvarlig och ingripande i vårt folks framtida utkomstmöjligheter att den kräver en lugn, behärskad och ingående prövning. Fördelar och nackdelar bör nog övervägas och bedömas mot varandra. En anslutning från vår sida — hur och när den än kommer att ske — kommer nämligen ingalunda endast att bjuda på fördelar. Jag vill minnas att herr statsrådet är inne på samma tankegångar i sitt interpellationssvar. Jag hoppas för min del att det skall vara möjligt att med de s. k. undanflyktsklausulerna få hjälp åt de delar av vårt näringsliv, som kommer att ut sättas för de hårdaste påfrestningarna.

Genom att sexstatsunionen nu åtminstone på papperet är en verklighet, är de andra elva staterna inom OEEC försatta i ett visst tvångsläge — det är lika bra att erkänna det. Vissa av dem är förmodligen så beroende av sexstatsnationerna, att de får söka gemenskap på snart sagt vilka villkor som helst. Jag hoppas emellertid att det för vår

del inte ligger lika illa till utan att vi skall ha möjligheter att bättre hävda oss när det gäller anslutningsvillkoren än vissa andra stater sannolikt har.

Jag är medveten om att det för en betydande del av vår industri skulle betyda katastrof, om vi blev ställda utanför. Vare sig en gemensam nordisk marknad eller en samordning mellan de övriga elva länderna eller några av dem utanför den europeiska tullunionen skulle kunna helt rädda en sådan situation — och det är den situationen vi nu befinner oss i. Om man ser som vårt främsta mål att vid förhandlingarna försöka vinna alla de fördelar, som vissa delar av det svenska näringslivet otvivelaktigt kan vinna, så får detta inte ske på bekostnad av andra delar av näringslivet här i landet.

Frihandelsområdet bör för vår del kunna innebära att de svenska industrier, som är baserade på inhemska råvaror, kan vinna på en europeisk marknad. Jag tänker här på de industrier, vilka baserar sig på skogen och järnmalm. I den delen av vår industri har man inga problem med de s. k. ursprungsbestämningarna, vilka ju annars är besvärliga ting att komma till rätta med. Den delen av industrien är väl konsoliderad och har sannolikt stora möjligheter att rationalisera både driften och försäljningen ytterligare. Rent allmänt kan man säga att dessa industrier är de större, och att de har ett övertag gentemot de mindre genom sina möjligheter att dela upp produktionen i specialtillverkningar. De har också billigare frakter och har som sagt lättare att skapa en effektiv försäljningsorganisation.

Det finns sålunda ljusa sidor i den bild, som en fri europeisk marknad företer. Den saken skall inte förnekas. Men det skulle vara ett brott att i detta sammanhang glömma bort den mycket omfattande småindustri vi har här i landet. Det har emellertid även från

Svar på interpellation ang. det europeiska frihandelsområdet och villkoren för en svensk anslutning därtill

småindustriens representanter hörts optimistiska röster för en Europamarknad — och herr statsrådet nämner också härom i interpellationssvaret. Ja, jag skall visst inte förneka att det för flera småindustrieföretag är ett mycket starkt intresse att få en vidgad exportmarknad, men det går å andra sidan inte heller att förneka att vi inom småindustrien har många företag, som kommer att få det mycket besvärligt vid ett totalt borttagande av tullskyddet. Jag tänker här särskilt på de industrier, som är baserade på hemmamarknaden. Företagen där har det besvärligt redan nu med det tullskydd vi har. För dem kommer omställningsprocessen att kännas hårdast — om man inte vill fortsätta med en icke lönsam produktion framdeles.

Det har i sammanhanget framhållits, att om en industri får besvärligheter med en viss produktion, så kan man ju göra en omställning. Ja, det talet är någonting av en tulipanmaros! Det är så lätt att säga, men jag undrar om man i allmänhet har satt sig in i vad det i praktiken betyder att företa en omställning i en industri. Det är inte omöjligt att det bakom en sådan omställning kan komma att gömma sig många tragedier.

Samtidigt som vi vid förhandsförhandlingarna bör söka utverka så goda villkor som möjligt, torde det sålunda finnas en del viktiga problem att fundera över här hemma, innan vi ansluter oss till planerna på ett frihandelsområde. Därmed menar jag att vi i god tid bör bereda småföretagen en god anpassning av tullskyddet, lättnader i kapitalförsörjningen, lindrigare beskattning och bättre transportmöjligheter. Därigenom kan en så stark konkurrenskraft som möjligt erhållas. Vi har därigenom sannolikt vissa möjligheter att ge dessa småföretag en god start omedelbart vid anslutningen till planerna på frihandelsområdet.

Det är ju ett känt förhållande, som jag här inte behöver understryka, att vår småföretagsamhet spelar en oerhört stor roll när det gäller både varuförsörjningen och sysselsättningen här i landet. Om Sveriges anslutning till Europamarknaden skulle betyda en likvidering av vissa delar av denna småindustri, så tror jag att vi trots allt gör en dålig affär.

Sedan vill jag något beröra ett annat avsnitt, som jag också pekade på i min interpellation, nämligen att vår livsmedelsproduktion kanske är den sektion inom vårt näringsliv, där man kommer att få brottas med de allra kinigaste problemen vid en anslutning till Europamarknaden. Jag tänker här på jordbruket och trädgårdsnäringen, där produktionsbetingelserna går i helt andra banor än i den industriella produktionen. I interpellationssvaret säger statsrådet att vi skall sikta på den nuvarande målsättningen för jordbruket, och det är alldeles givet att speciella regler därvidlag måste iakttagas, eftersom man för dessa näringar inte kan följa samma principer som i industrien. Man kan t. ex. inte lagra varorna på samma sätt, och beredskapssynpunkterna gör, att man inte heller kan omställa eller krympa produktionen på grund av konkurrensen utifrån. Det går inte heller att differentiera produktionen på samma sätt som inom industrien. Man kan inte — för att här ta ett kanske något banalt exempel — producera animalier i ett land och vegetabilier i ett annat. Nej, man kan inte ens göra en sådan specialisering inom samma land eller inom ett företag i samma land. Det gäller jordbruket och det gäller trädgårdsnäringen. Denna livsmedelsproduktion domineras i vårt land, som alla vet, av småföretag, vilka inte heller mer än i viss utsträckning kan strukturrationaliseras.

Allt detta anser jag vara skäl som talar för att man bör gå försiktigt fram

Svar på interpellation ang. det europeiska frihandelsområdet och villkoren för en svensk anslutning därtill

beträffande villkoren framför allt för livsmedelsproduktionen. Det är alltså av vikt att det rättesnöre upprätthålles som statsrådet nämnde, nämligen att likställigheten inte eftersättes. Jag ställer mig emellertid litet frågande till följande sats i statsrådets svar: »Allmänt sett är det med hänsyn till våra intressen på exportsidan angeläget att undvika en sådan utveckling i Västeuropa som skulle innebära ökad diskriminering i handeln med jordbruksprodukter.» Vad ligger i det resonemanget? Jag fattar det så, att det är fråga om någonting i samma stil som när vi på sin tid genomförde GATT-avtalet, då vi tillät vissa exportmarknader att vidgas på bekostnad av andra näringar. Jag vet inte om jag tolkat satsen rätt, men den innehåller nog i alla fall en liten parentes som inte alldeles stämmer med uppgiften om att målsättningen skall uppehållas.

Sammanfattningsvis vill jag säga att vi inom centerpartiet mycket väl förstår, att vårt land inte kan stå isolerat vid en eventuell frihandelsmarknad, men vi är ingalunda i så stor utsträckning några entusiaster för denna frihandel som man på många andra håll tycks vara. Vi anser nämligen, att man inte bör bortse från de svårigheter som kommer att uppstå för stora delar av vårt näringsliv och då främst för småföretagsamheten, jordbruket och trädgårdsnäringen.

Vi bör observera

1. att vi skapar ett gott utgångsläge beträffande vår tullnivå,

2. att vi får ett hänsynstagande till vårt geografiska läge, vilket är mer avskilt än vissa andra medlemsländers, något som i detta avseende spelar en rätt stor roll,

3. att den begränsade tillgången på inhemska råvaror kan medföra en mera ensidig produktionsutveckling än i andra länder,

4. att vi ur såväl försörjnings- som

sysselsättningssynpunkt behöver en rikt förgrenad småindustri och, till sist,

5. att vårt jordbruk och vår trädgårdsnäring har oförmånligare produktionsbetingelser än motsvarande näringar i de flesta konkurrensländer.

Vi måste därför genom egna åtgärder i god tid öka konkurrenskraften hos näringslivets olika delar, innan vi bindes till en marknad, där vår röst kan hända inte kommer att kunna göra sig gällande bland dem som är starkare än vi.

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet **LANGE**:

Herr talman! Jag är ledsen om herr Hansson fått den uppfattningen, att jag riktat en förebräelse mot honom för att han interPELLERAT mig i denna fråga. Jag delar tvärtom hans uppfattning, att det är tacknämligt att riksdagen ägnar dessa spörsmål all den uppmärksamhet som är möjlig. Det framgick också av det debattinlägg som jag tillät mig hänvisa herr Hansson till. Jag tror att det är bevis nog för att jag aldrig velat rikta en sådan förebräelse till herr Hansson, när jag nu understryker i kammaren, att interPELLATIONEN framställdes den 18 juni och att det inlägg jag hänvisade herr Hansson till avgavs vid remissdebatten vid denna sommarriksdag, alltså efter det interPELLATIONEN väckts.

Jag vill inte dölja att jag länge övervägde, huruvida jag inte borde upprepa det svaret i denna kammare, men herr Hansson, som ju också har en viss erfarenhet av att man ibland inom riksdagen önskar att statsråden skall vara lyhörda för de tillfälliga stämningarna i riksdagen, har kanske en viss förståelse för att jag vid den sena tidpunkt på kvällen det då var fråga om inte ville förlänga debatten. Det var anledningen till att det vid detta tillfälle inte kom någon debatt till stånd.

Svar på interpellation ang. det europeiska frihandelsområdet och villkoren för en svensk anslutning därtill

I sakfrågan vill jag framhålla att — och det torde inte vara herr Hansson obekant — denna kammare vid åtskilliga tillfällen, sedan frihandelsförhandlingarna igångsattes sommaren 1956, haft att behandla dessa frågor. Regeringen övervägde allvarligt att anordna en utrikesdebatt vid vårriksdagen, där dessa frågor skulle utgöra huvudspörsmålet. Men det visade sig vid det tillfället — det var i mars månad — att det inte förelåg något intresse för att då få till stånd en sådan diskussion. Det kan möjligen bero på att partiledarna, som ju också tillhör utrikesnämnden, inte hade funnit dessa frågor i någon större utsträckning kontroversiella och därför ansåg att riksdagen hade andra viktiga spörsmål att sysselsätta sig med. Detta är anledningen till att vi tidigare under detta år, om jag inte missminner mig, i denna kammare inte haft någon debatt kring dessa frågor. Däremot har, som ju herr Hansson observerat, den offentliga diskussionen under det sistförflutna halvåret varit synnerligen intensiv, och det tycker jag också är glädjande, om det får tolkas som ett tecken på ökat intresse för dessa frågor.

Jag vill på det bestämdaste vända mig mot resonemanget, att det skulle ha varit min avsikt att ställa riksdagen inför fullbordat faktum. Jag undrar om inte detta uttalande delvis tillkom på grund av det missförstånd jag tror herr Hansson gjorde sig skyldig till då jag hänvisade till förstakammarprotokollet. Min avsikt har aldrig varit att ställa riksdagen inför ett fullbordat faktum, utan jag har tvärtom i allmänhet med glädje och tacksamhet anammat de tillfällen som erbjudits mig att för riksdagen presentera dessa spörsmål, så långt det nu varit möjligt.

En annan sak är att man här rör sig på i viss mån osäker mark. Vi vet ganska väl vad det svenska näringslivet har för intressen. Det hålls kontinuerliga kontakter mellan näringslivets organi-

sationer, dels genom jordbruksnämnden och dels genom den kommitté, som sysslar med dessa frågor i kommerskollegiet, och varje konkret spörsmål som uppkommer studeras noga. Man försöker utröna verkningarna och konsekvenserna för det svenska näringslivet, men det förutsätter ju att förhandlingarna i Paris kommit in i ett så pass konkret och preciserat läge att det kan bli erforderligt med exempelvis ett beslut av riksdagen. Så långt har vi emellertid inte kommit än, och därför har våra diskussioner här i huvudsak fått gälla de mera principiella spörsmålen och riktlinjerna i detta stora frågekomplex.

Det skulle vara frestande att fortsätta denna diskussion, men jag vill begränsa mig till att säga att det ansetts vara mycket angeläget att hålla kontakt med samtliga näringsorganisationer, däribland också jordbrukets egna organisationer. Jag tror emellertid inte att det lönar mödan att nu söka mera konkret ange vilka följderna av ett eventuellt frihandelsfördrag kan komma att bli för olika näringsgrenar, ty vi vet ännu inte hur detta frihandelsfördrag i alla eller ens i viktiga detaljer kommer att se ut. Jag vill understryka att inte ens Rolfördraget är klart i alla aspekter. Tvärtom återstår även för de sex betydande frågor att lösa under den närmaste framtiden. Vi känner till ett och annat. Sålunda har vi reda på att vi får en tioprocentig tullsänkning, i varje fall förmodligen — även där måste man sätta ett frågetecken i kanten — från den 1 januari 1959, en tullsänkning avseende hela industriområdet och sålunda samtliga industrivaror. Att jag sätter ett frågetecken i kanten redan i detta avseende beror på att vi inte vet om alla de sex berörda länderna kommer att kunna genomföra denna tullsänkning. I varje fall förefaller det mig i dag sannolikt att Frankrike kommer att åberopa de undantagsbestämmelser

Svar på interpellation ang. det europeiska frihandelsområdet och villkoren för en svensk anslutning därtill

Romavtalet innehåller för att för sin del få ett uppskov. Under sådana omständigheter är det klart att vi kan undersöka och belysa vad effekten skulle bli för det svenska näringslivet av en tioprocentig tullsänkning, som de sex beviljar sig själva men kanske inte beviljar andra länder, om vi inte får tillstånd ett frihandelsområde. Det är sådana spörsmål dessa kommittéer och pågående utredningar är sysselsatta med. Vi kan också utreda vilken effekten och vilka verkningarna skulle bli, om vi själva sänkte tullarna och fick motsvarande förmåner som de sex beviljar sig själva. Även detta spörsmål är föremål för utredning och debatt. Så snart vi kan överblicka huruvida detta material har någon praktisk betydelse och någon konkret innebörd, kommer givetvis också allmänheten att få ta del av det, och ingen kommer heller att förvägra riksdagen att ta del av materialet. Det kommer att, i den form vi i allmänhet ger våra utredningar, bli tillgängligt också för den svenska riksdagen, och detta i sådan tid, det vill jag gärna understryka, att några definitiva beslut om en anslutning till ett frihandelsområde ännu icke fattats. Jag är fullt medveten om den svenska konstitutionens innebörd i detta avseende, och jag är alltså medveten om att man inte — minst av allt på detta område — bör föregripa ett riksdagsbeslut. Det kommer heller inte att ske, det kan jag försäkra herr Hansson.

Herr Hansson frågade mig om innebörden av det i interpellationssvaret gjorda uttalandet, att man hoppades undvika diskrimination på jordbrukets område. Betydelsen därav är egentligen vad som ordagrant utsagts. Vi har ju inte något intresse av att marknader vi hittills haft — lät mig som ett konkret exempel nämna marknaden för det svenska vetet i Tyskland — på grund av sexmaktsavtalet skall begränsas eller helt enkelt upphöra att finnas till. Detta

är hela innebörden av ifrågavarande uttalande.

I övrigt skulle det som sagt, herr talman, vara frestande att utförligare uppehålla sig vid en mera allmän och i och för sig givande teoretisk diskussion om verkningarna för det svenska näringslivet av ett frihandelsområde och det samarbetsprojekt som här föreligger. Jag tror dock att jag skall avstå därifrån, eftersom en sådan diskussion, som jag tidigare framhållit, huvudsakligen komme att få en hypotetisk karaktär.

Herr HANSSON i Skegrie (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag har ingalunda fått den uppfattningen att herr statsrådet skulle ha riktat någon förebråelse mot mig för att jag över huvud taget besvärat med denna fråga. Det som förvånade mig litet var uppgiften att kammarens tid inte borde upptagas med detta. Det här använda förfaringssättet, att hänvisa till att den ena kammaren bör kunna nöja sig med att ta del av medkammarens protokoll, är väl i varje fall ganska unikt. Jag vet mig aldrig tidigare ha hört att man sagt till andra kammaren: Var så god och läs vad första kammaren har behandlat. Det bör räcka för er också. Men jag är i alla fall tacksam mot statsrådet för att han kommit med detta uppslag, ty det kan ju ge oanade möjligheter att rationalisera riksdagens arbete genom att statsråden endast uppträder i den ena kammaren och säger till medkammaren att den är välkommen in för att lyssna till den visdom som flödar eller eventuellt inbjudes att delta i förhandlingarna där. Här har vi år efter år haft utredningar om rationalisering av riksdagens arbete, och jag är tacksam för det förnämliga uppslag som statsrådet härmed givit oss.

Även om vi här haft tillfälle att debattera denna fråga tidigare har jag den

Svar på interpellation ang. det europeiska frihandelsområdet och villkoren för en svensk anslutning därtill

uppfattningen att den är så pass viktig, att vi bör kontinuerligt följa den i riksdagen. Man kan rent av ifrågasätta om inte riksdagsmännen borde informeras fortlöpande om det som går att informera om, så att vi, när vi en dag blir ställda inför en konkret beslut, känner till vad som rört sig bakom det hela.

Det var inte alls min mening — i det fallet har statsrådet missuppfattat mig — att påstå att statsrådet haft någon som helst avsikt att förr eller senare överrumpla kammaren med ett fullbordat avtal. Jag menade bara att vi inte bör komma i den situationen, att våra förhandlare låst sig så fast i överenskomelser, att det inte är möjligt att få någon ändring till stånd.

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet **LANGE**:

Herr talman! Herr Hanssons i Skegrie avsikt när han framställde interpellationen måste väl ha varit att få en debatt till stånd i denna kammare. När jag inte upprepade eller sammanfattade det inlägg härom i remissdebatten, som jag gjorde i första kammaren, utan tillät mig att hänvisa till ifrågavarande protokoll, betraktar jag detta närmast som en rätt god rationaliseringsåtgärd, ty jag vet att herr Hansson hör till dem som verkligen följer kammarprotokollen. Ville herr Hansson sedan ha en debatt kring detta ämne kunde det ske med utgångspunkt från innehållet i mitt anförande i första kammaren. Jag vill också rikta kammarens uppmärksamhet på att mitt svar i övriga delar var så utförligt som jag över huvud taget kunde göra det nu.

Herr **HANSSON** i Skegrie (cp) kort genmåle:

Herr talman! Det är självklart att jag hade avsett att denna kammare skulle ha en ordentlig debatt om denna fråga. Jag har den uppfattningen att det inte är ur vägen att vi ägnar någon tid åt densamma.

Sedan kan jag ju spinna vidare på rationaliseringstemat och uppmana kammarledamöterna att, i stället för att här hålla långa anföranden, i tillämpliga fall bara säga: Jag ber att få hänvisa till mitt anförande den och den dagen i det och det protokollet.

Herr **ANTONSSON** (cp):

Herr talman! Jag skall inte blanda mig i det ordskifte som här uppstått mellan handelsministern och herr Hansson i Skegrie. Jag vill emellertid liksom herr Hansson säga att det hade varit önskvärt med en grundlig debatt i denna fråga. Jag begärde ordet närmast för att framställa en konkret fråga till handelsministern, nämligen om han inte skulle vilja medverka till att finna någon form varigenom de demokratiska partierna fick en möjlighet att medverka vid utarbetandet av den svenska förhandlingsståndpunkten.

Det har faktiskt förvånat mig såsom nykomling i denna församling, att parlamentarikerna är ställda åt sidan. Om jag har uppfattat saken rätt är det kommerskollegium som har hand om utredningen. Det är i första hand en departementsfråga, men regeringen har uppdragit åt kommerskollegium att handha den vidare utredningen. Till kommerskollegium har för ändamålet knutits en delegation med företrädare för näringslivet och arbetsmarknaden. Jag finner faktiskt att på lång sikt är denna anordning icke till fyllest, ty det är dock så — som herr Hansson i Skegrie antydde — att det blir politikerna som i sista hand får ta ställning och bära ansvaret. Jag vill visst inte att vi skall försöka partipolitiserar en så viktig framtidsfråga, men det skulle vara synnerligen önskvärt att parlamentarikerna fick möjlighet att påverka vårt lands förhandlingsståndpunkt. Jag är medveten om att man har vissa möjligheter via utrikesnämnden, men jag skulle före-

Svar på interpellation ang. det europeiska frihandelsområdet och villkoren för en svensk anslutning därtill

ställa mig att dessa är rätt beskurna, främst av den anledningen att utrikesnämnden inte är ett utredande organ utan en instans som tämligen sporadiskt behandlar dessa spörsmål.

Det är även en annan aspekt som jag ville stryka under och det är att härvidlag får vi inte bara se saken ur svensk förhandlingssynpunkt, utan det gäller ett spörsmål på längre sikt. Vi måste faktiskt kartlägga de verkningar som ett eventuellt svenskt deltagande i europamarknaden kommer att medföra för det svenska näringslivet. För övrigt inte bara kartlägga utan också försöka att i samverkan mellan statsmakterna och näringslivet föreslå åtgärder för att dämpa de s. k. övergångssvårigheternas verkningar. Och därvidlag, det vill jag mycket starkt stryka under, måste enligt min uppfattning parlamentarikerna kopplas in.

Får jag sedan — eftersom det här ändå uppkommit en debatt, även om den föres i form av ett replikskifte — knyta några måhända enkla personliga reflexioner kring hela denna fråga. Jag förstår helt den grundtanke som ligger bakom planen på europamarknaden, nämligen att man genom ett större marknadsområde med fritt handelsutbyte och specialiserad produktionsriktning skall kunna öka effektiviteten och stärka konkurrenskraften för Väst-europas näringsliv gentemot omvärlden, vilket i sin tur skulle kunna leda till en ökning av standarden i Väst Europa. Men vi skall akta oss för att undervärdera de svårigheter som en fri europamarknad kommer att medföra för vårt land. Jag vill inte anslå alltför pessimistiska tongångar. Jag är helt medveten om att vissa av vårt lands näringar kommer att få klart expansiva möjligheter. Det är skogsindustrien, pappers- och massaindustrien och större delen av den tunga kapitalvaruindustrien. Om vi exempelvis kan lyckas driva förädlingen av träet längre via massan till

färdigprodukten papper, kommer detta att innebära ett väsentligt uppsving, industriellt och ekonomiskt. Men de negativa verkningarna drabbar bl. a. textil-, läder-, sko-, glas- och porslinsindustrien, och det är just där svårigheterna möter som vi behöver vara ute i god tid och planera.

Jag vill tillägga, att jag tror att småindustrien och småföretagsamheten i övrigt kommer att möta speciella problem. Måhända övervärderas i viss mån svårigheterna, ty när en hel värld höjer sin standard, kommer säkert småföretagsamheten att vinna ökad avsättning för vissa delar av sin produktion. De små företagen är också sådana till sin struktur, att de har lättare att smidigt anpassa sig — de är inte så tungrodda som de större. Men i gengäld har småföretagsamheten inte samma möjlighet att genom långt driven teknisk rationalisering förbilliga produktionen. Jag vill i det sammanhanget slå fast som en personlig tro, att kapitalförsörjningen för investeringar i den utbyggnads- och rationaliseringsprocess som blir en följd av europamarknaden blir det allra viktigaste problemet. Vi har klart för oss att småföretagsamheten saknar den större företagsamhetens resurser för kapitalanskaffning, och enligt min mening måste man i det läget åstadkomma en prioritering till småföretagsamhetens förmån vid fördelningen av de kapitalresurser som står till buds.

Kapitalfrågorna intar en nyckelställning inte bara därför, att det kommer att resas krav från vår egen industri. Vi kan för det första erinra oss den debatt som förts i OEEC och som klart visar, att de övriga länderna inom denna organisation vill ha avsevärt ökade kreditmöjligheter inom den europeiska betalningsunionen. För det andra har de mindre utvecklade länderna inom OEEC som ett villkor för sin anslutning till europamarknaden ställt krav på avsevärt finansiellt bistånd. För det tredje

Svar på interpellation ang. det europeiska frihandelsområdet och villkoren för en svensk anslutning därtill

diskuteras planen på inrättande av en nordisk investeringsbank med betydande svenska kapitalinsatser. Jag tror att vi här får anledning till åtskilliga funderingar, och att vi kommer att ställas inför en ny problematik när det gäller det gamla problemet om sparande contra direkt konsumtion.

Det finns, som jag nämnde, vissa möjligheter för småindustrien. En intressant frågeställning är om småindustrien, exempelvis genom en effektiv försäljningsorganisation, en samordning av exportutbuden, en organisation där man planerar gemensamma inköp av råvaror och halvfabrikat, lättare kan hävda sig på den blivande europeiska marknaden. Jag har den tron, att problematiken här är densamma som den som mötte de svenska jordbrukarna på 30-talet. Dessa hade då klart för sig att de inte kunde uppträda som individualister och var och en bjuda ut sina produkter på marknaden. Ju snabbare man inom småföretagsamheten inser konsekvenserna av det nya läget desto bättre är det.

Också en rad andra frågor uppställer sig. Jag skall inte alltför mycket förlänga debatten, men jag vill i vart fall nämna nödvändigheten av ökad forskning inom olika områden, önskvärdheten av en effektivare marknadsorganisation och en förstärkt handelsrepresentation för att snabbt kunna upparbeta nya marknader, samt ett system för organiserad rådgivning och marknadsupplýsning till den enskilde företagarens tjänst.

Jag vill sammanfattningsvis säga, att jag hör till dem som tror att euromarknaden kommer att bli ett faktum. De föreliggande svårigheterna i förhandlingarna är nog temporära och kommer att övervinnas — inte minst gäller detta det labila läget i Frankrike, som i dag tillfälligt stoppar upp förhandlingstakten. Om Romavtalet mellan de sex kontinentalmakterna kan träda

i kraft på nyåret 1959, såsom tänkt är, så kan det komma att ske en mycket snabb utveckling även när det gäller de övriga europeiska ländernas uppbyggnad av frihandelsområdet. Vårt land är ju ett lågtulland, vilket kommer att göra anpassningen lättare. Vi har också en rad stapelvaror av hög kvalitet — malm, massa och verkstadsprodukter — som förbättrar vår situation. Men jag vill än en gång stryka under, att det ligger en fara i att just de expanderande näringsgrenarnas företrädare i den allmänna debatten riktar opinionen ensidigt så, att fördelarna kommer att dominera diskussionen och i alltför hög grad påverka vårt ståndpunktstagande. Vi måste även klart se nackdelarna. Samtidigt säger jag liksom herr Hansson i Skegrie att vi skall kritiskt granska planerna från en positiv utgångspunkt. Det är nämligen fullständigt otänkbart med ett isolerat och protektionistiskt Sverige i ett liberaliserat Västeuropa i övrigt.

Nu säger visserligen experterna — inte i dag i kammaren utan i den allmänna debatten — att det finns ingen anledning att försöka dramatisera de problem man ställs inför. Man styrker sitt påstående med det faktum att under de 13 år som gått efter kriget hela det svenska näringslivet präglats av en långtgående omläggning och strukturomvandling. Dessa förändringar har varit väl så snabba, säger man, som de som kan komma att inträffa under det ganska långa övergångsskedet i samband med bildandet av ett frihandelsområde.

Må vara att det är riktigt, men om man vill ställa in problemet i det långsiktiga perspektivet, så tror jag man med lika starkt fog kan hävda, att den fria varuhandeln är endast en etapp på vägen. Blir den verklighet, så kommer säkerligen utvecklingens egen dynamik att leda till en omfattande integration i Västeuropa med nödvändig samordning av valutapolitiken, konjunkturpolitiken och socialpolitiken, och det är väl med

Svar på interpellation ang. det europeiska frihandelsområdet och villkoren för en svensk anslutning därtill

beaktande därav som vi skall ta ståndpunkt.

Min personliga åsikt — den är enbart lekmanmässigt fotad — är att det är orealistiskt att tro, att man på lång sikt kan driva mer än ett slags politik i ett handelsliberaliserat Västeuropa. Det innebär i sin tur att man på lång sikt får en successivt minskad nationell suveränitet på skilda områden. Vi skall ha i minnet att Sverige är ett av de få OEEC-länder som upprätthåller en traditionell alliansfri utrikespolitik. Jag skall försöka att inte dra in detta förhållande för mycket i debatten, men jag tror det är realistiskt att även med detta faktum som utgångspunkt klargöra vår allmänna inställning. Vårt nuvarande relativt starkt differentierande näringsliv är en av grundförutsättningarna för vår självständiga utrikespolitik. Får vi ett mera ensidigt näringsliv och blir vår försörjning mer beroende av våra västeuropeiska handelspartner, kan i vissa lägen möjligheterna för en självständig politik försvagas.

Herr talman! Jag har med detta anförande velat säga att jag tycker, att vi handlar realistiskt, om vi se detta spörsmål i ett långsiktigt perspektiv, även om förhandlingsläget i dag skulle vara i viss mån oklart. Men jag vill framför **allt** rikta den vädjan till handelsministern, att han överväger om det inte finns möjligheter att finna en form, där företrädare för det parlamentariska livet också kan ge sin mening till känna, och medverka vid de svenska planernas utarbetande, alltså en form utöver den som redan existerar i utrikesnämnden.

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet **LANGE**:

Herr talman! Med anledning av det sista, som också var det första som herr Antonsson anförde, vill jag bara säga att utrikesnämnden hittills fått fortlöppande informationer om förhandlingsläget och att jag inte för egen del har

känt behov av en vidare parlamentarisk förankring än den som givits där och i utrikesutskottet. Jag tror i stället att dessa frågor mår bäst av att det blir en saklig diskussion från ekonomiska synpunkter till att börja med. Att sedan det material som där framkommer får bedömas av politikerna är naturligt och givet, men jag skulle i varje fall i nuvarande läge inte gärna vilja rekommendera att man ökade den kommitté som under chefens för kommerskollegium ledning fungerar med politisk representation. Det tror jag inte skulle befrämja det utredningsarbete som där pågår.

Det är klart att politikerna och de parlamentariska representanterna skall erhålla alla informationer. Det är emellertid ibland svårt att ge offentlighet åt varje situation som kan uppkomma vid frihandelsförhandlingarna. Det är dock fråga om förhandlingar där det material som ställs till förfogande — icke av oss utan av parisorganisationen — förses med konfidentiella och hemliga stämpelar. Av den anledningen tror jag nog att en viss försiktighet bör iakttas i det sammanhanget.

Det var många intressanta aspekter som herr Antonsson i sitt långa anförande gick in på. Jag har ju redan tagit kammarens tid i anspråk ganska länge. Jag skall därför nöja mig med att bara säga ytterligare en sak. Det är självklart att man får vara beredd på att vissa svårigheter kommer att följa ett vidgat handelspolitiskt och ekonomiskt samarbete i Europa, vissa svårigheter som vi inte kommer att kunna undgå. Det har jag aldrig försökt dölja. Av den anledningen har jag ibland med en viss orätt, om jag får säga det själv, blivit betecknad som en förströdd pessimist, när jag försöker hålla tillbaka de allra mest överdrivna formerna av optimistiska hälsningsord som stundom mött dessa strävanden. Men det är en sak. Å andra sidan är jag fullt med på att vi, om detta samarbete kommer till stånd,

Svar på interpellation ang. det europeiska frihandelsområdet och villkoren för en svensk anslutning därtill

på längre sikt drar nytta av det. Det är kanske ett livsvillkor för vår världsdels fortsatta existens. Under sådana förhållanden måste jag säga mig att vi får vara beredda på vissa nackdelar av detta samarbete. Det är klart att när frågan huruvida vi skall delta i samarbetet och ratificera ett fördrag härom skall avgöras får man väga fördelarna mot nackdelarna. För min del tror jag som sagt, att fördelarna överväger nackdelarna så klart, att någon tvekan på den punkten inte kan råda. Jag är inte alls främmande för att vissa övergångsbestämmelser kan behövas på några för oss särskilt känsliga områden. Men att bygga upp skyddsåtgärder bara därför att vissa delar av vårt näringsliv kan få konkurrensmässigt sämre villkor än motsvarande branscher i andra länder tycker jag knappast är befogat. Det argumentet, ärade kammarledamöter, har jag fått möta när man gjort gällande att den svenska skogsindustrien är alldeles för konkurrenskraftig för att man skulle tillåta den att utan vidare komma in i frihandelsområdet. Om det resonemanget skulle vinna allmänt gehör i Paris, skulle, tror jag, det vara till skada inte bara för denna industri utan också för många angränsande industrigrenar i vårt land, däribland skogsbruket och jordbruket. Bland de näringsgrenar, som kommer att ha de största svårigheterna, kommer inte, tror jag, textilindustrien att befinna sig. Om jag är rätt underrättad ser man inte inom den industrien med någon större oro fram emot friare handelsförhållanden allmänt i Europa, ty det betyder ju att den industrien kommer in på marknader där den nu inte kan komma in på grund av framför allt höga tullar.

Detta var bara en konkret belysning av att man nog får vara inställd på vissa övergångsanordningar. Men skyddsåtgärder bara därför, att konkurrensvillkoren blir annorlunda i ett land än i ett annat, har jag svårt att tänka mig.

Herr ANTONSSON (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill säga till statsrådet, att när jag talade om att vi skulle försöka gardera oss i fortsättningen, var det inte alls min åsikt att vi i parisförhandlingarna skulle ha så stora möjligheter att bygga upp skyddsåtgärder för de näringar som kan råka i sämre konkurrensläge. Jordbruket intager ju en särställning och skall i den fria marknaden ha särskilda skyddsbestämmelser. Jag menade, att vi på ett tidigt stadium skulle försöka kartlägga svårigheterna inom landet och med åtgärder inom näringslivet och med statens medverkan försöka eliminera dessa svårigheter. Jag har den meningen fortfarande, trots att herr statsrådet sade att det inte skulle befrämja en saklig ekonomisk debatt om man kopplade in parlamentarikerna. Jag tror att denna fråga inte kommer att partipolitiserats, och det skulle i varje fall befrämja informationen och den politiska opinionsbildningen om man så snart som möjligt kunde få ett parlamentariskt inslag i det fortsatta utrednings- och planeringsarbetet.

Herr OHLIN (fp):

Herr talman! Handelsministern och herr Hansson i Skegrie slog in på en liten sidolinje och ägnade sig åt att rationalisera kamrarnas arbete. Det verkar inte som om de kunde riktigt enas. Jag tillåter mig föreslå båda herrarna att verkligen radikalt acceptera den enda rationella linjen, nämligen att vi övergår till enkammarssystem. Då bortfaller alla de svårigheter, som nu bekymrar er så mycket.

Jag utgår ifrån att riksdagen, enkanerligen andra kammaren, får tillfälle att diskutera denna fråga minst en gång, kanske flera gånger, innan det blir fråga om att fatta något beslut som binder vårt land. Handelsministern har ju, både i utrikesnämnden och i första kamma-

Svar på interpellation ang. det europeiska frihandelsområdet och villkoren för en svensk anslutning därtill

ren, visat sig mycket villig att informera. Jag vill endast, samtidigt som jag komplimenterar honom för denna hans villighet, uttrycka en önskan att han i framtiden tänker litet på att fördela sina gracer kamrarna emellan. Jag skulle tro att vi redan under höstriksdagen skall få tillfälle att konstatera om herr statsrådet anser detta motiverat. Enligt min mening kan herr Hansson i Skegrie med full rätt och med större rätt än i dag återkomma och använda starka ord, om året skulle gå till ända utan att vi här får tillfälle till en mycket omfattande debatt i denna fråga.

Beträffande problemet i övrigt, herr talman, tillåter jag mig några kanske skissartade reflexioner. Det är banalt att säga att en omställning är ofrånkomlig inom näringslivet när ett frihandelsområde införes här i Västeuropa. Att det behövs särskilda regler för jordbruk och trädgårdshantering, har handelsministern understrukit, och jag instämmer. Att det blir ökad konkurrens för vissa delar av exempelvis småindustrien, har naturligtvis herr Hansson i Skegrie rätt i. Men när herr Hansson säger att villkoren bör bli sådana, att småindustrien får goda utvecklingsmöjligheter, så vill jag säga att vi väl alla är överens därom. Frågan är vad det betyder i konkret form att regeringen skall ordna detta med frihandelsområde så att det blir goda utvecklingsmöjligheter för småindustrien. Det gäller en lämplig övergångstid, det gäller att man får tillfälle att genomföra tullreduktioner på ett sätt som tar hänsyn till det svenska näringslivets struktur, det gäller att man inte skall binda sig för ett stelt program långt i förväg utan att kunna taga del av erfarenheter som kan vinnas. En nordisk tullunion skulle öka våra möjligheter att göra vårt inflytande gällande vid utformandet av de metoder som skall komma till användning på det europeiska planet, och den skulle även ge oss erfarenheter om hur anpassning-

en bäst skall åstadkommas till gagn inte minst för småindustrien. Man har därför anledning att verka för en sådan nordisk tullunion, även om man ser saken i ett större perspektiv.

Sedan skulle jag vilja säga att det möjligen i herr Hanssons uttalande fanns en liten antydning om — är det för mycket att säga en benägenhet? — att skrämma småföretagarna i landet för frihandelsområdet. Jag tror för min del att detta är överflödigt och omotiverat. Många av de mindre företagen kommer naturligtvis, liksom en del större företag, att få vidkännas svårigheter, men de mindre företagen har sin styrka i förmågan till en smidigare anpassning och kommer kanske därför att lättare klara övergångsproblemen än vad fallet är med många större företag. Det har ju sagts så många gånger förr i tiden att de mindre företagen är dödsdömda på grund av att den moderna tekniken gör att produktionen måste bedrivas i stor skala för att bli lönande. Jag skulle därför vilja nämna några siffror som belyser utvecklingen av företag av olika storleksordning i Förenta staterna, alltså ett land med en jättelik marknad, större än den västeuropeiska marknad som skulle skapas efter en relativt lång övergångstid. Av dessa siffror, som avser åren 1945—1953, framgår att företag med 7 eller färre anställda ökat sin sysselsättning med mer än 40 procent, medan företag med 8—19 anställda ökat sin sysselsättning t. o. m. något mer. Där emot har företag med 20—100 anställda endast ökat sin sysselsättning med ett 30-tal procent, företag med 500—1 000 anställda med 7 procent och företag med mer än 1 000 anställda med ungefär 11 procent.

Det har alltså i Förenta staterna inom den s. k. småföretagsamheten skett en väsentligt starkare expansion både beträffande sysselsättningen och antalet företag än vad fallet är inom den övriga företagsamheten. I vårt land har mark-

Svar på interpellation ang. det europeiska frihandelsområdet och villkoren för en svensk anslutning därtill

nadsförhållandena varit annorlunda, men även hos oss har som bekant de mindre företagen visat sig vara synnerligen livskraftiga.

Det har här av olika talare pekats på de ökade möjligheter till export som kan uppkomma i samband med skapandet av ett frihandelsområde, och jag behöver inte nu gå närmare in på den saken. Den omständigheten att Sverige har en lägre tullmur än de flesta andra länder i Västeuropa kommer väl att göra att även de mindre företagen hos oss får gynnsammare betingelser än t. ex. de mindre företag som finns i utlandet och som har att räkna med väsentligt större anpassningssvårigheter.

Jag har vid tidigare tillfällen framhållit att den produktion i större skala, som kan uppkomma i vissa branscher, förmodligen tarvar ökat användande av underleverantörer, vilket är av betydelse för de mindre företagen. Därtill kommer att en allmän ekonomisk utveckling, sådan som den vilken kan främjas av ett frihandelsområde, leder till en ökad efterfrågan. Därigenom vidgas den totala marknaden, och även på det sättet underlättas anpassningen för de mindre företagen.

Såvitt jag förstår är det centrala i det problem, som här diskuteras och som alltså gäller hur man skall kunna så väl som möjligt ordna förhållandena för de mindre företagen, frågan om huruvida den allmänna ekonomiska politiken utformas på ett lämpligt sätt eller icke. Vid konstruktionen av de stegvisa åtgärder, genom vilka frihandelsområdet kommer till stånd, har man endast begränsade möjligheter att ordna dessa förhållanden, men givetvis bör även dessa möjligheter tillvaratas. Framför allt är det på den inre allmänna ekonomiska politiken det här kommer an. Frågan om kapitalanskaffningen berördes i detta sammanhang av herr Antonsson, i något som väl var hans första anförande i denna kammare. Jag finner

det angeläget och angenämt att få upprättigt lyckönska honom till ett mycket sakligt och vägande anförande, som nog har givit kammarens ledamöter en känsla av att vi i fortsättningen kommer att få lyssna till många betydelsefulla anföranden från hans sida. Jag vill emellertid inte neka till att en liten, låt vara alls icke dominerande anledning till att jag med så stor uppskattning åhörde herr Antonssons anförande var att jag fann att han inte bara i likhet med herr Hansson i Skegrie läser första kammarens protokoll, utan att han också i hög grad studerar folkpartiets motioner. Han anknöt nämligen i sitt anförande på ett vederhäftigt sätt till en lång rad förslag till det mindre näringslivets fromma, vilka finns utförligt behandlade i folkpartimotioner, både till innevarande riksdag och föregående riksdag.

Herr Antonsson berörde sålunda även skatteförhållandena. Ja, det är väl uppenbart att dessa är av stor betydelse för den mindre företagsamheten och att det är viktigt att man får tillfälle till resultatutjämning. Vi är glada åt att centerpartiet nu mera bestämt än tidigare tycks stödja strävandena i sådan riktning. Den tunga fordonsbeskattningens problem har kanske inte på det hållet hittills mött det intresse som önskvärt hade varit, men jag hoppas att det också därvidlag skall ske en ändring. Detta är en sak av stor betydelse för den mindre företagsamhetens transportproblem. Vad kreditmöjligheterna beträffar kan åtskilligt göras, inte minst i fråga om den långfristiga kreditgivningen, för att hjälpa den mindre industrien. Vidare tog herr Antonsson upp frågan om stöd åt småföretagsamhetens export. Från vår sida har bl. a. framhållits att exportkreditgarantisystemet skulle kunna användas så att man har trygghet för att tillräcklig del av krediterna kommer de mindre företagen till godo. Vad slutligen beträffar företagarför-

Svar på interpellation ang. det europeiska frihandelsområdet och villkoren för en svensk anslutning därtill

eningarna och deras verksamhet av konsulterande och annat slag, bör denna uppmuntras och inriktas på ett sådant sätt, att det direkt underlättar lösningen av den mindre företagsamhetens anpassningsproblem. Även andra speciella gruppbildningar inom den mindre företagsamhetens sfär skulle kunna medverka härvidlag.

För min del har jag all sympati för att den mindre företagsamheten inte skall behöva komma som supplikant till staten och begära understöd o. d., men jag vill beträffande dess speciella anpassningsproblem säga, att lika väl som vi allesammans i denna kammare är, enligt vad jag föreställer mig, positivt inställda till att samhället underlättar den anpassning, som blir nödvändig när sysselsättning skapas på annan plats än tidigare, och alltså på olika sätt medverkar till arbetskraftens överflyttning, så bör samhället underlätta den anpassning som för de mindre företagens del framtvingas genom att marknadsförhållandena radikalt ändrats. Jag tror inte att herr Antonsson därvidlag har någon annan mening än jag. Man bör, speciellt när det gäller anpassningsproblemens lösning, ta upp denna fråga rörande samhälleliga stödåtgärder inte för att konservera genom att använda mycket av de undantagsklausuler som en eventuell frihandelsorganisation kan komma att innebära, utan för att befrämja en produktiv inriktning av verksamheten. Jag tror att där både speciella åtgärder för investeringsproblemens lösning och hjälp till rationalisering av försäljningen kan ifrågakomma. Att lösa försäljningsproblemen är faktiskt viktigare i vår tid än vad man tidigare kanske har varit på det klara med.

Jag är benägen att tro, att ett ekonomiskt-socialt råd — som jag talat för i andra sammanhang — skulle kunna göra en nyttig insats även när det gäller dessa problem. Tillåt mig att så till vida instämma med herr Antonsson — och

kanske också med herr Hansson i Skegrie; jag minns inte riktigt — att jag tror att mera av offentliga informationer skulle kunna åstadkommas än hittills, även om handelsministern givetvis har rätt i att mycket av det föreliggande materialet måste vara konfidentiellt.

Herr talman! Jag tror, att det är åtgärder som gäller den allmänna ekonomiska politikens utformning, så att denna blir tillräckligt företagsvänlig, och åtgärder av mera speciellt slag — sådana som jag här nämnt, men som också gäller den inre ekonomiska politiken — som är det viktigaste, om vi vill skapa goda förutsättningar för att den mindre företagsamheten skall få så stora fördelar som möjligt av ett frihandelsområdes tillkomst. Man kan här sätta in ett konstruktivt arbete, och det är lättare att göra detta, om man på alla håll är överens om att avstå från att skrämma de mindre företagen genom att måla ut allehanda olyckor som man menar möjligen skulle kunna inställa sig, vilket inte behöver bli fallet. Det går inte att rida spärr mot den utveckling som här är i gång, men det går att ge näringslivet i allmänhet och småföretagen i synnerhet goda arbetsförutsättningar. Det är en positiv linje, som är möjlig att följa för det svenska samhället.

Felet med den svenska regeringens hållning, som jag ser det, ligger inte på det utåtriktade fältet. Regeringens intresse för frihandelsområdet och den nordiska tullunionen tror jag för min del i framtiden kommer att betecknas som en av de starkare sidorna av dess verksamhet. Nej, felet med regeringens politik i fråga om de problem vi här diskuterar är, att den inte ännu visat några tecken till att vilja ta konsekvenserna av de allvarliga omställningsproblem, som frihandelsområdet och en eventuell nordisk tullunion kommer att leda till. Dessa anpassningsproblem kan vi lösa på ett fullt tillfredsställande sätt endast om vi ger det svenska näringslivet bättre

Svar på interpellation ang. det europeiska frihandelsområdet och villkoren för en svensk anslutning därtill

re arbetsförutsättningar än man erbjudit under de senaste åren. Efter kriget har utvecklingen gått mot försämring av arbetsvillkoren för näringslivet. Det är angeläget att man nu lägger om rodet och säger: Nu mer än någonsin måste den ekonomiska politiken läggas om i mera produktions-, närings- och företagsvänlig riktning. Detta är ett intresse för alla folkgrupper, löntagare lika väl som företagare.

Under detta anförande återtog herr förste vice talmannen ledningen av förhandlingarna.

Herr HANSSON i Skegrie (cp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Ohlin fällde ett yttrande om att han fattat mitt anförande så, att jag närmast ville skrämma småföretagarna. Det var ingalunda meningen, utan jag ville ha sagt, att många småföretag i vårt land har sin produktion baserad just på sådana artiklar, som kommer att sitta hårt till vid en skärpt konkurrens mellan länderna, men att många företag, också bland de mindre, har gagn av en ökad export. Jag ser saken på det sättet, att det kan komma att bli de stora företagen, de som är baserade på de naturliga råvarorna i vårt land, som får den starkaste rösten vid avgörandet. Det kan också bli, som herr Antonsson sade, på det sättet att man lyssnar för mycket på de storas vilja och i sammanhanget glömmar bort de mindres. Jag nämnde därför som kontenta av vad jag ville framföra, att vi bör ge de mindre företagen en god start genom en lämplig tullanpassning, genom kreditlättnader, genom skattelättnader och genom bättre transportmöjligheter. Det är självklart, att kan man göra detta, ger man dem en starkare ställning.

Herr Ohlin upprepade precis allt vad jag sade angående förstärkning av de mindre företagen innan vi går in i ett

frihandelsområde. Om herr Ohlin uppmärksamt lyssnar på vad jag yttrar och upprepar detta och herr Antonsson läser herr Ohlins och folkpartiets motioner, är vi väl kvitt.

Herr HECKSCHER (h):

Herr talman! I stor utsträckning tycks enigheten vara utbredd i denna kammare, och jag kan också bidra till den. Jag kan instämma i vad herr Hansson i Skegrie sade om denna frågas vikt och betydelse. Detta är kanske ett av de viktigaste problem vi har att diskutera. Jag tycker också, att herr Hansson i Skegrie har rätt i att det är beklagligt, att vi inte fått bättre möjligheter till en debatt om saken tidigare. Vi har inte haft någon utrikesdebatt i riksdagen sedan våren 1957, och om denna speciella fråga har vi aldrig haft någon särskild diskussion. När det nu kommit en interpellation skulle man ha kunnat hoppas, att det hade kunnat finnas en bättre tid att ta upp den i kammaren än långt ned på listan en tisdag eftermiddag, då naturligtvis kammarmedlemöternas intresse inte är så särdeles stort.

Sedan skall jag också gärna instämma i vad herr Ohlin yttrade om den allmänna ekonomiska politikens betydelse. Vi tycks i allmänhet vara gripna av intuition och föregripa varandras tankar. Jag hade tillfälle att säga ungefär samma sak vid remissdebatten i höstas, och jag har inte ändrat uppfattning sedan dess.

Slutligen hoppas jag, att jag också fattade herr Antonsson rätt. Hans anförande har redan fått mycket beröm, och det är mycket motiverat. Det var ett intressant och givande anförande, som också det hade varit värt att komma upp vid en annan tidpunkt, då det hade kunnat ge anledning till mera diskussion. Om vi över huvud taget skall ha någon möjlighet att följa med i den

Svar på interpellation ang. det europeiska frihandelsområdet och villkoren för en svensk anslutning därtill

ekonomiska utvecklingen i Europa och därmed fullfölja den ekonomiska utvecklingen i Sverige, måste vi givetvis räkna med ekonomisk integration i en eller annan form.

Förhandlingsläget är naturligtvis för närvarande — som också statsrådet har framhållit — i vissa hänseenden ganska besvärligt, och optimism och pessimism växlar i hög grad när det gäller frihandelsområdets framtid. Det är alldeles klart, som herr Hansson i Skegrie säger, att ett frihandelsområde — om det nu kommer till stånd — medför väsentliga svårigheter för Sveriges ekonomi. Men jag anser att dessa svårigheter ändå är ganska små i jämförelse med de svårigheter, som uppstår om frihandelsområdet inte kommer till stånd, ty följden härav blir naturligtvis en allmän upplösning i Europas ekonomiska liv, en upplösning, som kanske särskilt för oss får den konsekvensen, att vårt läge blir oändligt besvärligt när vi skall förhandla med den stora sexstatsgruppen med dess 170 miljoner invånare i stället för att förhandla med t. ex. Tyskland och Nederländerna och Belgien var för sig, eller om vi skall förhandla med ett Storbritannien, som kanske mera än tidigare vänder sitt ansikte åt andra håll än till Europa. Vi får naturligtvis göra uppoffringar; den sanningen måste vi se i ögonen. Men så länge det är fråga om samarbete inom ett frihandelsområdes ram, där ju ändå en svensk insats värderas av de flesta länder och där man tar viss hänsyn till vad vi säger, är våra möjligheter betydligt större än om det skulle bli en sådan allmän huggsexa, som kan väntas uppstå om förhandlingarna skulle misslyckas.

Men det skulle föra för långt att nu ge sig in på detta, och tidpunkten kanske på ett sätt är vanskelig, när man inte har klart för sig vad sexstatsgruppens berömda molnförslag kan komma att innebära. Jag vill därför bara sluta

med att instämma i den av herr Ohlin uttalade förhoppningen, att vi omedelbart vid höstriktsdagens början får tillfälle till en ordentlig debatt om den här saken. Då kanske också förhandlingsläget är en smula klarare än nu.

Herr andre vice talmannen tog åter ledningen av kammarens förhandlingar.

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet **LANGE**:

Herr talman! Jag delar herr Heckschers uppfattning, att det bästa är om förhandlingarna kan fortgå inom ramen för OEEC.

Det var emellertid av ett annat skäl jag begärde ordet. Herr Heckscher säger att vi inte har haft någon utrikesdebatt sedan våren 1957, men jag vill erinra herr Heckscher om att hösten 1957 hade jag i anledning av ett anförande av herr Heckscher tillfälle att ntförligt tala om de frågor som vi diskuterar nu. Jag vill samtidigt också understryka följande: att någon utrikesdebatt inte ägt rum, där dessa frågor kommit i centrum, har icke berott på regeringen. För detta får nog oppositionsledarna ta på sig skulden, ty regeringen var som sagt fullt beredd att i mars 1958 anordna en sådan debatt — möjligen med utgångspunkt från ett meddelande från utrikesministern — där de ekonomiska frågorna vid den tidpunkten av naturliga skäl skulle ha varit de väsentliga. Men det var, som jag tidigare antydde, andra arbetsuppgifter som väl gjorde att oppositionsledarna inte ansåg sig böra påfordra att en sådan debatt kom till stånd.

Sedan bara ett ord till herr Ohlin. Jag instämmer i ganska mycket av vad han sade. Jag vill bara understryka, att jag för min del är fullt medveten om att särskilda åtgärder kan behöva vidtagas för att underlätta en omställning av hantverket och småindustrien i anslutning till att nya handelsvillkor skapas, men jag vill påpeka, att stödet till hant-

Svar på interpellation ang. det europeiska frihandelsområdet och villkoren för en svensk anslutning därtill

verket och småindustrien i många hänseenden byggts ut just under senare år, även om orsakerna härtill varit många och andra samtidigt.

Herr talman! Jag skall inte ge mig in på en allmän ekonomisk diskussion. Jag vill bara säga att jag inte tror att det svenska näringslivets villkor blivit bättre, om vi följt de rekommendationer på den ekonomiska politikens område, som oppositionen vid flera tillfällen givit här i riksdagen. Jag tror tvärtom, att det svenska näringslivets möjligheter att anpassa sig till de nya villkoren i hög grad underlättas av den ekonomiska politik, som förts här i landet efter kriget.

Herr **OHLIN** (fp):

Herr talman! Den sista meningen i handelsministerns anförande kan inte få stå oemotsagd. Statsrådet gör gällande att det här i landet har förts en politik som i hög grad har underlättat näringslivets anpassning. Jag trodde att alla var överens om vilken betydelse kapitalanskaffningen har just för anpassningen till nya förutsättningar. Här har regeringen skärpt avskrivningsvillkoren, steg för steg skärpt reglerna för varulagervärderingen, mot experternas råd infört en extra bolagsskatt som konjunkturbekämpande medel och behållit den när konjunkturen blivit svag samt vidtagit en rad andra åtgärder, som verkligen försvårat företagssparandet och näringslivets kapitalförsörjning. Att alla dessa åtgärder skulle ha underlättat för näringslivet att genomföra sådana omställningar, som blir erforderliga på grund av det europeiska frihandelsområdet, är väl något som handelsministern inte på allvar kan hävda. Han kan möjligen ursäktas — enligt min mening med mindre framgång — dessa åtgärder med att de av andra skäl varit nödvändiga, trots att de försvårade och i

framtiden skulle komma att försvåra anpassningen, men man kan omöjligen hävda, att en sådan politik underlättar lösningen av detta problem. Skulle handelsministern vidhålla att det är denna ekonomiska politik med — för att ta ett enda exempel från senare år — skärpning av beskattningsreglerna, som man avser att fullfölja när man i framtiden vill underlätta lösningen av anpassningsproblemen i samband med frihandelsområdets genomförande, befarar jag att vi kommer in i en period, där det blir mycket häftiga strider.

Nej, herr handelsminister, låt oss vara på det klara med att det bör stå utanför den ekonomiska debatten, att goda villkor för näringslivets egen kapitalbildning är en väsentlig förutsättning för att vi skall kunna lösa de anpassningsproblemen, som säkert kommer att uppträda i samband med uppkomsten av ett frihandelsområde.

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet **LANGE**:

Herr talman! Jag är ledsen att behöva ta till orda igen. Jag vill bara understryka vad jag vet att herr Ohlin själv så väl känner till, nämligen att kapitalbildningen i vårt näringsliv har mycket större omfattning nu än t. ex. mot slutet av 30-talet. De åtgärder, som herr Ohlin här räknade upp och som enligt hans mening skulle ha försämrat arbetsvillkoren för det svenska näringslivet, har som vi alla vet ingått som ett led i en åtstramande politik, som syftat till att hålla anspråken inom ramen för resurserna. Jag tror att vårt näringsliv skulle vara betydligt sämre ställt om det inflatoriska trycket fått taga sig starkare uttryck i stigande priser här i landet. Då skulle vi verkligen haft anledning att med allvar se på den situation, som skulle uppkomma i samband med nödvändiga omställningar.

Svar på interpellation ang. riktlinjerna för användningen av fonderna av konjunkturutjämningsmedel, m. m.

Herr OHLIN (fp):

Herr talman! Kammaren får ursäktas om jag inte här tar upp en allmän ekonomisk debatt med handelsministern. Jag nöjer mig med att säga att exempelvis vad beträffar den extra bolagsskatten, som här är väsentlig, har experterna varit tämligen ense om att avråda från denna såsom ett konjunkturpolitiskt medel. Vad handelsministern nu påstår är att åtgärder av detta slag varit utomordentligt lyckliga. Den utredning, som förklarade detta medel olämpligt, omfattade såvitt jag minns även socialdemokratiska experter. Jag har inte märkt att någon expertis framträtt och rekommenderat saken.

Nej, herr statsråd, det går inte att hävda att åtstramningen under de senaste åren på något sätt underlättat företagets anpassning. Det går inte att komma ifrån problemet genom att jämföra med vad som hände för 25, 30 år sedan. Här talar fakta ett språk, som jag inte behöver närmare utlägga.

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Jag är än en gång ledsen att behöva taga till orda, men jag vill erinra herr Ohlin om att det inte var jag utan han, som utvidgade debatten till att avse allmän ekonomisk politik, genom att göra gällande att det svenska näringslivet på grund av regeringspolitiken arbetade under betydligt sämre villkor än det skulle behövt göra.

Jag vill när jag ändå har ordet understryka, att det mycket väl kan finnas bättre åtgärder som bör övervägas än den höjda bolagsskatten. Herr Ohlin är väl medveten om i vilket läge den tillkom. Jag vill inte dölja för kammaren, att jag tillhörde dem i regeringen, som i det läget hellre hade velat se ett annat alternativ tillämpas. Då denna möjlighet inte stod oss öppen, an-

såg vi att man borde tillgripa det närmast bästa, och det närmast bästa var såvitt jag förstår i det läget den extra bolagsskatten.

Jag skall inte heller ta tiden i anspråk längre på denna punkt.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 13

Svar på interpellation ang. riktlinjerna för användningen av fonderna av konjunkturutjämningsmedel, m. m.

Herr andre vice talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet LANGE, som yttrade:

Herr talman! Herr Lothigius har i en interpellation frågat mig, om jag vill ge kammaren besked huruvida riktlinjerna för användningen av fonderade konjunkturutjämningsmedel inom skogsindustrien kommer att anpassas till det nu uppkomna sysselsättningsläget. Han har också frågat mig, om jag vill medverka till att de företag som har behov därav får möjlighet att disponera ifrågavarande medel tidigare än som från början avsetts.

Med anledning härav vill jag framhålla följande.

Herr Lothigius uttalar i sin interpellation, att det synes råda stor tvekan om handhavandet av de olika fonder, som bildats av de här ifrågavarande medlen. Jag kan inte dela interpellantens uppfattning att så skulle vara fallet. Jag vill då först erinra om att i de avtal, som på sin tid ingicks mellan staten och skogsindustriens branschorganisationer, finns intagna utförliga bestämmelser om medlens användning och förvaltning. I de olika propositioner, som förelagts riksdagen angående uttagande av prisutjämningsavgift, har redogörelser förlöpande lämnats för innehållet i dessa avtal. De enligt avtalen förutsedda organ, som skall ha ansvaret för den lö-

Svar på interpellation ang. riktlinjerna för användningen av fonderna av konjunkturutjämningsmedel, m. m.

pande förvaltningen av olika fonder, är nu i funktion.

Enligt bestämmelserna i avtalen skall av de inbetalade medlen större delen eller ca 480 miljoner kronor återbetalas till företagen i vissa rater med början i år och fram till år 1963. Enligt avtalen föreligger emellertid möjlighet till generella tidigare återbetalningar; jag citerar: »Kungl. Maj:t kan vid vikande konjukturer, när allvarliga sysselsättnings- och avsättningsvärigheter uppkomma inom här ifrågavarande industrier, medgiva tidigare utbetalning exempelvis för skogsvård, produktion för lager, rationalisering, sociala åtgärder eller andra ändamål, som kunna främja produktion och sysselsättning.» Dess bättre har läget inom de berörda branscherna icke utvecklat sig på sådant sätt, att en tillämpning av denna klausul hittills aktualiserats.

Vad angår frågan om tidigare återbetalning till enskilda företag, som har behov därav, kan jag nämna, att avtalen förutser att ansökningar om sådan utbetalning skall kunna göras av de anslutna företagen. Sådana framställningar har också inkommit och behandlats av regeringen, varvid i några fall tidigare utbetalning medgivits efter samråd med vederbörande branschförening. Bl. a. har i ett fall sådant medgivande lämnats för att mildra verkningarna av en inträffad katastrof och i ett annat av speciella sysselsättningsskäl. Jag är givetvis beredd att även fortsättningsvis från fall till fall pröva sådana framställningar efter hörande av branschföreningarna och berörda myndigheter.

De medel, som ej återgår till företagen, skall avtalsenligt tillföras olika fonder och stiftelser. Utbetalningar till dessa sker i allmänhet i samma takt som återbetalningen till företagen. Sålunda tillfaller ca 50 miljoner kronor de s. k. länsstiftelserna för det enskilda skogsbruket. Dessa medel skall enligt stadgarna användas bl. a. för vägbyggnad,

skogsodling och dikning. Ett lika stort belopp kommer på Centralfonden för de anställda inom skogsbruket och skogsindustrien och skall användas till anslag för sociala ändamål till fromma för anställda inom dessa näringar. För samma ändamål utbetalas ca 90 miljoner kronor till sociala företagsstiftelser vid de olika företagen. Möjlighet till tidigare utbetalning än den ursprungligen förutsatta är också beträffande nu nämnda fondmedel förutsedd, om läget så skulle kräva.

De olika fonder för konjunkturutjämningsavgifter som sålunda skapats kan ostridigt få betydelse för att stimulera sysselsättningen i de berörda branscherna i händelse av en fortsatt konjunkturavmattning. I samband med den pågående beredskapsplaneringen på sysselsättningsområdet har de organ, som enligt avtalen har att fördela eller övervaka fördelningen av dessa fondmedel, gjorts uppmärksamma härpå. Det har sålunda framhållits, att man bör närmare överväga vilka möjligheter som finns att ge bidragsgivningen en sysselsättningsskapande inriktning. Vidare har särskilt understrukits önskvärdheten av att en mera långsiktig planering kommer till stånd, som möjliggör att man — för den händelse frågan om en tidigare utbetalning av konjunkturutjämningsmedel aktualiseras genom en skärpning i arbetsmarknadsläget — snabbt kan aktivera de utbetalade beloppen i lämpliga bidragsobjekt.

Förutom nämnda tre former av fonder och stiftelser förutser avtalen ytterligare tre fonder, nämligen de båda lågkonjunkturfonderna för massa och papper och den s. k. skogsvårdsfonden. Lågkonjunkturfonderna, som tillförts sammanlagt 33 miljoner kronor, är avsedda för arbetsanskaffning inom skogsindustrierna vid lågkonjunktur eller liknande ändamål. Vissa medel av skogsvårdsfonden har redan disponerats för skoglig forskning, och numera återstår

Svar på interpellation ang. riktlinjerna för användningen av fonderna av konjunkturutjämningsmedel, m. m.

odisponerat ungefär 12 miljoner kronor. Överläggningar om den närmare dispositionen av dessa fondmedel har upptagits med de berörda branscherna, och frågan är för närvarande under utredning hos dessa.

Sammanfattningsvis vill jag understryka, att de fonderade medel som står till förfogande på detta område enligt min mening innebär värdefulla reserver för att möta en mera markant konjunkturavmattning. Jag finner inte anledning att här gå närmare in på och bemöta interpellantens uttalanden om värdet över huvud taget av de åtgärder som ligger bakom tillkomsten av dessa reserver, så mycket mera som åtgärderna ingående redovisats för riksdagen. Det komplex av fonder och stiftelser som här föreligger förvaltas helt i överensstämmelse med de ingångna avtalen. Åtgärder har vidtagits för att medlen i ett sämre konjunkturläge vid behov skall kunna användas för att stimulera sysselsättningen inom skogshanteringen, och jag vill sålunda hävda att beredskapen i detta hänseende är god.

Med det anförda anser jag mig ha besvarat herr Lothigius' interpellation.

Vidare anförde:

Herr LOTHIGIUS (h):

Herr talman! Även jag är mycket tacksam mot herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet för att ha fått svar på min fråga. Det är klart att det vore artigt både mot statsrådet och mot kamraren att bara tacka och gå ned från denna talarstol, men själva frågan är så pass viktig, att jag vill göra några små kommentarer till det som jag anser inte stämmer i det svar som handelsministern har lämnat mig.

Handelsministern och jag har tangerat denna fråga tidigare när det gällde vissa andra förhållanden med dessa fonder. Sedan dess har tendenser till viss sysselsättningskris inträffat, som

visserligen i allmänhet är på tillbakagång men som när det gäller skogsindustrien kvarstår och snarare tenderar att öka än att minska. Detta gör att man allvarligt måste diskutera tillämpningen av de avtal som är gjorda.

Jag skall inte heller gå in på en diskussion om värdet av de s. k. frivilliga avtal, som skapade dessa fonder. Det är en föga lönande diskussion, eftersom det tillhör det förgångna.

Jag skall inskränka mig till att ta upp två saker i det svar som handelsministern har givit mig, där vi inte är överens och där handelsministern och skogsindustrien omöjligen kan vara det.

När det gäller fonderna kan det för handelsministern inte vara obekant, att det finns delade meningar hur dessa skall handhavas, exempelvis i fråga om centralfonden på nära 50 miljoner kronor, som ju skall användas för sociala ändamål. Man tycker att när nu industrien släppt till dessa pengar, skall den få placera dem för sådana ändamål inom företaget, så att de samtidigt tjänar företagets intressen. Så vill emellertid inte den andra parten, utan den vill kanalisera dessa pengar genom fackorganisationerna och därigenom bestämma den sociala angelägenhetsgraden. Handelsministern känner väl till att en mycket stor del av vår industri har vittgående sociala intressen.

Det finns delade meningar även när det gäller handhavandet av pengarna till lågkonjunkturfonden och de 47—48 miljoner kronor som går till länsstiftelserna. Den väsentligaste frågan rör emellertid de medel på 480 miljoner, som skall betalas igen fram till 1963. Om dessa medel sade handelsministern mycket riktigt, att enligt avtalet föreligger möjlighet till generella tidigare återbetalningar, och så räknar statsrådet upp när detta kan göras: när det gäller skogsvården, produktion för lager, rationalisering och sociala åtgärder. Men, säger handelsministern, läget inom be-

Svar på interpellation ang. riktlinjerna för användningen av fonderna av konjunkturutmättningsmedel, m. m.

rörda branscher är emellertid dess bättre inte sådant, att man behöver tillämpa denna klausul. Här är meningarna delade. Det beror alldeles på om man bedömer frågan efter det omedelbara läget eller om man ser situationen på längre sikt med större perspektiv. Handelsministern bedömer den efter mera kort-siktiga linjer.

Situationen är den, att vi håller på att förlora vårt inflytande på den amerikanska kontinenten när det gäller massaprodukter. Amerikanerna har ökat sin produktion med det tredubbla, medan vi här i landet har ökat den med 40 procent. För närvarande är vi hänvisade till Europa för 80 procent av denna vår produktion. Vi måste komma ihåg att det fortfarande är vår nyckel-industri.

Man möter inte en avsättningskris med att lägga upp lager i större omfattning. Det vore farligt. Man möter den inte heller genom att vidtaga enbart skogsvårdande åtgärder. Avsättningssvårigheterna klaras bäst genom att i god tid se till att det finns utrymme för skogsindustrien att rationalisera och investera. Jag förmodar att handelsministern är överens med mig om att det bästa försvaret mot sysselsättnings-svårigheter ligger i väl konsoliderade företag. Endast genom en kraftig rationalisering kan vi leverera billigare och bli konkurrenskraftigare. Det innebär att industrien kan köpa mera råvara, vilket leder till mera arbete i våra skogar. Men detta måste planeras på lång sikt, över en period av flera år.

Skogsindustrien är en starkt kapitalkrävande industri, och vi har ju alldeles nyss här i kammaren när det gällde Europamarknaden diskuterat innebörden av en kapitalkrävande verksamhet. Såsom granskare av Statens skogsindustriers affärer känner handelsministern ju också till att det är på det sättet. Självfinansieringen är i kraftigt avtagande, och det går inte att bygga upp

en industri så som man kunde göra på 30-talet. Detta beror på den kraftiga beskattningen och på de försämrade lagervärderingsmöjligheterna, som alldeles nyss var uppe till debatt.

Handelsministerns svar till herr Jansson i Kalix när det gäller skogsindustrien var ju positivt, men då måste också statsrådet ta konsekvensen av ett sådant uttalande just genom att ge möjlighet till kapitalbildning. Jag kan inte se annat, herr handelsminister, än att situationen nu är sådan, att generella tidigare återbetalningar bör ske, bl. a. för rationaliseringar. Beredskapen är icke god om man inte planerar i tid.

I de övriga berörda fallen är jag i stort sett överens med handelsministern och är tacksam för svaret.

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet **LANGE**:

Herr talman! Jag vill bara understryka, att det på alla dessa områden pågår en planering. Jag har i mitt interpellationssvar påpekat, att planeringen för förvaltningen av dessa medel på intet sätt har skett i strid med gällande avtal, och såvitt jag har kunnat finna har interpellanten inte på någon punkt kunnat bestrida riktigheten av mitt påstående härvidlag.

Jag vill slutligen säga, att dessa medel ju också har tillkommit under åtminstone indirekt medverkan av dem som har varit anställda i dessa industrier. Det är naturligt att de som är särskilt intresserade av sysselsättningens upprätthållande också får ha ett ord med i laget när det gäller planeringen av åtgärder för fördelningen av dessa medel så länge det sker i enlighet med ingångna överenskommelser.

Herr **LOTHIGIUS** (h):

Herr talman! Vad jag menar är endast att handelsministern bör stå öppen

Svar på fråga ang. ortsgrupeeringsutredningens år 1957 framförda rekommendationer och förslag, m. m. — Svar på interpellation ang. de offentliga tjänstemännens förhandlingsrätt

för ett resonemang om att i större utsträckning lätta på bestämmelserna angående dessa medel.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 14

Svar på fråga ang. ortsgrupeeringsutredningens år 1957 framförda rekommendationer och förslag, m. m.

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet LINDHOLM, som yttrade:

Herr talman! Herr Alemyr har frågat mig, om jag kommer att förelägga 1958 års B-riksdag någon framställning med anledning av i ortsgrupeeringsutredningens 1957 avlämnade betänkande framförda rekommendationer och förslag. Om så icke skulle bli fallet frågar herr Alemyr, om jag då kommer att föranstalta om ny dyrortsundersökning.

Härpå vill jag, efter samråd med finansministern, svara att något förslag i ortsgrupeeringsfrågan ej avses att föreläggas 1958 års B-riksdag samt att åtgärder för ny dyrortsundersökning f. n. ej överväges.

Härpå anförde

Herr ALEMYR (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka civilministern för svaret, även om jag inte är glad över svarets innehåll. Jag vill beklaga, att det inte har varit möjligt att förelägga årets riksdag förslag i enlighet med vad en enhällig kommitté våren 1957 önskade, och jag hoppas bara att det skall bli möjligt att snart ta det första steget mot ett slopande av dyrortsgrupperingen.

Eftersom dyrortsgrupperingen under alla omständigheter endast kan slopas successivt, förefaller det mig angeläget att en ny dyrortsundersökning snarast företages. Sedan 1951, då den senaste

undersökningen gjordes, har förskjutningar inträffat som tyder på en viss sammanpressning av spännvidden mellan kostnaderna på olika orter, och jag vill därför vädja till civilministern att snarast möjligt låta företaga en ny dyrortsundersökning.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 15

Svar på interpellation ang. de offentliga tjänstemännens förhandlingsrätt

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet LINDHOLM, erhöll på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! Med andra kammarens tillstånd har herr Carbell frågat mig, om jag är i tillfälle meddela kammaren när 1956 års förhandlingsrättsutredning kan beräknas slutföra sitt arbete och hur jag avser att det fortsatta arbetet på en lösning av frågan om de offentliga tjänstemännens förhandlings- och avtalsrätt skall bedrivas.

Till svar härpå får jag anföra följande.

1956 års förhandlingsrättsutredning tillkallades den 12 oktober 1956. Av de för utredningen meddelade direktiven framgår, att det uppdrag utredningen anförtratts utgör ett omfattande, komplicerat och tidigare i stora delar föga genomarbetat problemkomplex. Jag kan bl. a. peka på oavsätlighetsprincipen och ämbetsansvaret. Vidare kommer en del ömtåliga statsrättsliga spörsmål in i bilden.

Förhandlingsrättsutredningen har hittills främst ägnat sig åt dels en inventering av nu gällande tjänstemannarättsliga regler och bestämmelser samt utvecklingen av löneregleringsarbetet på det statliga området, dels undersökning av möjligheten att förena dessa regler och bestämmelser med vedertagna arbetsrättsliga normer. Den 5 november förra året höll utredningsman-

Svar på interpellation ang. de offentliga tjänstemännens förhandlingsrätt

nen en konferens med företrädare för statstjänstemännens huvudorganisationer, vid vilken vissa centrala spörsmål inom utredningsuppdraget dryftades.

Utredningsarbetet har nu hunnit så långt, att utredningsmannen funnit det lämpligt att på grundval av förefintligt arbetsmaterial de särskilda problemen penetreras med experter från statsförvaltningen och statstjänstemännens huvudorganisationer. Sådana experter har jag, såsom också uppmärksammats av interpellanten, den 18 juni i år ställt till utredningsmannens förfogande.

Slutförandet av förhandlingsrättsutredningens arbete och formerna härför är självfallet beroende av resultatet av de förestående överläggningarna mellan utredningsmannen och experterna. Jag är därför tyvärr inte i stånd att för dagen lämna någon uppgift om när utredningens arbete kan vara avslutat eller hur utredningsresultatet skall praktiskt omsättas. Med den vikt som måste tillmätas förhandlingsrättsfrågan är emellertid enligt min mening det väsentligaste i sammanhanget, att frågan nu verkligen bringas till en godtagbar lösning. Jag anser att utredningsmannen och hans experter skall få den tid på sig, som de anser sig behöva med en sådan målsättning. Jag anser mig också kunna påstå, att med den intensitet i arbetet, som förhandlingsrättsutredningen hittills ådagalagt, och med den form som nu valts för det fortsatta arbetet någon onödig tidsutdräkt ej är att befara.

Jag vill skjuta in, att även om förhandlingsrättsfrågan för statstjänstemännen trots mångårigt utredande ännu inte är mogen att lösas lagstiftningsvägen, detta inte innebär att utvecklingen på området stått stilla. Fastmera har under de senaste tio åren förhållandena utvecklats därhän, att numera regelmässigt de centrala, flertalet tjänstemän berörande lönefrågorna i realiteten avgöres efter egentliga förhandlingar vid sidan av den författningsmässigt regle-

rade förhandlingsordningen. Vad beträffar statstjänstemännen kan det sålunda erinras, att de återkommande uppgörelserna om statstjänstemännens löner i sak obetydligt skiljer sig från de motsvarande uppgörelser, som träffas på övriga sektorer av arbetsmarknaden, att det numera föreligger av riksdagen godkända riktlinjer beträffande bl. a. en fortlöpande revision efter förhandlingar av tjänsteförteckningen *samt* att nyligen träffats en förhandlingsöverenskommelse om en revision av det statliga personalpensionssystemet.

Jag vill till sist erinra, att förhandlingsrättsfrågan för statstjänstemännen också är beroende av arbetet inom författningsutredningen, som bl. a. har att behandla formerna för riksdagens medverkan vid de statliga löneuppgörelserna. Jag kan meddela, att samarbete mellan förhandlingsrättsutredningen och författningsutredningen upptagits på denna punkt.

Härefter anförde:

Herr CARBELL (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka civilministern för svaret på min interpellation. Jag kan kort och gott förklara mig nöjd med svaret. Jag har visserligen inte fått svar direkt på mina frågor, men jag kan dela den uppfattning, som civilministern gör sig till tolk för då han säger, att det väsentligaste i sammanhanget är att man får en godtagbar lösning av detta komplicerade problem och att utredningsmannen och hans experter därför skall få den tid på sig, som de behöver för att klara den målsättningen.

Jag har noterat med särskild tillfredsställelse, att civilministern uttalat sin förvisning om att någon onödig tidsutdräkt inte är att befara.

Från tjänstemännens sida ser man nu med förväntan fram emot att ytterligare ett steg på demokratiseringens väg här skall tagas och att det skall

Svar på interpellation ang. de offentliga tjänstemännens förhandlingsrätt

kunna ske under den förutsättningen, att främst ämbetsmännens självständighet under särskilt ansvar kan bibehållas.

Herr NIHLFORS (fp):

Herr talman! Denna fråga har nu varit under utredning i tio år. Man tycker därför det är egendomligt att höra civilministern säga i sitt svar, att det väsentliga är att utredningsmannen och hans experter nu får tid på sig för att nå fram till en fullgod lösning av detta svåra problem. Samtidigt påpekar statsrådet, att problemet också hänger samman med en del konstitutionella frågor.

Som civilministern sade har stats-tjänstemännen och deras organisationer visserligen fått till stånd en tillfredsställande praxis på förhandlingsområdet, men den rättsliga grunden, d. v. s. möjligheterna att vidtaga stridsåtgärder samt vilka stridsåtgärder som kan komma i fråga, har inte klargjorts. Och detta har, herr civilminister, i viss mån påverkat själva sättet att överlägga med statsmakternas representanter. Stats-tjänstemännen kan, som herr Carbell sagt i sin interpellation, svårigen acceptera tanken, att de i rättsligt avseende icke skall ha ställning som en med arbetsgivaren likaberättigad part.

Det som emellertid gjort att jag ansett mig böra ta till orda i denna debatt är, att vi nu har kommit i samma läge som förelåg redan 1955, då jag riktade en fråga till dåvarande civilministern, statsrådet Lange, med de facto samma innebörd som herr Carbells fråga. Den gången frågade jag: När kan man vänta sig att den översyn — som det då hette och som samme utredningsman som nu sysslade med — kan leda till förslag om utvidgad förhandlingsrätt? Jag fick inte något svar på den frågan, lika litet som herr Carbell har fått det nu. Jag fick för övrigt ett mycket mera negativt besked än civilminis-

ter Lindholm här har givit. Såvitt jag förstår var statsrådet Lange inte alls inställd på någon snabbare utredning av frågan, och han pekade i sammanhanget på de konstitutionella problemen, vilka han ansåg skulle ta sin tid att lösa.

Det verkar kanske självberöm att här erinra om vad jag sade 1955, men eftersom det råkar stämma så väl in med den senare utvecklingen, kan jag ändå inte underlåta att göra det. Under debatten 1955 framkastade jag nämligen tanken, att utredningsmannen borde få experter till hjälp för att kunna forcera utredningsarbetet på detta viktiga område. Jag ställde också en direkt fråga härom till dåvarande civilministern, som emellertid svarade nej. Han var inte beredd att ställa några experter till förfogande. Men nu har utredningsmannen i alla fall fått dessa experter. Jag vet att organisationerna har drivit på i det stycket — detta är ju huvudsakligen en fråga för de fackliga organisationerna — men riksdagen måste ju ändå vara med i spelet.

Jag vill här bara erinra om att TCO-kongressen 1955 ställde ett direkt och bestämt krav på att statsmakterna snarast skulle vidtaga åtgärder för att åstadkomma en rättslig reglering av förhandlingsrättsbestämmelserna. Flera underorganisationer har vid kongresser och i andra sammanhang ställt krav med samma innebörd.

Sedan sade herr Carbell i sin interpellation, att tjänstemännen med tillfredsställelse noterar civilministerns initiativ i detta avseende. Näja, det där var nog ändå en litet för välvillig formulering. Tillfredsställelsen finns där givetvis, men jag tror att den är förknippad med ett ganska stort missnöje över att så lång tid försuttit under årens lopp, trots alla påstötar. Det är skillnad alltså på tillfredsställelse och tillfredsställelse.

Jag hoppas emellertid att utvecklingen nu skall gå fortare än hittills. Tio år

Svar på interpellation ang. de offentliga tjänstemännens förhandlingsrätt

är litet för lång tid. Och med tanke på att vi under alla dessa år har haft civilministrar från samma politiska parti, vilka liksom den tidigare finansministern i andra sammanhang har ställt sig positiva till frågan om förhandlingsrätt för de i privat tjänst anställda, finner jag det egendomligt, att man anser att utvecklingen när det gäller de i offentlig tjänst anställda bör gå så långsamt som den hittills gjort.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet **LINDHOLM**:

Herr talman! Det är formellt riktigt när herr Nihlfors säger, att denna fråga varit föremål för utredning i tio år, men hans historieskrivning kan dock inte lämnas helt oemotsagd.

Den förra utredningen avlämnade ju ett betänkande, som mötte mycket motstånd i remissinstanserna. Jag syftar alltså på förhandlingsrättsutredningens betänkande. Jag kan erinra om att t. ex. statens lönenämnd, som är sammansatt av representanter för personalorganisationerna, verken och riksdagen, i det remissvar, som lämnades beträffande förhandlingsrättsutredningens betänkande, begärde ytterligare utredning på minst ett tiotal punkter.

Detta borde vara en tankeställare för dem som är intresserade av själva saken. Man borde då också kunna godtaga mitt betraktelsesätt, att utredningen bör få den tid som behövs för att få fram en godtagbar produkt. Det betyder inte att frågan skall långhalas. Jag är personligen utomordentligt intresserad av att en lösning av detta problem skall åstadkommas på så kort tid som möjligt. Jag har emellertid inget intresse av att få ett betänkande som ramlar i remissinstanserna, utan jag vill ha ut en livsduglig produkt från utredningen. Det är därför jag valt den form för utredningsarbetets bedrivande, som det nu har.

Jag vet att herr Nihlfors också gjort

vissa insatser på detta område — han har sänt mig ett telegram och ställt en enkel fråga till min företrädare i ämbetet — men herr Nihlfors har ändock aldrig ett ögonblick gått in på de mycket komplicerade problemställningar, som man möter då man sysslar med dessa frågor. Enbart riksdagens ställning, som behandlas i författningsutredningen, är ett utomordentligt intrikat problem. Därför är det nog en smula lätt-sinnigt att här bara tala om att man har förbrukat tid och på det sättet bibringa människorna en föreställning om att frågan bara förhalas. Det finns, herr Nihlfors, verkligt stora problem att lösa här, innan man kan åstadkomma en fullt godtagbar produkt.

Herr **NIHLFORS** (fp):

Herr talman! Civilministern vill göra gällande, att jag skulle negligera storleken av de problem som finns beträffande denna fråga. Det gör jag visst inte. Jag har heller inte ansett mig ha någon anledning att för egen del bilda något slags utredningskommitté och ta kammarens tid i anspråk för att yttra mig i de olika frågorna, men låt mig dock i all korthet redogöra för vad som hänt.

1948 års förhandlingsrättskommitté tillkom efter många års påstötningar från de fackliga organisationerna. Den var sammansatt av bl. a. representanter från fackligt håll. Kommittén var enig i så gott som allt väsentligt. Att sedan kritiken blev skiftande är en annan sak. Många utredningar som ansetts betydelsefulla har blivit föremål för stark kritik, men regeringen har dock ganska snabbt drivit fram frågan till en lösning, därför att man med bestämdhet velat få till stånd en lösning.

När utredningsförslaget avlämnades i december 1951 fick remissinstanserna för en gångs skull mycket god tid på sig. Det finns exempel på att remissinstanser för sitt ställningstagande i mvc-

Svar på interpellation ang. de offentliga tjänstemännens förhandlingsrätt

ket stora frågor fått endast en eller två månader för avgivande av yttrande, men i det aktuella fallet fick man, om jag inte minns fel, tio månader, d. v. s. tiden fram till hösten 1952. Därefter hände ingenting annat än att en pensionerad landshövding tillsattes för att »pyssla» med detta, om man nu vill använda ett sådant något nonchalant men ej illa menat uttryck. Han fick i uppgift att åstadkomma en översyn, och det var denna jag frågade efter år 1955. Ärendet har förhållats, det måste erkännas. Redan när 1956 års utredning tillsattes var det ju en överraskning för de fackliga organisationerna, exempelvis TCO, att det blev en enmansutredning och icke en utredning med behövliga experter. Efter två år får vi nu de experter man på fackligt håll krävt. Detta har varit en förhållning, herr talman, och ingenting annat.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet **LINDHOLM**:

Herr talman! Trots den sena timmen måste jag i någon mån korrigera herr Nihlfors' historieskrivning. Förhandlingsrättskommitténs utlåtande var icke enhälligt. Det förelåg en reservation av herr Törngren, och om jag inte minns fel förekom det dessutom en del särskilda yttranden. Vidare må framhållas, att förhandlingsrättskommitténs betänkande underkändes av praktiskt taget alla remissinstanser som yttrade sig. Sedan ett betänkande blivit så illa åtgånget av remissinstanserna lär det väl vara svårt att göra något av det. Att statens lönenämnd var fullständigt enhällig i sitt krav, att åtminstone ett tiotal mycket väsentliga punkter skulle ytterligare utredas innan de i betänkandet framlagda synpunkterna kunde läggas till grund för en lagstiftning, talar väl också för att behov förelåg av ytterligare utredning och att produkten icke var färdig.

Med anledning av herr Nihlfors' beskrivning av f. d. landshövding Ek-

bloms arbete vill jag erinra om att det egentligen är ett tvåstegsarbete han utfört. Han gjorde först en överarbetning av de inkomna remissvaren, som han överlämnade till mig. Därefter hade jag, herr Nihlfors, kontakt med representanter för statstjänstemännens organisationer och diskuterade dessa problem och föreslog dem att vi skulle överlåta åt landshövding Ekblom att verkställa en utredning om statstjänstemännens förhandlingsrätt. De direktiv, som skulle gälla för utredningsmannen, genomgicks också tillsammans med organisationerna. Vi var vidare fullt överens om att utredningsmannen under arbetets gång skulle ha god kontakt med organisationerna.

Så ser verkligheten ut. Den beskrivning herr Nihlfors här gett stämmer inte med denna verklighet.

Jag vill tillägga att jag för min personlig del alltid byggt på att anställningsvillkoren skall regleras genom förhandlingsöverenskommelser. Jag har i all min verksamhet sökt tillämpa den erfarenhet jag själv gjort under ett tiotal år som förhandlare inom den enskilda sektorn. Om herr Nihlfors tror att jag skulle vara föga intresserad av sakfrågan, vill jag endast erinra om att jag år 1923 var med om en åtta månaders konflikt vid de svenska järnbruken, som främst gällde förhandlingsrättsliga spørsmål. Jag anser därför att herr Nihlfors bör rikta beskyllningarna om förhållning på denna punkt till andra än mig.

Herr NIHLFORS (fp):

Herr talman! Får jag omedelbart fråga civilministern: Vilka anser herr statsrådet vara skulden till förhållningen? Är det organisationerna, är det TCO eller de andra organisationer, som under årens lopp i resolutioner och uttalanden krävt ett påskyndade av detta utredningskomplex? Om civilministern nu anser sig kunna helt bortse från min

Interpellation ang. åtgärder i anledning av markvärdestegringskommitténs betänkande

person och mina möjligheter att överblicka detta problem, kan jag hänvisa till vad olika organisationer sagt under årens lopp. Det måste väl betyda någonting!

Jag har inte anklagat civilministern för bristande intresse för själva sakfrågan. Intresset har bara tydligen inte räckt till för att vi skulle få den pådrivning av utredningsarbetet, som enligt min och många andras uppfattning hade varit önskvärd.

Civilministern försökte justera min historieskrivning. När herr statsrådet säger, att direktiven genomgicks med organisationernas representanter och att dessa skulle få tillfälle att delta på visst sätt i utredningsarbetet, så är det givetvis ett statsråds ord. Jag skulle emellertid kunna säga — och jag vågar säga det — att man på organisationshåll har en annan uppfattning om hur denna historieskrivning bör se ut och i vilken ordning det hela skall komma. Det kan nämligen också göras gällande, att beslutet att inbjuda organisationerna till deltagande vid utarbetandet av direktiven och i själva utredningsarbetet kom som en kompensation för att landshövding Ekbloms utredning ur organisationernas synpunkt igångsattes litet för hastigt, d. v. s. icke fick den uppläggning man tänkt sig.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet **LINDHOLM**:

Herr talman! Herr Nihlfors frågar mig vem som förhalat det hela. Är det organisationerna? Nej, herr Nihlfors, det är inte organisationerna. Vad som förhalat problemets lösning är att vi ännu inte fått en godtagbar produkt, som kunnat läggas till grund för ett riksdagsbeslut. Att få fram en sådan produkt är vad vi eftersträvar med denna utredning. Det är så det ligger till!

Överläggningen var härmed slutad.

§ 16

Föredrogos, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr B 7, B 11, B 12, B 14, B 26 och B 38—B 47, bevillningsutskottets betänkanden nr B 2 och B 3, bankoutskottets utlåtanden och memorial nr B 1—B 4, första lagutskottets utlåtanden nr B 1, B 4, B 5 och B 9, andra lagutskottets utlåtanden nr B 1, B 8 och B 9, tredje lagutskottets utlåtanden nr B 1 och B 2 samt jordbruksutskottets utlåtanden nr B 4—B 7.

§ 17

Föredrogs den av herr *Svensson* i Kungälv vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhängan att få framställa interpellation till hans excellens herr statsministern angående utvidgad hjälpverksamhet till de underutvecklade länderna.

Kammaren biföll denna anhängan.

§ 18

På hemställan av herr andre vice talmannen beslöt kammaren, att statsutskottets utlåtande nr B 14 skulle uppföras före statsutskottets utlåtanden nr B 11 och B 12 på morgondagens föredragningslista.

§ 19

Interpellation ang. åtgärder i anledning av markvärdestegringskommitténs betänkande

Ordet lämnades på begäran till

Herr **JOHANSSON** i Norrköping (s), som yttrade:

Herr talman! Ett stort antal utredningar har under de senaste åren varit sysselsatta med problemet »oförtjänt markvärdestegring». Det senaste försöket har gjorts av den 1954 tillsatta markvärdesutredningen, som i slutet av föregående år redovisade resultatet av tre års penetrering av frågan.

Interpellation i anledning av den ökade brottsfrekvensen i fråga om förfalskning av narkotikarecept, m. m.

Utredningen blev inte enig utan redovisade tre olika förslag till lösningar: ordföranden och en expertmedlem av utredningen samlade sig kring ett förslag till lag om värdestegringshypotek, de bägge socialdemokratiska ledamöterna förordade bl. a. utredning om skatt på markvärdestegring, och de borgerliga kommittémedlemmarna föreslog bl. a. bettermentsbidrag, s. k. båt-nadsbidrag.

Under den valrörelse, som föregick andrakammarvalet den 1 juni, blev utredningsresultatet föremål för åtskilliga tolkningar beträffande innebörden i de olika förslagen, och uppgifter spriddes om vad som kunde antas rörande regeringens fortsatta handläggande av frågan. Särskilt intresse tillmättes de socialdemokratiska kommittémedlemmarnas förslag, vilket i valbroschyrer uppgavs få besvarande verkningar framför allt för egnahemsägarna.

Med anledning av de i vissa avseenden motstridiga tolkningar av utredningens förslag som förekommit i den allmänna debatten anser jag det vara av stort intresse, att riksdagen får del av regeringens syn på den fortsatta behandlingen av denna fråga. Jag anhåller därför om att till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet få framställa följande fråga:

Vilka åtgärder överväger statsrådet att vidta med anledning av markvärdestegringskommitténs betänkande, och hur bedömer man inom justitiedepartementet möjligheten att förverkliga de förslag, som där redovisats?

Denna anhållan bordlades.

§ 20

Interpellation i anledning av den ökade brottsfrekvensen i fråga om förfalskning av narkotikarecept, m. m.

Herr RIMMERFORS (fp) erhöll på begäran ordet och anförde:

Herr talman! Den 27 april 1954 be-

svarade dåvarande inrikesministern, statsrådet Hedlund, en fråga av undertecknad rörande åtgärder mot det då aktualiserade narkotikamissbruket. Under den senaste tiden har uppmärksamheten på nytt riktats mot detta alltjämt olösta samhällsproblem. Enligt uppgift från polisen sitter för närvarande inte mindre än nio personer anhållna hos stockholmskriminalen för stöld och bedrägeri i samband med försök att komma över narkotika. Inbrott har begåtts i två apotek, förfalskade eller stulna läkarrecept florerar, och vissa ligabildningar tycks ha till uppgift och näringsfång att förmedla narkotika till sådana, som på grund av sitt narkotikabegär inte skyr några medel eller kostnader för att komma över de åtrådda gifterna. Under sådana omständigheter synes det angeläget att från myndigheternas sida samordna och effektivisera de skyddsåtgärder, som är nödvändiga för en sanering av området, och om möjligt medverka till att förekomma klientelet utvidgning.

En värdefull och vederhäftig redogörelse för det aktuella läget på detta område lämnas av kriminalkommissarien O. P. Stefansson vid stockholmspolisen i en nyligen publicerad artikel i Nordisk Kriminalteknisk Tidskrift, nr 6, 1958.

Kommissarie Stefansson konstaterar, att kriminalpolisen i Stockholm under den senaste tiden haft att utreda ett anmärkningsvärt antal fall av falska narkotikaordinationer. Huruvida detta betyder att narkotikatrafiken som sådan avsevärt tilltagit kan man inte med säkerhet avgöra. Man vet bara att antalet lagöverträdelser för att komma över narkotika har ökat. Möjligen skulle man av de senaste händelserna kunna dra den slutsatsen, att den kundkrets, som oundgängligen behöver narkotika och därför är villig att betala mycket höga pris för åtkomsten av desamma, har ökat. Är denna slutsats riktig, har situa-

Interpellation i anledning av den ökade brottsfrekvensen i fråga om förfälskning av narkotikarecept, m. m.

tionen, inte minst ur ungdomsvårdande synpunkt, förvärrats.

Artikelförfattaren i Nordisk Kriminalteknisk Tidskrift ger utan förskönande omskrivningar, men också utan överdrifter, den psykologiska och sociala bakgrunden till narkotikamissbruket. Hans väsentliga frågeställning är hur man skall förebygga utbredningen av denna samhällsfara och hur man skall bota dem som dragits in i narkotikarusets trollcirkel. De missbrukare, som nu gör sig skyldiga till lagöverträdelse i form av narkotikastöld eller receptförfälskningar, har vanligen drivits till sina handlingar av behovet att stilla sin egen gifthunger. Eftersom beroendet av narkotika mycket snart medför andra sociala vådor och snabbt bryter ned ambition och arbetsvilja, tvingas vederbörande ofta att börja avyttra en del av sitt narkotikainnehav. Så vidgas kretsen av missbrukare. Här är faran överhängande för ungdom, som oftast av nyfikenhet börjar använda narkotika och sedan inte kan sluta. Polisutredningarna visar att ungdomliga stöldlikor, som tidigare styrkte sig med alkohol före en »stöt», nu mycket ofta har använt narkotika som stimulans. Samtliga nu ertappade lagöverträdare i det aktuella stockholmsfallet befinner sig i åldern 20—27 år. Kriminalkommissarie Stefansson karakteriserar den vanliga utvecklingen på följande sätt:

»Inför giftets frestelser undergrävs missbrukarens självaktning; han blir viljesvag och opålitlig. Hans moraliska begrepp uppluckras, och han anser det ej klandervärt att vilseleda läkare eller begå brott för att komma över narkotika. Ingen ekonomisk uppoffring skys. Missbrukaren kan ruinera sig själv och utsätta sina anhöriga för nöd. Steget till avgrunden är ej långt.»

Det som i detta sammanhang måste i hög grad angå myndigheter och socialarbetare är åtgärder, som dels kan bota de narkotikaskadade, dels genom sträng-

are lagstiftning och andra preventiva åtgärder kan avhålla unga människor från att beträda denna farliga väg. Där har artikelförfattaren i Nordisk Kriminalteknisk Tidskrift en del positiva förslag, som borde komma under Kungl. Maj:ts och riksdagens prövning. Åtskilligt har sagts förut, bland annat i samband med undertecknads interpellation våren 1954, och andra synpunkter av stort värde har tillkommit. Här må endast antydast några av de möjligheter som står till buds i kampen mot narkotikafaran.

Enligt protokollet från interpellationsdebatten den 27 april 1954 erinrade jag då om den svåra brist i lagstiftningen, som gör det omöjligt för polisen att komma åt de ungdomsvärldens marodörer, som säljer narkotika. Även i fall, där polisen har kännedom om dylik affärsverksamhet, är den förhindrad att göra husrannsakan eller företaga kroppsvisitation, då sådant ingripande enligt 18 kap. 1 § rättegångsbalken kan ske endast då man har anledning misstänka brott, varå frihetsstraff kan följa. För olovlig handel med narkotika stadgas i regel endast dagsböter enligt en kunglig kungörelse av år 1933, kompletterad år 1937. Nu hävdar också kommissarie Stefansson, att det borde finnas möjlighet att tillgripa frihetsstraff för illegal handel med narkotika. Här borde en snar lagändring genomföras.

Ett annat intressant förslag är att administrativ myndighet borde ges laglig möjlighet att ställa en narkotikamissbrukare under kontroll eller omhänderta honom för avvänjningskur, alltså i analogi med nykterhetsvårdslagens bestämmelser. Efter avvänjningskur bör patienten stå under övervakning.

I de större städerna, där missbruket är vanligast, borde samtliga mål, som rör lagöverträdare av detta slag, anföras till viss åklagare och domstol. Redan har ju trafiken fått en sådan omfatt-

Interpellation i anledning av den ökade brottsfrekvensen i fråga om förfalskning av narkotikarecept, m. m.

ning, att saken bör mera enhetligt uppmärksammas. Som exempel kan nämnas, att som en följdföreteelse i samband med narkotikamissbruk Stockholms sjukhass under den senare tiden åsamkats förluster på mellan 15 000 och 20 000 kronor enbart genom av narkotikamissbrukare förfalskade läkarvårdskvitton!

Det kan också ifrågasättas, om inte apoteken borde införa legitimations tvång för utlämning av narkotika. Likaså har det ifrågasatts, om inte läkarrecept på narkotika borde skrivas ut på blanketter i särskild färg eller i numrerade serier. Svårigheten, och den har påpekats från ansvarigt läkarhåll, är naturligtvis att även legala förbrukare drabbas av obehag genom dylika åtgärder.

Även om samtliga undersökningar under årens lopp givit vid handen, att svenskt narkotikamissbruk ännu är en relativt begränsad företeelse, visar dock de senare årens erfarenhet en tendens till ökning. Tre drag i denna utveckling är klart påvisbara: antalet för brott i samband med narkotikatrafikerna lagförda är större än tidigare, återfallsprocenten bland dem som sökt att bli kvitt sitt narkotikabegär är mycket hög, och sist, men icke minst allvarligt, missbruket tränger ned bland allt yngre årgångar. Under sådana omständigheter synes det interpellanten motiverat att det departement, som handhar sjukvårdsärendena, i detta läge låter verkställa en allsidig översyn över problemets verkliga karaktär och eventuellt därefter föreslår eller vidtager de lagstiftnings- och andra åtgärder, som kan finnas därav betingade.

Med hänvisning till vad ovan sagts anhallar jag om andra kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet få ställa följande frågor:

1. Anser herr statsrådet att den senaste tidens ökade brottsfrekvens, när

det gäller förfalskning av narkotikarecept, apoteksinbrott och andra tecken på olaglig narkotikatrafik, inte minst med tanke på att missbruket bevisligen håller på att tränga ned i allt yngre åldersgrupper, motiverar några ytterligare åtgärder från myndigheternas sida?

2. Vill herr statsrådet i så fall medverka till en allsidig undersökning av läget, åstadkomma en samordning av de många insatser som redan gjorts från läkarkårens och polismyndigheternas sida samt föreslå de författningsändringar, som kan vara motiverade i syfte att ge polismyndigheterna ökat stöd i kampen mot den illegala narkotikatrikiken?

Denna anhållan bordlades.

§ 21

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från första lagutskottet:

nr B 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 11 § religionsfrihetslagen den 26 oktober 1951 (nr 680), m. m.;

nr B 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition rörande ratifikation av konvention om indrivning av underhållsbidrag i utlandet; och

nr B 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 24 maj 1929 (nr 116) om tillsyn över stiftelser; samt

från andra lagutskottet:

nr B 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 2 § förordningen den 30 juni 1937 (nr 655) angående bidrag från landsting och städer, som ej deltaga i landsting, till bestridande av kostnaderna för vård i vissa fall å karolinska sjukhuset och serafimerlasaretet;

nr B 5, i anledning av Kungl. Maj:ts

proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 3 januari 1947 (nr 1) om allmän sjukförsäkring, m. m.; och

nr B 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ympning mot smittkoppor.

§ 22

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 19.58.

In fidem
Gunnar Britth

Onsdagen den 23 juli

Kl. 10.00

Förhandlingarna vid detta sammanträde leddes av herr förste vice tal-
mannen.

§ 1

Föredrogs den av herr *Johansson* i Norrköping vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet angående åtgärder i anledning av markvärdestegringskommitténs betänkande.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 2

Föredrogs herr *Rimmerfors'* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet i anledning av den ökade brottsfrekvensen i fråga om förfalskning av narkotikarecept, m. m.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 3

Utgifter under riksstatens sjunde huvudtitel

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr B 7, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen B gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter

för budgetåret 1958/59 under sjunde huvudtiteln, avseende anslagen inom finansdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Punkten 1

Skatteersättning till kommunerna, m. m.

I skrivelse den 19 mars 1958 (nr 124) hade 1958 års förra riksdag anmält bl. a., att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts i den till riksdagen den 3 januari 1958 avlåtna statsverkspropositionen framlagda förslag till Skatteersättning till kommunerna, m. m. för budgetåret 1958/59 anvisat ett förslagsanslag av 580 000 000 kronor. I propositionen nr B 1 hade icke ifrågasatts någon ändring härav.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ewerlöf m. fl.* (I: B 92) och den andra inom andra kammaren av herr *Hjalmarson m. fl.* (II: B 115), hade, såvitt nu vore i fråga, yrkats att riksdagen måtte dels besluta sådan ändring av bestämmelserna rörande kompensationen till kommunerna för skatteunderlagsbortfallet i samband med höjningen av de kommunala ortsavdragen att full kompensation utgaves under ett år i stället för tre år, dels ock till Skatteersättning till kommunerna m. m. för budgetåret 1958/59 anvisa ett förslagsanslag av 548 000 000 kronor.

Upplysningsarbete rörande samhällsekonomiska frågor m. m.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen måtte avslå det i motionerna I: B 92 och II: B 115 framställda förslaget om ändrade bestämmelser rörande kompensation till kommunerna för skatteunderlagsbortfallet i samband med höjningen av de kommunala ortsavdragen;

2. att riksdagen måtte, med avslag å motionerna I: B 92 och II: B 115, såvitt nu vore i fråga, besluta att icke vidtaga någon ändring av 1958 års förra riksdags beslut att till Skatteersättning till kommunerna, m. m. för budgetåret 1958/59 anvisa ett förslagsanslag av 580 000 000 kronor.

Reservation hade avgivits av fröken *Andersson* samt herrar *Skoglund* i *Doverstorp*, *Cassel* och *Bohman*, vilka ansett att utskottet bort hemställa

1. att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: B 92 och II: B 115, såvitt nu vore i fråga, besluta sådan ändring av bestämmelserna rörande kompensationen till kommunerna för skatteunderlagsbortfallet i samband med höjningen av de kommunala ortsavdragen att full kompensation utgaves under ett år i stället för tre år;

2. att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: B 92 och II: B 115, såvitt nu vore i fråga, besluta att med ändring av 1958 års förra riksdags beslut till Skatteersättning till kommunerna, m. m. för budgetåret 1958/59 anvisa ett förslagsanslag av 548 000 000 kronor.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr **LOTHIGIUS** (h):

Herr talman! Jag skall be att få yrka bifall till reservationen vid denna punkt.

Herr **GUSTAFSSON** i Stockholm (s):

Herr talman! Med hänvisning till vad som från utskottets sida anfördes vid behandlingen av detta ärende under vårriksdagen ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten 2

Upplysningsarbete rörande samhällsekonomiska frågor m. m.

I skrivelse den 14 mars 1958 (nr 7) hade årets förra riksdag anmält bl. a., att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts i den till riksdagen den 3 januari 1958 avlåtna statsverkspropositionen framlagda förslag samt med avslag å motionerna I: 225 och II: 275, såvitt avsåge frågan om anslag till Upplysningsarbete rörande samhällsekonomiska frågor m. m., för budgetåret 1958/59 anvisat ett reservationsanslag av 100 000 kronor. I propositionen nr B 1 hade icke ifrågasatts någon ändring härav.

I de likalydande motionerna I: B 92 av herr *Ewerlöf m. fl.* och II: B 115 av herr *Hjalmarson m. fl.* hade, såvitt nu vore i fråga, yrkats att riksdagen måtte dels avslå Kungl. Maj:ts förslag om ett reservationsanslag av 100 000 kronor till ifrågavarande ändamål, dels ock i skrivelse till Kungl. Maj:t begära att den av samarbetsorganet Ekonomisk information bedrivna upplysningsverksamheten avvecklades.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen måtte, med avslag å motionerna I: B 92 och II: B 115, såvitt nu vore i fråga, besluta att icke vidtaga någon ändring av 1958 års förra riksdags beslut att till Upplysningsarbete rörande samhällsekonomiska frågor m. m. för budgetåret 1958/59 anvisa ett reservationsanslag av 100 000 kronor;

2. att motionerna I: B 92 och II: B 115, i vad de avsåge skrivelse till Kungl. Maj:t, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av herr *Ohlson*, fröken *Andersson*, herrar *Rudolf*

Lönegradsplaceringen för vissa tjänster

Boman, Sundelin, Skoglund i Dovers-
torp och *Malmberg*, fröken *Elmén* samt
herrar *Cassel, Nihlfors* och *Bohman*,
vilka ansett att utskottet bort hemställa

1. att riksdagen måtte, med bifall till
motionerna I: B 92 och II: B 115, såvitt
nu vore i fråga, besluta att med ändring
av 1958 års förra riksdags beslut icke
anvisa ett reservationsanslag av 100 000
kronor till Upplysningsarbete rörande
samhällsekonomiska frågor m. m.;

2. att riksdagen måtte, med bifall till
motionerna I: B 92 och II: B 115, såvitt
nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl.
Maj:t begära att den av samarbetsorga-
net Ekonomisk information bedrivna
upplysningsverksamheten avvecklades.

Efter föredragning av utskottets hem-
ställan yttrade:

Herr **LOTHIGIUS** (h):

Herr talman! Jag skall be att få yrka
bifall till reservationen även under
punkt 2.

Herr **GUSTAFSSON** i Stockholm (s):

Herr talman! Också på denna punkt
ber jag att få hänvisa till vad som an-
fördes i våras. Därjämte vill jag erinra
om att Kungl. Maj:ts förslag i detta av-
seende innebär en nedprutning till hälft-
en av det anslag som tidigare utgått.
Jag ber därför att få yrka bifall till ut-
skottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.
Herr förste vice talmannen gav propo-
sitioner dels på bifall till utskottets
hemställan dels ock på bifall till den
vid punkten fogade reservationen; och
biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten 3

Lades till handlingarna.

§ 4**För flera huvudtitlar gemensamma
frågor**

Föredrogs statsutskottets utlåtande
nr B 14, i anledning av Kungl. Maj:ts i

statsverkspropositionen B gjorda fram-
ställningar under Utgifter å driftbud-
geten för budgetåret 1958/59, För flera
huvudtitlar gemensamma frågor, jämte
i ämnet väckta motioner.

Punkten 1**Lönegradsplaceringen för vissa tjänster**

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr
B 1, bilaga 2, För flera huvudtitlar ge-
mensamma frågor, under återopande av
bilagt utdrag av statsrådsprotokollet
över civilärenden för den 6 juni 1958
(punkten 2), föreslagit riksdagen att
dels godkänna de i bilaga till statsråds-
protokollet över civilärenden för den 9
april 1958 upptagna förslagen om pla-
cering i lönegrad av vissa tjänster m. m.,
dels godkänna övriga i sagda statsråds-
protokoll berörda förslag, dels bemyn-
diga Kungl. Maj:t att vidtaga erforder-
liga åtgärder för förslagens genomfö-
rande, dels bemyndiga Kungl. Maj:t att
vidtaga av förslagen betingade ändring-
ar i vederbörliga personalförteckningar,
dels bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga
av förslagen betingade ändringar i med
stöd av riksdagens beslut utfärdade av-
lönings- och pensionsförfattningar, dels
bemyndiga Kungl. Maj:t att meddela
närmare föreskrifter om beräkning och
utbetalning av kompensation för höjda
folkpensionsavgifter, dels bemyndiga
Kungl. Maj:t att för budgetåret 1958/59
i enlighet med vad som i förenämnda
statsrådsprotokoll anförts medge över-
skridanden av maximerade anslag och
anslagsposter, dels ock bemyndiga
Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överens-
stämmelse med vad i statsrådsprotokol-
let anförts vidtaga erforderliga åtgärder
för genomförande av sådana förslag om
lönegradsplacering av tjänster m. m.,
som underställdes riksdagen i annat
sammanhang än det förevarande. I pro-
positionen nr 158 till årets förra riks-
dag hade förslag framlagts angående
placering i lönegrad av vissa tjänster
m. m. Ifrågavarande proposition, som

grundade sig på en med tjänstemännens huvudorganisationer under förbehåll för Kungl. Maj:ts och riksdagens godkännande träffad överenskommelse, hann inte upptas till behandling av riksdagen före dess upplösning. I den nu ifrågavarande bilagan till statsverkspropositionen B framlades samma förslag som i den berörda propositionen, med undantag av ett, avseende ändamål för vilket anslag äskats under tolfte huvudtiteln. De i propositionen 1958:158 framlagda förslagen hade avsetts i regel skola genomföras fr. o. m. den 1 juli 1958. I princip hade någon ändring härutinnan ansetts inte böra ifrågakomma, oaktat riksdagens beslut i ämnet, sådana förhållandena sedermera utvecklats sig, inte kunnat väntas före den 1 juli 1958. I anslutning härtil hade chefen för civildepartementet nu till behandling upptagit frågan om det tekniska genomförandet av berörda förslag ävensom av vissa andra förslag som underställdes riksdagen i annat sammanhang än det förevarande.

I nu förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehått

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Sigfrid Larsson m. fl.* (I: B 100) och den andra inom andra kammaren av herr *Hansson i Skegrie m. fl.* (II: B 144), i vilka hemställts att riksdagen måtte besluta, att de 11 tjänsterna såsom förste förman vid fångvårdens jordbruksdrift måtte erhålla placering såsom jordbruksföreståndare (10) respektive trädgårdsmästare (1) i lönegrad A 11;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fru *Gärde Widemar* och fru *Hamrin-Thorell* (I: B 162) och den andra inom andra kammaren av fröken *Wetterström m. fl.* (II: B 212), i vilka hemställts att riksdagen ville besluta i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om förslag till ett genomförande etappvis av likalönsprincipen i det statliga avlö-

Lönegradsplaceringen för vissa tjänster

ningssystemet, så att samma bottenlönegrad komme att gälla för såväl män som kvinnor;

dels ock en inom andra kammaren av herr *Larsson* i Stockholm väckt motion (II: B 211).

Utskottet hemställde

A. att riksdagen måtte

1) godkänna de i bilaga till statsrådsprotokollet över civilärenden för den 9 april 1958 upptagna förslagen om placering i lönegrad av vissa tjänster m. m.,

2) godkänna övriga i sagda statsrådsprotokoll berörda förslag,

3) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga erforderliga åtgärder för förslagens genomförande,

4) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga av förslagen betingade ändringar i vederbörliga personalförteckningar,

5) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga av förslagen betingade ändringar i med stöd av riksdagens beslut utfärdade avlönings- och pensionsförfattningar,

6) bemyndiga Kungl. Maj:t att meddela närmare föreskrifter om beräkning och utbetalning av kompensation för höjda folkpensionsavgifter, dock under iakttagande av vad utskottet anfört,

7) bemyndiga Kungl. Maj:t att för budgetåret 1958/59 i enlighet med vad som i förenämnda statsrådsprotokoll anförts medge överskridanden av maximerade anslag och anslagsposter,

8) bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med vad i statsrådsprotokollet anförts vidtaga erforderliga åtgärder för genomförande av sådana förslag om lönegradsplacering av tjänster m. m., som underställdes riksdagen i annat sammanhang än det förevarande;

B. att motionerna I: B 100 och II: B 144 icke måtte av riksdagen bifallas;

C. att motionen II: B 211 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

D. att motionerna I: B 162 och II: B 212 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Lönegradsplaceringen för vissa tjänster

I motiveringen anförde utskottet bland annat:

Utskottet vill erinra om att utskottet i sitt av riksdagen godkända utlåtande 1957: 90 haft att taga ställning till ett yrkande av samma innebörd som det nu framställda. I sitt nämnda utlåtande framhöll utskottet — som då hade att behandla ett förslag om lönegradsplacering för personal i bl. a. fångvårdens verkstadsdrift — att frågan om löneställningen för ifrågavarande befattningshavare i jordbruksdriften inte ansetts äga sådant samband med den speciella frågan om löneställningen för befattningshavarna i verkstadsdriften, att förslag om förhöjd lönegradsplacering för den förra kategorien ansetts böra framställas i nämnda sammanhang. Då utskottet fann tillräckliga skäl inte föreligga för avsteg från den då föreliggande förhandlingsöverenskommelsen på denna punkt avstyrkte utskottet ifrågavarande motionsyrkande. Under hänvisning härtill och då den berörda frågan i första hand får anses vara en förhandlingsfråga finner sig utskottet inte heller kunna tillstyrka det nu föreliggande yrkandet.

— — — — —

Utskottet finner sig kunna uttala sin anslutning till vad chefen för civildepartementet sålunda anfört beträffande likalönsskommitténs betänkande. Även om åtskilliga i nämnda betänkande behandlade spörsmål ännu återstår olösta måste det likväl enligt utskottets mening framstå såsom mest ändamålsenligt, att de resterande frågorna betraktas som förhandlingsfrågor och behandlas i enlighet därmed. I anslutning till vad sålunda anförts får utskottet avstyrka det i motionerna I: B 162 och II: B 212 framställda yrkandet om att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om förslag till ett etappvis genomförande av likalönsprincipen i det statliga avlönningssystemet.

Reservationer hade avgivits

1) beträffande utskottets hemställan

under A., punkten 6, av herr *Rubbestad*, utan angivet yrkande;

2) av herr *Ivar Johansson*, fröken *Andersson*, herrar *Rudolf Boman*, *Påls-son*, *Sundelin*, *Jacobsson*, *Skoglund* i *Doverstorp*, *Malmborg* och *Rubbestad*, fröken *Elmén*, fröken *Karlsson* samt herrar *Bohman* och *Gustafsson* i *Kårby*, vilka ansett att

dels det stycke i utskottets yttrande, som började med orden »Utskottet vill» och slutade med orden »föreliggande yrkandet», bort ha följande lydelse:

»Såsom i motionerna I: 442 och II: 555 till årets förra riksdag erinras var den berörda frågan föremål för prövning av 1957 års riksdag i anledning av motionsyrkande. Statsutskottet avstyrkte motionerna och riksdagen beslöt i enlighet härmed. Inom utskottet framfördes emellertid reservationsvis ett yrkande, enligt vilket — utan definitivt ståndpunktstagande till frågan om lönegraden och antalet ifrågakommande tjänster — ifrågavarande spörsmål snarast möjligt borde upptagas till förnyad prövning genom Kungl. Maj:ts försorg. Utskottet vill nu erinra härom och under hänvisning till vad i motionerna anförts framhålla angelägenheten av att den berörda frågan utan dröjsmål upptas till prövning. Utskottet föreslår att riksdagen i anledning av de nu föreliggande motionerna i skrivelse till Kungl. Maj:t ger till känna vad utskottet sålunda anfört.»

dels ock utskottets hemställan under B. bort ha följande lydelse:

»att riksdagen må, i anledning av motionerna I: B 100 och II: B 144, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört.»;

3) av fröken *Andersson*, herrar *Rudolf Boman*, *Sundelin*, *Jacobsson*, *Skoglund* i *Doverstorp* och *Malmborg*, fröken *Elmén*, fröken *Karlsson* samt herrar *Nihlfors* och *Bohman*, vilka ansett att

dels det stycke i utskottets yttrande, som började med orden »Utskottet fin-

ner» och slutade med orden »statliga avlöningssystemet», bort ha följande lydelse:

»Utskottet har för sin del inte kunnat helt ansluta sig till vad chefen för civildepartementet sålunda anfört beträffande likalönskommitténs betänkande. I motionerna I: B 162 och II: B 212 framhålls, att det även efter den föreslagna uppflyttningen av vissa kvinnliga tjänster alltjämt återstår den väsentligt större frågan om uppflyttning av kvinnliga tjänster till den manliga bottenlönegraden. Motionärerna anser önskvärt att en plan förelägges riksdagen om likalönsprincipens genomförande i etapper, såvitt avser de kvinnliga tjänster som med hänsyn till arbetsuppgiften är likvärdiga med tjänster som placerats i den manliga bottenlönegraden. Utskottet anser sig böra i huvudsak ansluta sig till den i motionerna framförda tanken på ett successivt genomförande av likalönsprincipen, vilket förslag måste anses ligga i linje med grunderna för likalönskommitténs betänkande. Utskottet föreslår därför, att riksdagen i anledning av de ifrågavarande motionerna i skrivelse till Kungl. Maj:t ger till känna vad utskottet anfört.»

dels ock utskottets hemställan under D. bort ha följande lydelse:

»att riksdagen må, i anledning av motionerna I: B 162 och II: B 212, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört.»

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr RUBBESTAD (cp):

Herr talman! Denna punkt har samband med ett utlåtande som vi skall behandla någon av de närmaste dagarna, nämligen det som gäller proposition nr 157 angående tjänstemännens pensionsfrågor. Jag anser det därför oriktigt att här ta in en bestämmelse om bemyndigande för Kungl. Maj:t att uppräknas och utbetala kompensation för höjda

Lönegradsplaceringen för vissa tjänster

pensionsavgifter. Jag yrkar därför att punkt 6 i utskottets hemställan måtte avslås. När det gäller pensionsfrågorna har jag nämligen ett särskilt yrkande i utlåtandet över proposition nr 157.

Fröken ELMÉN (fp):

Herr talman! Det är med anledning av reservation nr 3 som jag skulle vilja säga ett par ord.

Jag beklagar att det även i år skall behöva tas upp en debatt om en så självklar sak som lika lön för likvärdiga arbetsuppgifter. Jag tycker det är ganska genant att vi år efter år skall nödgas diskutera den frågan. Det är emellertid civilministerns uttalande i propositionen nr 158 till årets förra riksdag — ärendet har ju återupptagits i proposition nr B 1, bilaga 2 — som framtingat motionen av fru Gärde Widemar och fru Hamrin-Thorell i första kammaren och fröken Wetterström m. fl. i andra kammaren och som givit upphov till en reservation till det utlåtande vi nu behandlar.

Motionärerna konstaterar med tillfredsställelse att det skett en uppflyttning av vissa kvinnliga tjänster med direkt manlig motsvarighet. Men när departementschefen säger att likalönskommitténs betänkande inte borde föranleda någon vidare åtgärd, vill motionärerna inte vara med längre. Ty alltjämt återstår den väsentligt större frågan om att flytta upp alla de kvinnliga tjänster, som för närvarande ligger under den manliga bottenlönegraden, till denna.

Motionärerna instämmer i de synpunkter som framfördes i en motion under 1957 års riksdag, att en plan bör föreläggas riksdagen om genomförande i etapper av likalönsprincipen, såvitt avser kvinnliga tjänster som är likvärdiga med sådana i den manliga bottenlönegraden. Det är också reservanternas uppfattning, att likalönsprincipen bör genomföras successivt, vilket är helt i linje med likalönskommitténs förslag.

Jag ber också att få hänvisa till det

Lönegradsplaceringen för vissa tjänster

andrakammarbeslut vid 1957 års riksdag, då detta förslag antogs med 111 röster för reservationen mot 76 för utskottets hemställan. I andra kammaren fanns således en stor majoritet för denna plan på ett successivt genomförande av likalönsprincipen. Man anser också att staten som mönsterarbetsgivare bör ta initiativ när det gäller genomförande av likalönsprincipen, d. v. s. lika lön för lika arbetsuppgifter. Jag vet att civilministern vid föregående pläderingar har framhållit, att man har lika lön för lika arbete, men det finns också någonting som heter likvärdig arbetsuppgift. Det kanske inte är fråga om exakt samma arbete, men arbetsuppgiften kan vara likvärdig, och hela inplaceringen i löneplanen utgår väl från att man gör en viss värdering av den ena arbetsuppgiften i jämförelse med den andra. I fråga om de högre tjänsterna anses det också självklart, att man skall ha samma lön för män och kvinnor, och i fråga om vissa mellantjänster har det nu även blivit en justering i denna riktning: jag tänker på slöjdlärartjänster m. fl., för vilka frågan har fallit framåt. I fråga om de lägre tjänstemännen står man däremot fortfarande kvar och har olika lön för likvärdig arbetsuppgift. Framför allt tänker jag på den omständigheten att man har väsentligt högre bottenlönegrad för de manliga tjänsterna än för de kvinnliga. Man kan inte komma ifrån att därför att arbetet utföres huvudsakligen av kvinnor betalas det lägre.

Den löneuppgörelsen som man kom fram till i fjol ledde snarast till en ökning av klyftan i fråga om lönesättning för manliga och kvinnliga tjänster. Kostnaderna för genomförande av likalönsprincipen eller höjandet av bottenlönegraden för kvinnorna stiger för varje år som går. Detta är emellertid inget motiv mot att detta krav genomföres utan snarare ett bevis för att kvinnorna får betala för en klar orättvisa.

I vissa kommuner har man på olika sätt genomfört arbetsvärdering. Den ar-

betsvärderingen visar klart, att de kvinnliga lönerna ligger för lågt jämfört med de manliga, när man väger de olika arbetsuppgifterna mot varandra. En sådan arbetsvärdering har gjorts i Uppsala. Jag kan också hänvisa till en mycket enkel arbetsvärdering inom den kommunala förvaltningen i Göteborg, som utförts av olika medlemmar av löne- och tjänstenämnden. Man kom där fram till att de kvinnliga tjänsterna inom förvaltningen var klart för lågt värderade i förhållande till de manliga.

Tydligt går det inte att komma fram på förhandlingsvägen för att få det klara rättfärdighetskravet tillfredsställt. Civilministern hänvisar i sin skrivning till förhandlingar. Men vid förhandlingar brukar man tala om solidarisk lönepolitik, och i den solidariska lönepolitiken ingår aldrig frågan om lönerna för dessa låga kvinnliga tjänster. Man räknar aldrig med att dessa skall komma upp i den lönenivå som arbetsuppgifterna kräver. Även utvecklingen på den privata sektorn under de senaste tio åren har faktiskt inneburit, att förhållandena för kvinnornas del försämrats. Vid förhandlingar är det så oerhört många intressen som skall tillgodoses, och det första kravet, som får falla under bordet, när man börjar hårddragningarna, är kravet på lika lön för män och kvinnor. Man bör därför, som i motionen och även i reservationen framhålles, framlägga en särskild plan för att få denna höjning av bottenlönegraden för de kvinnliga tjänstemännen genomförd.

Jag skall inte orda mera om detta. Jag vill bara än en gång understryka att lika lön för likvärdig arbetsuppgift är ett rättfärdighetskrav som jag och övriga motionärer liksom reservanterna anser, att man snarast bör tillgodose. Här bör väl staten, mönsterarbetsgivaren, vara ett föredöme.

Jag vill med detta, herr talman, be att få yrka bifall till den reservation till utskottsutlåtandet som är betecknad med nr 3.

Herr GUSTAFSSON i Kårby (cp):

Herr talman! Sedan fröken Elmén har talat om ett avsnitt, där ett genomförande av önskemålen skulle vara mycket kostnadskrävande, skall jag tala om ett avsnitt, som inte rör så mycket pengar men som ändå tycks vara svårt att få en lösning på.

Vid fjolårets behandling av dessa frågor förelåg en motion, som gick ut på att man hos Kungl. Maj:t skulle hemställa om en uppflyttning av de s. k. förste förmännen i fångvårdens jordbruksdrift till en lönegrad, som mera överensstämmer med löneställningen för övriga yrkesmästare inom fångvården. Det blev 116 röster här i kammaren mot ett sådant uttalande och 100 röster för. Det var alltså en betydande minoritet, som man möjligen tänkte att Kungl. Maj:t skulle lyssnat något välvilligt till. Det har ju inte Kungl. Maj:t gjort, och vi återkommer sålunda med kravet att Kungl. Maj:t snarast skall ägna uppmärksamhet åt detta problem, så att dessa förste förmän i fångvårdens jordbruksdrift kommer upp i en löneställning jämförbar med övriga yrkesmästares inom fångvårdens arbetsdrift.

Dessa förste förmän skall ha en viss kompetens för att kunna upprätthålla befattningarna. De skall ha lantbrukskola, vitsordad praktik, erfarenhet som arbetsledare och fallenhet för fångvårdsarbete. Man kan knappast, om det skall göras en riktig arbetsvärdering, säga att dessa förste förmän kan klara sin uppgift med en lägre kompetens än vad yrkesmästarna i de övriga disciplinerna måste ha. Vi skall komma ihåg att man numera försöker rationalisera även fångvårdens jordbruksdrift. Tidigare såg man kanske mera sysselsättningen som det primära, men numera försöker man också driva dessa jordbruk ur rationell synpunkt. Man anskaffar moderna maskiner, skördetröskor, traktorer o. s. v. Det gör ju att dessa förste förmän måste ha betydande insikt i modern jordbruksdrift. Dessutom har dessa för-

Lönegradsplaceringen för vissa tjänster

ste förmän i allmänhet under sig förmän, som går i arbetslagen. Dessa underställda förmän står i samma lönegrad som förste förmännen. Detta förekommer endast på jordbrukssidan. I den mån yrkesmästare i andra discipliner inom fångvården har förmän sig underställda är dessa yrkesmästare ställda i högre lönegrad. Det finns alltså en viss skillnad mellan dessa olika befattningshavare.

Dessutom är dessa förste förmän i jordbruksdriften oftast ställföreträdande för cheferna i dessa kolonier, men trots det står de kvar i 9 lönegraden. Man har här önskemålet att det skall ske ändring på denna punkt. Det kanske kan innebära en förhöjning av kostnaderna med cirka 15 000 kronor om året, och när vi i dag talar om kostnader på tiotals miljoner kronor så verkar det nu aktuella önskemålet ur ekonomisk synpunkt rätt obetydligt. Men fångvårdsstyrelsen säger i sina petita att det är ofrånkomligt att en ändring sker då det här finns ett stort missnöje, som har uppstått därför att man anser att man är orättvist behandlad.

Jag yrkar därför, herr talman, bifall till reservationen, som här är betecknad med nr 2.

Fröken WETTERSTRÖM (h):

Herr talman! Jag skall be att bara med några ord få anknyta till frågan om likalönen, som fröken Elmén nyss berört.

Det är förvisso ingen ny fråga, och det är väl också alldeles onödigt att gå tillbaka och försöka skildra vad som skett — eller snarare vad som inte har skett — på detta område. I rättvisans namn vill jag naturligtvis gärna med tacksamhet notera de små justeringar i rätt riktning, som har verkställts bl. a. nu i år, där man inom fångvården och mentalsjukvården flyttat upp vissa kvinnliga tjänster i paritet med de manliga. Men, som fröken Elmén sade, den

Lönegradsplaceringen för vissa tjänster

stora och betydelsefulla frågan, den nämligen att flytta upp de s. k. kvinnliga tjänster, som för närvarande ligger under den manliga bottenlönegraden, till denna grad, är alltså olöst. Det har förvånat oss motionärer och reservanter att civilministern har avfärdat detta problem så pass lättvindigt som vi tycker har skett i år, när civilministern i propositionen säger att denna fråga främst bör betraktas som en förhandlingsfråga och att likalönskommitténs betänkande alltså inte bör föranleda någon vidare åtgärd.

Vi kan inte ansluta oss till den uppfattningen. Jag tycker nog det är anmärkningsvärt att den utredning, som tillsattes 1947 och som efter ett vad jag förstår mycket samvetsgrant arbete år 1953 avlämnade sitt betänkande, inte har rönt mera uppskattning för sina strävanden att vinna gehör för demokratiska rättvisesynpunkter — jag skulle i likhet med fröken Elmén vilja kalla dem för rättfärdighetskrav — än att resultatet, redovisat på 526 sidor, lagts åt sidan, troligen därför att det ansetts alltför obekvämt och kostnadskrävande att realisera. Jag är naturligtvis den första att erkänna att kostnaderna kan verka avskräckande, men de bevisar å andra sidan endast graden av den orättvisa, som alltså råder. Vi motionärer liksom utskottets reservanter har inte heller påyrkat ett omedelbart genomförande av likalönsprincipen. Vi vet alltför väl att vår budget inte kan betungas med så kostnadskrävande utgifter på en gång. Men — för att nu tala en smula högttravande och då använda ordet »rättfärdighetssynpunkt» — varför skall det endast vara förbehållet de högre befattningshavarna att gränsen mellan manlig och kvinnlig arbetsuppgift utplånats, medan däremot det stora flertalet kvinnliga befattningshavare, de som ligger under den manliga bottenlönegraden icke skall tillerkännas rättvisa? Om det är arbetets art, som skall vara normgivande — och det vill jag förutsätta, allt-

så inte behovsprincipen, ty den senare bör tillgodoses på andra vägar, genom socialpolitiska och skattetekniska åtgärder — och om inte könet skall anses diskriminerande, ja, då måste jag konstatera att vi har graverande orättvisor på detta område i vårt land.

Tillämpar man en viss minimilön för manliga tjänstemän, bör samma minimilön också gälla för kvinnliga tjänstemän. Det talas i olika sammanhang om kvinnornas större sjukledighet, om deras kortare effektiva tid i yrkesarbetet o. s. v. — och det må vara riktigt, men den individuella prestationen kan inte gärna åberopas. Skulle den, herr talman, vara normgivande, skulle vårt statliga avlöningssystem helt enkelt inte kunna tillämpas, ty det ger inte rum för den individuella prestationen. Därtill är det alltför stelt och kan kanske inte heller vara annorlunda, vilket man endast kan beklaga. Kan det emellertid vara rimligt att de kvinnor, som pliktmedvetet fullgör sin gärning och som uppvisar lägre frånvaro och lägre sjukstatistik än övriga kvinnor och män i samma tjänst, skall behandlas på det sätt som nu sker? Kan det vara rimligt att mer eller mindre förstuckt behovslöneprincipen tillämpas? Kan det vidare vara rimligt att kontorskarriären för kvinnliga befattningshavare ofta ändrar under bottenlönegraden för manliga befattningshavare? Man kan inte enbart hänskjuta till förhandlingar de lönegradsplaceringar, som är påkallade, ty det fordras i många fall en arbetsvärdering, och den har bara genomförts i vissa stycken. Det krävs helt enkelt en löneplansrevision. Det är fråga om utbildning, erfarenhet, skicklighet, psykisk och fysisk ansträngning, ansvar, arbetsförhållanden o. s. v., som likalönskommittén har påvisat. Utredningen har framhållit, att jämförelser mellan t. ex. kontorsbiträden och expeditiionsvakter har visat, att kontorsbiträdenas göromål är minst lika kvalificerade som expeditiionsvakternas. Jag skall emellertid inte

fördjupa mig i några detaljer, ty de är sannerligen många. Jag vill endast fastslå, att likalönsprincipen bara är vedertagen i de högre lönegraderna och för övrigt blott på papperet. I realiteten är den icke genomförd.

Civilministern hävdade år 1956, när vi ventilerade denna fråga, att det inte finns något egentligt likalönsproblem utom för vaktfruarna inom fångvården och de kvinnliga befattningshavarna inom sinnessjukvården. Han förmenade, att lönen utgår med hänsyn till arbetsuppgifterna oberoende av kön.

Herr talman! Jag är ledsen att behöva konstatera, att det inte förhåller sig så och att frågan inte blir löst på det sätt, som departementschefen föreslår och utskottsmajoriteten nu gått in för. Det är ett långt steg fram mot förverkligandet av likalönsprincipen. För min del tror jag, att vi inte enbart på förhandlingsvägen når det resultat, som i varje fall vi motionärer och utskottsreservanter och säkerligen många med oss åsyftar, om inte riksdagen klart och otvetydigt uttalar sig för att successivt genomföra likalönsprincipen. Jag kan helt instämma i vad fru Sigrid Ekendahl nyligen bl. a. har skrivit i en artikel där hon säger, att genomförandet av likalön är ett politiskt-ekonomiskt avgörande, men att i principfrågan — huruvida det är en riktig ordning att så stora områden har en dold kvinnolönesättning — borde riksdagen ta ställning.

Herr talman! Med vad jag här anfört ber jag att få yrka bifall till reservation nr 3 i statsutskottets utlåtande nr B 14.

Herr GUSTAFSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Det förslag till ändrade lönegradsplaceringar för vissa tjänster, som riksdagen nu har att ta ställning till, grundar sig på en med de statsanställdas organisationer träffad överenskommelse.

I enlighet med den förhandlingsordning, som på det statliga området varit

Lönegradsplaceringen för vissa tjänster

i tillämpning sedan ett par år tillbaka och som innebär årligen återkommande förhandlingar om normerna för lönegradsplacering av vissa tjänster eller grupper av tjänster, föreligger nu resultatet av dessa s. k. B-listeförhandlingar.

Jag vill, herr talman, understryka detta — jag vet inte för vilken gång i ordningen — att det är ett förhandlingsresultat som riksdagen nu har att pröva, med allt vad ett sådant resultat innebär av kompromisser, av att ta och ge i stort som i detaljer. Därför bör riksdagen, enligt mitt sätt att se på dessa frågor, icke utan mycket starka skäl företaga ändringar i en förhandlingsöverenskommelse.

I begreppet ändringar innefattar jag då också de beställningar till Kungl. Maj:t, som några motionärer och reservanter velat göra på ett par punkter i det föreliggande utskottsutlåtandet. Även om reservanterna kan göra gällande, att vad man nu från deras sida begär icke innebär någon ändring av överenskommelsen utan endast tar sikte på vad som i fortsättningen skall ske, måste ändå — därest riksdagen skulle biträda reservationen — detta innebära en bindning av parternas fria prövningsrätt vid kommande förhandlingar, en bindning, som jag betraktar som både olycklig och onödig och som kommer att göra det oerhört svårt, för att inte säga omöjligt, att fortsätta med förhandlingar om s. k. B-frågor. Det är ändå, ärade kammarledamöter, en ordning, som riksdagen har godkänt, att det skall föras förhandlingar därom, närmast för att man skall slippa de stora och omfattande tjänsteförteckningsrevisioner, som tidigare här har ställt till så mycket trassel. Man kan inte — menar jag — kombinera ett system med fria förhandlingar med att den ena partens — i detta fall arbetsgivarens — uppdragsgivare vill framstå som generösare och mera välvillig än de representanter, som uppträder vid förhandlingsbordet. Den eller de som under sådana förhål-

Lönegradsplaceringen för vissa tjänster

landen skall förhandla måste komma i ett ohållbart läge.

Innan jag går närmare in på de till utlåntagandet fogade reservationerna vill jag, herr talman, bara peka på att den nu träffade uppgörelsen innebär uppflyttning av cirka 15 000 tjänster, vilket kommer att medföra en kostnadsökning för statsverket med i runt tal 13 miljoner kronor per år. Även om det bara utgör kanske $\frac{1}{10}$ av vad som från organisationernas sida begärts, är det ändå en betydande förbättring som man härvidlag har åstadkommit och detta mitt under löpande avtalsperiod. Jag utgår för min del från — det sägs ingenting härom i propositionen — att denna lönekostnadsökning ävensom den kostnad som uppkommer genom kompensationen till statstjänstemännen för de höjda folkpensionsavgifterna skall avräknas, om och när det framdeles på nytt blir fråga om nollställning av statstjänstemannalönerna.

Den träffade överenskommelsen innebär att vaktfruar inom fångvården liksom sköterskor och första sköterskor inom mentalsjukvården erhåller samma lönegradsplacering som motsvarande manliga befattningshavare. Härigenom har man — vilket också den s. k. likalönskommittén på sin tid föreslog — åstadkommit en lika lönesättning av manliga och kvinnliga tjänster med samma arbetsuppgifter, och detta är att hälsa med tillfredsställelse. Men i anslutning härtill och till den uppfattning, varåt statsutskottet förra året gav uttryck och som innebär att kvarstående spörsmål i anknytning till likalönsproblemet vore att betrakta som förhandlingsfrågor, har nu departementschefen uttalat att likalönskommitténs betänkande inte i och för sig bör föranleda någon vidare åtgärd, och statsutskottets majoritet har biträtt detta uttalande.

Däremot har statsutskottets höger- och folkpartiledamöter reserverat sig och menat, att även om man nu genom-

för lika lönesättning för tjänster med samma arbetsuppgifter, kvarstår »den väsentligt större frågan om uppflyttning av kvinnliga tjänster till den manliga bottenlönegraden». Ja, detta är enligt mitt förmenande ingen likalönsfråga, och det är inte ens fallet enligt likalönskommitténs egen definition av likalönsprincipen. Denna har uttryckts i följande sats: »Lika lön för man och kvinna för likavärdig arbetsuppgift.» Vad reservanterna åsyftar är någonting helt annat; det är en omvärdering av nu gällande normer för lönegradsplacering av de tjänster som ligger under nuvarande lönegrad 7, alltså en typisk B-fråga. Jag skall inte förneka att det måhända finns skäl för en dylik omvärdering, och utskottet har inte heller — det vill jag här understryka — tagit någon ställning till saken utan endast framhållit att den bör betraktas som en förhandlingsfråga och behandlas i dylika sammanhang.

Fröken Elmén gjorde här gällande att en arbetsvärdering skulle klart visa att de kvinnliga befattningshavarna är för lågt placerade i jämförelse med de manliga. Jag skulle vilja fråga: Vad vet fröken Elmén om detta? Kan man utan vidare göra sådana jämförelser? Kan man exempelvis säga att en stationskarl vid SJ är för högt placerad jämfört med ett kontorsbiträde? Nej, sådana jämförelser är fullkomligt ohållbara i lönesammanhang.

Jag kan inte undgå en känsla av att motionärerna och reservanterna måste vara offer för ett långt drivet självbedrägeri, om de tror att det är möjligt flytta upp alla befattningshavare, som nu är placerade under lönegrad 7, till denna lönegrad utan att alla som är placerade i lönegrad 7 och högre skulle komma att mycket starkt reagera mot en sådan åtgärd. Var och en som under senare år följt med diskussionen om de statsanställdas lönefråga har väl inte kunnat undgå att märka det utpräglade relationstänkande som gör sig gällande

på detta område. Tror någon av kammarens ledamöter att — jag vill ta det exempel som vid utskottsbehandlingen framfördes av reservanterna — en uppflyttning av kontorsbiträdena till lönegrad 7 skulle stillatigande accepteras av de grupper som nu är placerade i denna lönegrad? Skulle det för övrigt vara rättvist med en sådan uppflyttning, i den mån man kan tala om rättvisa då det gäller lönesättning? Skulle kanslibiträdena med sitt större ansvar och sin erfarenhet, med sina mer kvalificerade arbetsuppgifter anse att detta vore en riktig lönesättning? Skulle stationskarlen kunna övertygas om att hans arbetsuppgifter är kvalitativt jämförbara med vagnstäderskans? Jag bara frågar, och jag skulle gärna vilja ha ett svar från reservanternas sida.

Tror för övrigt reservanterna och motionärerna själva på den metod som de här så ivrigt rekommenderar? Såvitt jag förstår kan inte resultatet, om vi skulle gå den av reservanterna anvisade vägen, bli något annat än att det skedde en förskjutning uppåt av hela den statliga löneskalan med minst två lönegrader, vilket alltså skulle innebära ett bibehållande i stort sett av nuvarande lönerelationer. Någon utjämning skulle det inte bli fråga om, utan man skulle bara lyckas dra på staten en merkostnad av i runt tal 500 miljoner kronor, till ingen nytta i varje fall ur statens synpunkt. Är det denna effekt reservanterna vill åstadkomma, så är det utan tvivel ett lysande uppslag som man här presterat.

Herr talman! Till detta kommer också att man vid flera tillfällen och från olika håll, inte minst här i riksdagen, framfört propåer om ett slopande av det statliga dyrrortssystemet som grundval för statstjänstemännens lönesättning. Även av den parlamentariska utredning, vars betänkande avlämnades för något år sedan, föreslogs — utan att man närmare preciserade hur man tänkte sig utformningen — en över-

6 — Andra kammarens protokoll 1958. Nr B 4

Lönegradsplaceringen för vissa tjänster
gång till något slag av marknadslönesystem för de statsanställda.

Även i motion II: B 211, som gäller polislönerna, är man inne på resonemanget om någon form av »rekryterings»- eller marknadslön eller vad man nu vill kalla det. Låt mig här, herr talman, utan att närmare gå in på problemet om marknadslönesystem endast notera, att en lönesättning för de grupper det här är fråga om — och även vissa andra — enligt marknadsjämförelsemetod skulle komma att innebära nedflyttning i stället för uppflyttning.

Med detta vill jag bara ha sagt, att problemet med den lågt avlönade kvinnliga arbetskraften på det statliga området icke kan lösas utan hänsynstagande till förhållandena på arbetsmarknaden i övrigt. Därför förefaller det mig vara klokt om riksdagen i denna fråga följer vad statsutskottets majoritet föreslår, vilket, som jag tidigare framhållit, innebär att man hänskjuter dessa problem till förhandlingar mellan de berörda statstjänstemännens organisationer och civildepartementet.

Beträffande den med nr 2 betecknade reservationen, vilken innebär att riksdagen hos Kungl. Maj:t skall begära skyndsamma åtgärder för att flytta upp ett antal inom fångvårdens jordbruksdrift verksamma förste förmän till jordbruksföreståndare, vill jag, herr talman, erinra om att denna fråga var föremål för riksdagens prövning så sent som i fjol. I samband med de under 1957 upptagna förhandlingarna om s. k. B-frågor prövades även de nu ifrågakommande tjänsterna. Den överenskommen om så träffades innebar, att man var överens mellan parterna om vissa lönegradsuppflyttningar för de tekniska mästartjänsterna i stort och även beträffande fångvårdens verkstadsdrift. Något så nära samband med lönesättningen för de i jordbruksdriften sysselsatta dåvarande överkonstaplarna ansågs icke föreligga att förslag till ändrad lönegradsplacering för dessa då underställdes riksdag-

Lönegradsplaceringen för vissa tjänster

gen. Den enda ändring som vidtogs var att titeln ändrades till förste förman.

Även detta är — ärade kammarledamöter — en typisk förhandlingsfråga, som får tas upp i B-listesammanhang. Det gäller här ändring av normerna för lönegradsplacering. Då i varje fall inga nya omständigheter från i fjol har tillkommit som kan föranleda ett ändrat ställningstagande från utskottets sida har utskottet inte velat vara med om den i motionen och reservationen gjorda beställningen. Denna fråga får enligt utskottsmajoritetens mening prövas på vanligt sätt vid kommande förhandlingar.

Beträffande sedan herr Rubbestads blanka reservation och hans yrkande om avslag på punkten om kompensation till statstjänstemännen för de höjda folkpensionsavgifterna skall jag här endast inskränka mig till att säga, att beslut om den kompensationen skall fattas samtidigt som man behandlar propositionen om det nya pensionsreglementet. Här gäller det den anslagsmässiga redovisningen av de ökade kostnaderna. Beslutet på denna punkt här i dag blir avhängigt av vilken ställning riksdagen kommer att ta till frågan om kompensation över huvud taget till statstjänarna. Jag tycker nog att vi kan spara med den diskussionen till dess pensionsförslaget ligger på riksdagens bord.

Herr talman! Med det anförda anser jag mig ha motiverat utskottsmajoritetens ståndpunktstagande, och jag ber att med hänvisning till vad jag här har anförat få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Fröken ELMÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Likalönsprincipen har verkligen inte någon varm förespråkare i herr Gustafsson i Stockholm när han framhåller, att även om det skulle visa sig att det vore befogat att flytta upp de kvinnliga tjänsterna, så kommer alltid relationstänkandet att göra sig gäl-

lande. Man skulle, enligt herr Gustafsson, behöva flytta upp även dem som orättmätigt står i högre bottenlönegraden. Jag kan inte finna att detta är riktigt. Har man vid en objektiv arbetsvärdering kommit fram till att det föreligger felaktiga placeringar, då måste väl vederbörande finna sig i en ny värdering.

Skulle man här helt hänvisa till förhandlingar utan att arbetsgivaren — i detta fall riksdagen — säger någonting, kan ofta vissa grupper inom förvaltningen göra påtryckningar och göra sig gällande under det att andra släpar efter. Jag menar därför att riksdagen skall säga ifrån och fastslå likalönsprincipen.

Herr Gustafsson i Stockholm säger vidare att vi inte har någonting att bygga på, när vi talar om att det här föreligger olika lön. Men jag hänvisade till vissa arbetsvärderingar som gjorts inom den kommunala förvaltningen i en del städer. Där har det klart visats att de kvinnliga tjänsterna var för lågt placerade — detta oavsett om det är män eller kvinnor som gjort värderingarna.

Civilministerns uttalande är, skulle jag tro, en lika stor överraskning för organisationerna, ty detta uttalande fälldes väl aldrig vid förhandlingsbordet.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen nr 3.

Herr GUSTAFSSON i Kårby (cp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Gustafsson i Stockholm nämnde att om riksdagen skulle vilja göra en ändring i något förhandlingsresultat skulle detta ha samma innebörd som om riksdagen före förhandlingarna hade gjort en beställning av ett visst resultat. Vilken är då riksdagens ställning i dessa ting? Förhandlingarna leder ju till betydande kostnader för samhället, och dessa kostnader skall vi i riksdagen ta ansvaret för, men när det gäller att bestämma kostnadernas stor-

lek eller fördelning är riksdagen förhindrad att yttra sig, ty sker det efter förhandlingarna, blir det en ändring i förhandlingsresultatet, något som onekligen inte är att rekommendera, och kräver riksdagen före förhandlingarna att dessa skall gå till på visst sätt, binder vi parterna som »får en ohållbar ställning», såsom herr Gustafsson förklarade saken. Det skulle vara intressant att veta hur riksdagen skall förfara. Fråga är om inte riksdagen i detta sammanhang är en nullitet, som har mycket stort ansvar men som är oförmögen att påverka besluten vare sig före eller efter förhandlingarna.

Vi har i vår reservation begärt att de tjänster inom fångvården som det är fråga om snarast möjligt skall prövas av Kungl. Maj:t. Vi har icke sagt vilken lönegrad de bör komma i. Kanske finns de som har den meningen att en jordbruksföreståndare bör ha högre lönegrad än en yrkesmästare. Vi har inte uttalat oss om den saken utan bara begärt att det skall tas upp till prövning i vilken lönegrad tjänsterna skall ligga.

Jag tror det finns anledning att vidhålla yrkandet om bifall till reservation nr 2.

Herr RUBBESTAD (cp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Gustafsson i Stockholm fann det riktigt att tjänstemännens pensionsfråga kommer att behandlas i proposition nr 157 och att det där också är fråga om deras avgifter till folkpensioneringen, men han tillade att det ändå vore riktigt att nu i förväg besluta att uppdraga åt Kungl. Maj:t att göra en utredning och utbetala kompensation för dessa avgifter. Var och en måste väl förstå att detta inte är den riktiga ordningen. En sund ordning vore att först besluta i pensionsfrågan och eventuellt om kompensation åt dessa tjänstemän för pensionsavgifter samt sedan ge Kungl. Maj:t detta uppdrag. Därför har jag yrkat att punkt 6 bör utgå. Beslutar vi se-

Lönegradsplaceringen för vissa tjänster

dan i enlighet med proposition nr 157, bör denna punkt då införas i det sammanhanget.

Jag har nämligen den meningen att det är oriktigt att en stor grupp människor — bortåt en tredjedel av det svenska folket — skall slippa att betala pensionsavgifterna, en börda som vi solidariskt bör bära för att utjämna skillnaden mellan olika folkgruppers villkor. På detta beror det att jag nu vill ha avslag på uttalandet under punkt 6 i föreliggande betänkande.

Fröken WETTERSTRÖM (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Gustafsson i Stockholm tycktes mena att ett uttalande i den riktning som reservanterna föreslår skulle binda de kommande förhandlingarna. Detta resonemang kan jag inte förstå. Om det nu finns uppenbara orättvisor och riksdagen uttalar sig för att i den mån resurserna det tillåter medverka till att rätta till missförhållandena, har vi då bundit förhandlarna? Det kan jag inte anse. Herr Gustafsson satte vidare i tvivelsmål att det existerar orättvisor. Därmed undervärderar han den omfattande utredning som arbetat på detta område. Vad vet vi om kvinnorna är »för lågt löneplacerade», undrade han och menade med den utgångspunkten att vi helt enkelt skulle anta att kvinnorna är riktigt placerade och låta placeringarna vara som de är. Han utvecklade vidare vilka konsekvenser uppflyttningar skulle få. Är det enbart av det skälet han är rädd för att rätta till uppenbara orättvisor? Jag tycker inte det är rätt att behandla frågan på det viset.

Herr GUSTAFSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Fröken Elmén säger att jag då sannerligen inte är någon förespråkare för likalönsprincipen. Hon må gärna ha den uppfattningen, men jag kanske kan få erinra om att jag prak-

Lönegradsplaceringen för vissa tjänster

tiskt har sysslat med lönefrågor och förhandlingar i 20 år och även haft att syssla med lönefrågor för mycket stora kvinnogrupper. Jag kan kanske utan överdrift påstå att min verksamhet på detta område haft större reell betydelse för likalönsfrågan än vad fröken Elmén motionsskrivande i samma ämne har haft.

Sedan anser fröken Elmén att de grupper som skulle komma i samma nivå som dem som nu flyttas upp bör få finna sig i detta. Menar fröken Elmén, för att fortsätta med det exempel jag tog förut, att kanslibiträden skall stå i samma lönegrad som kontorsbiträden?

Jag vill erinra om att riksdagen har fastställt normerna för inplaceringen av biträdestjänsterna och därvid föreskrivit, att den som har de eller de arbetsuppgifterna skall stå i en viss lönegrad. Förslaget kom från biträdesutredningen och framlades i den s. k. biträdespropositionen, som riksdagen har godkänt. Nu menar tydligen fröken Elmén att det är fel. Kanslibiträden och kontorsbiträden skall stå i samma lönegrad — det är kontentan av det resonemang hon här senast förde.

Herr Gustafsson i Kårby säger, att om riksdagen nu gör en beställning, så innebär det ingen bindning, men såvitt jag förstår måste det bli så att man på förhand säger åt den ena parten, att den skall göra på ett visst sätt. Om inte detta är bindning, vilken mening vill då herr Gustafsson i Kårby lägga in i det ordet?

Sedan gick herr Gustafsson in på frågan om riksdagens roll i detta sammanhang. Jag skall för min del villigt erkänna, att jag anser det vara hög tid att riksdagen kopplas bort från de här sammanhangen och att beslutanderätten i lönefrågor delegeras till något annat organ, men att riksdagen givetvis skall ha inflytande via detta organ. Det har gått bra på kollektivavtalssidan, och jag kan inte förstå att det inte skulle gå bra också på tjänstemannasidan.

Herr Rubbestad säger att riksdagen genom att besluta i enlighet med vad utskottet föreslår binder sig för att det skall utgå kompensation för folkpensionsavgiften till statstjänarna. Det gör man inte alls; det står uttryckligen att en förutsättning är att riksdagen godkänner förslaget om en dylik kompensation. Orsaken till att man gjort på detta sätt är att kostnaderna för den kompensationen inte finns redovisade i pensionspropositionen och att de måste tas upp i det här sammanhanget för att man skall få en budgetmässig reglering av kostnaderna.

Fröken Wetterström säger att jag skulle tvivla på att kvinnorna är för lågt placerade. Nej ingalunda, fröken Wetterström! Jag är väl medveten om att kvinnorna är för lågt placerade i lönehänseende inte minst inom det privata näringslivet, där det förekommer att en man och en kvinna har exakt samma arbetsuppgifter men kvinnan bara har 70 procent av mannens ackord. Där kan man tala om att det föreligger skriande och uppenbara orättvisor. Vi skulle kanske kunna komma överens om, fröken Wetterström, att försöka angripa även det problemet, när vi i detta sammanhang är inne på likalönsfrågan.

Fröken ELMÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Gustafsson i Stockholm säger att han i 20 år har varit engagerad i lönerörelser, men han tycks inte ha lyckats få igenom lika lön för man och kvinna vid ackordssättningen. Under de senaste tio åren har det just inte blivit någon förbättring i relationen mellan manliga och kvinnliga ackordslöner.

När herr Gustafsson säger att jag inte anser att de som har mera kvalificerade arbeten skall ha högre lön, beror det på att vi har missuppfattat varandra. Jag fattade det så att herr Gustafsson menade, att i och med att man flyttar

upp den kvinnliga bottenlönegraden så skulle den manliga bottenlönegraden flyttas vidare upp. Det reagerade jag emot och ansåg felaktigt. Sedan kan vi börja diskutera de mera kvalificerade arbetsuppgifterna ovanför bottenlönegraden. Vad jag ansåg var dock att det borde vara lika lön för likvärdiga arbetsuppgifter och att bottenlönegraden bör vara lika för män och kvinnor.

Herr GUSTAFSSON i Stockholm (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall inte mycket förlänga den här debatten. Låt mig bara säga till fröken Elmén, att vi under de 20 år jag varit verksam som facklig förhandlare kanske inte har gjort så stora framsteg på detta område, men det kan måhända sammanhånga med att en framstående partivän till fröken Elmén varit den bestämmande på arbetsgivar- sidan i dessa förhandlingar.

Fröken WETTERSTRÖM (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Gustafsson i Stockholm pekar på de orättvisor som förekommer inom den privata sektorn och menar att vi borde hjälpas åt att försöka få bort också dem. Jag är den första att önska det, men jag anser att det är statens skyldighet såsom mönsterarbetsgivare att gå före.

Herr RUBBESTAD (cp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Gustafsson i Stockholm säger att man måste göra detta uttalande vid den här punkten, eftersom anslagsfrågan också måste behandlas här. Såvitt jag har kunnat utläsa står det emellertid ingenting om anslagsfrågor här, och det finns inga kostnadsberäkningar angående pensionerna i detta betänkande. I proposition 157, som vi kommer att behandla inom de närmaste dagarna, finns däremot både vissa kostnadsberäkningar och an-

Lönegradsplaceringen för vissa tjänster

nat, som gör det mera naturligt att man i det betänkandet gör detta uttalande som förekommer i punkt 6.

Herr SENANDER (k):

Herr talman! Här har utspunnit sig en debatt om riksdagens befogenhet i sådana här sammanhang. Jag förstår inte att man över huvud taget skall behöva diskutera denna fråga. Löneuppgörelserna för statstjänstemännen träffas ju under det uttryckliga förbehållet av riksdagens godkännande. Om man nu har ett sådant förbehåll för en uppgörelse, är det självklart att riksdagen har alla befogenheter att ändra på en uppgörelse om den så skulle anse vara lämpligt. Då jag förutsätter att riksdagen med den sammansättning den har inte kan låta en eventuell justering av en uppgörelse gå annat än i förbättrande riktning, så är jag av den meningen att riksdagen här mycket väl och utan att därmed beskära parternas s. k. fria förhandlingar kan verkställa erforderliga förbättringar sedan den granskat uppgörelsen. Detta tycker jag är en så självklar sak att den inte behöver diskuteras. Är det däremot så att man anser att riksdagen inte behöver befatta sig med dylika uppgörelser i annan mån än att anslå pengar, då får man lov att diskutera en annan ordning för uppgörelserna med statstjänstemännen. Herr Gustafsson i Stockholm var också inne på den linjen tydligen i medvetandet om att det ligger något oformligt i att förneka riksdagen rätten att företa erforderliga justeringar.

Sedan vill jag säga att det existerar ett problem om lika lön för män och kvinnor vid lika arbetsuppgifter inom statstjänsten, men det är inte detta problem som är avgörande när det gäller bedömandet av denna fråga. Jag skulle vilja formulera det så att det existerar ett problem om kvinnans likaberättigande med mannen i statstjänst, vilket är något helt annat. Det finns officiell

Lönegradsplaceringen för vissa tjänster

statistik, som med all önskvärd tydlighet visar, att man undervärderar den kvinnliga arbetskraften och placerar kvinnorna i statstjänst utifrån den gamla föreställningen att kvinnan är mannen underlägsen när det gäller utförandet av de flesta arbetsuppgifter.

Jag vill erinra om att det finns inte mindre än 68 000 eller 31,4 procent kvinnor i statstjänst. Det övervägande flertalet är placerade på löneplan A. Endast sex kvinnor är placerade som chefstjänstemän, medan i runt tal 2 000 chefsposter är besatta av män.

Inte mindre än 54 procent av kvinnorna eller i runt tal 36 700 är placerade i lönegraderna 1—6, medan endast 4,4 procent av de manliga befattningshavarna är placerade i dessa lönegrader.

I lönegraderna A 14 och därutöver finns det 20,5 procent män och endast 6 procent kvinnor. Över 30 000 män befinner sig i dessa relativt höga lönegrader men endast något över 4 000 kvinnor. Dessa siffror är ett talande bevis för att den kvinnliga arbetskraften är undervärderad i statstjänst och att det inom denna existerar ett problem i fråga om jämställandet av kvinnorna. Under den tid jag var anställd i statstjänst — det rörde sig om en sammanhängande tidsrymd av 43 år — fick jag många exempel på att kvinnor som var väl kvalificerade sattes tillbaka vid befordran enbart därför att de var kvinnor och därför att det var män som hade haft hand om utnämningsärendena. Jag är övertygad om att detta förhållande alltså existerar.

När tillståndet är sådant där staten är arbetsgivare, förstår man att det inte är lätt för statsmakterna att föreskriva att orättvisan mot kvinnorna inom den kommunala och privata sektorn skall avskaffas. Det är obegripligt att det ännu i dag finns krafter som motsätter sig en förändring till det bättre i första hand inom statstjänsten men även rent allmänt sett. Hur skall vårt land kunna

upprätthålla sitt anseende som en demokratisk stat, när sådana förhållanden existerar inom statens eget verksamhetsområde? När staten »bildar skola» i fråga om undervärderingen av den kvinnliga arbetskraften, så är den ett synnerligen dåligt föredöme.

Vi tycker för vår del att riksdagen någon gång måste göra en viljeyttring och rent av föreskriva hur regeringen bör handla i denna viktiga fråga. Tyvärr måste vi konstatera att det även i riksdagen finnes krafter, vilka antingen förhåller sig ljumma till saken eller från reaktionära utgångspunkter reser motstånd.

I en motion, som förekommer senare på föredragningslistan, har vi från vårt håll påyrkat att riksdagen måtte uttala att Sverige bör ratificera Internationella arbetsorganisationens konvention nr 100 om lika lön och därmed åtföljande rekommendation nr 90 angående lika lön för män och kvinnor för arbete med lika värde.

Utskottet yrkar avslag på denna motion, som har ett så nära samband med den fråga vi nu behandlar, att jag redan nu med herr talmannens tillåtelse vill säga några ord om utskottets motivering.

Utskottet åberopar först att liknande motioner har avslagits med den motiveringen, att en ratificering av konventionen skulle innebära, att man frångick principen om rätt för arbetsmarknadens parter att utan påverkan från statsmakterna träffa överenskommelser i lönefrågor. Denna motivering har anförts varje gång vi eller andra i riksdagen motionerat om anslutning till konventionen.

Berörda motivering är av den art att den skulle kunna utsättas för en skämtsam kritik. Det är nämligen allmänt känt att statsmakterna på senare tid alltmera har engagerat sig för en ekonomisk politik som just innebär försök att öva inflytande på löneuppgörelserna i en för löntagarna ogynnsam riktning.

Lönegradsplaceringen för vissa tjänster

Det kan också erinras om att denna motivering för ut statsmakterna på farlig mark i den stora politiska stridsfråga som pensionsfrågan alltså utgör. Tydligt är det i känslan härav som utskottet nu har tillgripit en annan motivering för sitt motstånd i frågan. Nu heter det att spörsmålet kan komma i ett annat läge som en följd av genomförandet av ett frihandelsområde i Västeuropa. Denna motivering är så originell att den tarvar en närmare förklaring. Eljest kan det ju invändas att ingen vet hur det kommer att gå med frihandelsområdet, och ännu mindre vet man hur Sverige kommer att ställa sig. Det skulle väl för övrigt vara en styrka för vårt land, om vid denna frågas eventuella behandling i samband med frihandelsområdet man då kunde påvisa att Sverige redan har anslutit sig till en konvention av den art vår motion talar för.

Det får ursäktas mig om jag säger att denna underliga kombination, den gamla olösta frågan om likalön för män och kvinnor och spörsmålet om ett europeiskt frihandelsområde, tycks ha framsprungit ur nödvändigheten att söka ett nytt argument för den rådande oviljan att ernå en lösning av frågan. De andra argumenten har så grundligt havererat att nya måste konstrueras. Att den nya motiveringen är om möjligt ännu svagare än den tidigare, kan väl knappast upphovsmännen rå för. Man får ju ta vad man kan få i ett nödläge.

Herr talman! Vid den punkt på föredragningslistan då vår motion behandlas, kommer jag givetvis att yrka bifall till densamma. För närvarande instämmer jag i bifallsyrkandet till reservation nr 3) i föreliggande ärende.

Herr GUSTAFSSON i Stockholm (s) kort genmäle:

Herr talman! Det var ett yttrande i herr Senanders anförande, som jag tycker inte bör stå oemotsagt.

Herr Senander sade att det finns reaktionärer i denna kammare, vilka inte vill vara med om en viljeyttring, och då han tydligt inkluderade mig i den skaran av reaktionärer, vill jag här understryka vad jag tidigare sagt, nämligen att varken utskottsmajoriteten eller jag själv har tagit någon ställning till det befogade eller inte befogade i en uppflyttning av här ifrågavarande tjänster. Vad vi har tagit ställning till är formerna för en sådan eventuell uppflyttning, om vi skall från riksdagens sida göra en beställning, d. v. s. binda de fria förhandlingarna, eller om vi skall överlåta åt parterna att fritt träffa överenskommelse om hur uppflyttningen skall tillgå. Det är den saken det gäller, ingenting annat.

Herr SENANDER (k) kort genmäle:

Herr talman! Jag kan trösta herr Gustafsson i Stockholm med att jag talade om »ljumma och reaktionära», och jag räknar inte herr Gustafsson till de reaktionära utan till de ljumma.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet LINDHOLM:

Herr talman! Jag har med mycket stort intresse lyssnat till debatten om det betänkande som nu föreligger till behandling, och jag måste erkänna att jag har blivit något bekymrad, när jag hört de argument som anförts i frågan från högerns och folkpartiets sida. Jag förutsätter nämligen att reservanterna från högern och folkpartiet, som i dag har debatterat i denna fråga, även har talat å sina partiers vägnar. Jag tycker att man i båda dessa partier skulle ha mera noggrant tänkt igenom här aktuella problem, innan man givit sig ut på så hal is som man här gjort.

Fröken Elmén sade inledningsvis att hon fann det genant att över huvud taget behöva diskutera dessa spörsmål, och hon fann det alldeles självklart att

Lönegradsplaceringen för vissa tjänster

löneuppflyttningen borde realiseras på det sätt motionen och reservationen inrymmer. Men då vill jag, herr talman, faktiskt ifrågasätta huruvida motionärerna och reservanterna alls har tagit upp likalönsfrågan till behandling. Om jag nämligen granskar formuleringarna i såväl motionen som reservationen, så styrks jag i min uppfattning att det är ett helt annat problem man där tar upp till behandling, nämligen problemet om vilken bottenlönegrad man skall ha i statsförvaltningen. Illusionen att man löser likalönsproblemet på det sätt motionärerna tänkt sig bör väl ändå ha brutit efter det anförande som herr Gustafsson i Stockholm nyss höll.

Man säger i motionen beträffande likalönsfrågan: »Alltjämt återstår nämligen den väsentligt större frågan att uppflytta alla de kvinnliga tjänster, som för närvarande ligger under den manliga bottenlönegraden, till denna grad.» Därmed tror man sig ha löst likalönsfrågan. Nej, ingalunda!

Fröken Elmén använde ett uttryck som verkade något chockerande på mig. Hon talade nämligen om dem som orättmätigt står ovanför i lönegradshänseende. Därmed avsåg hon att de som stod under 7 lönegraden skulle flyttas upp till denna lönegrad, ty gör man inte det, så är de som nu är placerade i 7 lönegraden enligt fröken Elmén definition orättmätigt placerade i densamma.

Jag undrar om inte fröken Elmén hade behövt tänka igenom innebörden i det yttrandet något närmare, ty enligt fröken Elmén uttalande är det orättmätigt att ett kanslibiträde har en högre lön än ett kontorsbiträde. Kan verkligen fröken Elmén skriva under på det? Jag tror inte att fröken Elmén vid närmare eftertanke kan vitsorda att så är fallet, utan hon kommer säkerligen liksom jag till det resultatet, att då kanslibiträdet i förhållande till kontorsbiträdet har mera kvalificerade arbetsuppgifter, är det också naturligt, att hon sitter ett par lönegrader högre i enlig-

het med de normer och principer, som godtagits av riksdagen.

Om man nu skall leka med tanken att högerns och folkpartiets linje i den s. k. likalönsfrågan genomfördes, vad skulle då hända på den punkten? Gör man någonting åt likalönsfrågan som sådan genom att förverkliga den sats som talar om att alla skall flyttas till den s. k. manliga bottenlönegraden? Nej, tyvärr är det på det sättet att likalönsfrågan inte alls beröres av den problemställningen. Vad man åstadkommer är bara att man höjer det statliga löneläget. Det är ju möjligt att högern och folkpartiet anser att den ekonomiska utvecklingen i vårt land har varit så framgångsrik, att det finns skäl att göra en löneoperation av denna art. Om jag gör en grov beräkning av vad ett förverkligande av högerns och folkpartiets princip på denna punkt skulle kosta statsverket — jag bortser då helt från vad det skulle kosta övriga offentliga arbetsgivare, och jag vill betona att det ligger ingen detaljberäkning bakom utan det är grova siffror som jag kommer till själv vid ett hastigt överslag — så finner jag att det skulle leda till att praktiskt taget samtliga de, som nu sitter i 7 lönegraden, flyttas upp till 9 lönegraden. Jag vet inte om det går över huvud taget att hålla någon grupp kvar genom en förhandlingsöverenskommelse, ty det är ganska naturligt att om kontorsbiträdet lyfts till kanslibiträdets lönegrad bör resultatet bli — om man vill lägga en arbetsvärdering i botten vid bedömningen av de arbetsuppgifter de respektive tjänstemännen har och behålla den relation som nu råder — att kanslibiträdet lyfts till kontoristens lönegrad. Då kommer denna i kläm, vilket betyder att den skall lyftas till kansliskrivarens lönegrad, som återigen kommer i kläm. På det sättet får vi en rullning på minst 2 lönegrader i detta avsnitt.

Sedan kommer relationsförhållandet med i bilden. Vi har t. ex. sjukvårdens

område. Jag kan inte tänka mig att fröken Höjer, som är ledamot av denna kammare men samtidigt ordförande i sjuksköterskeförbundet, stillatigande kommer att godtaga en relationsförskjutning av den art, som hennes partivänner motionsledes föreslagit. Därmed har vi en rullning även på det avsnittet. Vi har småskollärarinnorna, som givetvis också kommer att påverkas. I affärsverken möter vi exakt samma förteelse.

Resultatet blir alltså att man får en förskjutning på två lönegrader fr. o. m. 7 lönegraden och uppåt. Vad kostar det i statsförvaltningen? Ja, en förskjutning av två lönegrader motsvarar 11 procent på lönekontot för dessa grupper. Men sedan har vi de grupper, som ligger under 7 lönegraden och som skall lyftas till 7 lönegraden. Där blir det en löneökning på lågt räknat cirka 20 procent.

Om jag slår samman de summor som jag då genom enkel huvudräkning kommer till, utan att ha gjort någon närmare analys, så finner jag att det rör sig om en summa på 500 miljoner kronor. Och då har vi ändå inte gjort någonting åt likalönsproblemet, ty det kommer att finnas kvar på ungefär samma sätt som det finns i dag.

Tycker verkligen företrädarna för högern och folktopiet, att det är förenligt med en ansvarsmedveten ekonomisk politik att förordna åtgärder av den arten? Jag tycker det skulle vara intressant att höra, om herrar Hjalmarson och Ohlin, som vid åtskilliga tillfällen klandrat finansministern och övriga ledamöter av regeringen för att vi för en lättsinnig ekonomisk politik, verkligen helhjärtat vill stödja denna aktion från sina partivänners sida.

Nej, ärade kammarledamöter, när man diskuterar likalönsproblemet, får man angripa det från helt andra utgångspunkter.

Vid föregående års riksdag hade jag genom förhandlingsuppgörelse nöjet att

Lönegradsplaceringen för vissa tjänster

lösa en del av det s. k. likalönsproblemet i vad det gäller differentiering av lönen i förhållande till kön. Vi har ju haft vissa sådana problem att brottas med. Till årets riksdag har jag genom den förhandlingsuppgörelse, som jag träffat med organisationerna, kunnat presentera ett förslag som innebär, att vi på fångvårdens och mentalsjukvårdens område rensar bort de sista resterna av diskriminering av de kvinnliga tjänsterna, i det att vi inte — därest riksdagen som jag hoppas godtar det framlagda förslaget — i framtiden skall behöva tala om kvinnliga eller manliga befattningshavare. Det blir i stället tjänster som avlönas lika oberoende av om det är manliga eller kvinnliga innehavare av desamma.

Såvitt jag kan finna är den delen av likalönsproblemet löst inom statsförvaltningen, därest nu riksdagen godkänner det framlagda förslaget. Jag kan inte erinra mig att vi på något annat område inom statsförvaltningen har kvinnliga och manliga löner, och då skulle alltså detta avsnitt vara klart.

Jag skall emellertid gärna erkänna, att det kan finnas områden, där det företrädesvis förekommer kvinnliga befattningshavare, vilkas lönegradsfrågor borde omprövas med hänsyn till arbetsuppgifterna. Det har jag delvis sagt i den proposition, i vilken jag redovisar likalönskommitténs betänkande. Fröken Elmens referat av detta mitt uttalande lämnar åtskilligt övrigt att önska för ett exakt återgivande av vad propositionen innehåller.

I propositionen lämnas till en början en redovisning av förslagen till lönegradsförändringar på olika områden, särskilt inom mentalsjukvården och fångvården. Jag fortsätter sedan resonemanget om likalönsproblemen och säger efter att ha erinrat om att riksdagen godtagit normerna för B-listeförhandlingarna, att det med den utgångspunkten i och för sig inte finns någonting speciellt att göra nu. Eller för att orda-

Lönegradsplaceringen för vissa tjänster

grant citera vad jag säger på sid. 14 i proposition nr 158:

»Med den ordning för behandlingen av frågor om ändrad lönegradsplacering av tjänster, som 1956 års riksdag godtagit (prop. 124, SU 88, rskr 210), bör även lönegradsfrågor i övrigt, som behandlats av likalönskommittén, främst betraktas som förhandlingsfrågor. Jag vill i sammanhanget erinra om den uppfattning i detta hänseende, åt vilken riksdagens statsutskott förra året vid skilda tillfällen gav uttryck (utl. 14 och 90). Med hänsyn härtill synes likalönskommitténs betänkande i och för sig ej böra föranleda någon vidare åtgärd.»

Jag ställer mig alltså öppen för att tillsammans med representanter för de organisationer som företräder statstjänarna diskutera arbetsuppgifterna i syfte att söka nå en så rättvis lönesättning, som man över huvud taget kan åstadkomma vid en förhandling — någon absolut rättvisa kan det ju aldrig bli på detta område. Jag är nämligen säker på att om samtliga statstjänare skulle söka ge en definition av vad de menar med begreppet »rättvis lönesättning», så skulle vi få nästan lika många definitioner som vi har statstjänare. Det har emellertid varit min ambition — och jag är övertygad om att det också är organisationernas ambition — att i de förhandlingsuppgörelser vi träffar så långt som det är möjligt söka tillgodose berättigade krav. Är det då inte riktigt att man går den vägen, särskilt som en del talare i denna debatt har velat skjuta fram rättvisefrågan i förgrunden?

När fröken Wetterström säger att man inte kan hänskjuta allt till förhandlingar, så är väl det ett yttrande, som jag skulle tro att statstjänstemännens organisationer saknar anledning att godta. Ty deras ambition har varit att genom fria förhandlingar få träffa uppgörelser om löne- och anställningsvillkor. Jag vill i detta sammanhang erinra kammarens ledamöter om den lilla diskussion vi

hade i går beträffande statstjänstemännens förhandlingsrättsfrågor. I den diskussionen ville åtminstone en av reservanterna i det nu föreliggande utlåtandet göra gällande, att jag förhalade förhandlingsrättsfrågans lösning. Här stämmer ju inte teori och praktik! Om man nu menar allvar med sitt tal om att ge statstjänstemännen en förhandlingsrätt, som så långt det är möjligt överensstämmer med den som förekommer på den enskilda sektorn — och det har varit min ambition på detta område — så skall man väl också ta konsekvenserna av det ståndpunktstagandet och inte driva frågorna så att det ser ut som om man inte vill respektera förhandlingsrätten. Visserligen är jag övertygad om att samtliga reservanter och motionärer här kommer att säga, att vi givetvis skall respektera förhandlingsrätten och att statstjänstemännen skall ha förhandlingsrätt. Det kommer när det gäller deklARATIONERNA inte att råda några delade meningar mellan oss på den punkten. Men, herr talman, när man deklarerar principer, får man också ta konsekvenserna av sina deklARATIONER och se till att de får ett materiellt innehåll. Här föreligger en spänning mellan å ena sidan ambitionen att ge statstjänstemännen full förhandlingsrätt, ett förhandlingsförfarande som så nära som möjligt överensstämmer med det som förekommer på den enskilda sektorn, och å andra sidan riksdagens gamla rätt att hävda sig själv.

En så pass radikal man som herr Senander, som väl under sin aktiva tid gjorde anspråk på att betraktas även som fackföreningsman, gjorde ett, jag höll på att säga uppseendeväckande uttalande. Han sade att riksdagen har alla befogenheter att ändra på en uppgörelse. Ja, herr Senander, riksdagen har alla dessa befogenheter, men då herr Senander sedan framhåller att detta är en självklar rätt, som inte behöver diskuteras, måste jag ändå sätta ett litet frå-

getecken i kanten. Herr Senanders deklaration håller, om man *inte* vill ge statstjänstemännens organisationer full förhandlingsrätt, men vill man ge statstjänstemannaorganisationerna förhandlingsrätt uppstår en konflikt mellan dessa två principer, ty herr Senanders brasklapp, att det här är fråga om att göra förbättringar av det uppnådda förhandlingsresultatet, är inte till fyllest i detta sammanhang. Det kan nämligen tänkas att det finns en riksdagsmajoritet, som på vissa punkter vill försämbra en träffad förhandlingsuppgörelse, och med de principer herr Senander pläderar för har han också godtagit ett dylikt handlande. Därmed har han reellt sett berövat statstjänstemännen den förhandlingsrätt som vi alla var eniga om att ge dem. Hela detta problemkomplex är för närvarande föremål för utredning dels i författningsutredningen och dels i den Ekblomska utredningen, och det är min förhoppning att man på detta för dessa frågor så betydelsefulla avsnitt skall kunna komma fram till en lösning som gör det möjligt att åstadkomma en bättre ordning på detta område.

Jag har, herr talman, sökt beröra de rent principiella sidorna av detta resonemang. Jag har gjort detta inte för min personliga del utan därför att jag själv rent principiellt alltid, så länge jag kunnat fundera litet över detta problem, haft den uppfattningen, att den riktiga vägen för lösande av arbetsmarknadsfrågor av denna art är att parterna genom en fri förhandling får träffa en uppgörelse om löne- och anställningsvillkor. Om riksdagen emellertid skulle börja att göra betydande ändringar och dirigera förhandlingsarbetet på det sätt som förutsatts i de reservationer, som fogats till det utlåtande vi nu behandlar, bryter man därigenom sönder möjligheterna härtill. Verkningsarna av ett sådant förfarande skulle naturligtvis bli desamma som om inom den enskilda sektorn ett avtal träffades mellan Arbetsgivare-

Lönegradsplaceringen för vissa tjänster

föreningen och LO eller TCO och en bodelagsstämma i ett företag därefter förklara: Uppgörelsen är felaktig, ni skall ge mycket mer. Vad händer då med Arbetsgivareföreningen? Jo, den blir inte förhandlingsduglig längre. Och vad händer med LO och TCO? Jo, medlemmarna i dessa organisationer kommer inte längre att hysa samma förtroende som tidigare för förhandlingsdelegationernas arbete. Vi är därför här inne på ett utomordentligt allvarligt problem då det gäller att bedöma förhandlingsförfarandet, och man ställs också inför en provosten på viljan att ge förhandlingsrätt åt statstjänstemännen. Det är nämligen ganska naturligt, att om riksdagen börjar visa en ambition att plussa på i olika avsnitt på de resultat som civildepartementet nått vid förhandlingar med personalorganisationerna, blir civildepartementet inte förhandlingsdugligt längre. Härtill kommer att personalorganisationernas representanter med hänsyn till riksdagens uppträdande i dessa frågor alltid kommer att leva i den föreställningen, att det finns väsentligt mycket mer att hämta i en förhandlingsomgång än det som ges, och de kommer därför inte att vilja träffa en uppgörelse. Detta är psykologiska faktorer som kommer in i bilden. En annan sak är att medlemmarna i organisationerna börjar undra vad för slags representanter de har vid förhandlingsbordet, som inte tillvaratar deras intressen på ett tillräckligt effektivt sätt.

Ja, ärade kammarledamöter, genom det slags propaganda och det uppträdande, som förekommit här i dag och som vi väl kommer att möta på ett annat avsnitt, där det också föreligger en förhandlingsuppgörelse, har man ingalunda bidragit till att stabilisera förhandlingsfrågorna och deras utveckling inom statsförvaltningen. Man har heller inte på något sätt sökt bidra till att lösa det problem, som man gör sig till tolk för i den allmänna debatten.

Lönegradsplaceringen för vissa tjänster

Jag har, herr talman, ansett att jag borde anföra dessa synpunkter i anslutning till den diskussion som förts.

Herr SENANDER (k) kort genmäle:

Herr talman! Jag kan inte förstå vad det skall tjäna till att statsrådet Lindholm ger en vrångbild av vad jag har sagt och söker framställa saken som om jag vore motståndare till eller skulle ha gjort ett angrepp på statstjänstemännens förhandlingsrätt. Vad har detta med det spörsmål att göra som jag här tagit upp och som även behandlats av flera talare, nämligen frågan om riksdagens befogenhet i sådana här sammanhang?

Om man skall tolka vad jag har sagt på detta sätt, hur skall man då tolka civilministerns uttalande i propositionen, att uppgörelsen gäller endast under förutsättning av riksdagens godkännande? Är detta bara en formalitet? Är det en fras som civilministern presterar i sin proposition eller ligger något allvar bakom uttalandet att riksdagens godkännande erfordras? Jag förklarade för övrigt att frågan om riksdagens bortkopplande från dessa förhandlingar kunde diskuteras, men så länge det förhållandet består att riksdagens godkännande av uppgörelserna i enlighet med laga föreskrifter påfordras, måste väl riksdagen också kunna begagna denna sin befogenhet.

Jag skulle vilja se den riksdag som vågade ta en strid med statstjänstemännens och gjorde ändringar i uppgörelserna i försämrande riktning. Då bleve det utan tvekan strid. Om riksdagen anser att man bör förbättra en uppgörelse, bör naturligtvis riksdagen ha rätt att göra detta. I det sammanhanget kan det erinras om att vad som nu föreslås innebär, att man från arbetsgivarparten accepterar endast en tiondel av de krav som statstjänstemännens förhandlare om B-lönelistan framlade. Nio tiondelar har man lagt åt sidan! Skulle inte

riksdagen ha rätt att förbättra den uppgörelsen? Man vet ju med vilka metoder förhandlingar föres och att ofta en sådan uppgörelse som den som nu föreligger kan träffas under visst tvång.

Fröken ELMÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Regeringens sätt att jämföra riksdagen med en bolagsstämma förefaller verkligen något egendomlig. När civilministern säger att detta förslag kommer att bli revolutionerande ur ekonomisk synpunkt, vill jag bara säga att civilministern kanske inte observerat att vad motionärerna såväl som reservanterna begär är en plan, hur man etappvis skall kunna genomföra en lika lön eller en höjning av bottenlönegraden.

Civilministern jämför kontorsbiträden och kanslibiträden i stället för att jämföra kontorsbiträden och expeditionsvakter. Eller också jämför han i andra sammanhang stationskarlar med skrivbiträden i stället för att jämföra den som krattar gården utanför med den som städar korridoren innanför. Vad motiverar i deras fall olika bottenlönegrad, om jag får fråga? Vi har ju frångått försörjningsprincipen.

Civilministern säger vidare att om man skulle tänka sig en höjning av den kvinnliga bottenlönegraden, kommer det undan för undan automatiskt att medföra en höjning med två lönegrader. Vad är det som talar för den automatiken? Visserligen måste säkerligen ersättning- en till dem som har mer kvalificerade arbetsuppgifter höjas, men vad säger att detta måste ske med två lönegrader utefter hela linjen? Något sådant har jag aldrig förut varit med om eller hört civilministern plädara för. Jag känner till löneuppgörelser inom vissa verk, där man gjort en del justeringar, som emellertid inte alls medfört några sådana automatiska höjningar även för de övriga tjänstemännen. En sådan framställning tycker jag, herr civilmi-

nister, är att snedvrida hela frågan, om jag får säga min mening.

Vad sedan gäller justeringarna för befattningshavare inom mentalsjukvården och fångvården måste jag framhålla, att man är tillfredsställd med dessa. I föl begärdes ju i en motion att man vid kommande förhandlingar skulle utgå ifrån likalönsprincipen, vilket också blev kamrarnas beslut. Vad vi vill i detta fall är att fastslå denna princip och att man vid kommande förhandlingar skall tillämpa lika bottenlönegrad för män och kvinnor.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet **LINDHOLM**:

Herr talman! Jag tror nog att min parallell med en bolagsstämma, som vidtar en höjning i förhållande till ett förhandlingsresultat mellan Arbetsgivarföreningen och LO, och en riksdag som representerar arbetsgivarna på samma sätt som aktieägarna i en bolagsstämma, håller i det här fallet. Men jag måste nog säga till fröken Elmén att man kan inte dra en parallell mellan enskilda justeringar i B-listesammanhang och förslagen i den motion som fröken Elmén talar om, ty denna motion åsyftar generella löneflyttningar till en viss nivå, där en tidigare av organisationerna godtagen relation föreligger.

Och fröken Elmén har ännu inte svarat på min fråga om kontorsbiträdet och kanslibiträdet. När fröken Elmén säger, att de som sitter i 7 lönegraden obehörigen sitter där, och i samma ögonblick godtar mitt betraktelsesätt då det gäller relationen mellan kontorsbiträden och kanslibiträden, då möter fröken Elmén den explosion på löneområdet, som jag har talat om.

Om man verkligen vill någonting i likalönsfrågan som sådan skall man göra en värdering av de olika arbetsuppgifterna och med utgångspunkt därifrån skapa en riktigare lönesättning, i

Lönegradsplaceringen för vissa tjänster

den mån man kan hävda att den gällande är felaktig. Men, fröken Elmén, när man betraktar löneläget som sådant, får man ha i minnet, att staten alltså är en mönsterarbetsgivare. Det är inget ovanligt att staten på de områden, som fröken Elmén nu talar om, har ett löneläge för sina anställda, som ligger 50 procent högre än det som råder inom den enskilda sektorn. Skulle det inte vara passande för fröken Elmén att något dämpa tonen i denna debatt?

Fröken **ELMÉN** (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag kan inte direkt svara när det gäller situationen just i år, men i föl undersökte jag förhållandena, och då förekom en rörlighet bland de statsanställda kontors- och kanslibiträdena — de sökte sig över till den privata sektorn. Det kan hända att begynnelselönen är bra, men sedan har de möjlighet att söka förmånligare tjänster på det privata området.

Vad beträffar relationen mellan kontors- och kanslibiträden svarade jag herr Gustafsson, att naturligtvis skall det vara en skillnad i löneläget för olika kvalificerade arbetsuppgifter. Men att man måste tänka sig en förskjutning med två lönegrader hela vägen tycker jag är en egendomlig automatik. Herr Gustafsson menade att de manliga i bottenlönegrad kommer att kräva en höjning av lönen även om det vid en arbetsvärdering visar sig, att deras arbetsuppgifter inte är mer kvalificerade än kvinnornas i samma lönegrad. Det är detta jag tycker är fel, ty en arbetsvärdering skall väl ändå kunna bli utslagsgivande.

Fru **EKENDAHL** (s):

Herr talman! Jag vill börja med att uttala min och jag vet många kvinnors tillfredsställelse över det föreliggande utskottsförslaget, som ju bygger på proposition nr 158 och de redogörelser som

Lönegradsplaceringen för vissa tjänster

där lämnas för de uppnådda förhandlingsresultaten. Uppflyttningen av vaktfruarna på fångvårdsanstalterna och sköterskorna inom mentalsjukvården är som jag ser det ett led i genomförandet av det förslag som likalönskommittén framfört i sitt betänkande och där det i detta avsnitt talas om kvinnliga tjänster med direkt manlig motsvarighet.

Men kvar står den större och mera komplicerade frågan om kvinnliga tjänster som inte har direkt manlig motsvarighet. Frågan var dock av den arten, att likalönskommittén fick i uppdrag att undersöka den, och jag skall nu tillåta mig att göra en tillbakablick på den tidigare behandlingen av frågan.

År 1946 begärde riksdagens alla kvinnliga ledamöter motionsledes en sådan omarbetning av det statliga lönesystemet, att likalönsprincipen skulle komma i full tillämpning och de typiskt kvinnliga befattningarna lönesättas efter en kvalitativ uppskattning av arbetets värde. Statsutskottet avstyrkte motionen, men kamrarna biföll ett yrkande om utredning. Under riksdagsbehandlingen framgick det, såsom dåvarande finansminister Wigforss framhållit, att det rådde olika uppfattningar om likalönsprincipens innebörd och dess faktiska tillämpning.

Det har inte blivit så värst mycket klarare i dag, men låt mig deklarerera min uppfattning, att jag delar civilministerns mening när han säger, att bottenlöneproblemet är inget likalönsproblem utan fastmera ett kvinnolöneproblem. Trots detta kan ju riksdagen inte avhända sig rätten att ha en mening om på vilket sätt dessa frågor bör handläggas. Det är väl detta vi i dag diskuterar, och det är i det stycket vi vill nå ett resultat.

Likalönskommittén, som så ofta apotroferats här i dag, fick i direktiven till uppgift att klarlägga principens innebörd. De frågor som uppställdes och som man försökte besvara är mycket väsentliga. Vad menas med lika lön, frågade kommittén. Får jag här citera ur

»Från departement och nämnder» nr 13 år 1953: »Kommittén har ansett det viktigt att först definiera likalönsprincipen från rent teoretisk utgångspunkt och utan hänsyn till de synpunkter, som kan tala för modifikationer vid principens tillämpning. Man bör klart hålla isär likalönsproblemets två skilda moment: att ge en begreppsmässigt riktigt definition av likalönsprincipen och att bestämma, i vilken utsträckning man vill genomföra denna princip.

Principen om lika lön för män och kvinnor bör enligt kommitténs mening betyda, att lönen skall fastställas utan hänsyn till kön, att tillhörigheten till det ena eller det andra könet inte skall inverka på *individens* lön. Så fort man över huvud taget reducerar den enskilda kvinnans arbetslön på grund av faktorer, som inte har samband med det av henne själv utförda arbetet utan grundas på hennes egenskap av kvinna, sker lönesättningen inte enligt likalönsprincipen.»

Därom tror jag att vi alla är ense, och det är inte den frågan vi diskuterar i dag.

Sedan kommer nästa fråga: Är likalönsprincipen genomförd? Den frågan försöker kommittén också att besvara. Det skulle föra alldeles för långt att referera kommitténs hela svar här, men några axplock ur det uttalande som anger kommitténs ståndpunkt är väl ändå på sin plats i denna debatt. »Likalönsproblemet», säger kommittén, »inom det statliga lönesystemet gäller emellertid väsentligen de 'kvinnliga' tjänsterna utan 'manliga' motsvarigheter och främst sådana 'kvinnliga' tjänster, som är placerade under 10 lönegraden. Den lönegraden är den lägsta, som i praktiken användes för ordinarie eller extra ordinarie tjänst, avsedd att rekryteras med män.» Jag undrar, ärade kammarledamöter, om det inte är den allra viktigaste frågan också i dagens debatt.

Motivet för att dåvarande 10 lönegraden skulle vara bottenlönegrad för män,

oavsett vilken anställning de hade, var att man ansåg, att ingen man kunde klara sig med lägre lön. Det var alltså fråga om en behovslöneprincip. Om man accepterar den principen — vilket man inte gör på den privata arbetsmarknaden och inte heller på den statliga arbetsmarknaden, eftersom man har genomfört likalönsprincipen på så många områden — att en hel rad manliga tjänster, oavsett tjänsternas kvalitet, har satts i nämnda lönegrad med den motiveringen, att man inte kan klara sig med lägre lön, så borde enligt kommitténs mening de kvinnliga tjänster, som var placerade under denna lönegrad, flyttas upp i denna manliga bottenlönegrad. Det är ingen likalönsfråga, det är en kvinnolönefråga, och stundom måste vi behandla kvinnolönerna på det sättet därför att det liksom inte går att få en norm för jämförelse när det gäller att tillämpa den princip, som vi alla är överens om, nämligen lika lön för likvärdiga arbetsuppgifter. Det är alltså historieskrivningen till kommitténs förslag att kvinnorna skulle flyttas upp till den manliga bottenlönegraden.

Kommitténs svar på frågan, om likalönsprincipen är genomförd, är nej. Det är den inte, säger kommittén, ty om den skulle vara genomförd, borde ingen statsanställd vara placerad under 10 lönegraden, eftersom den lönegraden innebär en lön, under vilken en manlig anställd inte kan klara sig. Sålunda borde man flytta upp även de kvinnliga anställda dit.

Slutligen försöker kommittén ge svar på frågan: Bör likalönsprincipen genomföras? Det skulle ta alldeles för lång tid i anspråk att redogöra för kommitténs resonemang på den punkten. Men helt naturligt tog vi upp alla de principer, som hade dykt upp i likalönsresonemanget. Vi avvisade behovslöneprincipen av de skäl som jag redan varit inne på. Vi tog upp prestationslöneprincipen och sade: Det kan inte vara riktigt att i det statliga lönesystemet för en del

Lönegradsplaceringen för vissa tjänster

använda prestationslöneprincipen, när man för så stora grupper har tillämpat likalönsprincipen. Vi tog också upp marknadslöneprincipen och sade: Det blir inte lätt för staten att komma ifrån resonemanget om marknadslöneprincipen men — såsom framhållits av flera talare här — staten bör gå före med att genomföra likalönsprincipen, även om man måste ta en viss hänsyn till marknadslönerna. Detta bör dock, sade kommittén, ske successivt, ty det är fråga om en ganska kostnadskrävande åtgärd.

Har det skett någonting, får man väl fråga sig nu efter att ha lyssnat till denna debatt och efter att ha tagit del av statsutskottets utlåtande, som ju bygger på civilministerns proposition. Ja, det har ju skett så mycket, att man nu kan ta det sista steget mot genomförandet av den riktiga likalönsprincipen, om jag får uttrycka det så. Jag vet att kammarens ledamöter förstår vad jag då avser. Men det har också skett en hel del i fråga om den s. k. bottenlöneprincipen genom förhandlingar. Jag citerar ur Stats-tjänarkartellens tidning Statsanställd, vilken kartell är en av parterna som förhandlar för den anställda mot statens arbetsgivaren, i detta fall företräd av civilministern. Där sägs, och det vill jag gärna att fröken Elmen, om hon är inne, lyssnar på: »När på vintern 1957 förhandlingar upptogs om lönerna för 1957 och 1958 framfördes på nytt kartellens krav, att åtgärder borde vidtagas i den riktning som likalönskommittén förordnat. I det bundna läge, som vi då befann oss i på grund av tvåårsavtalet och arbetstidsförkortningens genomförande, var det inte möjligt att göra något. Från civilministern ställdes dock ett löfte om att ekonomi- och sjukvårdsbiträdesgrupperna skulle erhålla en prioritetsställning i B-listeförhandlingarna 1958.

Det är detta löfte om prioritetsställning, som nu har infriats. Överenskomsten innebär en löneyftning för dessa kvinnogrupper med 5,3 procent, när de har sammanlagt tre års anställning.

Lönegradsplaceringen för vissa tjänster

Härigenom kan konstateras, att hela det steg tillbaka som togs i samband med nollställningsförhandlingarna — och som fröken Elmén här i dag använde i sin argumentation — »har återhämtats och en ytterligare utjämning av skillnaden mellan kvinnolönen och manslönen har skett».

Här redovisar sedan »Statsanställd» lönen för kvinnor i bottenlönegrad i procent av lönen för män i bottenlönegrad. Det är det problemet vi i dag diskuterar. 1946 var kvinnolönen i bottenlönegrad i procent av lönen för män i bottenlönegrad 67. 1955 utgjorde den 77 procent, 1956 80 procent, 1957 77 procent — det var det tillbakasteg som togs vid nollställningsförhandlingarna — och den 1 juli 1958 81 procent. Av detta kan man väl konstatera att det förhandlingsvägen, den väg som jag tror vi alla, som sysslar med dessa frågor, måste vara ense om är den rätta vägen, har skett också en del i fråga om bottenlöneproblemet. Civilministerens uttalande i propositionen, att likalönskommitténs betänkande i och för sig inte bör föranleda någon vidare åtgärd, tror jag inte man behöver vara så rädd för, eftersom förhandlingarna på arbetsidan har likalönskommitténs förslag och önskemål med i bilden när de förhandlar med staten-arbetsgivaren, nu företrädd av civilminister Lindholm.

Det är klart att jag gärna här skulle vilja ställa en fråga till civilminister Lindholm i anslutning till detta resonemang. Jag vet att det är en svår fråga att besvara, men jag får höra vad civilministern säger. Är målsättningen för förhandlingarna den principiella slutsats som kommittémajoriteten kom fram till, att vi inte borde ha denna dolda kvinnolönesättning, eller är det kommittéreservantens principiella inställning, att det på den statliga arbetsmarknaden bör vara lön efter prestation? Det är en mycket väsentlig fråga för kvinnorna inom det statliga områ-

det, både för dem som avlönas enligt löneplan och för dem som avlönas enligt kollektivavtal. Därför tycker jag att det vore värdefullt att få civilministerens svar på denna principiella fråga, ty det är ett principiellt avgörande om man tar ställning till frågan utifrån den förstnämnda principen eller om man tycker att den av herr Larsson — reservanten i kommittén — framlagda synpunkten är den riktiga.

Herr talman! Jag har intet yrkande.

I detta anförande, under vilket herr andre vice talmannen tog ledningen av förhandlingarna, instämde fru *Thorsson* (s), fru *Johansson* (s) och fru *Löfqvist* (s).

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet **LINDHOLM**:

Herr talman! I anslutning till den fråga fru Ekendahl ställde till mig vill jag bara säga, att min målsättning vid förhandlingarna är att inom ramen för det utrymme vi har söka tillgodose de berättigade krav som finns, oberoende av om det gäller manliga eller kvinnliga tjänster. Jag tror att ett förhandlingsförfarande, om det skall kunna upprätthållas, måste baseras på att de förhandlande parterna i förhandlingsresultatet eftersträvar att uppnå sådana överenskommelser, att man undanröjer berättigad anledning till missnöje med innehavd placering.

Fru **EKENDAHL** (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag tackar civilministern för detta svar, i vilket jag vill läsa in att de låglönegrupper, som kvinnorna utgör och som jag vet att statstjänarkartellen alltid för fram vid förhandlingar, i fortsättningen kan räkna på en välvillig behandling av staten-arbetsgivaren. Och då tycker jag, herr talman och herr civilminister, att det är ett mycket bättre besked än ett beslut om en plan, som organisationerna inte varit

med om att begära. Det är ett besked av riksdagen om vad vi tycker på den punkten, och det betyder mera för de kvinnor det gäller än motioner och förslag att genomföra en likalönsprincip, som egentligen inte är en likalönsprincip utan en kvinnolönefråga.

Herr CASSEL (h):

Herr talman! För den, som inte är lönespecialist, är det naturligtvis rätt vanskligt att blanda sig i det resone-mang de initierade på detta område för, i allmänhet långt över våra huvuden. Men jag skulle i alla fall vilja säga några ord i anledning av reservationen nr 3. Då måste jag till att börja med säga, att det förefaller mig som om skillnaden mellan utskottet och reservanterna inte är så förfärligt stor och att det borde ha varit möjligt för majoritet och minoritet att här skriva ihop sig. Alla är ju överens om att de statliga lönerna också skall bestämmas genom förhandlingar, alla är överens om att riksdagen bör lämna sina förhandlare fria händer, och slutligen är väl alla också överens om att riksdagen måste foga sig i de förhandlingsresultat, som förhandlingarna uppnått. Men så långt bör väl ändå inte riksdagen gå att den av-säger sig allt inflytande på det här området. Riksdagen bör åtminstone ha kvar möjligheten att fästlägga vissa mycket allmänna principer för statens uppträdande som arbetsgivare. Statsrådet Lindholm ville här reducera riksdagens uppgift till den uppgift en bolagsstämma har, men det är väl inte riktigt. Bolagsstämman samlas en gång om året och har då att godkänna eller underkänna styrelsens allmänna förvaltning och välja ny styrelse. Så långt skall vi inte pruta ned riksdagens inflytande.

Till de allmänna principer, beträffande vilka riksdagen borde ha en mening och ge den till känna, hör den principen — som också är ganska all-

Lönegradsplaceringen för vissa tjänster
mänt antagen — att det skall utgå lika lön för likvärdigt arbete. Jag vet inte hur man skulle kunna hitta på någon annan princip som skulle kunna samla riksdagen.

Kammarens ledamöter bör vidare observera att det finns en ganska markant skillnad mellan vad reservanterna sagt och vad motionärerna på sin tid önskade. Motionärerna begärde en plan för likalönsprincipens genomförande i etapper »såvitt avser de kvinnliga tjänster som med hänsyn till arbetsuppgifterna är likvärdiga med tjänster som placerats i den statliga bottenlönegraden». Så långt sträcker sig ingalunda reservanterna, uppenbarligen därför att de är angelägna om att inte i fortsättningen binda förhandlingarna på den statliga sidan. Reservanterna nöjer sig med ett principuttalande om likalönsprincipens successiva genomförande, och när vi här lyssnat till statsrådet Lindholm förstår vi att det är just den linje han själv eftersträvar att följa.

Det förefaller mig som om det här från reservanternas sida framförda förslaget utgör ett rimligt och väl balanserat ställningstagande, som borde kunna vinna allmän anslutning här i riksdagen. Sedan man alltså kommit därhän att den allmänna principen fastslagits av riksdagen, blir det ju förhandlingarnas sak att pröva i vilken takt och på vilket sätt denna princip skall kunna realiseras i praktiken.

Det är på detta sätt jag tolkat utskottsreservationen, och jag ber att få yrka bifall till denna.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet LINDHOLM:

Herr talman! Det må förlåtas mig, om jag kanske läser motionen och utskottsutlåtandet litet för grovt. Men när herr Cassel här kommer med en definition, enligt vilken reservationen skulle innebära en uppmjukning av motionen, i det att reservanterna inte skulle vilja

Lönegradsplaceringen för vissa tjänster

på samma sätt som motionärerna binda dem som skall förhandla, så måste jag ändå sätta ett litet frågetecken i kanten. Reservanterna säger ju: »Utskottet anser sig böra i huvudsak ansluta sig till den i motionen framförda tanken på ett successivt genomförande av likalönsprincipen.» Om man »i huvudsak» ansluter sig till en motion, är det väl, herr talman, ganska svårt att upptäcka någon större meningsskiljaktighet mellan motionärer och reservanter.

Herr CASSEL (h) kort genmäle:

Herr talman! Det är här tydligen fråga om exegetik. När man läser departementschefens uttalanden skall man försöka tolka orden i och för sig, men när man läser reservationen skall man tolka orden i huvudsak.

Jag har för min del tolkat reservationen på det sättet, att det inte skulle gälla att lägga fram någon successiv plan för likalönsprincipens genomförande eller att binda förhandlarna, utan riksdagen skulle endast göra ett allmänt principuttalande och sedan lämna åt förhandlarna att tillämpa detta.

Herr ANDREASSON (s):

Herr talman! Det är med tillfredsställelse man konstaterar att det föreliggande förslaget om lönegradsplacering innebär ett betydande steg mot förverkligandet av likalönsprincipen. Samtidigt måste man emellertid med beklagande fastslå att det vid tidigare förhandlingar med civilministern uppstått ojämnheter i lönesättningen, vilka bl. a. innebär att på ett område omkring 1 000 befattningshavare, som är de till tjänsteåldern äldsta, löneklassmässigt passerats av yngre kolleger, åt vilka de i flera fall varit utbildare.

Jag vill, herr talman, passa på tillfället uttala den förhoppningen att denna onaturliga snedvridning med det allra snaraste måtte försvinna.

Fröken HÖJER (fp):

Herr talman! Liksom fru Ekendahl utläser jag ur likalönskommitténs betänkande en bestämd önskan att likalönsprincipen skall godtas och detta inte bara när det gäller bottenlönegraden utan över hela skalan. Men om man noggrant studerar betänkandet, blir man också på det klara med att kommittén anser att det inte varit dess uppgift att fastslå på vilka områden likalönsprincipen inte är ordentligt tillämpad, utan att den saken i fortsättningen får tas upp vid förhandlingsbordet. Tydligt är emellertid att man anser att likalönsprincipen skall tillämpas över hela skalan.

Såvitt jag kan se går inte de här föreliggande reservationerna på något sätt emot den överenskommelse som är träffad. Den utgör ju ett förhandlingsresultat, som riksdagen bara har att åsätta sin godkännandestämpel. Men liksom herr Gustafsson i Kårby undrar man nog ibland: Har riksdagen i lönefrågor ingenting annat att göra än att sätta dit en godkännandestämpel? Om så vore fallet skulle jag väl förstå herr Gustafsson i Stockholm, som tycker att vi gärna kan koppla ur riksdagen. Att sitta som pamp vid förhandlingsbordet och sedan komma till riksdagen och inte få ha någon åsikt, det måste jag säga höjer inte riksdagens anseende.

Skall vi nu koppla ur riksdagen? Hur går det då med allt det ansvar, som riksdag, regering, medincinalstyrelse, skolöverstyrelse etc. har för de svenska medborgarna på alla olika livsviktiga och kulturella områden? Skall riksdagen sitta och rulla tummarna när det gäller dessa frågor och mena, att dem skall de förhandlande helt och hållet svara för? Vi skall inte alls lägga oss i den saken. Vi skall inte en gång våga uttala oss i princip för att förhandlarna skall vara så goda och tänka på likalönsprincipens genomförande, alltefter som de tycker, att det just nu finns möjligheter därtill. Inte ens direktiv i

princip skulle vi våga ge till dem, som på riksdagens och regeringens uppdrag sköter dessa frågor. Det är väl ändå att göra sig alldeles för enkel.

»Om man genomför likalönsprincipen över hela löneskalan» — såsom jag vill göra — »skulle det kunna hända att någon blev sittande i ett hål, medan en annan flyttades upp. Hur skulle inte t. ex. en manlig grupp reagera?» menar herr Gustafsson i Stockholm, om jag fattat honom rätt. Skall vi då aldrig i riksdagen våga ta upp en fråga till lösning i princip? Hur många reagerade inte, när det blev allmän rösträtt? Riksdagen vågade ändå genomföra den. I många år har man snuddat vid likalönsprincipen men aldrig med ett verkligt riksdagsbeslut stadfäst, att det är önskvärt att få denna princip successivt genomförd. Jag menar, att vi som ledamöter av riksdagen har till uppgift att fatta principbeslut, i detta fall om likalönsfrågan. Denna princip skall parterna vid förhandlingsbordet ha klar för sig, när de träffas. Att bestämma just nu, hur många procent man kan tänka sig för tillämpande av likalönsprincipen eller vad som annars är viktigare för ögonblicket, det är förhandlarnas sak.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen.

Herr GUSTAFSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Fröken Höjer säger, att hon tycker att det skulle vara en något underlig ställning att vara pamp vid förhandlingar och sedan komma hit till riksdagen och inte få ha någon mening. Jag skall med anledning av detta uttalande ställa denna fråga till fröken Höjer: Om nu fröken Höjer menar, att riksdagen skall ha rätt att ändra på ett förhandlingsresultat, vill hon då vara med om att riksdagen också ändrar detta förhandlingsresultat i sänkande riktning? Det måste ändå bli kontentan av hennes resonemang.

Jag förstår mycket väl hur det ligger

Lönegradsplaceringen för vissa tjänster

till. Fröken Höjer vill plocka russin ur två tårtor. Man skall först vid förhandlingarna försöka få ut vad som är möjligt där och sedan komma och motionera här i riksdagen om ytterligare förbättringar av de uppnådda förhandlingsresultaten. Det är där skon klämmor och ingen annanstans.

Till slut vill jag bara påpeka, herr talman, att jag ännu inte har fått något svar på den fråga jag ställde i mitt första inlägg, huruvida reservanterna för sin del tror, att de som nu befinner sig i 7 lönegraden och däröver stillatigande skulle finna sig i att de, som nu är under denna lönegrad, flyttas upp dit.

Fröken HÖJER (fp):

Herr talman! Allting kan missförstås. Likalönekommitténs betänkande kan missförstås, och vad jag sade kan missförstås. Jag framhöll, att överenskomelser skall hållas. Förhandlingsresultaten kommer av riksdagen att antas. Jag opponerade mig inte däremot. Jag frågade vad som var riksdagens uppgift. Jag sade att jag förstod, att herr Gustafsson m. fl. inte ville sitta här och bara vara en godkännandestämpel. Så lade jag ut vad jag tyckte riksdagens uppgift vara: inte att gå mot resultaten av överenskommelserna, som de var träffade, utan att ge sådana här allmänna direktiv i förväg för att förhandlarna successivt, när överenskommelserna träffades, skulle ta hänsyn just därtill. Det var vad jag sade.

Beträffande uppflyttningen av den kvinnliga bottenlönegraden till den manliga bottenlönegradens nivå har jag därmed sagt, att den skall successivt genomföras vid förhandlingsbordet. Vi kvinnor har tålmod bara det går framåt. Men att riksdagen inte skall få säga att förhandlarna skall ha likalönsprincipen för ögonen, det är det jag inte kan förstå.

Överläggningen var härmed slutad.

Lönegradsplaceringen för vissa tjänster*Mom. A**Styckena 1—5*

Vad utskottet hemställt bifölls.

Stycket 6

Herr andre vice talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på avslag därå; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övertvägande ja besvarad. Herr Rubbestad begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammarén bifaller statsutskottets hemställan i punkten 1:o) mom. A stycket 6 i utskottets utlåtande nr B 14, röstas

Ja;

Den, det ej vill, röstas

Nej;

Vinner Nej, har kammarén avslagit utskottets hemställan i förenämnda stycke.

Sedan kammaréns ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Därvid befanns, att flertalet av kammaréns ledamöter röstat för ja-propositionen, vadan kammarén bifallit utskottets hemställan.

Styckena 7 och 8

Vad utskottet hemställt bifölls.

Mom. B

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid detta moment fogade reservationen; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övertvägande ja besvarad. Herr Gustafsson i Kärby begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammarén bifaller statsutskottets hemställan i punkten 1:o) mom. B i utskottets utlåtande nr B 14, röstas

Ja;

Den, det ej vill, röstas

Nej;

Vinner Nej, har kammarén bifallit den vid detta moment fogade reservationen nr 2) av herr Ivar Johansson m. fl.

Sedan kammaréns ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han ansåge tvekan kunna råda angående omröstningens utgång, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 113 ja och 99 nej, varjämte 4 av kammaréns ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammarén hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. C

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. D.

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid detta moment fogade reservationen; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övertvägande ja besvarad. Fröken Elmén begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammarén bifaller statsutskottets hemställan i punkten 1:o) mom. D i utskottets utlåtande nr B 14, röstas

Ja;

Den, det ej vill, röstas

Nej;

Statlig borgen för lån till Svenska skifferoljeaktiebolaget

Vinner Nej, har kammararen bifallit den vid detta moment fogade reservationen nr 3) av fröken Andersson m. fl.

Sedan kammararens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammararens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Fröken Elmén yrkade likväl rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 128 ja och 75 nej, varjämte 13 av kammararens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammararen hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Ordet lämnades härpå till

Herr ONSJÖ (cp), som yttrade:

Herr talman! Jag ber att få anmäla att jag röstade fel vid den sist företagna voteringen.

Punkten 2

Lades till handlingarna.

§ 5

Föredrogs vart för sig statsutskottets utlåtanden:

nr B 11, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen B gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1958/59 under elfte huvudtiteln, avseende anslagen inom inrikesdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckt motion m. m.

Punkten 1

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 2 och 3

Lades till handlingarna.

nr B 12, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen B gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1958/59 under tolfte huvudtiteln, avseende anslagen inom civildepartementets verksamhetsområde.

Punkten 1

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2

Lades till handlingarna; samt

nr B 26, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen B gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1958/59, i vad avser inrikesdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1 och 3

Lades till handlingarna.

Punkten 2

Utskottets hemställan bifölls.

§ 6**Statlig borgen för lån till Svenska skifferoljeaktiebolaget**

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr B 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statlig borgen för lån till Svenska skifferoljeaktiebolaget jämte i ämnet väckta motioner.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr CHRISTENSON i Malmö (fp):

Herr talman! När jag tog del av propositionen och de olika remissorganens yttranden, blev jag synnerligen förvånad över den svaga ekonomiska ställning som Svenska skifferoljeaktiebolaget vilar på.

Statsbolaget har vid åtskilliga tillfällen givit löften till statsmakterna om förräntning av kapitalinvesteringarna. Men dessa löften har inte infriats. Bolaget balanserar för närvarande med 9,7 miljoner kronor i förluster, trots att cirka 6 miljoner kronor utgår som subventioner ur bilskattefonden. Med hänsyn till kapitalmarknadens begränsade resurser är 15 miljoner kronor en stor summa för företag, som redan har tillförts 120 miljoner kronor. Det kan i

Statlig borgen för lån till Svenska skifferoljeaktiebolaget

detta sammanhang påpekas, att många småföretag med goda framtida produktionsmöjligheter inte haft någon vidare chans på senare åren att låna pengar för att utvidga sin rörelse. Även den mindre exportindustrien har haft liknande lånebehov i kredithänseende.

Vad som förvånar mig mest är att överbefälhavaren och riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap m. fl. remissorgan intar en så tveksam hållning till statsbolagets framställning om kapitaltillskott. Det framgår av remissvaren att Kvarntorp vid ett krigsutbrott är sårbart för flyganfall. Kvar står då frågan, vilket värde anläggningen har ur beredskapssynpunkt. I detta hänseende har riksdagen fått sparsamma informationer. Enligt bränslekommissionens utredning skulle medelsbehovet för en tioårsperiod vara ytterligare 218 miljoner kronor. Detta skulle innebära ett statligt engagemang under en sådan period på närmare 400 miljoner kronor inklusive fortsatta subventioner ur bilskattefonden.

Det hade varit naturligt att skifferoljebolagets framställning om medelsförstärkning fått anstå i avvaktan på det kommande utredningsresultatet, anser utskottet. På den punkten är jag fullt ense med utskottet. Men även ur principiell synpunkt kan man framföra invändningar. Riksdagen får aldrig tillfälle till insyn och kontroll över statsbolagen. Det är först i efterhand som riksdagen får vara med om att bevilja miljonkrediter och lån till dessa statsbolag. Riksdagens revisorer har ingen granskningskontroll över statsbolagens affärer. Konstitutionsutskottet får inte ta del av protokoll om beslut i regeringen beträffande direktiven för statsbolagens styrelser.

När utskottet har sagt sin mening och påyrkat utredning är ett yrkande om bifall till motionen utsiktslöst, men de synpunkter jag har framfört bör närmast vara ett observandum, när fram-

tida anslag eller borgen till statsbolag handlägges i riksdagen.

Herr THAPPER (s):

Herr talman! Jag skall inte taga upp någon debatt med herr Christenson om det ekonomiska resultatet av driften vid Kvarntorp. Det är så mycket mindre anledning att göra detta som ju departementschefen och utskottet är överens om att denna fråga skall bli föremål för utredning, och såsom vi sett i pressen i dag är denna utredning redan igångsatt. Jag kan här nämna att de som har tillkallats som utredningsmän är som ordförande bruksdisponenten Hjalmar Åselius, Fagersta, vidare överdirektören hos vattenfallsstyrelsen Folke Petri och överingenjören hos Aktiebolaget Atomenergi Erik Svenke. Det finns alltså ingen anledning att syssla med detta.

Nu sade visserligen herr Christenson, att det borde ha varit naturligt att låta medelsanvisningarna anstå tills utredningen bleve klar, men denna fråga har ju varit föremål för övervägande både från departementschefens och utskottets sida.

Herr Christenson citerade en passus ur utskottets utlåtande. Det var alldeles riktigt citerat, men han kunde ju också ha fortsatt med vad utskottet säger i fortsättningen, nämligen att vi funnit oss böra tillstyrka departementschefens förslag beträffande omkonstruktion av ugnarna — det är dem saken gäller — därför att det visat sig vara en företagsekonomiskt klok åtgärd att företaga en ombyggnad av ugnarna. Såsom departementschefen säger kommer den att på mycket kort tid ge full amortering och förräntning av det investerade beloppet. Starka företagsekonomiska skäl talar alltså för denna investering.

Jag understryker också att både en enig avdelning och ett enigt statsutskott tillstyrkt denna proposition.

Anslag till statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården m. m.

Jag ber, herr talman, med dessa ord att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 7**Anslag till statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården m. m.**

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr B 39, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen B gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1958/59 till statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Fröken ELMÉN (fp):

Herr talman! Med anledning av att jag har fogat en blank reservation till detta utskottsutlåtande ber jag att få säga några ord.

Vi har ju svåra ungdomsproblem att brottas med. I en motion har fröken Wetterström m. fl. förslagit åtgärder för att komma till rätta med dess problem, och varje år väckes nya motioner i denna fråga.

För närvarande pågår också en utredning om hur vi skall få flera platser på våra ungdomsvårdsskolor. Platsbristen på ungdomsvårdsskolorna är stor, och därför kan man inte i tid omhänderta ungdomarna. I en motion har därför herr Rylander m. fl. föreslagit, att man skall göra en inventering för att se vilka familjer som är villiga och lämpliga att ta hand om sådana ungdomar. Det skulle alltså inte vara fråga om något surrogat för ungdomsvårdsskolor, utan meningen var att ungdomar som första gången kommer i kontakt med polisen skulle kunna placeras i en familjemiljö för att man därigenom skulle kunna förebygga ett fortsatt omhändertagande på ungdomsvårdsskolor och sedermera

kanske fängelser. Som det nu är händer det ofta, att de unga varnas och sedan släpps eller, om de döms till ungdomsvårdsskola, att det dröjer ett halvt år innan någon ungdomsvårdsskola kan ta hand om dem.

Utskottet har vid behandlingen av denna fråga uttalat, att det naturligtvis är mycket angeläget att åstadkomma en sådan vård i familjemiljö, men det har sett saken som en fråga om eftervård och om hur de unga skall kunna skrivas ut tidigare från ungdomsvårdsskolorna, vilket naturligtvis också är en viktig fråga. Utskottet anser emellertid att rektorerna i så fall skall försöka skaffa hem för de unga, under det att motionärerna begär tillsättande av en kommitté, som skulle utreda hur många lämpliga familjer det finns i landet där de unga kan placeras, inte så mycket för eftervård utan framför allt innan de unga måste in på ungdomsvårdsskolor. Utskottet har egentligen missuppfattat motionen då det ansett detta vara en fråga enbart om eftervård och uttalat, att det är rektorernas uppgift att finna lämpliga hem. Jag anser det vara mycket betydelsefullt att man här verkligen gör ett försök att leta upp lämpliga familjer, där de unga kan placeras i en ny miljö. Detta skulle ju avhjälpa platsbristen på ungdomsvårdsskolorna.

Jag är medveten om att det är svårt att finna lämpliga familjer som vill ta sig an dessa ungdomar, men jag tror inte det är helt utsiktslöst att försöka. Våra ungdomsvårdsskolor är dyra — jag tror man räknar med att varje plats kostar ungefär 600 kronor per månad. Även om ersättningen till fosterhemmen höjdes, skulle det dock bli väsentligt billigare att placera ungdomarna där än att placera dem på ungdomsvårdsskola. Jag undrar om departementet inte borde ta vara på initiativet här och föra det vidare för att se om det finns möjlighet att göra någonting åt denna fråga på det sätt som anvisas i motionen.

Anslag till statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården m. m.

Jag har intet yrkande, herr talman. Jag har endast velat lämna denna förklaring till att jag har avgivit en blank reservation.

Herr RYLANDER (fp):

Herr talman! Fröken Elmén har i allt väsentligt berört de synpunkter som jag skulle vilja framföra, och jag skall inte ägna mig åt ett så fåfängt företag som att mot ett enhälligt utskott resa något yrkande om bifall till motionen.

Då jag nu ändå tar till orda beror det på att jag, med de speciella erfarenheter jag har på detta område, skulle vilja framföra några synpunkter, som jag hoppas att chefen för socialdepartementet vill ägna någon uppmärksamhet; jag tror det skulle vara till förmån dels för de allmänna strävandena att förhindra brott och dels för statens kassa, när det gäller att ingripa mot dem som begår brott.

Det jag har att säga grundar sig på mina erfarenheter dels som domare och dels som ordförande i styrelsen för en ungdomsvårdsskola. Vad då först beträffar mina erfarenheter i det förra avseendet vill jag påminna om att det numera inte är tillåtet att ådöma personer som är under 18 år ovillkorliga frihetsstraff, såvida inte särskilda skäl föreligger. Jag har själv varit en varm anhängare av denna ordning och anser att man så långt som möjligt bör underlåta att stoppa in unga människor i straffanstalt. En förutsättning för detta är emellertid självfallet att man på annat sätt kan tillrättaföra de unga.

Hur är det nu med den saken? Ja, vi läser dagligdags i tidningen — jag läste det senast i dag — hurusom ungdomar som har begått brott och som inte kan beredas plats på ungdomsvårdsskola blir häktade. Under häktningstiden kan man ofta inte heller bereda plats åt dem, och så blir de ådömda frihetsstraff, som de får undergå. Man kan naturligtvis inte låta dessa

ungdomar, som begår det ena brottet efter det andra, löpa fritt utan någon påföljd. Ofta händer det t. ex. att en biltjuv blir gripen då han förövar ett brott. Det hålls förhör med honom, och så går han direkt från förhöret och knycker nästa bil. Detta kan givetvis inte tolereras. Men jag anser det vara en mycket stor brist i vårt reaktions-system, att det inte finns en plats ledig på ungdomsvårdsskolorna för varje ungdom på villövågar. Ungdomsvårdsskolorna får inte vara så hårt belagda, att det inte finns plats för en ung människa, som måste omhändertagas. Nu finns, som sagt, ofta inte plats. Det har jag många gånger konstaterat i min egen praktik, och i tidningarna kan man ofta läsa samma sak.

Sedan vill jag övergå till mina erfarenheter som ordförande i styrelsen för en ungdomsvårdsskola. Jag har gjort den iakttagelsen, att så gott som alla ungdomarna vid skolan kommer från dåliga, ofullständiga eller brustna hem, d. v. s. hem där endera av föräldrarna är död eller är alkoholist eller brottsling. Vad gör man nu med en ungdom, som för första gången begår en straffbar handling? Jo, man förhör honom och sätter sig i förbindelse med barnavårdsnämnden. Därefter får den unge brottslingen åtalseftergift och en varning. Andra gången händer kanske samma sak, och måhända skickar man då också efter föräldrarna. Men eftersom dessa ofta inte är av allra bästa slag, förstår man att det inte är lätt för dem att ge den unge det stöd han behöver. Mötet med föräldrarna blir därför ofta en stormig och olustig historia för den unge. Han har tidigare fått vad vi kallar »skäll» och avbasningar, och det har därför inte varit roligt för honom att komma hem. Den unge har med andra ord fått föga eller ingen hjälp med sitt framtida liv. Därför går det så lekande lätt för en ungdom att begå ett nytt brott. Det kan ju inte hända mer än vad som redan hänt. I värsta

Anslag till statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården m. m.

fall kan han åka in några månader på en ungdomsvårdsskola, när plats blir ledig.

Men många av dessa unga är egentligen bra människor. Deras uppfostran har bara blivit vårdslösad. De har i sina dåliga hem inte fått den omsorg, som vi tycker det är naturligt att föräldrar ägnar sina barn. Kärlek och omsorg har de kanske ingen erfarenhet av alls. Följden har blivit, att de inte har normala känslöbindningar till sina föräldrar. Meningen med vistelsen på en ungdomsvårdsskola är bl. a. att ge ungdomarna sådana känslöbindningar till dem som där har hand om deras vård.

Min erfarenhet är, att det skulle vara till lycka om vi tidigare än nu sker kunde vidtaga åtgärder, åtgärder som inte är av så allvarlig art som att skicka vederbörande till en ungdomsvårdsskola. De ungdomar som nu skrives in vid ungdomsvårdsskolorna har ofta fått upprepade varningar och begått flera ganska grava brott. Om vi kunde ta hand om dem tidigare och då ta till det mjukare ingrepp som ett omhändertagande i familjevård innebär, så skulle därmed mycket vara vunnet. Kanske skulle de då också få de känslöbindningar till fosterhemmet, som de tidigare saknat i sitt riktiga hem.

Mycket viktigt är också, att ungdomarna efter begångna förseelser mycket snabbt kan förflyttas från den plats där de har sina gäng. Om den saken kunde ordnas, så skulle vi också få platser lediga på ungdomsvårdsskolorna för de så att säga mer kvalificerade fallen. Givetvis måste vi vara på det klara med att vi kommer att misslyckas med många av de ungdomar som blir föremål för familjevård, om förslaget nu går igenom.

Nu kanske någon säger, att barnavårdsnämnderna väl kan ordna med och skaffa dylika fosterhem. Nej, det kan de inte. Det finns nämligen inte i de hårt beträngda barnavårdsnämnderna

den sakkunskap representerad som erfordras härför. Vi skall besinna, att det fordras stora förutsättningar för att kunna sköta ett sådant hem. Det måste ställas mycket stora personliga krav på fosterföräldrarna, och det måste också finnas tillfälle till arbete och utbildning på de platser, där fosterhemmen är belägna. Givetvis måste också de nödvändiga förutsättningarna föreligga beträffande bostäder o. d.

Men ännu viktigare är, att man inte kan begära att en barnavårdsnämnd skall äga kännedom om vad det finns för fosterhem inom andra räjonger än den som är barnavårdsnämndens verksamhetsområde — och ofta är som sagt det allra viktigaste att man snabbt kan förflytta en ungdom till en annan miljö än den tidigare. Det skulle därför vara mycket värdefullt, om man kunde göra en centralt planerad inventering av för familjevård lämpade privathem. Jag tänker mig inte någon större apparat, men givetvis kostar det ändå en del pengar. Man skulle låta två, tre för en sådan bedömning väl rustade personer göra en inventering, naturligtvis med biträde av barnavårdsnämnderna, och jag vågar tro att man då i vårt avlånga land skulle kunna hitta åtminstone 200 lämpliga familjer. Det tror jag inte är för optimistiskt. Jag är inte optimistisk av naturen, och jag är det inte heller denna gång. I så fall motsvarar detta tillgängliga platser på fyra ungdomsvårdsskolor.

Men vi måste givetvis betala dessa människor rejält för att de ställer sina hem till förfogande. I en del fall kommer fosterhemmen att misslyckas med sin uppgift, och i vilket fall som helst är det inte enbart behagligt att ha en missanpassad ungdom i sitt hem.

Eftersom en ungdom, som är intagen på ungdomsvårdsskola, i runt tal kostar 600 kronor i månaden — och då är inte medräknat fasta kostnader såsom kostnader för fastigheter m. m. — borde man kunna gå väsentligt högre när det

Anslag till statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården m. m.

gäller att betala lämpliga och villiga fosterföräldrar än man nu gör. Man vunne dessutom den fördelen, att det kommer att lätta trycket på ungdomsvårdsskolorna. Domstolarna sluppe få detta tragiska besked varje gång en ungdom är häktad, att först om sex månader eller så kan det bli plats för honom på ungdomsvårdsskola.

En annan mycket viktig sak i detta sammanhang är att allmänhetens reaktion skulle bli förmånligare än nu är fallet. Ideligen får man höra från allmänheten, att det daltas med ungdomen. Allmänheten lägger märke till att det inte händer någonting med en ungdom, som gång efter gång begår förseelser. Det blir bara en varning från barnavårdsnämnden och åtalseftergift, något som inte märkes utåt, och sedan får han gå kvar i sin gamla miljö. Jag är ingen vän av detta tal om dalt med ungdomen. Tvärtom! Jag är mycket intresserad av att man har ett nyanserat sätt att ingripa mot de unga och att man blott i yttersta nödfall tar till frihetsstraff. Men jag förstår i viss mån den allmänna opinionen. Skulle man kunna ordna så, att ungdomarna kom till fosterhem, hände det alltid något som allmänheten kunde se. När den unge brottslingen begått ett par förseelser, åkte han i väg till annan plats på familjevård och var fosterföräldrarna väl utvalda ginge det ingen nöd på honom där. Begår han sedan ytterligare förseelser, bleve det skärpta åtgärder: då komme han på ungdomsvårdsskola.

Jag har den största respekt för dem, som inom ungdomsvårdsskolorna arbetar med att tillrättaföra de unga. Jag har så gott som undantagslöst funnit de bästa krafter där, och det förvånar mig, att de i sitt ofta till synes ganska hopplösa arbete kan vara så optimistiska och inta en så välvillig hållning till dessa missanpassade unga. Men så snart det är fråga om att sätta de unga på ungdomsvårdsskola, vaknar de tidigare ofta försumliga föräldrarna till liv. Detta att en son eller dotter skall i väg till ungdoms-

vårdsskola är något alldeles rysligt. Och det ligger någonting i det. Med allt erkännande av det arbete som nedlägges där är det alldeles klart, att om lättleda ungdomar kommer in i en samling, där flera är mycket väl förfarna på brottets bana, är det en viss risk för att de kommer att bli ännu mera asociala än de varit tidigare. De som rymmer från ungdomsvårdsskolorna blir små hjältar i samlingen, det kan inte hjälpas, och under rymningarna begås ju regelmässigt nya brott.

Jag har, herr talman, intet yrkande. Det synes mig emellertid att det hade varit bättre om utskottet inte så mycket hade tryckt på eftervården. Den är vi nog alla ense om och där kan rektorer och assistenter sätta in. Men här är det snarare »förvården» jag talar om, och jag vore tacksam om dessa mina ord möjligen kunde ge chefen för socialdepartementet anledning att beakta mitt uppslag och på ett eller annat sätt föranstalta om undersökning av möjligheterna att finna fosterhem för det klientel, som inte nödvändigtvis behöver tas om hand av ungdomsvårdsskolorna.

Herr ÅKERSTRÖM (s):

Herr talman! Eftersom de två sista talarna inte ställt något yrkande, skulle vi egentligen inte behöva fortsätta denna överläggning. Emellertid vill jag framställa, att vi i utskottsavdelningen med fröken Elmens hjälp försökt förstå den motion, som fröken Elmen har sagt att vi missuppfattat. Och har vi ändå inte förstått den, är det bara att beklaga att fröken Elmens pedagogiska förmåga inte har räckt till. Nu tror jag emellertid inte att det brister där. Vi kan väl i avslutning till vad som sagts böra säga, att detta alltjämt är ett mycket stort problem och att vederbörande statsråd i fortsättningen bör ha sin uppmärksamhet riktad därpå. Vad som här har rekommenderats blir förmodligen inte det sista ordet. Man kanske måste vidtaga ytterligare kompletterande åtgär-

Överenskommelser med Stockholms stad och Stockholms läns landsting rörande sjukvården i Stockholm och den medicinska undervisningen därstädes

der för att nå vad vi alla eftersträvar, nämligen ett bättre resultat av hela den verksamhet.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr DICKSON (h):

Herr talman! Jag vill bara beklaga, att så få i kammaren fick tillfälle att höra de mycket tänkvärda ord, som herr Rylander nyss serverade kammaren. Han har berört en fråga, som för hela folket här i Sverige och för övrigt i hela Västerlandet är fundamentalt viktig. Dock var han kanske inte inne så mycket på orsakerna till att vi har det på detta sätt trots att vår standard materiellt sett är så kolossalt hög.

Inte heller jag har något yrkande men jag har känt ett behov av att understryka vad herr Rylander här sade och att poängtera hur viktig denna fråga är. Jag vet att socialministern är intresserad av den, och jag tror den är i goda händer, så långt medlen kan räcka.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 8**Anslag till universitetssjukhusen
m. m.**

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr B 40, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen B gjorda framställningar angående vissa anslag till universitetssjukhusen m. m. jämte i ämnet väckt motion;

Punkterna 1 och 2

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 3

Överenskommelser med Stockholms stad och Stockholms läns landsting rörande sjukvården i Stockholm och den medicinska undervisningen därstädes

Efter punktens föredragning yttrade:

Fru THORSSON (s):

Herr talman! Det bör inte vara många ord att tillägga till ett enigt utlåtande, som tillstyrker att riksdagen godkänner ett avtalskomplex rörande den medicinska undervisningen på våra sjukhus. Emellertid har jag fogat en blank reservation till den föreliggande punkten 3 i utlåtandet, som alltså gäller ett komplex av avtal mellan staten, Stockholms stad och Stockholms läns landsting. Detta har jag gjort för att här lämna en kortfattad kommentar till en detalj i detta avtalskomplex.

Först vill jag dock — och detta är särskilt aktuellt med tanke på den svåra och i dessa dagar ganska intensivt diskuterade läkarbrist som råder i vårt land — understryka Stockholms stads principiellt positiva inställning till en samverkan med staten genom att upplåta sådana sjukhus eller sjukhusavdelningar för medicinsk undervisning, som kan vara önskade och lämpade för detta syfte. Vi har självfallet liksom andra sjukvårdshuvudmän stort intresse av alla åtgärder, som kan mildra den svåra bristsituationen på personalsidan inom vår sjukvård.

Den speciella detalj, som föranlett min blanka reservation, gäller det förslag till upprustning av serafimerlasarettet, som ingår i avtalskomplexet. Serafimerlasarettets undervisningskliniker skall undan för undan överflyttas till antingen karolinska sjukhuset eller till det nya undervisningssjukhus som skall byggas i Stockholm. Av olika skäl har detta friställande av serafimerlasarettet från medicinsk undervisning dragit betydligt längre ut på tiden än vad man från början förutsatt, och för närvarande kan t. ex. den medicinska undervisningskliniken beräknas få ligga kvar på serafimerlasarettet i varje fall i ytterligare tio år.

Detta har gjort det nödvändigt att vidtaga de förbättringsåtgärder vid lasarettet, varom preliminärt avtal i vintras

Överenskommelser med Stockholms stad och Stockholms läns landsting rörande sjukvården i Stockholm och den medicinska undervisningen därstädes

slöts mellan staten och Stockholms stad. Departementschefen föreslår nu riksdagen i den av statsutskottet tillstyrkta propositionen och i anslutning till de föreslagna åtgärderna, att den avtalade upprustningen skall påbörjas. På en punkt har emellertid departementschefen inte nu velat ta ställning. Det gäller inrättandet av en avdelning för hjärkateterisering och angiocardiografi, d. v. s. en upprustning av möjligheterna till modern hjärtdiagnostik till samma nivå som vid övriga undervisningskliniker i landet. Serafimerlasarettet är nämligen det enda undervisningssjukhus i landet, där de blivande läkarna inte kan få undervisning i den hjärtdiagnostikmetod, som de sedan i stor och växande utsträckning får tillgång till ute på landstingens sjukhus.

Medicinalstyrelsen avstyrkte i vintras ett tidigare sakkunnigförslag om en sådan avdelning i avvaktan på den bebådade utredningen om en i större regioner bedriven specialistsjukvård. Jag har i medicinalstyrelsens avstyrkande utlåtande inläst en förmodan, att den medicinska undervisningen inom en inte alltför lång tid skall förflyttas från serafimerlasarettet och att det alltså av undervisningsskäl icke var behövt att inrätta denna avdelning. Departementschefen har med anledning av medicinalstyrelsens yttrande inte nu velat ta ställning till frågan. Sedan propositionen avlämnades till årets förra riksdag har emellertid karolinska sjukhusets lärarkollegium i skrivelse till Kungl. Maj:t på nytt hemställt om att en sådan avdelning inrättas vid serafimerlasarettet. Denna förnyade hemställan har i slutet av juni tillstyrkts av medicinalstyrelsen i betraktande av — som jag förmodar — det läge, i vilket den medicinska undervisningen befinner sig.

Detta nya material i ärendet föranledde en motion till B-riksdagen från min sida med förslag att medel nu skulle an-

visas till en sådan avdelning. Utskottet har för sin del förklarat sig icke vara berett att nu ta ställning till yrkandet och har hänvisat förslaget till vidare prövning, i första hand i samband med lasarettets ordinarie anslagsaskanden för budgetåret 1959/60. Utskottet pekar samtidigt på att man vid denna prövning bör särskilt beakta det ytterligare material som nu framkommit i frågan, och jag har uttytt denna utskottets skrivning närmast som en rekommendation till Kungl. Maj:t att verkställa denna prövning i en positiv anda.

Att jag nu, herr talman, har dristat mig till att uppta kammarens tid, när slutstadiet av dess arbete inletts, utan att ha något yrkande att ställa, beror på att jag velat uttrycka en förhoppning att inrikesministern verkställer den ytterligare prövning av detta ärende i den positiva anda, varom jag utläst en önskan i statsutskottets skrivning. Jag vill tillägga att den andra avtalsslutande parten, nämligen Stockholms stad, för sin del redan godtagit inrättande av denna avdelning vid serafimerlasarettet.

Herr ÅKERSTRÖM (s):

Herr talman! Eftersom det inte heller på denna punkt framställts något yrkande behöver det inte sägas många ord, men i anledning av fru Thorssons resonemang om vad man kunde läsa in i utskottets skrivning vill jag dock framhålla, att hon enligt min mening läste in ett ord, som inte fanns där, nämligen ordet »särskilt». För att skapa klarhet om vad utskottet menar är det skäl i att läsa upp följande tre rader på s. 25 i utlåtandet, som kanske ger en föreställning om vad utskottet kan ha avsett: »Då lasarettet endast under begränsad tid kommer att användas i undervisningens tjänst, vill utskottet vidare framhålla risken av att upprustningen icke drives längre än som kan anses oundgängligen nödvändigt.»

Överenskommelser med Stockholms stad och Stockholms läns landsting rörande sjukvården i Stockholm och den medicinska undervisningen därstädes

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

§ 10

Föredrogos vart efter annat och lades till handlingarna statsutskottets utlåtanden:

nr B 43, i anledning av riksdagens år 1957 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning av statsverket, i vad berättelsen avser reservpensionsförmåner inom försvaret, och

nr B 44, i anledning av riksdagens år 1957 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning av statsverket, i vad berättelsen avser vissa kostnader m. m. vid omstationering av statstjänstemän.

§ 11

Föredrogos vart för sig

statsutskottets utlåtanden:

nr B 45, i anledning av riksdagens år 1957 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning av statsverket, i vad berättelsen avser allmänna resereglementet m. m.,

nr B 46, i anledning av riksdagens år 1957 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning av statsverket, i vad berättelsen avser utrikes tjänsteresor, och

nr B 47, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen B gjorda framställning angående vissa avsättningar till budgetutjämningsfonden samt ianspråktagande av vissa medel från samma fond för avbetalning å statsskulden; samt

bevillningsutskottets betänkanden:

nr B 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av punkten 3 av övergångsbestämmelserna till förordningen den 23 november 1956 (nr 554) om investeringsavgift för år 1957, och

nr B 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 § förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften.

Fru THORSSON (s):

Herr talman! Jag skall inte ge mig in på någon längre tolkningstvist med herr Åkerström rörande utskottets skrivning på denna punkt. Jag vill emellertid framhålla, att i stycket ovanför det herr Åkerström här citerade uttryckes det, mellan två tankstreck, en förhoppning om att den ytterligare prövning, som nu skall företagas i kanslihuset beträffande den detaljpunkt jag tagit upp till behandling, skall ske med beaktande av det ytterligare material som nu framkommit. Eftersom detta ytterligare material innebär en hemställan om inrättande av denna hjärkateteriseringsavdelning och en tillstyrkan av denna hemställan från medicinalstyrelsens sida, har jag ur dessa få ord i utskottsutlåtandet utläst en positiv hållning till sakfrågan.

Överläggningen var härmed slutad. Utskottets hemställan bifölls.

Övriga punkter

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 9

Föredrogos vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr B 41, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen B gjorda framställningar angående anslag till strålskyddsverksamhet m. m. för budgetåret 1958/59 m. m. jämte i ämnet väckta motioner, och

nr B 42, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen B gjorda framställningar angående organisationen av statens institut för folkhälsan m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Utredning rörande statens stöd till utbyggnad av skogsindustrien i Norrland

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden och betänkanden hemställt.

§ 12**Utredning rörande statens stöd till utbyggnad av skogsindustrien i Norrland**

Föredrogs bankoutskottets utlåtande nr B 1, i anledning av väckta motioner om utredning rörande statens stöd till utbyggnad av skogsindustrien i Norrland.

I två inom riksdagen väckta, till bankoutskottet hänvisade, likalydande motioner, nr B 38 i första kammaren av herr Nilsson, *Hjalmar, m. fl.* och nr B 46 i andra kammaren av herr Norén *m. fl.*, hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning rörande statens stöd till utbyggnad av skogsindustrien i Norrland.

Utskottet hemställde, att motionerna I: B 38 och II: B 46 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr NORÉN (s):

Herr talman! I vår motion om utredning rörande statens stöd till utbyggnad av skogsindustrien i Norrland har vi framhållit, att det finns ett betydande överskott av skog som inte avverkas och nyttiggöres, därför att det saknas förädlingsindustrier här i landet. Vidare påpekar vi, att det inom alla skogsägarkretsar ökade intresset för skogsvård ger anledning till optimism i fråga om god tillgång på skog även för framtiden. Med utgångspunkt härifrån har vi hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande statens stöd till utbyggnad av skogsindustrien. Förutom den utomordentliga betydelse denna utbyggnad skulle få för landets export och ekonomi skulle den väsentligt reducera den genom rationaliseringen uppkomna arbetslösheten inom skogsnäringen.

Vidare har vi ansett, att landets skogsprodukter i större utsträckning än vad som nu sker bör bli föremål för förädling, innan de avyttras till de utländska köparna. Vad exportmöjligheterna beträffar har motionärerna icke bortsett från nedgångsperioder och kriser, men i stort sett och på längre sikt har avsättningsmöjligheterna bedömts som gynnsamma. Motionärerna har också givit exempel på utvägar för finansiering av skogsindustriens utbyggnad.

Nu föreligger bankoutskottets utlåtande. Tar man del av detta och de inkomna remissvaren får man intrycket, att såväl utskottet som remissinstanserna i stort sett givit oss motionärer rätt i vår uppfattning om råvarutillgång, utbyggnadsbehov, ytterligare förädling samt export- och övriga avsättningsmöjligheter. Skillnaden mellan motionärernas och utskottets uppfattning skulle då ligga däri, att motionärerna önskar en utredning, medan utskottet anser, att de av motionärerna framförda önskemålen på olika sätt kommer att tillgodoses utan särskild utredning. Då jag anser att motionärernas uppfattning är den riktiga, yrkar jag bifall till motionen.

Herr ANDERSSON i Ronneby (s):

Herr talman! Det anförande herr Norén hållit ger mig egentligen inte anledning till några längre utläggningar. Vi är inom utskottet överens med motionärerna om att det är angeläget att Norrlands industri får allt det stöd och all den hjälp den kan få. Men här föreligger redan ett sådant material och är sådana utredningar i gång, att för tillfället ingenting står att vinna genom att igångsätta en ytterligare utredning — detta skulle till och med kunna innebära en försening av den kartläggning som behövs av skogstillgångarna i Norrland.

I inget av alla de remissvar som utskottet fått in har man tillstyrkt att en

Firandet av 150-årsminnet av 1809 års regeringsforms tillkomst

ny utredning tillsättes. Däremot har uttalanden gjorts om att det är önskvärt att få en säkrare bedömning av virkestillgångarna. Den bedömningen sker också genom det uppdrag skogsforskningsinstitutet fått av årets riksdag — ett arbete som fortskrider.

Vad beträffar den utredning, som sysslar med det stöd som skulle lämnas på grund av den vinst staten erhåller av LKAB, är det nog bäst att den får fortsätta ostörd.

Det föreligger alltså i sak inga meningsskiljaktigheter emellan utskottet och motionärerna om angelägenheten av att klarlägga förhållandena, men utskottet anser, att detta sker till fyllest genom nu arbetande utredningar.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr andre vice talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 13

Föredrogs bankoutskottets utlåtande nr B 2, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret framställning med förslag till ändring i reglementet för riksgäldskontoret.

Utskottets hemställan bifölles.

§ 14

Föredrogs och lades till handlingarna bankoutskottets memorial nr B 3, angående regleringen för budgetåret 1958/59 av utgifterna under huvudtiteln Riksdagen och dess verk m. m.

§ 15**Firandet av 150-årsminnet av 1809 års regeringsforms tillkomst**

Föredrogs bankoutskottets utlåtande nr B 4, i anledning av väckta motioner om åtgärder för firandet av 150-års-

minnet av 1809 års regeringsforms tillkomst.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade

Herr HÅSTAD (h):

Herr talman! Jag tycker att vi skall vara motionärerna, bland dem herr Braconier i denna kammare, tacksamma för att de har fäst vår uppmärksamhet på detta märkliga jubileum. Det behöver inte sägas här i kammaren, att 1809 års författning är den äldsta i Europa fortfarande tillämplade.

De rekommendationer, som bankoutskottet i anslutning till riksgäldsfullmäktiges och talmanskonferensens förslag gör rörande högtidlighållandet av 150-årsdagen, behöver i och för sig inte möta någon invändning. Det bör kanske ändock framhållas, att det torde bli svårt att samla riksdagen den 6 juni, om man nu skall acceptera denna dag såsom den rätta för tillkomsten av regeringsformen. Som bekant har det varit mycken diskussion i fråga om den riktiga tidpunkten för dess stadfästande och en antedatering skedde ju i verkligheten 1809.

Vad som föranlett mig, herr talman, att begära ordet är utskottets avstyrkande av tanken på en minnesskrift. Nu föreligger det förhållandet, att herr Sten i första kammaren innan han avled väckte en motion om att riksdagen skulle på ett värdigt sätt fira 100-årsminnet av representationsreformen — om man nu skall datera den till 1865, 1866 eller 1867; dateringen är dock ännu en öppen fråga; mig förefaller 1866 såsom det i detta fall riktiga året.

En kommitté har av riksgäldskontoret tillsatts för att på samma sätt som när det gällde riksdagens 500-årsjubileum för ett par decennier sedan hufvudsakligen minnet av tvåkammar-systemets införande. Jag är själv en av ledamöterna i denna kommitté, och har på dess uppdrag utarbetat och lämnat ett förslag till ett program, som kommit-

Lag om kvinnas behörighet till prästerlig tjänst, m. m.

tén dock inte hunnit granska på grund av alla de besvärligheter att sammanträda, som uppstått detta år i samband med riksdagens upplösning.

När det nu gäller en eventuell minnesskrift beträffande vår 150-åriga regeringsform, har riksdagens överbibliotekarie framkastat en tanke, som hade varit värd att pröva i detta sammanhang, nämligen att man skulle utge kanske inte någon historisk-vetenskaplig framställning av regeringsformen men en bok rörande alla de ändringar i regeringsformen, eventuellt även av grundlagarna i övrigt, som företagits sedan 1809. Ändringarna är många och de finns inte samlade någonstades. Det finns en fullständig förteckning över dessa ändringar i den s. k. Hagmanska editionen av grundlagarna, som utkom i början av detta sekel. Professor C. A. Reuterskiöld hade också medtagit motsvarande ändringar, när han utgav sina fyra band av grundlagarna i början på 1920-talet. Men inte minst efter 1920-talet har en mångfald ändringar företagits även i regeringsformen och det skulle ur många synpunkter vara värdefullt att få alla dessa samlade. Det skulle ha varit ett arbete, som inte hade behövt kosta mycket redaktionell möda. Någon sakkunnig hade kunnat sättas på uppgiften, som kunde ha utförts på någon månad. Återstått hade då endast tryckningskostnaderna, vilka väl riksdagen skulle ha kunnat bära.

Det finns ett skäl, möjligen ännu osäkert, som skulle kunnat göra det naturligt att just nu på detta sätt samla alla ändringar och ge en fullständig bild av regeringsformens utveckling. Det är den omständigheten, att författningsrevisionen nu arbetar — och det är meningen att den skall arbeta för högt tryck också under den kommande säsongen — för att ett förslag skall kunna föreligga till början av nästa år eller i varje fall under första delen av 1959.

Även om det kommer att uppstå skiljaktiga meningar i några fundamentala

punkter, kommer dock författningsutredningen helt visst att föreslå en fullständig revision av 1809 års regeringsform; förslag till en formell revision blir under alla förhållanden avgivet. Alltså skulle en minnesskrift, som utkommer nästa år, komma att innehålla alla de ändringar som denna regeringsform, så länge den tillämpats, hade undergått. Författningsutredningen utgår nämligen ifrån att 1960 och 1961 års riksdagar skall ta ståndpunkt till dess betänkande. Jag tycker därför att både riksgäldsfullmäktige och bankoutskottet har tagit med alltför lätt hand på frågan om en minnesskrift. Det är visserligen nu för sent att tänka sig att åstadkomma någon ändring och jag är därför för dagen inte heller beredd att ställa något yrkande, men det förefaller mig, som om man i början av nästa riksdag skulle kunna åter ta upp denna fråga och ändå hinna med en eventuell utgåva under grundlagsåret.

I detta anförande, under vilket herr förste vice talmannen återtog förhandlingarnas ledning, instämde herr *Bracquier* (h), varefter överläggningen förklarades avslutad.

Kammaren biföll utskottets hemställan.

§ 16

Föredrogos vart efter annat första lagutskottets utlåtanden:

nr B 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ratifikation av europeisk utlämningskonvention, och

nr B 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i slutbestämmelserna till luftfartslagen den 6 juni 1957 (nr 297).

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 17

Lag om kvinnas behörighet till prästerlig tjänst, m. m.

Föredrogs första lagutskottets utlå-

Ratificering av 1951 års internationella konvention angående likalönsprincipen, m. m.

tande nr B 5, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om kvinnas behörighet till prästerlig tjänst, m. m.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr RUBBESTAD (cp):

Herr talman! För att det nu inkallade kyrkomötet, som skall börja i slutet av augusti, inte skall få den uppfattningen, att hela den svenska riksdagen är enig om införande av denna lag om rätt för kvinna att prästvigas, så vill jag deklarera, att jag alltså står kvar på min gamla linje, som var och en mycket väl känner till. Jag vill också säga, att det säkerligen är en mycket stor del av svenska folket som icke vill biträda förslaget, även om denna mening inte kommer till uttryck här i riksdagen. Jag tycker därför att det var ledsamt att Kungl. Maj:t inte tagit hänsyn till det yttrande som 1957 års kyrkomöte gjorde, nämligen att eftersom meningarna inom kyrkan angående denna sak är så delade, borde det ha givits ett visst råderum, så att det kunde ha blivit större enighet i kyrkan och inom svenska folket i denna fråga. Det är därför beklagligt, att frågan forcerats fram på det sätt som är föreslaget dels i proposition i våras och dels i den proposition som nu föreligger. Jag tror att det skulle ha varit lyckligast, om den linje som kyrkomötet företrädde hade följts. Det hade varit lugnast och bäst för hela det svenska folket och framför allt för kyrkan.

Jag har intet särskilt yrkande. Jag vill bara deklarera, att min inställning i denna sak är densamma som tidigare.

Herr RYLANDER (fp):

Herr talman! Då herr Rubbestad inte ställde något särskilt yrkande och de synpunkter som han framförde har ventilerats i tidigare debatter i riksdagen, saknar jag anledning att vidare yttra

mig och inskränker mig till att yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed slutad. Utskottets hemställan bifölls.

§ 18

Föredrogs vart för sig

första lagutskottets utlåtande nr B 9, i anledning av väckt motion om bättre skydd för den enskilde mot offentlighet av menliga uppgifter i personundersökning i brottmål; och

andra lagutskottets utlåtande nr B 1, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring av 6 § familjebidragsförordningen den 29 mars 1946 (nr 99), dels ock i ämnet väckt motion.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 19**Ratificering av 1951 års internationella konvention angående likalönsprincipen, m. m.**

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr B 8, i anledning av väckt motion om svensk ratificering av 1951 års internationella konvention angående likalönsprincipen, m. m.

I en inom första kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr B 123, vilken behandlats av andra lagutskottet, hade herrar *Persson, Helmer*, och *Norling* hemställt, »att riksdagen måtte uttala, att Sverige skall ratificera Internationella arbetsorganisationens konvention nr 100 av år 1951 om lika lön och åtföljande rekommendation nr 90 samt i skrivelse till Kungl. Maj:t giva denna mening till känna».

Utskottet hemställde, att förevarande motion, I: B 123, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation utan angivet yrkande hade avgivits av fru *Hamrin-Thorell* och fröken *Wetterström*.

Ratificering av 1951 års internationella konvention angående likalönsprincipen, m. m.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Fröken WETTERSTRÖM (h):

Herr talman! Den fråga vi här skall ta ställning till — ratificeringen av den internationella konventionen om lika lön för män och kvinnor för arbete av lika värde — hänger intimt samman med likalönsfrågan, som vi ingående debatterat i dag. Jag skall därför inte alls bli långrandig och skall inte upprepa vad jag framhöll senast när vi år 1956 dryftade ratificeringen av konventionen. Jag har precis samma inställning nu som då, att medlemskapet i Förenta Nationerna och Internationella arbetsorganisationen borde förplikta oss att inom vårt land omsätta stadgorna i praktiken, men vi vet hur svårt detta är — det har tydligt nog framgått av dagens debatt.

När regeringen år 1952 framlade proposition i frågan framhölls det som skäl för avslaget på ratificeringen, att man ville avvakta likalönsutredningen. Ja, det var tydligen inte mycket att vänta på, eftersom både den och remissvaren aldrig blivit föremål för ett regeringsförslag. Kanske kommer det att dröja århundraden, innan likalönsprincipen blir genomförd, om den ens någonsin blir det, då riksdagen ej vill uttala sig om själva principen, och följaktligen kommer det väl då att dröja lika länge, innan denna konvention från svensk sida blir ratificerad, i all synnerhet som konventionen, som i likhet med de flesta konventioner är lösligt och vagt skrivet, ger plats för flera tolkningar. Utskottsmajoriteten anser nu som tidigare, att en ratificering skulle innebära att statsmakterna skulle ingripa i de fria avtalsförhandlingarna på arbetsmarknaden, och detta vill givetvis ingen vara med om, det är ju självklart. Men personligen har jag den uppfattningen, att någon risk härför inte borde finnas, eftersom artikel 2 i konventionen i fråga

om tillämpningen anvisar tre olika vägar, antingen lagstiftning, i lag fastslagen eller erkänd ordning för bestämmande av lön, kollektivavtal mellan arbetsgivare och arbetstagare eller dessa tre utvägar i förening.

Då jag emellertid icke är kompetent att bedöma den juridiska tolkningen och juristerna inbördes tycks ha olika uppfattning om vilken tolkning som skall inläggas i konventionen, så har jag i år liksom tidigare böjt mig för det skäl som åberopats mot en ratificering. Det är, herr talman, anledningen till att jag i utskottet nu såväl som år 1956 endast avgivit en blank reservation.

Utskottet säger, att frågan kan tänkas komma i ett annat läge som följd av genomförandet av ett frihandelsområde i Västeuropa. I de förhandlingar därom som pågår lär frågan om likalönsprincipen ha aktualiserats. Om något av de länder det är fråga om kommer att kräva ett genomförande av likalönsprincipen, kan alltså Sverige tänkas bli rent av tvingat att acceptera den ståndpunkten. Jag beklagar för min del att inte vårt land, om så skulle bli förhållandet, tidigare självt antagit principen. Det är givetvis inte så trevligt att ratificera en internationell konvention, så länge man själv inte sopat rent utanför sin egen dörr, ty en ratificering medför givetvis förpliktelser, som är moraliskt bindande och som riksdagen tydligen inte är beredd att ikläda sig.

Jag har, herr talman, intet yrkande.

Fröken ELMÉN (fp):

Herr talman! År 1956 motionerade jag tillsammans med en del andra ledamöter i denna fråga, nämligen att Sverige skulle ratificera likalönskonventionen. Jag anser i likhet med fröken Wetterström, att vår ställning inom Förenta Nationerna förpliktar till att vi ratificerar denna konvention. Utskottet gick emot motio-

Ratificering av 1951 års internationella konvention angående likalönsprincipen, m. m.

nen, och det anfördes samma skäl då som nu, nämligen att en ratificering skulle innebära att man frångick den hittills allmänt godtagna principen om rätt för arbetsmarknadens parter att utan påverkan från statsmakterna genom fria avtalsförhandlingar träffa överenskommelser i lönefrågan. När jag läser konventionen så förstår jag inte denna motivering, ty i konventionens artikel 2 står, att konventionen innebär att på sätt som är förenligt med gällande ordning för fastställande av lönesatser — vare sig det är genom lag eller förhandlingar — främja och, i den mån sagda ordning så medgiver, trygga tillämpningen av principen om lika lön för män och kvinnor för arbete av lika värde. Vad konventionen vill är uttalande av en princip beträffande lika lön och att man vid förhandlingarna skall befrämja denna princip. I alla diskussioner har det deklarerats från LO, TCO och Arbetsgivareföreningen, att man är intresserad av likalönsprincipen. Jag kan därför inte fatta varför man inte här skall kunna rösta för en ratifikation.

Sedan säger utskottet i nästa stycke, att detta spörsmål »kan tänkas komma i ett annat läge såsom följd av genomförandet av ett frihandelsområde i Väst-europa, varom förhandlingarna sedan en tid pågått. I dessa förhandlingar lär frågan om likalönsprincipen ha aktualiserats.» Där kommer man väl i så fall att lika mycket påverka löneförhandlingarna. Men som jag ser det är konventionstexten utarbetad så, att det inte här gäller att ögonblickligen enligt lag genomföra likalönen, utan meningen är att man vid förhandlingar skall försöka befrämja lika lön för män och kvinnor för likvärdig arbetsuppgift.

Vi har ju haft likalönsfrågan uppe till behandling förut i dag, och jag anser att jag inte vidare behöver motivera min ståndpunkt. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till motion I: B 123.

Herr SENANDER (k):

Herr talman! Jag har i ett tidigare anförande utvecklat de skäl som talar för bifall till den av oss väckta motionen, varför jag inte skall uppta tiden med att vidare syssla med saken utan endast instämma i fröken Elméns bifallsyrkande.

Fru EKENDAHL (s):

Herr talman! När utskottet har haft denna motion till behandling har den sannerligen inte inneburit någon nyhet för oss. Denna fråga har ju tagits upp flerfaldiga gånger av olika ledamöter i kammaren. Då vi i utskottet har sagt som vår mening, att man för närvarande inte bör ratificera konventionen, är det, som vi också framhållit, därför att vi inte vill ratificera en konvention mot arbetsmarknadens parter, ty här har såväl Arbetsgivareföreningen som Landsorganisationen i sina remissvar påpekat, att de anser att konventionen inte bör ratificeras. Det är ändå dessa parter som skall föra de förhandlingar, som skall leda fram till vad vi alla är överens om, nämligen en rättvisare kvinnolön. Till detta kommer att Sverige inte brukar ratificera konventioner med mindre än att förhållandena är sådana, att de svarar mot konventionens text. Jag vet, att många länder ratificerar konventionerna genast då de kommer från Internationella arbetsorganisationen men sedan inte bryr sig om huruvida de genomföres. Vi ser väl litet annorlunda på detta i Sverige och ratificerar inte konventionerna i förväg. Jag tänker på moderskapskonventionen o. s. v.

Det har sagts, att likalönsfrågan kan tänkas komma i ett annat läge med anledning av att den har varit uppe i förhandlingarna om ett frihandelsområde. Om frågan om likalön — en deltagfråga bland många, som vi inte här känner till — kommer att göras till föremål för diskussion vid förhandlingarna, som

Ratificering av 1951 års internationella konvention angående likalönsprincipen, m. m.

för närvarande är skjutna på framtiden, blir det väl arbetsmarknadsparternas sak att ta ställning därtill och ompröva sin tidigare framförda synpunkt.

Jag tycker inte, herr talman, att det här är en fråga om likalön utan en fråga om huruvida vi skall ratificera en konvention, fastän förhållandena inte är sådana, att de täcker konventionens innebörd. Det är därför som jag med utskottets motivering vill yrka bifall till dess hemställan. Därmed vill jag säga, att vi inte är motståndare till genomförandet av likalön.

Fröken ELMÉN (fp):

Herr talman! Jag skulle egentligen, fru Ekendahl, återigen vilja hänvisa till konventionstexten. Den säger inte, att vi, i och med att vi ratificerar konventionen, i morgon dag lagenligt skall genomföra likalön, utan den säger, att vi skall efter »gällande ordning för fastställande av lönesatser» — d. v. s. genom förhandlingar — »främja och, i den mån sagda ordning så medgiver, trygga tillämpningen av principen om lika lön för män och kvinnor för arbete av lika värde.» Texten säger alltså inte, att vi skall besluta likalönen och genomföra den i år eller nästa år, utan den innebär, att vi i våra förhandlingar skall syfta fram till lika lön för män och kvinnor för likvärdiga arbetsuppgifter.

Fru EKENDAHL (s):

Herr talman! Ja, fröken Elmén, jag har naturligtvis läst konventionstexten, eftersom jag varit i Genève och behandlat den. Därom behöver vi säkert inte diskutera. Vad jag sade var att vi inte här i landet brukar ratificera konventioner förrän förhållandena är sådana, att de täcker begreppet för konventionen. Det var skäl nummer ett. Nummer två var att vi inte brukar lag-

stifta mot arbetsmarknadens parter, som egentligen skall ha ansvaret för att likalönen genomföres. Det är med anledning därav, fröken Elmén, som utskottet tagit sin ståndpunkt.

Herr SENANDER (k):

Herr talman! Jag fäste mig särskilt vid att fru Ekendahl förklarade att vi här i Sverige inte brukar lagstifta mot arbetsmarknadens parter. Jag begriper inte vad detta har att göra med en social fråga som denna. Lika väl som riksdagen i andra sådana frågor fattat beslut och stiftat lagar som ofta har underkänts åtminstone av den ena parten på arbetsmarknaden, så kan vi väl göra detta i den här frågan, särskilt som det gäller att ansluta sig till en konvention som är fastställd av en internationell organisation.

Hur förhåller det sig för övrigt, fru Ekendahl, i detta avseende när det gäller den stora stridsfråga som vi nyligen gått till val för?

Fru EKENDAHL (s):

Herr talman! Herr Senander vet lika bra som jag att i pensionsfrågan är LO den pådrivande kraften, om jag så får uttrycka mig. Det är alltså inte därvidlag fråga om att lagstifta mot arbetsmarknadens parter; det är endast en av parterna som inte vill vara med om saken.

Vidare vill jag fråga: är det det väsentliga att vi ratificerar konventionen eller att vi låter arbetsmarknadens parter med stöd av övriga beslut främja lösandet av kvinnolönefrågan? För mig är det sista det väsentliga, och jag tror att så är fallet med flertalet av de kvinnor jag företräder.

Herr SENANDER (k):

Herr talman! Det väsentliga är ju att likalönsprincipen någon gång blir ge-

Ratificering av 1951 års internationella konvention angående likalönsprincipen, m. m.

nomförd. Jag tycker att vi nu hållit på så länge med den saken, att det kan vara på tiden att riksdagen verkligen gör en viljeyttring till förmån för likalönsprincipen och inte låter det gå som det gjort hittills.

En anslutning från riksdagens sida till den här föreliggande konventionen innebär väl inte heller att vi lagstiftar mot LO, ty jag gissar att LO också är för likalönsprincipen. Är det inte så, fru Ekendahl?

Fru EKENDAHL (s):

Herr talman! Herr Senander och jag kanske kan fortsätta den här diskussionen i ett annat sammanhang och inte ta upp kammarens tid med sådana självklara saker som herr Senander kommer in på. Herr Senander vet mycket väl att LO är för kvinnolöneökningar, men vi tror inte att en ratificering av likalönskonventionen är den enda väg på vilken denna fråga kan lösas. Andra lagutskottet har också ansett sig böra hålla dörrarna öppna för en annan inställning, därest förhandlingarna om frihandelsområdet skulle komma att omfatta bland andra detaljer även en ratificering av likalönskonventionen.

Detta har emellertid ingenting med sakfrågan att göra. LO svävar inte på målet när det gäller att höja kvinnolönerna, men vi tror att det är möjligt att komma fram förhandlingsvägen — det har jag redan sagt i ett tidigare sammanhang i dag.

Herr SENANDER (k):

Herr talman! Men en anslutning till konventionen utesluter väl inte möjligheterna att förhandla i kvinnolönefrågan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den i

ämnet väckta motionen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Senander begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr B 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den i ämnet väckta motionen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Senander yrkade likväl rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavos 181 ja och 8 nej, varjämte 24 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Herr HENNING NILSSON i Gävle (k) erhöll på begäran ordet och anförde:

Herr talman! Jag ber att få meddela att jag har röstat fel.

§ 20

Föredrogos vart efter annat andra lagutskottets utlåtande nr B 9, i anledning av väckt motion om viss ändring av 59 § arbetarskyddslagen; tredje lagutskottets utlåtanden:

nr B 1, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 12 maj 1917 (nr 189) om expropriation m. m., dels ock i ämnet väckta motioner, och

Försäljning till Stocksunds köping

nr B 2, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 27 juni 1902 (nr 71), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar, dels ock i ämnet väckt motion; samt

jordbruksutskottets utlåtande nr B 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dispositionen av vissa kronolägenheter, m. m.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 21**Försäljning av vissa kronoegendomar**

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr B 5, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar m. m. jämte i ämnet väckt motion.

Punkten 1**Försäljning till Stocksunds köping**

Punkten föredrogs; och yttrade därvid:

Herr PETTERSSON i Dahl (cp):

Herr talman! Jag har till detta utlåtande fogat ett särskilt yttrande. I anledning därav skall jag be att få säga några ord. Mitt yttrande gäller punkterna 1, 2 och 3, d. v. s. försäljningen till Stocksunds köping, Stockholms län, och Danderyds köping, Stockholms län, samt till Solna stad. Det gäller tre tämligen stora försäljningsärenden som spelar ganska stor roll för kommunerna och för staten.

Utskottet har besett de tre områdena och tillstyrkt försäljningen i alla tre fallen. Jag har också ansett att det bort göra detta, men jag menar att det i detta sammanhang skulle ha uttalat att utskottet ville »föra fram tanken på om kronan icke borde beredas möjlighet att i större utsträckning än för närvarande samordna värderingen av markfrågor inom hela Stockholmsregionen,

oavsett om marken är belägen inom eller utanför stadens gränser.» Som kammaren torde ha sett av utlåtandet har bedömningen av dessa försäljningsärenden varit ganska olika.

Det är ingenting nytt att jordbruksutskottet gör ett uttalande i en sådan fråga. 1953 års jordbruksutskott sade i sitt utlåtande nr 20: »Utskottet har bemärkt att varken frågan om formerna för en samordning mellan statens prispolitik vid fastighetsförsäljningar och den sociala bostadsbyggnadsverksamheten eller frågan om prissättningen vid försäljning av kyrklig jord ännu slutligen avgjorts liksom ej heller frågan om inrättande av en central fastighetsvärderingsnämnd. Med hänsyn till den betydelse dessa frågor otvivelaktigt har vill utskottet fästa uppmärksamheten på vikten av att de avgörs så snart som möjligt.»

1954 års jordbruksutskott upprepade detta uttalande.

1955 begärdes i en motion en utredning om smidigare förfarande vid försäljning av kronan tillhöriga fastigheter. Dåvarande finansminister Sköld uttalade i denna fråga att bostadsstyrelsens nuvarande funktion i avvaktan på en definitiv lösning även under det följande budgetåret torde böra bibehållas. Statsrevisorerna har också varit inne på dessa frågor och föreslagit tillskapande av en statens marknämnd. Det blev inget annat av det förslaget än en utökning av försvarets fastighetsnämnd. Finansminister Sträng har också uttalat att den nuvarande tillämpningen i avvaktan på annat skall få fortsätta.

Man tycker onekligen att dessa frågor borde avgöras litet mera enhetligt. Här ser vi att Stocksund köper ett ganska stort jordområde för 1 krona 50 öre per kvadratmeter. Den som aldrig så litet känner till svårigheterna för kommuner och andra att skaffa tomtmark ute i landet vet att det inte är möjligt att köpa mark till så låga priser.

Nu sägs det i utlåtandet att en hel

Försäljning till Stocksunds köping

del av detta markområde skall användas som fritidsområde. Då det alltså inte skall utnyttjas som t. ex. bostadsområde har Stocksunds köping inte möjlighet att betala ett så högt pris för det. Det är emellertid ingenting som hindrar att köpingen tämligen snart antar en ny stadsplan. Då kommer frågan i ett helt annat läge och på området kan bli många tomter och bostäder.

Jordbruksutskottet och riksdagen har här att bevaka statens intressen. Bostadsstyrelsen däremot är ett socialt organ. Inget ont att säga om det — jag tror att den sköter sina uppgifter som den bör göra — men den måste hålla priserna nere så långt som möjligt ur bostadskostnadssynpunkt. Å andra sidan överensstämmer det knappast med de intressen, som riksdagen har att bevaka, att sådana synpunkter får tynga för mycket i vågskålen vid värderingen.

Herr talman! Jag tror det vore mycket värdefullt om vi finge ett organ som enhetligt bedömde ärenden av detta slag. Ty det är inte riktigt att en del kommuner skall ha sådana favörer som de onekligen i detta fall har haft, när jord skall säljas från staten. När det gäller privata köpare är kronan ofta litet mera restriktiv.

Jag har inget yrkande, herr talman, utan har endast velat anföra dessa synpunkter.

Herr GUSTAFSON i Dädesjö (s):

Herr talman! Jordbruksutskottets ordförande har i ett särskilt yttrande till utskottsutlåtandet framfört vissa kritiska erinringar mot värderingarna av kronomark som säljes för exploatering, för samhällsbildning och för bostadsändamål. Han anknyter i dessa reflexioner till de i utlåtandet aktuella fallen Stocksund och Danderyd, där markvärderingen gjorts av bostadsstyrelsen.

Herr Pettersson i Dahl finner det

otillfredsställande att värderingen vid kronans försäljning av fast egendom i förekommande fall sker genom bostadsstyrelsen. Han menar att detta statens sociala organ anlägger — han nämnde inte ordet men han menade det väl — partiska synpunkter på markvärderingen.

Riksdagen har inte haft anledning att betrakta bostadsstyrelsens nuvarande funktion beträffande markförsäljningar som otillbörligt gynnsam ur köparens synpunkt. Mot den norm som gör markvärderingen avhängig av exploateringskostnaderna kan principiella erinringar inte göras med hänsyn till de av riksdagen fastställda möjligheterna att bevilja bostadslån. Det kan inte ligga i statens intresse att ensidigt få ut det mesta möjliga för kronans mark med bortseende från vad en vettig samhällsbildning kräver, där marken skall exploateras för bebyggelse med hjälp av statlig långivning. I föreliggande fall har det uppnåtts samförstånd mellan köpare och säljare, mellan domänverket och Stocksunds respektive Danderyds köpingar. Under sådana förhållanden har utskottet inte funnit anledning att i värderingsfrågan göra erinran mot Kungl. Maj:ts förslag. Detta gör herr Petterssons i Dahl särskilda yttrande något egendomligt.

Vid försäljning av kronoegendomar för jordbruksändamål har jordbruksutskottet alltid sökt se till, att priset fixeras så att det blir möjligt för köparen att finansiera sitt köp och reda sig på fastigheten. I de fall där lantbruksnämnderna — som också är statens organ som i förekommande fall skall bevilja lånegaranti — har yttrat sig om värdering av jordbruksjord, har ingen kommit på tanken att diskvalificera denna deras funktion. Principiellt är de båda fallen fullt jämförbara.

Vad sedan gäller frågan om en central fastighetsvärderingsnämnd har — som herr Pettersson i Dahl säger — jordbruksutskottet vid flera tillfällen

Ändrad anslagsanvisning för särskilda planeringsåtgärder vid lantbruksnämnderna samt till bidrag till jordbrukets rationalisering

skrivit och påpekat önskemålet om att en sådan nämnd måtte komma till stånd. Om herr Pettersson i Dahl hade forskat mera i skrifterna skulle han ha funnit, att denna fråga var uppe redan 1947. Jag vill erinra om att jordbruksutskottets uttalande tillkom i anledning av Kungl. Maj:ts begäran om fullmakt att utan riksdagens hörande försälja viss fast egendom.

1947, då denna verksamhet låg under finansdepartementet, påpekade finansminister Wigforss att frågan om en central värderingsnämnd hade tagits under övervägande. En samordning av kronans markförsäljningar och den statliga bostadsverksamheten gjorde dock att han ansåg det vara en lämplig praxis att bostadsstyrelsen fick uppgiften att värdera mark med hänsyn till de särskilda omständigheter som den hade att bevaka. Denna praxis har sedan hela tiden följts.

1952 begärde jordbruksministern samma bemyndigande. Jordbruksutskottet skrev då, att ett sådant bemyndigande icke finge göras så vidsträckt att riksdagen därigenom i mera avsevärd omfattning avhändes sin rätt att från fall till fall pröva ärenden rörande försäljning av kronans fasta egendom.

1953 — herr Pettersson i Dahl nämnde detta årtal — redovisade Kungl. Maj:t planerna på en eventuell central fastighetsvärderingsnämnd. I avvaktan på vad som skulle komma förutsattes att bostadsstyrelsens tidigare funktion skulle bibehållas. Så blev också bestämt. År 1954 och 1955 underströk jordbruksutskottet ånyo behovet av ett sådant organ.

Vart frågan om den centrala markvärderingsnämnden tagit vägen vet inte jag. I anledning av dagens ärende kan sägas, att det inte kan vara klokt att diskvalificera bostadsstyrelsen vid värdering av tomtmark och annan mark, lika litet som det vore klokt att diskvalificera lantbruksnämnderna i deras

funktion vid värdering av jordbruksmark.

Herr PETTERSSON i Dahl (cp):

Herr talman! Herr Gustafson i Dadesjö gav mig en uppsträckning för att jag inte gått längre tillbaka i min undersökning av de här frågorna — själv gick han tillbaka till 1947, men det förbättrar ju inte saken. Om jordbruksutskottet har hållit på i över tio år med denna fråga, tycker jag inte det är för tidigt att någonting sker.

Jag sade inte att bostadsstyrelsen är partisk, utan jag sade att i varje fall ingen kritiserar bostadsstyrelsen, som är ett socialt organ, för att den försöker hålla priserna nere, och jag ifrågasätter om det är riktigt att den bevakar statens intresse. Jag vet mycket väl, herr Gustafson, att riksdagen har uttalat sig för att bostadsstyrelsen skall ha denna funktion, men vi har inte sagt att styrelsen skall ha den alltid, utan tills vidare. Det är detta jag tycker vi borde vidhålla. Jag tycker fortfarande det vore värdefullt om vi hade ett organ som kunde bedöma dessa frågor opartiskt.

Sedan frågar jag om det är riktigt att staten betalar exploateringskostnaderna när det gäller dessa stora kommuner — Solna, Danderyd o. s. v. Jag vet att när sådana här frågor handläggs i små kommuner ute på landet, får kommunerna stå för dessa kostnader.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Övriga punkter

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 22**Ändrad anslagsanvisning för särskilda planeringsåtgärder vid lantbruksnämnderna samt till bidrag till jordbrukets rationalisering**

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr B 6, i anledning av väckta mo-

Ändrad anslagsanvisning för särskilda planeringsåtgärder vid lantbruksnämnderna samt till bidrag till jordbrukets rationalisering

tioner rörande ändrad anslagsanvisning för budgetåret 1958/59 till avlöningar, omkostnader och kostnader för särskilda planeringsåtgärder vid lantbruksnämnderna samt till bidrag till jordbrukets rationalisering.

I två inom riksdagen väckta likalydande motioner, nämligen I: B 96 av herr *Ewerlöf m. fl.* och II: B 128 av herr *Hjalmarson m. fl.*, hade i anslutning till Kungl. Maj:ts förnyade proposition angående statsverkets tillstånd och behov hemställts dels att riksdagen för budgetåret 1958/59 måtte anvisa till avlöningar och omkostnader vid lantbruksnämnderna förslagsanslag av 11 824 400 respektive 2 659 500 kronor samt till bidrag till jordbrukets rationalisering ett reservationsanslag av 9 000 000 kronor, dels att riksdagen icke måtte anvisa något anslag till kostnader för särskilda planeringsåtgärder vid lantbruksnämnderna.

Utskottet hemställde, att de i motionerna I: B 96 och II: B 128 framförda yrkandena om ändring i de av årets förra riksdag fattade besluten rörande anslagsanvisning till Lantbruksnämnderna: Avlöningar, Lantbruksnämnderna: Omkostnader och Lantbruksnämnderna: Kostnader för särskilda planeringsåtgärder ävensom till Bidrag till jordbrukets rationalisering icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Eskilsson, Hæggbloom* och *Eliasson* i Moholm, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med ändring av de av årets förra riksdag fattade besluten rörande anslag för budgetåret 1958/59 till avlöningar, omkostnader och kostnader för särskilda planeringsåtgärder vid lantbruksnämnderna samt till bidrag till jordbrukets rationalisering ävensom med bifall till motionerna I: B 96 och II: B 128,

a) fastställa i reservationen framlagd avlöningsstat för lantbruksnämnderna,

att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1958/59;

b) till Lantbruksnämnderna: Avlöningar å riksstaten för budgetåret 1958/59 under nionde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 11 824 400 kronor;

c) till Lantbruksnämnderna: Omkostnader å riksstaten för budgetåret 1958/59 under nionde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 2 659 500 kronor;

d) till Bidrag till jordbrukets rationalisering å riksstaten för budgetåret 1958/59 under nionde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 9 000 000 kronor;

e) besluta att icke anvisa något anslag till Lantbruksnämnderna: Kostnader för särskilda planeringsåtgärder.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr HÆGGBLUM (h):

Herr talman! Under hänvisning till den debatt som vi hade i kammaren i våras om dessa anslag ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr PETTERSSON i Dahl (cp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 23

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr B 7, i anledning av väckt motion angående anslag till täckdikning å Sunne försöksgård.

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Interpellation ang. åtgärder till en förbättring av kapitalförsörjningen och arbetsförutsättningarna i övrigt för den mindre företagsamheten m. m.

§ 24

Interpellation ang. åtgärder till en förbättring av kapitalförsörjningen och arbetsförutsättningarna i övrigt för den mindre företagsamheten m. m.

Herr OHLIN (fp) erhöll på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! En näringspolitik som vill främja en snabb och sund ekonomisk utveckling måste fästa stor vikt vid att gynnsamma förutsättningar beredes inte bara de större företagen utan i lika mån den mindre företagsamheten. Vårt lands ekonomiska politik har i alltför ringa grad beaktat detta. Från den meningsriktning som jag företräder har under de senaste åren en rad förslag framlagts som syftar till att underlätta de mindre företagens kapitalförsörjning, tekniska utveckling och avsättning såväl på hemmamarknad som genom export. Endast i begränsad mån har regeringens ekonomiska politik beaktat dessa viktiga önskemål.

Regeringen har över huvud taget — såväl under den socialdemokratiska enpartiregimens tid som under koalitionsregeringens dagar — visat föga intresse för de produktivitets- och rättviseproblem som här inställer sig. I denna interpellation skall en särskild sida av spörsmålet upptas till behandling. Regeringen tycks sedan länge leva under inflytande av en illusion att alla andra företagare än jordbrukare är välsituerade. Det talas ofta i de kungl. propositionerna om industriarbetarnas och jordbrukarnas levnadsstandard och om vilka åtgärder som bör vidtagas för rättvisa åt jordbrukets utövarer. Däremot har vi vid riksdagens behandling av de ekonomisk-politiska frågorna inte fått någon ordentlig belysning av inkomstförhållandena bland företagare inom andra näringsgrenar. Tvärtom ger regeringen ej sällan löntagarna det intrycket att extra bördor utan vidare kan påläggas dessa företagare och att detta är en åtgärd i social rättvisa. I verkligheten för-

håller det sig så att stora grupper köpmän, hantverkare och mindre industri-drivande inte har större inkomster än de anställda inom samma näringsgrenar. Det är därför ett enkelt rättvisekrav att man vid behandling av olika samhälleliga åtgärder tar hänsyn härtill och inte endast diskuterar inkomstnivån hos industriarbetare, jordbrukare och lantarbetare. Jag kan nämna att enligt den enda tillgängliga statistiken hade år 1956 ca 61 procent av företagarna inom industri och hantverk en inkomst under 10 000 kronor, trots att häri ingår en inte närmare känd men säkerligen inte betydelslös inkomst av kapital. Av de anställda, som i genomsnitt torde ha mindre inkomster av kapital än företagarna, hade endast ca 57 procent en inkomst på under 10 000 kronor.

En annan belysande siffra är att företagarna inom industri och hantverk hade en medianinkomst år 1956 på endast 8 488 kronor medan för de anställda motsvarande siffra var 9 185 kronor — alltså ej oväsentligt högre. Liknande var förhållandet inom byggnadsverksamheten. Det är sannolikt att företagarnas inkomstutveckling i år utvecklats i en mera ogynnsam riktning än de anställdas.

Inför sådana uppgifter framstår det som oriktigt och orättvist att vid utformningen av den ekonomiska och sociala politiken utgå ifrån att det är utslag av social rättvisa att lägga extra bördor på företagarnas axlar och att i den konjunkturåstramande politiken låta åtgärder mot företagsamheten dominera. Det är av vikt att detta förhållande allmänt klargöres. Endast då kan en på rimlighet och rättvisa uppbyggd politik, som också skapar goda förutsättningar för ökning av produktion och omsättning inom denna viktiga del av näringslivet, vinna allmän anslutning. I längden är detta ett intresse för alla folkgrupper.

Under hänvisning härtill anholder jag

Interpellation ang. åtgärder till en förbättring av kapitalförsörjningen och arbetsförutsättningarna i övrigt för den mindre företagsamheten m. m.

om andra kammarens tillstånd att till hans excellens herr statsministern få rikta följande frågor:

1) Har regeringen observerat de presade ekonomiska förhållanden varunder många mindre företagare arbetar och vill regeringen genom ändringar i skattelagstiftningen och andra åtgärder medverka till en förbättring av kapitalförsörjningen och arbetsförutsättningarna i övrigt för den mindre företagsamheten, vilket är önskvärt även med tanke på rådande arbetslöshetsrisker?

2) Vill regeringen ställa i utsikt att uppgifter över inkomstläget och inkomstutvecklingen bland de mindre företagarna även inom andra näringsgrenar än jordbruket föreläggas riksdagen i samband med behandlingen av den ekonomiska politik, som kan påverka inkomstfördelningen i landet?

Denna anhållan bordlades.

§ 25

Till bordläggning anmäldes statsutskottets utlåtanden:

nr B 2, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen B gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1958/59 under andra huvudtiteln, avseende anslagen inom justitiedepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckt motion,

nr B 5, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen B gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1958/59 under femte huvudtiteln, avseende anslagen inom socialdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner,

nr B 6, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen B gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1958/59 under sjätte huvudtiteln, avseende anslagen inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner,

nr B 8, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen B gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1958/59 under åttonde huvudtiteln, avseende anslagen inom ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner,

nr B 9, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen B gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1958/59, i vad avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner,

nr B 22, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen B gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1958/59, i vad avser socialdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner,

nr B 48, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen B under åttonde huvudtiteln gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1958/59 till universiteten, den medicinska undervisningen m. m., jämte i ämnet väckta motioner,

nr B 49, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen B under åttonde huvudtiteln gjorda framställningar angående försöksverksamheten med nioårig enhetsskola och särskilda försöksskolan i Linköping,

nr B 50, i anledning av väckta motioner om anslag för budgetåret 1958/59 till Göteborgs musikkonservatorium,

nr B 51, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen B gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1958/59 till stipendier vid handelshögskolorna, och

nr B 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående pensionsreglering för statsanställda m. m., jämte i ämnet väckta motioner;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr B 6, i anledning av väckta motio-

ner angående ändring av lagen med särskilda bestämmelser om kommuns, landstingskommuns och annan samfällighets utdebitering av skatt för åren 1958—1965,

nr B 7, i anledning av väckta motioner om viss inriktning av pågående översyn rörande förvärvsavdraget för gift kvinna i beskattningen,

nr B 8, i anledning av väckta motioner angående avskaffande av varuskatten å glass, och

nr B 9, i anledning av väckta motioner om sänkning av bolagsskatten;

bankoutskottets utlåtande nr B 6, i anledning av framställning från fullmäktige i riksbanken om pension till Nanny Emilia Kristina Ingvall, född Rundgren;

första lagutskottets utlåtanden:

nr B 7, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 4 § 3 mom. samt 5, 8 och 11 §§ förordningen den 16 maj 1884 (nr 25) angående patent, dels i ämnet väckt motion,

nr B 8, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med särskilda bestämmelser om tillsättning av prästerliga tjänster vid nyindelning av riket i pastorat, dels en i ämnet väckt motion,

nr B 11, i anledning av väckt motion angående ändrade bestämmelser om rätt för målsägande att närvara vid åklagarens sakframställning, och

nr B 12, i anledning av Kungl. Maj:ts

proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § 5:o) och 16:o) lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt;

tredje lagutskottets utlåtande nr B 3, i anledning av väckta motioner om avveckling av byggnadsregleringen, m. m.; samt

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr B 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa åtgärder på grund av situationen på smörmarknaden, m. m., jämte i ämnet väckta motioner,

nr B 9, i anledning av väckta motioner angående viss ändring av betalningsvillkoren vid försäljning av kronoegendomar,

nr B 10, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen B år 1958 under nionde huvudtiteln gjorda hemställan angående anslag för budgetåret 1958/59 till stipendier vid lantbrukshögskolan, veterinärhögskolan och skogshögskolan, m. m., och

nr B 11, i anledning av väckta motioner angående höjning av införselavgiften för torskfiléer.

§ 26

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 14.43.

In fidem
Gunnar Britth